

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23863
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

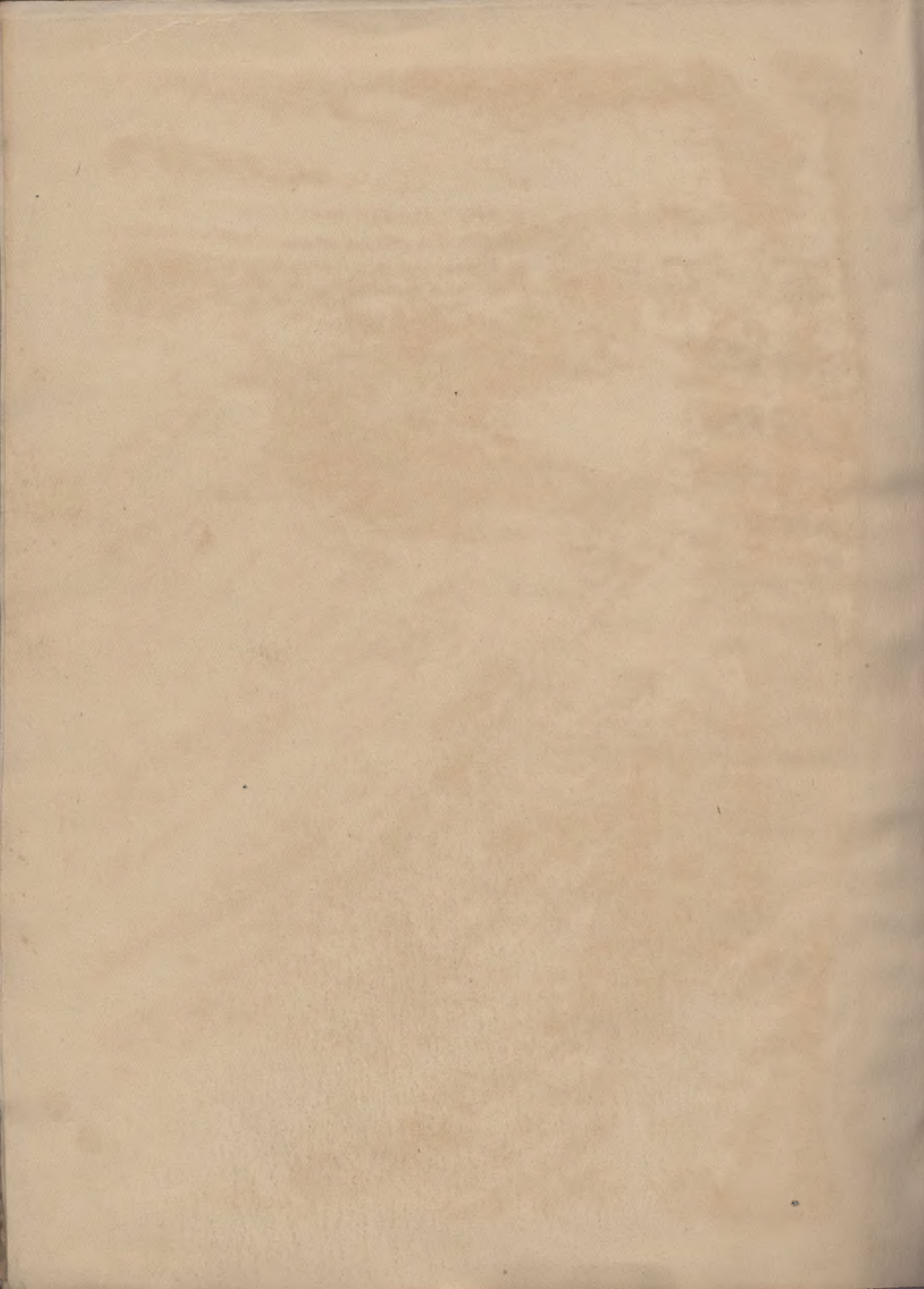
Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	1
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VGL. 1

A
TO
ADMISSION

आंगल-संस्कृत-हिन्दी-महाकोष

AN
EXHAUSTIVE
ENGLISH-SANSKRIT-HINDI DICTIONARY

by

Prof. Dr. RAGHU VIRA, M.A., Ph.D., D.Litt. et Phil.

with the collaboration of
scientists and scholars

Half a million vocabulary entries

pertaining to

Science, Industry, Art, Literature

Ten thousand octavo pages

THE MAGNUM OPUS
of
Indian Lexicography

Published by
Dr. Lokesh Chandra, D. Litt.
Secretary
The International Academy of Indian Culture
NAGPUR

Printed by
Shri W. D. Ojha
Manager
Arya Bharati Press, Nagpur

A MAGNIFICENT FABRIC

Its extensive and powerful warp

formed by

the entire ancient literature of Bharata,
by the Vedas, the Brahmanas, the Sutras,
the Smritis, the Puranas, the Darsanas,
the Buddhist Tripitaka, the Jaina Agamas,
their enormous ancillaries,
Ayurveda, Jyotir-vidya,
the fine array of tomes on sciences and arts,
Dinnaga and Vasubandhu,
Sankara and Madhva,
Bhasa and Kalidasa

And its woof

formed by

the entire world of modern science and art,
literature and philosophy,
commerce and industry,
law and administration.

The
MODERN SECTION
of
THE DICTIONARY

serving the most fastidious needs
of the 20th century
has been worked out with minute care
and prodigious industry
registering an Indian word for every English word
distinguishing shades
supplying new words by the lac
studded with myriad phrases
accomplished with the loving help
of specialists

Set in 12 point type

The
ANCIENT SECTION
of
THE DICTIONARY

a repository of words and phrases
culled from venerable scriptures
and hoary works of authority
a perennial spring for all generations
classified and arranged
with the assistance of a devoted staff

Set in 10 point type

THE
KAMA-DHENU

wherefrom
every Indian language may henceforth
derive
its learned vocabulary
in all spheres of knowledge
simple or abstruse

India is now a free country. With freedom, our range of thought and action has widened a hundredfold. So far Indian languages could operate in the domain of general literature only. Administration, industry, commerce and higher education were closed to our languages. The English language reigned supreme.

In accordance with section 343 of the Indian Constitution, Hindi will replace the English language within the coming thirteen years.

English is known to be the richest language in the world. Its vocabulary is the grandest. The problem that faces us is the finding out of suitable Indian equivalents for English words, literary, semi-technical, technical and hyper-technical. Without them, it would be an idle dream to make our languages the bearers of modern ideas or the servers of modern needs.

Sanskrit is the growing point of Indian languages. It has been recognised as such in our Constitution, which lays down in unmistakable terms that Sanskrit will be the primary source for extracting new terms in Hindi, the national language of India. Sanskrit terms will have the advantage of being useable not only in Hindi, but also in Assamese, Bengali, Gujarati, Kannada, Malayalam, Marathi, Nepali, Oriya, Panjabi, Singhalese, Tamil, Telugu, and allied languages.

Sanskrit is reputed for its transparent structure, for its pliability and for the readiness with which it lends itself to new expressions. The prefixes (about 20), the verbal roots (about 600, or considering only such as are frequently in use, only 300), and the suffixes (about 50) combine to give an unlimited number of nouns, adjectives, verbs, and their derivatives. They retain clarity of connotation of the basic idea involved. Thus the language grows from within itself.

Sanskrit literature is the most varied as well as the vastest of all ancient literatures. Monier Williams' Sanskrit-English Dictionary records one lac and eighty thousand vocabulary entries. All of these have been incorporated in the present Dictionary under the appropriate English words. The references to the original Sanskrit works from which the words have been taken out, have also been noted now and then. A list of the abbreviations of works thus referred to will be found appended to this introduction.

Whatever is not available in Sanskrit literature has been supplied by us. The new words have been based on the old.

As a rule Indian words will be found to be familiar as far as the affixes and roots are concerned. Not only that, the significances of the affixes and roots have remained unaltered. Hence as against the English words which are wholly unintelligible to the languages of this country, the Indian words will be found to be homely and familiar in a fascinating way.

The Dictionary is designed to serve the multifarious purposes of our age. It will serve for Accounts, Administration, Aeronautics, Agriculture, Anatomy, Astronomy, Aviation, Bacteriology, Banking, Botany, Chemistry, Commerce and Finance, Economics, Education, Engineering, Forestry, Geography, Geology, History, Insurance, Law, Logic, Machinery, Mathematics, Medicine, Meteorology, Mining, Pharmacy, Photography, Physics, Physiology, Politics, Radio, Railways, Zoology, etc., etc.

The Dictionary is the fruit of a life-long labour, supplemented by the devoted cooperation of numerous specialists.

No amount of time, energy and money has been spared in order to ensure the very best result.

The entries in the Dictionary are divided into two typographical categories, 12 point and 10 point.

Twelve point type represents what is of immediate utility. It is in this category that Hindi words will appear side by side with Sanskrit.

Ten point type represents our patrimony, our treasure, that is the usages as recorded in literature. These will be useful to those who wish to dive deep and investigate beyond the daily needs.

Nagpur
26-4-52

Raghu Vira

ABBREVIATIONS OF WORKS AND AUTHORS

Abhinav अभिनवगुप्त
 Ācāranirn आचारनिर्णय
 AdbhBr अद्भुत-ब्राह्मण
 Ādip आदिपर्व
 AgP अग्नि-पुराण
 AgSamh अगस्त्यसंहिता
 AitĀr ऐतरेयारण्यक
 AitBr ऐतरेयब्राह्मण
 AitUp ऐतरेय-उपनिषद्
 Ālamkāraḥ अलंकारकौस्तुभ
 Ālamkāras1 अलंकारसर्वस्व by रुच्यक
 Ālamkāras2 अलंकारसर्वस्व by मंखक
 Ālamkāras3 अलंकारशेखर by केशवमिश्र
 Ālamkārat अलंकारतिलक
 Ālamkārav अलंकारविमर्शिनी by जयरथ
 Amar अमरशतक
 AmṛitabUp अमृतबिन्दु-उपनिषद्
 Ānand आनन्दलहरी
 Anaṅgar अनङ्गरंग
 Anarghar अनर्घराघव
 AnSam अनन्त-संहिता
 Anukr अनुक्रमणिका
 Anup अनुपद-सूत्र
 Āp आपस्तम्ब-धर्मसूत्र
 APr अथर्ववेद प्रातिशाल्य
 ĀpŚr आपस्तम्ब-श्रौतसूत्र
 ĀpY आपस्तम्ब-यज्ञ-परिभाषा-सूत्र
 ArshBr आर्षेय-ब्राह्मण
 ĀruṇUp आरुण्य-उपनिषद्
 Āryabh आर्यभट
 Āryav आर्यविद्या-सुधाकर
 Aṣṭāṅg अष्टाङ्गहृदय
 AṣṭāvS अष्टावक्र-संहिता
 ĀśvGr आश्वलायन-गृह्यसूत्र
 ĀśvMantraS आश्वलायन-शाखोक्ता मन्त्रसंहिता
 ĀśvP आश्वलायनगृह्य-परिशिष्ट
 ĀśvŚr आश्वलायन-श्रौतसूत्र
 AtharvaśUp अथर्वशिक्षा-उपनिषद्
 ĀtmUp आत्म-उपनिषद्
 ĀtrAnukr आत्रेय अनुक्रमणिका
 Avadānaś अवदान-शतक
 AVPaipp अथर्ववेद पैप्पलादशाखा

AVParīś अथर्ववेद परिशिष्ट
 AVPrāy अथर्ववेद प्रायश्चित्त
 Bādar बादरायण-ब्रह्मसूत्र
 BādarGov बादरायण गोविन्दानन्द-टिप्पणी
 BādarSah बादरायण शांकर-भाष्य
 Bālar बालरामायण
 Baudh बौधायन-धर्मशास्त्र
 BaudhP बौधायन-पितृमेधसूत्र
 Bear बुद्धचरित
 Bhadrab भद्रबाहु-चरित्र
 Bhag भगवद्गीता
 Bhagavatīg भगवती-गीता
 Bhaktām भक्तामर-स्तोत्र
 Bhām भामिनी-विलास
 Bhar भरत-नाट्यशास्त्र
 Bharat भरटक-द्वान्त्रिशिका
 Bharṭy भर्तृहरि
 Bhāshāp भाषा-परिच्छेद
 Bhāshik भाषिक-सूत्र
 Bhaṭṭ भट्टि-काव्य
 BhavP भविष्य-पुराण
 Bhoj भोज
 Bhojapṛ भोजप्रबन्ध
 BhP भागवत-पुराण
 BhPañcod पञ्चदशी by भारतीतीर्थ
 Bhr भावप्रकाश
 Bijag बीजगणित
 Br ब्राह्मण
 BrahmabUp ब्रह्मबिन्दु-उपनिषद्
 BrahmāṇḍaP ब्रह्माण्ड-पुराण
 BrahmaP ब्रह्म-पुराण
 Brahmas ब्रह्मसिद्धान्त
 BrahmapP ब्रह्मवैवर्त-पुराण
 BrahmapUp ब्रह्मविद्या-उपनिषद्
 BrahmūttKh स्कन्दपुराणान्तर्गत ब्रह्मोत्तरखण्ड
 BrahmUp ब्रह्म-उपनिषद्
 BrĀrUp बृहदारण्यक-उपनिषद्
 Brih बृहदेवता
 BrNārP बृहन्नारदीय-पुराण
 Buddh बौद्ध साहित्य
 Campak चम्पकश्रेष्ठ-कथानक
 Cāṇ चाणक्य

Canḍ चण्डकौशिक
 Car चरक
 Caran चरणव्यूह
 Caurap चौरपञ्चाशिका
 Chandahs छन्दःसूत्र
 Chandom छन्दोमञ्जरी
 ChUp छान्दोग्य-उपनिषद्
 CulUp चूलिका-उपनिषद्
 DaivBr देवत-ब्राह्मण
 Damayanti-kathā दमयन्ती-कथा
 Daś दशकुमारचरित
 Daśar दशरूप
 Dāṭhādḥ दाठाधातु-वंश
 Dāyabh दायभाग
 Dāyat दायतत्त्व
 Devatādhyāya = DaivBr
 DevibhP देवीभागवत-पुराण
 Devim देवी-माहात्म्य
 Dhanamj धनंजयविजय
 Dhanv धन्वन्तरि
 Dharmas धर्मसंग्रह
 Dharmaśarm धर्मशर्माभ्युदय
 Dharmav धर्मविवेक
 Dhātup धातुपाठ
 Dhūrtan धूर्तनर्तक
 Dhūrtas धूर्तसमागम
 DhyānabUp ध्यानबिन्दु-उपनिषद्
 Dip दीपिका
 Divyāv दिव्यावदान
 Drāhy द्राह्यायण
 Durgāv दुर्गाविलास
 Dūtāṅg दूताङ्गद
 Gaṇar गणरत्न-महोदधि
 Gaṇit गणिताध्याय
 GaṇP गणेश-पुराण
 GarbhUp गर्भ-उपनिषद्
 GārgiS गार्गी-संहिता
 GaruḍaP गरुड-पुराण
 GarUp गरुड-उपनिषद्
 Gāthāsamgr गाथासंग्रह
 Gauragan गौरगणोद्देश
 Gaut गौतम-धर्मशास्त्र
 GayāMāh गया-माहात्म्य
 Ghaṭ घटकर्पर
 Gilg गिलगित-प्राप्त सर्वास्तिवादि-त्रिपिटक
 Gīt गीतगोविन्द

GobhŚrāddh गोभिल-श्राद्धकल्प
 Gol गोलाध्याय
 GopBr गोपथ-ब्राह्मण
 Goraksh गोरक्ष-शतक
 Grahay ग्रहयज्ञ-तत्त्व
 Grihyās गृह्यसंग्रह
 GrS गृह्यसूत्र
 GrŚr गृह्य तथा श्रौतसूत्र
 Hāl हाल (गाथासप्तशती)
 HansUp हंस-उपनिषद्
 Hār हारीतस्मृति
 Harav हरविजय
 Hariv हरिवंश
 Hāsy हास्यार्णव
 Hāyan हायनरत्न by बलभद्र
 Hear हर्षचरित
 Heat चतुर्वर्गचिन्तामणि by हेमाद्रि
 Hemac हेमचन्द्र
 HirGr हिरण्यकेशि-गृह्यसूत्र
 HirP हिरण्यकेशि-पितृमेधसूत्र
 Hit हितोपदेश
 Horās होराशास्त्र
 HParis परिशिष्टपूर्व by हेमचन्द्र
 HYog योगशास्त्र by हेमचन्द्र
 ĪśUp ईश-उपनिषद्
 JābālUp जाबाल-उपनिषद्
 Jain जैमिनि
 JaimBh जैमिनिभारत, भाष्यमेधिक-पूर्व
 JaimBr जैमिनीय-ब्राह्मण
 JaimUp जैमिनीय-उपनिषद्
 Jain जैन साहित्य
 Jātakam जातकमाला
 Jyot ज्योतिष
 Kād कादम्बरी
 KaivUp कैवल्य-उपनिषद्
 Kaiy कैयट (कैश्यट, कश्यट)
 Kālac कालचक्र
 Kālakāc कालकाचार्य-कथानक
 Kālanirn कालनिर्णय
 Kālid कालिदास
 KalkiP कल्कि-पुराण
 KālP कालिका-पुराण
 Kalpas कल्पसूत्र
 Kalpat कल्पतरु
 Kalyāṇam कल्याणमन्दिर-स्तोत्र
 Kām कामन्दकीय नीतिसार

Kaṇ कणाद-वैशेषिकसूत्र
 KaṇṭhUp कण्ठश्रुति-उपनिषद्
 Kapishṭh कपिष्ठल-संहिता
 KapS कपिल-सांख्यप्रवचन
 KapSapṭh स्कन्दपुराणान्तर्गत कपिलसंहिता
 Kāraṇḍ कारण्ड-व्यूह
 Karmaṇ कर्मप्रदीप
 Kās काशिका-वृत्ति
 KāśiKh स्कन्दपुराणान्तर्गत काशीखण्ड
 Kāt कातन्त्र व्याकरण
 Kāṭh काठक
 Kathārṇ कथार्णव
 Kathās कथासरित्सागर
 KāṭhGr काठक-गृह्यसूत्र
 KāṭhUp कठ-उपनिषद्
 Kāty कात्यायन (वातिक on पाणिनि)
 KātyŚr कात्यायन-श्रौतसूत्र
 Kauś कौशिक-सूत्र
 KaushĀr कौषीतकी-आरण्यक
 KaushUp कौषीतकी-उपनिषद्
 Kauṭ कौटल्य अर्थशास्त्र
 Kautukar कौतुकरत्नाकर
 Kautukas कौतुकसर्वस्व
 Kāv काव्य
 Kavik कविकल्पलता
 Kavikalpat कविकल्पतरु
 Kāvyaḥ काव्यचन्द्रिका
 Kāvyaḍ काव्यादर्श
 Kāvyaḥ काव्यकल्पलता
 Kayy कय्यट
 Ked केदार-वृत्तिरत्नाकर
 KenUp केन-उपनिषद्
 Khaṇḍapṛ खण्डप्रशस्ति
 Kir किरातार्जुनीय
 Koshṭhīpṛ कोष्ठीप्रदीप
 Kpr काव्यप्रकाश
 Kṛishis कृषिसंग्रह
 Kṛishṇakarn कृष्णकर्णामृत
 Kriyāy पञ्चपुराणान्तर्गत क्रियायोगसार
 Kṣhem क्षेमेन्द्र
 Kṣhitiś क्षितीशवंशावलिचरित
 KṣhurUp क्षुरिका-उपनिषद्
 Kulad कुलदीपिका
 Kulārṇ कुलार्णव-तन्त्र
 Kull कुल्लूकटीका on मनुस्मृति
 Kum कुमारमम्भव

KūrmaP कूर्म-पुराण
 Kuṭṭhanim कुट्टनीमत
 Kuval कुवलयानन्द
 Laghuj लघुजातक by वराहमिहिर
 Laghuk लघुकौमुदी
 Lalit ललितविस्तर
 Lanḥāvat लंकावतार-सूत्र
 Lāty लाट्यायन
 LiṅgaP लिङ्ग-पुराण
 Madanav मदनविनोद
 Madhus मधुसूदन
 MāghaMāh पञ्चपुराणान्तर्गत माघमाहात्म्य
 Mahān महानाटक
 MahānārāyaṇaUp महानारायण-उपनिषद्
 Mahidh महीधर
 MaitrS मैत्रायणी-संहिता
 MaitrUp मैत्री-उपनिषद्
 Malamāsat मलमासतत्त्व
 Mālatīm मालतीमाधव
 Mālav मालविकाग्निमित्र
 Mall मल्लिनाथ
 Mallapṛ मल्लप्रकाश
 MāṇḍS माण्डूकी-शिक्षा
 MāṇḍUp(Gauḍ)माण्डूक्य-उपनिषद्-गौडपादकारिका
 MānGr मानव-गृह्यसूत्र
 MānS मानवीयसंहिता of सौरपुराण
 MānŚr मानव-श्रौतसूत्र
 MantraBr मन्त्रब्राह्मण
 Mantram मन्त्रमहोदधि
 MārḥP मार्कण्डेय-पुराण
 Mās मशक
 MathMāh मथुरा-माहात्म्य
 MatsyaP मत्स्य-पुराण
 Matsyas मत्स्यसूक्त
 MBh महाभारत
 Mear महावीर-चरित्र
 Megh मेघदूत
 Mn मनुस्मृति
 Mṛicoh मृच्छकटिक
 Mudr मुद्राराक्षस
 MukṭUp मुक्तिका-उपनिषद्
 MuṇḍUp मुण्डक-उपनिषद्
 NāḍabUp नादबिन्दु-उपनिषद्
 Nāḍīpṛ नाडीप्रकाश
 Nāg नागानन्द
 Nāigh नैघण्टुक commented on by यास्क

Naish नैषध-चरित
 Nal नलोपाख्यान
 Nalac नलचम्पू (द्वयन्तीकथा)
 Nalod नलोदय
 NandiP नन्दि-पुराण
 Nār नारद-स्मृति
 NaraP नरसिंह-पुराण
 NārP नारदीय-पुराण
 NārS नारद-वंहिता
 Nā Up नारायण-उपनिषद्
 NāṭyaS नाट्यशास्त्र
 Nid निदान by माधव
 Nidānas निदानसूत्र
 NidSch निदानटीका (अर्थात् वाचस्पतिभाष्य)
 Nilak नीलकण्ठ
 NilarUp नीलरुद्र-उपनिषद्
 NilP नीलमत-पुराण
 Nir निरुक्त by यास्क
 Nirṇayas निर्णयसिन्धु
 Nitis कामन्दकीय नीतिसार
 Npr निष्पद्प्रकाश
 Nri- Up नृसिंहतापनीय-उपनिषद्
 Nyāyad न्यायदर्शन
 Nyāyak न्यायकोश
 Nyāyam न्यायमालाविस्तर
 Padap पदपाठ
 PadmaP पद्म-पुराण
 Padyas पद्यसंग्रह
 Pāṇ पाणिनि
 Pañcad पञ्चदण्डच्छत्र-प्रबन्ध
 Pañcadaśī पञ्चदशी by भारतीतीर्थ
 Pañcad पञ्चदशी
 Pañcar पञ्चरात्र
 Pañcat पञ्चतन्त्र
 PāpS पाणिनीय-शिक्षा
 Pāpabuddhidharm पापबुद्धिधर्मबुद्धि-कथानक
 Param परमार्थसार
 Parāś पराशर-स्मृति
 Paraśur परशुराम-प्रकाश
 PārGr पारस्कर-गृह्यसूत्र
 Paribh परिभाषेन्दुशेखर
 Pārēvan पार्श्वनाथ-चरित्र
 Pārvat पार्वतीपरिणय
 Pat पतञ्जलि (महाभाष्य)
 Phetk फेत्कारिणी-तन्त्र
 PhitS फिटसूत्र

PiṇḍUp पिण्ड-उपनिषद्
 PiṇḍSch हलायुध
 Prab प्रबोधचन्द्रोदय
 Pracand प्रचण्डपाण्डव
 Pradyumn प्रद्युम्न-विजय
 Prah प्रहसन नाटक
 Prajāp प्रजापति-धर्मसूत्र
 PrāpUp प्राणाग्निहोत्र-उपनिषद्
 Prasaṅg प्रसङ्गाभरण
 Prasannar प्रसन्नराघव
 PrasānUp प्रश्न-उपनिषद्
 Prāt प्रातिशाख्य
 Pratāp प्रतापरुद्रीय
 PratijñāS प्रतिज्ञासूत्र
 Pravar प्रवर-ग्रन्थ
 Prāyaśc प्रायश्चित्त-तत्त्व
 Prayog प्रयोगामृत
 Prayogar प्रयोगरत्न
 Priy प्रियदर्शिका
 PSarv पुराण-सर्वस्व
 Pur पुराण
 Purushott पुरुषोत्तम-तत्त्व
 Pushpas पुष्पसूत्र
 R रामायण
 Ragh रघुवंश
 Rāghav राघवपाण्डवीय
 Rājat राजतरंगिणी
 Rāmag रामगीता
 Rāmapūjās रामपूजासरणि
 RāmatUp रामतापनीय-उपनिषद्
 RāmUp राम-उपनिषद्
 RAnukr ऋग्वेद-अनुक्रमणिका
 Rāsal रासलीला
 Rasar रसरत्नाकर
 Rasat रसतरंगिणी
 Rasendrac रसेन्द्रचिन्तामणि
 Rasik रसिकरमण
 Ratir रतिरहस्य
 Ratnā रत्नावली
 Revākh रेवाखण्ड
 Ritus ऋतुसंहार
 Romakas रोमकसिद्धान्त
 RPrāt ऋग्वेद-प्रातिशाख्य
 Rudray रुद्रयामल
 RV ऋग्वेद
 Śabdak शब्दकल्पद्रुम

SaddhP सद्धर्म-पुण्डरीक
 Sadukt सदुक्ति-कर्णामृत
 Sāh साहित्य-दर्पण
 SabyKh स्कन्दपुराणान्तर्गत सहायद्रिखण्ड
 Śak शकुन्तला
 Śakat शकटायन
 Śaktān शाक्तानन्द-तरंगिणी
 Śaktir शक्तिरत्नाकर
 SāmavBr सामविधान-ब्राह्मण
 ŚambhMāh शम्भलग्राम-माहात्म्य
 Saṃgīt संगीतसारसंग्रह
 SaṃphUp संहिता-उपनिषद्-ब्राह्मण
 Śaṃkar शङ्करविजय
 Śaṃkhyak सांख्यकारिका
 Śaṃkhyapr सांख्यप्रवचन
 Saṃskarak संस्कारकौस्तुभ
 ŚāṅkhBr शांखायन-ब्राह्मण
 ŚāṅkhGr शांखायन-गृह्यसूत्र
 ŚaṅkhŚr शांखायन-श्रौतसूत्र
 Śāntik शान्तिकल्प
 Śāntiś शान्तिशतक
 Śārad शारदा-तिलक
 Sarasv सरस्वती-कण्ठाभरण by भोज
 Sarasv2 सरस्वती-कण्ठाभरण by चेमेन्द्र
 ŚāringP शार्ङ्गधर-पद्धति
 ŚāringS शार्ङ्गधर-संहिता
 Sarvad सर्वदर्शन-संग्रह
 SarvUp सर्व-उपनिषत्सार
 ŚatarUp शतरुद्रिय-उपनिषद्
 Śatr शत्रुजय-माहात्म्य
 SauraP सौर-पुराण
 Sāy सायण
 ŚBr शतपथ-ब्राह्मण
 Setub सेतुबन्ध
 Shaḍguruś षड्गुरुशिष्य
 ShaḍvBr षड्विंश-ब्राह्मण
 Siddh सिद्धान्त-कौमुदी
 Siddhāntas सिद्धान्तशिरोमणि
 Śikṣh शिक्षा
 ŚikṣhāP शिक्षापत्री
 Śil शीलिक
 Siphās सिंहासन-द्वात्रिंशिका, विक्रमादित्य-चरित्र
 ŚiraUp शिर-उपनिषद्
 Śiś शिशुपाल-वध
 Śivag शिवगीता
 ŚivaP शिव-पुराण

SkandaP स्कन्द-पुराण
 Smṛitik स्मृतिकौमुदी
 Smṛitit स्मृतितत्त्व
 Śrāddhak श्राद्धकल्प-भाष्य
 Śrīkaṇṭh श्रीकण्ठ-चरित
 ŚrīmMāh श्रीमाल-माहात्म्य
 Śringār शृंगार-तिलक
 ŚrSūtra श्रौतसूत्र
 Śrutab श्रुतबोध
 ŚŚaṃkar संक्षेपशंकरविजय
 Subh सुभाषितावलि
 Śukas शुकसप्तति
 Sukh सुखावती-व्यूह
 Śulbas शुल्बसूत्र
 Suparṇ सुपर्णाध्याय
 Sūryad सूर्यदेव-यज्वन्
 Sūryapr सूर्यप्रज्ञप्ति
 Sūryas सूर्यसिद्धान्त
 Suśr सुश्रुत
 Suvarṇap सुवर्णप्रभास
 SV सामवेद
 Svapnac स्वप्नचिन्तामणि
 SVĀr सामवेद-आरण्यक
 ŚvetUp श्वेताश्वतर-उपनिषद्
 Tāj ताजक
 TāṇḍyaBr ताण्ड्य-ब्राह्मण
 Tantras तन्त्रसार
 TĀr तैत्तिरीय-आरण्यक
 Tarkas तर्कसंग्रह
 Tattvas तत्त्वसमास
 TBr तैत्तिरीय-ब्राह्मण
 TejovUp तेजोबिन्दु-उपनिषद्
 Tirtha-yātrā तीर्थ-यात्रा
 Tithyād तिथ्यादित्य
 Toḍar तोडरानन्द
 TPrāt तैत्तिरीय-प्रातिशाख्य
 TUp तैत्तिरीय-उपनिषद्
 Up उणादि-सूत्र
 Upk उणादिकल्प
 UpSch उज्ज्वलदत्त's commentary on the
 उणादि
 Upvṛ उणादिवृत्ति
 Up उपनिषद्
 Upap उपपुराण
 Utkalakh उत्कलखण्ड
 Uttamao उत्तमचरित्र-कथानक (in prose)

Uttamac2 उत्तमचरित्र (in verses)
 Uttarar उत्तररामचरित
 Vāgbh वाग्भट्टालंकार
 VāhniP वह्नि-पुराण
 Vait वैतान-सूत्र
 Vajracch वज्रच्छेदिका
 Vajras वज्रसूचि
 Vām कान्यालंकार-वृत्ति by वामन
 VāmP वामन-पुराण
 Vārāhīt वाराही-तन्त्र
 VarBr बृहज्जातक by वराहमिहिर
 VarBrS बृहत्संहिता by वराहमिहिर
 VarP वराह-पुराण
 VarYogay योगयात्रा by वराहमिहिर
 Vas वसिष्ठ
 Vās वासवदत्त
 Vāsant वासन्तिका
 Vasantar वसन्तराजशाकुन
 Vāstuv वास्तुविद्या
 Vātsyāy वात्स्यायन
 VāyuP वायु-पुराण

VBr वंश-ब्राह्मण
 Vcar विक्रमांकदेवचरित by बिल्हण
 Vedāntap वेदान्तपरिभाषा
 Vedāntas वेदान्तसार
 Vet वेताल-पञ्चविंशतिका
 Viddh विद्वदशालभञ्जिका
 Vikr विक्रमोर्वशी
 Virac वीरचरित
 Vop वोपदेव
 VP विष्णु-पुराण
 VPrāt वाजसनेयि-संहिता प्रातिशाख्य
 Vṛishabhān वृषभानुजा-नाटिका by मथुरादास
 VS वाजसनेयि-संहिता
 Vyavahārat व्यवहारतत्त्व
 Yājñ याज्ञवल्क्य
 YājñSch मिताक्षरा
 Yogas योगसूत्र
 YogasUp योगशिखा-उपनिषद्
 YogatUp योगतत्त्व-उपनिषद्
 Yogavās योगवासिष्ठ-सार

This Dictionary will, by all counts, be the biggest lexicographical work that has ever been prepared from English into an Asian language, not excepting Chinese and Japanese.

No administrator, businessman, scientist or scholar can do without this dictionary, which will be his only instrument for guiding him in the difficult task of transferring himself from the world of English to that of Hindi.

The Dictionary will be completed in ten volumes. Each volume will be issued quarterly and will contain about one thousand pages. We expect to complete the Dictionary by the end of 1956.

Although huge sums of money have been expended, the price has been retained within the reach of Government departments, educational institutions and men of science and letters. It is Rs. 35- per volume. Those who place their orders in advance, will be given the benefit of a discount of 10%.

Orders can be booked with the Secretary, International Academy of Indian Culture, Old Assembly Rest House, Nagpur. It is not essential to send any advance money. Each volume, when completed, will be supplied per V. P. P. or per Registered Book Post along with the bill for payment, as desired. To ensure a copy, kindly book your order early. Only a limited number of two thousand copies is being printed.

We offer hereafter a specimen of 64 pages, which were originally intended to be the beginning of an exhaustive English-Sanskrit Dictionary. According to the new plan, here envisaged, it will now be further elaborated by the inclusion of Hindi words.

A, a n 1 (first letter of the alphabet) अ *m*.

2 (as a symbol, used to denote or indicate anyone or anything arbitrarily or conveniently so designated, esp. as the first in order or class, *e.g.*, the front of the leaf in a book) क *m* (see *Introduction*) (in case of distinction being required between small and capital letters—**a** क, **A** का).

3 (not *cap.*) *Alg.* क *m*.

A, a adj 1 (first in order or class, *e.g.*, company A, quire a) क, प्रथम.

A1 प्रथमेषु प्रथमः, सर्वप्रथम, वरेण्य, अ१.

2 (having the form of capital A, *e.g.*, an A tent) प्रउग, प्रउगाकार (of the form of a प्रउग-चिति. See *Journal of Vedic Studies*, Vol. I pp. 127-8).

a indefinite article 1 left untranslated, *e.g.*, a man नरः.

2 (one) एक R, Śak, Vet, etc. (“एक is used in the sense of a *certain* or even sometimes almost of *a*, as an indefinite article. Thus एको व्याघ्रः a *certain* tiger, एकस्मिन् दिने on a *cer-*

tain day, हस्ते दण्डमेकमादाय taking a stick in his hand.” Whitney, *Sanskrit Grammar*, § 482c. In *Gilgit MSS.* अन्यतम is used similarly: अन्यतमस्मिन् प्रदेशे in a certain place, अन्यतमः पुरुषो दण्डमवष्टभ्य गच्छति, अन्यतमेनोपासकेन, अन्यतमस्मिन् कर्वटके गृहपतिः प्रतिवसति Vol. III pt. 1 pp. 17, 63, 75, 87).

3 (some unspecified particular) कः, का, किम् with अपि, चित् or चन.

4 (some one or another) यः कः, या का, यत्किम् with अपि, चित् or चन.

5 (some particular or a kind of) विशेषः, भेदः, *e.g.*, ताम्रं धातुविशेषः.

6 (with a distributive force) प्रति or the locative case, *e.g.*, one rupee a day प्रतिदिनं or दिनेदिने रूप्यमेकम्.

7 (the same) स-, *e.g.*, birds of a feather सपत्राः पक्षिणः, सगन्धा मृगाः.

a prep (on, in, at) expressed by the locative case, or अधि-, *e.g.*, ashore वेलायाम् or अधिवेलम्.

Aani n Egypt. Relig. श्वकापि *m* (dogheaded ape श्वशीर्ष-कापि).

aar *n* (an underground stream)
अन्तर्नदी *f*.

aardvark *n* (they feed अश entirely
on ants वप्त्र) वप्त्राश *m* (genus
Orycteropus वप्त्राश-प्रजाति—
family **Orycteropodidae** वप्त्राश-
वंश—**Orycteropus cupensis** is
the ordinary aardvark सामान्य
वप्त्राश).

aardwolf *n* (it has a striped coat)
चित्रवृक *m* (genus **Proteles** चित्र-
वृक-प्रजाति—family **Protelidae**
चित्रवृक-वंश—**Proteles cristata**
is the ordinary aardwolf सामान्य
चित्रवृक).

Aaron's-beard *n* (any of several
plants having some resemblance
to a beard) वृद्धकूर्च *m*.

Aaron's rod *n* (any of several
plants with a tall flowering
stem) प्रांशुक *m* (प्रांशु tall).

aasvogel *n* (vulture) गृध्र *m*.

ab- *prefix* (from, away, separation
or departure) अप- (Latin *ab*,
Greek *apo*, English *of*, *off* are
from Sanskrit अप).

abacist *n* (one who uses an abacus)
गणित्रिन् *m*.

aback *adv* 1 पश्चात्.

2 (against the mast कूपक) प्रति-
कूपकम्.

taken aback चकित, विस्मयस्तब्ध
mfn all aback 1 (entirely aback)
सर्वथा पश्चात् 2 (stopped) परिस्तब्ध
mfn 3 (reversed) विपरीत *mfn*.

abaction *Civil Law* (cattle-steal-
ing) पशुचौर्य *n*.

abaculus *n* (a tile खर्परिका used in
mosaic चित्रकुट्टिम) चित्र-खर्परिका *f*.

abacus *n* 1 (a calculating instru-
ment) गोलिका-गणित्र, गणित्र *n*.

2 *Arch.* फलका *f*, शीर्षफलक *n*.

3 *Logic* (a machine showing all
the combinations of a number of
terms) पद-समूह-यन्त्र, समूह-यन्त्र,
समूहित्र *n*.

abacus major *n* (a trough used in
washing gold) स्वर्ण-द्रोणी, स्वर्ण-
धावनी *f*.

abaft *adv* पश्चात्, प्रत्यक् *RV*, *AV*, etc.

abaiser *n* (ivory black) हस्तिदन्त-
कालिमन् *m*.

abaisse *n* (thin undercrust of pas-
try) अन्तः-पर्पटी *f*. (अन्तः inside,
पर्पटी thin crust).

abalienate *vb* वृज् वृक्ते, वृंक्ते *RV*,
TS, *Br*, *Mn*, *BhP*.

Civil Law (to transfer the title
of) अन्यस्मै संक्रामयति, (to alienate)
अन्यस्मै क्रामयति.

abalienation *n* वर्जन, अन्य-संक्रामण,
अन्यक्रामण *n*.

abalone *n* (an ear shell) कर्ण-शुक्ति
f (genus **Haliotis** कर्णशुक्ति-प्रजाति
—family **Haliotidae** कर्णशुक्ति-
वंश).

Abama *n Bot.* (= **Narthecium**; a
genus of the bunchflower family
or **Melanthaceae** गुच्छपुष्प-कुल)
गुच्छपुष्प-प्रजाति.

abandon *vb* 1 परित्यजति (परित्यजते

R, MārkaP) Mn, MBh, etc (परि absolutely + √त्यज् to leave).

a (to relinquish with the intent of never again resuming or claiming one's rights or interests in) समवत्यजाते (अवत्यज् to relinquish).

b (to give up with the intent of never again resuming or claiming one's rights or interests in) समुत्त्यजति (उत्त्यज् to give up).

c (to give up absolutely) पर्युत्त्यजति.

d (to desert, as a person, to whom one owes duty, allegiance, or the like) विरहयति R, BhP (वि away + √रह् to leave, cl 10—न विरहयेदाचार्यम् ŚāṅkhGr 4.11).

2 (to deliver up entirely to another) पर्यर्पयति (परि + √ ऋ cl 1, 3, 5 caus).

a (to give over utterly) समनुप्रददाति (अनुप्रदा to give over, Buddh).

b (to surrender utterly) पर्यर्पयति (अध्यर्पयति surrenders).

c [to give (oneself) up without attempt at self-control, to yield (oneself) unrestrainedly] अर्पयति (e. g. कामार्पण, विषयार्पण).

to abandon oneself to grief
आत्मनः शोकार्पणम् to abandon
oneself to vice आत्मनो विषयार्पणम्.

d [in marine insurance, to surrender to the underwriters the insured's interests in (the property covered by the policy) and to claim payment for a total loss] अध्यर्पयति.

abandon *vb* I त्यज् cl 1 त्यजति (metrically also त्यज्यते) RV 10.71.6, Mn, MBh, etc, अभित्यज् R 2.47.5 (ed. Bombay), अभि-संत्यज् MBh, संत्यज् MBh, Kāv, etc, सम्परित्यज् सम्परित्यजति Hariv, R.

हा cl 3 (Dhātup 25.8) जहाति RV, etc, पराहा पराजिहीते TS, परिहा R, BhP, प्रहा MBh, Kāv, etc, प्रतिविहा MBh, प्रविहा R, विहा RV, etc, विप्रहा MBh, व्यप्रहा Hariv, संहा MBh, समवहा BhP, सम्प्रहा MBh, R.

मुच् cl 6 (Dhātup 28.136) मुञ्चति, मुञ्चते MBh, Kāv, etc, प्रविमुच् MBh, Kathās, etc, विमुच् MBh, Kāv, etc, विनिर्मुच् (only ind p विनिर्मुच्य) Hariv.

सज् cl 6 सजति (used in this sense with upasargas only) अतिसज्, अवसज् RV, AV, etc, उत्सज् उत्सजति, उत्सजते Mn, Yājñ, MBh, etc, उद्विसज् BhP 4.31.32, पर्युत्सज् L, विसज् (in older language Ā, MBh, Kāv, etc, caus विसर्जयति MBh, R, etc), व्युत्सज् ĀpŚr, BhP, समवसज् MBh, समुत्सज् Mn, MBh, etc.

उज्ज् cl 6 उज्जति Ragh, Pañcat, MBh, etc, प्रोज्ज Pañcat, Hit, समुज्ज Pañcat.

वृज् cl 7 caus वर्जयति ChUp, GrŚrS, MBh, etc, परावृज् परावृणक्ति RV, परिवृज् caus परिवर्जयति, परिवर्जयते Mn, MBh, etc, दिवृज् caus विवर्जयति Mn, MBh, etc.

अस् cl 4 अस्यति (used in this sense with upasargas only) परास् RV, etc, व्युदस् MBh, Kāv, etc, संन्यस् संन्यस्यति (rarely संन्यसति) Mn, MBh, etc.

रह् cl 1 रहति (Dhātup 17.82), caus or cl 10 (35.6) रहयति Kāv.

छुर् *cl 6 caus* छेरयति Lalit 15.447, Divyāv, Kāraṇḍ 11.100.

II उपेक्ष (उप-ईक्ष) *cl 1* उपेक्षते MBh, R, Śak, Pañcat, etc—पृष्ठतः—कृ *cl 8* पृष्ठतः करोति MBh, R, etc, शिथिलीकरोति, शिथिलीकुरुते MBh, Kāv, etc, श्रुत्यीकुरुते Pañcat—अपा-कृ *cl 6 P*, विनि-कृ Kum—व्यप-कृष् *cl 1* व्यपकर्षति Mn MBh, etc—नि-क्षिप् *cl 6* निक्षिपति MBh, R, etc—अतिख्या RV—अपचिद् *caus* Ā VS 2.17—दम् (or दम्भ) *cl 1* RV 1. 84. 20, VS 4 f, 8—वि-धू *cl 5* विधुनुते AV, Mn, MBh, etc—अंश (or अश्) *cl 1* (Dhātup 18.17) अंशते, *cl 4* अंशयति (*abl*) Ragh—मृध् *cl 1* (Dhātup 21.10) मर्धति, मर्धते (Ved. also *cl 6* मृधति, मृधते) RV, GrŚrS—वि-युज् *cl 7* वियुजते (*acc*) Kir—वि-रम् *cl 1* विरमति (rarely Ā, cf. Pāṇ 1.3.83) KātyŚr, MBh, etc—रिच् *caus* (or *cl 10*, Dhātup 34.10) Kāv—प्र-रिच् *caus* प्ररेचयति RV—वि-लम्ब *caus* विलम्बयति Ragh, Kathās—प्र-लिङ्ग *caus* प्रविलोपयति Kāv—नि-वृत् *caus* निवर्तयति, निवर्तयते, विनि-वृत् *caus* विनिवर्तयति MBh, R, व्यति-वृत् व्यतिवर्तते R—व्युत्था (व्युद्-स्था) *cl 1* व्युत्तिष्ठति, व्युत्तिष्ठते ŚBr—हन् *cl 2* (Dhātup 24.2) हन्ति Kāv, BhP—हि *cl 5* (Dhātup 27.11) हिनोति Bhaṭṭ.

III The following roots are from Dhātupāṭhas—उच्छ् *cl 1* उच्छति, बुग् (or बुग्) *cl 1* बुक्कति 5. 52, युग् *cl 1* युक्कति 5.50, विच् *cl 10* वित्तयति 35. 78 (Vop).

to abandon the body तनुं त्यज्, देहं त्यज्, कलेवरं त्यज् Mn 6, MBh, etc, विहा (with शरीरम्, प्राणान्, etc.) **to a. completely** सम्प्रदा सम्प्रददाति, सम्प्रदत्ते PBr, MBh, etc **to a.** (duty, etc) च्यु *cl 1* च्यवते (ep. also च्यवति) (*abl*, exceptionally *gen*, MBh 15.463[C] inf. च्यवितुम्) Mn 7.98, MBh 3 **to a. entirely** समभित्यजति MBh, अभिव्युदस् (-अस्) BhP **to a. the life** विहा (with शरीरम्, प्राणान्, etc) **to a. one's house** उद्वज्ज उद्वजति PBr, ChUp **to a. one's self to**

उपाश्रि उपाश्रयति Hariv, R, Bhag, etc **to a. the path of virtue** व्यथ् *cl 1* व्यथते (with चरित्रतः) **to a. a thesis** हा *caus* हापयति प्रतिज्ञाम् Jātakam **to a. together** समवाञ्छे (-अञ्छे) समवाञ्जति ŚBr **to a. treacherously** व्युत्था *caus* व्युत्थापयति Kathās **ready to a. life** त्यक्तजीवित *mfn* Bhag 1.19, Nal 2.16 (in comp.), R 4, त्यक्त-प्राण *mfn* MBh 5. 7204.

to be abandoned त्यज् *pass* त्यज्यते Pañcat 1.10.1, हा *pass* हीयते (ep. also हीयति), अवहा *pass* अवहीयते RV 10.34.5, (as life, etc) निर्मुच् *pass* निर्मुच्यते Rājāt.

to cause to abandon संत्यज् संत्याजयति (two *acc*) MBh, हा हापयति, परिहा *caus* परिहापयति Naish, रह् *caus* or *cl 10 P* (25.6) Bālar.

to wish to abandon परित्यज् परित्यज् क्षति, हा जिहासति Daś, BhP, HPariś, विहा विजिहासति HPariś, अपचिद् अपचिद्वित्सति (*abl*) AV 13.2.15.

abandon *n 1* (yielding to natural impulses) विषयार्पण *n*.

2 (freedom from artificial constraint) कामचार *m*.

abandoned *adj 1* परित्यक्त.

2 पर्यर्पित.

3 उच्छृंखल.

a (forsaken) प्रोज्झित.

b (self-abandoned) विषयाभिरत, कदाचार, क्षुल्लक (*f* आ) Naigh 3.2, L.

c (given up to vice) व्यसनाभिरत.

d (sinning without restraint)

उदाम-पापिन्.

e (irreclaimably wicked) सुदुर्वृत्त.

f (unrestrained) अनियन्त्रित.

4 (as a lover) विरहित MBh, Kāv,

etc, खण्डित (*g* तारकादि) Ragh 5.67, Megh, Śāntiś.

abandoned *adj* I लक्त, उत्त्यक्त, सम्पत्ति लक्त—हीन RV, हात BhP, हातवत् Kām v.l., जहित (Jaina Prakrit जढ) RV 1.116.10, 4.30.19, 8.5.22, प्रजहित RV 8.1.13, (applied to fire) PBr, ŚrS—मुक्त MBh, Kāv, etc, प्रमुक्त R, विमुक्त R, BhP—सृष्ट (in अ-) Daś, उत्सृष्ट, विसर्जित, समासृष्ट—उज्झित, प्रोज्झित Prab, Pañcat, समुज्झित Prab—वर्जित MBh, Kāv, etc, अपवर्जित, परिवर्जित MBh, Kāv, etc, विवर्जित Up, Yājñ, MBh, etc, विधृक्त—अपास्त, संन्यस्त MBh, Kāv, etc—छेरित Divyāv 1.94.7—अपधस्त, अवधस्त L—बहिष्कृत (*abl* or *comp*) Mn, MBh, etc.

II खिलीभूत Car 5. 12, Kum 2. 45, Hear, Naish 17. 37, च्युत (*in comp*) VarBrS 51.2, धृत MBh, R, etc, धृष्ट (*ifc* it gives a bad sense to the first member of the comp, Pāṇ 2. 1. 53, Gaṇar 2. 114), निक्षिप्त Mn, MBh, Kāv, etc, निर्व्यूढ Priy 1. 6, निवर्तित MBh, Kāv, Pur, निस्तुषित L, परिक्षिप्त, परिषेवित, परिहृत, प्रविद्ध R, मोष (*f* आ) MBh, रेवित Ragh, Śiś, वितान, विधृत Inscr, VarBrS, BhP, विधृत MBh, Kāv, etc, विनिवृत्त R, व्यतीत Prab, शिथिल (*f* आ), सम्भिन्न MBh.

abandoned by fortune *adj* लक्तश्री, उत्क्रान्तश्रेयस् Vait a. by a lord भर्तृहीन MBh a. by a lover प्रियविनाकृत a. by a husband भर्तृहीन MBh (a battle) in which expectation of life is a. सम्पत्ति लक्तजीवित R entirely a. संत्यक्त R, विहीन long since a. विरोज्झित a man a. by his friends or relatives निर्धूतः one who has a. firmness व्यपेतैर्यै MBh one who has a. good conduct सम्भिन्नवृत्त MBh one who has a. life प्रहीणजीवित one who has a. the path of duty भिन्नवृत्त MBh, Yājñ one who has a. the practice of

fasting अनाशकनिवृत्त one who has a. the sacred fire लक्तग्नि Mn 3.153 one who has a. worldly desires निरस्तराग one whose mind has a. confidence विश्वासोज्झितधी Rajat who has a. अवसर्जित (= विसृष्टवत् Comm.) R 7.56.23 wholly a. समुत्सृष्ट MBh, Kāv, etc. with a. seats and cells व्यप-विद्धवृशीमठ MBh.

caused to abandon *adj* परित्याजित, विहापित, त्याजित (*with acc*) Kathās 86.13.

caused to be abandoned *adj* हापित.

to be abandoned *adj* परित्याज्य MBh, त्याज्य Pāṇ 7. 3. 66, Vārtt, Mn 9. 83, MBh, etc, त्यक्तव्य Mn 9. 239, त्यजनीय W, संत्यज्य MārkaP, संत्याज्य MBh, Kāv, etc—हातव्य Mn, MBh, हेय Kāv, Kathās, प्रहातव्य Vajracch, प्रविजह्य L—विमोक्तव्य R—प्रति-निःसृज्य L, समवसर्ग्य Pāṇ 3. 1. 124, Vārtt 2, Pat, समवसृज्य AitBr—विवर्जनीय R—उत्क्रमणीय MBh.

easy to be abandoned *adj* सुत्यज (*f* आ) Kir improper to be a. अनिवर्तन not to be a. असंत्याज्य MBh 1.8349, अपरिहरणीय very difficult to be a. सुदुस्त्यज MBh, BhP.

having abandoned परित्यज्य, हित्वा, मुक्त्वा ŚBr, etc, सम्प्रमुच्य ŚBr, उत्सृज्य, प्रोज्झ्य Kirāt.

abandonee *n* 1 परित्यक्तिन् *mfn* (परित्यक्तम् अस्यास्तीति).

2 (an underwriter to whom salvage of wreck is abandoned) अध्यार्पितन् *mfn* (अध्यार्पितमस्यास्तीति).

abandoner *n* परित्यक्तृ *mfn* Mn.

abandoner, one who abandons परित्यज् *mfn* MBh, त्यक्तृ *mfn* (*gen*) Mn 3. 245, Sch., त्याजकं *mfn* Yājñ 2.198—जहक *mfn* Up, Sch.

one who abandons his life त्यक्तृ
mfñ MBh 7. 378 one who a. worldly
affairs संन्यासिन् m Up, MBh, Pur.

one who has abandoned all
worldly concerns न्यासासिन् mfñ BhP
one who has a. all worldly pas-
sions and desires मोचक mfñ L
one who has a. a sacrifice यज्ञत्यागिन्
mfñ.

abandoning adj (one who aban-
dons) परित्यागिन्.

abandoning adj त्यज्, संत्यागिन् R,
MārkP—इ (f आ), हायक MBh, हायिन्—
उत्सर्गिन्, औत्सर्गिक— उज्ज Mn— संन्यासिन्
AṣṭāvS.

'abandoning lakes' (the cātaka
bird, *Cuculus melanoleucus*) वापीहः a.
shame त्यक्तलज्ज BhP 5. 26. 23 a. the
Veda वेदसंन्यासिन् Baudh not a. असंत्यागिन्
R.

abandoning n (action of) परित्यजन
n.

abandoning (action of) त्यजनम्,
त्यागः Pāṇ 6. 1. 216, Mn, etc, परित्यागः
(ifc f आ) Mn, MBh, etc, (entirely)
संत्यजनम्—हानम् Gaut. Śāmk, Sarvad,
प्रहाणम् Śiś, Śāmk, Lalit—मोक्षणम् Pañcat,
Hit (v.l.), विमोक्षः AgP, विमोक्षः VPrāt,
MBh, विमोचनम् MBh—सर्जनम् MBh, उत्सर्गः,
उत्सर्जनम् KātyŚr, निसर्गः, संसर्जनम्, समासर्जनम्
—उज्जनम् HYog, (the world) उज्जति f
PBr 18.6.10, प्रोज्जनम्—वर्जनम् Mn, MBh,
etc, अपवर्जनम् L—अवध्वंसः L—उद्घासनम्—
छोरणम् L—न्यासः Up, Bhag, BhP—निक्षेपः,
परिक्षेपः—परिप्रेषणम्—परिहारः ŚBr, etc—यः
only L.

abandoning a caste or sect अवहारः
L a. entirely सम्प्रति f ŚBr a. one's
own religion स्वधर्मेत्यागः a. worldly
attachments सङ्गानां त्याजनम् BhP 11.
20. 26.

desire of abandoning परित्यक्षा,
जिहासा BhP, Sarvad 3. 255.

causing to abandon परित्याजनम्,
हापनम्

abandonment n 1 परित्याग m.

a (act of abandoning) परित्यजन n.

b (state of being abandoned) परि-
त्यक्तता f.

c (total desertion) परि-विरहण n.

d (relinquishment) अवत्याग m.

e Law (desertion by a hus-
band or wife of his or her con-
sort with the intention of creat-
ing a permanent separation)
परित्याग m.

f (relinquishment by nonuser for
a specified period) समवत्याग m.

g (in marine insurance, the act
of the insured in abandoning
damaged or lost property to the
under-writers as a constructive
total loss) परित्याग m.

2 a (self-surrender) आत्माध्यर्पण n.

b (such relinquishment by an
inventor of his rights to secure
a patent as will constitute a
dedication of the invention to
public use) अध्यर्पण n.

3 (complete freedom from res-
traint, esp. self-restraint) कामचार,
असंयम m.

abandonment त्यजस् n RV, उत्त्यागः,
संत्यागः R, MārkP—हा f L, हानि f Kuval,
उद्धानम् PBr, विहीनता—मुक्ति f Kāv,
Kathās, मोक्षः (ifc f आ) Kathās—अपसर्जनम्
L, उत्सृष्टि f TS, प्रतिनिःसर्गः Lalit—उपसंन्यासः

MBh, व्युदासः MBh, संन्यासः (*life f* आ) (*gen or comp*) MBh, R, Sarvad—रहणम् Nalod, विरहः MBh, Kāv, etc—उद्रासः—उपेक्षा MBh, Bagh, Hit, etc—विनियोगः—अंशः (*abl or comp*) MBh, Kāv, etc.

abandonment of attachment सङ्गत्यागः Bhartr **a. of a beloved person** स्निग्धत्यागः Bear **a. of the body** देहविमुक्ति *f* Kum, शरीरत्यागः Vās **a. of ceremonial rights** कर्मत्यागः **a. of desire** सङ्गत्यागः Bhartr **a. of life** प्राणत्यागः Kāv, Kathās, प्राणसंत्यागः MārP, प्राणमोक्षणम् Pañcat, देहविमुक्ति *f* Kum **a. of sensual pleasure** विषयोपरमः Sām-khyak **a. of shame** हीनिरासः **a. of the world** परित्रज्या Mn, Kathās **a. of worldly concerns** संन्यासिता, संन्यासित्वम् **a. of worldly duties** कर्मत्यागः **forced a.** प्रहापणम् (*fr. caus*) **non-a.** अनुद्धानम् PBr, अनुत्सर्गः Āpast **right a.** सम्यक्प्रहाणम् Divyāv, Dharmas 45.

abaptiston n Surg. (a trephine so constructed that it cannot penetrate the brain) अमस्तिष्क-वेधिन् *m*.

abarticular adj असन्धिक.

abarticulation n 1 (articulation) सन्धियोजन *n*, सन्धियोग *m*.

2 (diarthrosis) परिचेष्ट-सन्धि *m*.

abase vb अधःपातयति (अधः down + √ पत् *cl 1 caus*).

1 (to cast down) अवनामयति.

2 (to reduce) प्रहासयति.

3 (to humble) न्यक्करोति.

4 (to degrade) परिभ्रंशयति, व्याहासयति.

abased adj अधःपातित.

a (cast down or reduced) अवनामित, प्रहासित.

b (turned downward, as the tips of a bird's wings) अवनत.

abasedness अधःपात m.

abasement n अधःपातन, अवनामन, प्रहासन, न्यक्करण, परिभ्रंशन, व्याहासन *n*.

abaser n (one who abases) अधःपातक *mfn*.

abash vb 1 (disconcert) विलक्षीकरोति Kathās.

2 (to put to shame) लज्जापयति.

to become abashed विलज्जते (*rarely* P) MBh, Kāv, etc.

abashed adj विलक्षीकृत Kathās, लज्जापित, लज्जित.

abashed adj लज्जायित BhP, विलज्जित MBh, Kāv, etc, सलज्जित (*f* आ) Pañcat—विलक्ष (*f* आ) Kāv, Pañcat, Kathās, etc, वैलक्ष्यत् Bālar—व्रीडावत् MBh, Git, व्रीडित MBh, Kāv, etc—सन्वपत्रप (*f* आ) R—आकुण्ठित L.

abashless adj अविलक्ष, अलज्ज.

abashlessly adv अविलक्षम्, अलज्जम्.

abashment n (state of being abashed) विलक्षीकरण, लज्जापन, वैलक्ष्य, सलज्जत्व *n*.

abasia n Med. कुगामिता *f*.

abatable adj अपाकरणीय.

abate vb 1 (to do away with) अपाकरोति (अप away).

2 (to bring entirely down) परिनिपातयति (परि entirely, नि down, पातन felling).

3 (to demolish, throw or pull down) अवास्यति (अव down, असन throwing).

4 (to put an end to) अन्तयति (अन्त-करण).

5 (to nullify, to make void) शून्यी-कुर्वते.

6 (to lessen) a *intr* ह्रसति, ह्रसते, न्यूनीभवति b *tr* ह्रासयति, न्यूनी-करोति, अल्पयति.

7 (to diminish, as a disease) उप-शाम्यति.

8 (to subside) प्रशाम्यति, अधो-गच्छति.

abate *vb* (said of a disease) स्फुट *cl* 1 (Dhātup 9.44, 8.7) स्फोटति, स्फोटते (Ā only in Dhātup), *cl* 6 (Dhātup 28. 80) स्फुटति —रोगो राज्ञः कदाचन स्फुटेदयम् Kathās 17. 38, पुस्फोट हृदयव्याधिः 17. 42.

to be abated प्रतिनिवृत् प्रतिनिवर्तते BhP.

abated *adj* 1 अपाकृत.

2 परिनिपातित.

3 अवास्त.

4 अन्तित.

5 शून्यीकृत.

6 ह्रसित, ह्रासित, न्यूनीभूत, न्यूनीकृत, अल्पित.

7 उपशान्त.

8 प्रशान्त, अधोगत.

abated *adj* शान्त ŚBr, MBh, Kāv, etc, विश्रान्त Kāv, Kathās, व्यावृत्तगति Kum.

abated arms कुण्ठित-शस्त्राणि *n*.

abatement *n* 1 अपाकरण *n*, अपाकार *m*, अपाक्रिया *f*.

2 परिनिपातन *n*, परिनिपात *m*.

3 अवासन *n*.

4 अन्तकरण *n*, अन्त *m*.

5 शून्यीकरण, शून्यन *n*.

6 ह्रास *m*, न्यूनता, अल्पता *f*.

7 उपशमन *n*.

8 प्रशमन, अधोगमन *n*.

abatement भङ्गः Mn, MBh, etc—शान्ति *f* AV, etc, प्रशमः MBh, Kāv, etc, प्रशान्ति *f* MBh, Kāv, etc—विरामता *f* Pañcar—विश्रान्ति *f* Kathās, Sāh, विश्रामः R, Śak, Uttarak.

abater *n* 1 (one who or that which abates) अपाकर्तृ *mfn*.

2 *Law* (a plea in abatement) अपाकृति *f*.

abatis (*abattre* to fell) *n Fort.* (a means of defence formed by felled trees) पातितवृक्षा, बहिरग्न्या *f* (ends directed outwards).

abatised, abattised *adj* (having an abatis) पातितवृक्षिन.

abat-jour *n* (a device for throwing light downwards) भा-निक्षेपिन् *m*.

abat-sons *n* (a device for throwing sound downward) ध्वनि-निक्षेपिन् *m*.

abattoir *n* (a slaughterhouse) सूना MBh, Kāv, etc, वधस्थली *f* L.

abature *n* (grass and underbrush beaten down by a stag) खुराहता *f*.

abat-vent *n* 1 (a series of sloping boards) तिरः-फलका *f*.

2 (a sloping roof) तिरश्छदिस *n*.

abat-voix *n* (sounding board) शब्द-फलक *n*.

abaxial *adj* अपाक्ष.

Abba *n* तात *m*.

abbacy *n* 1 (dignity of an abbot) मठाधिपता *f*.

2 (estate of an abbot) मठाधिप-क्षेत्र *n*.

3 (term of tenure of an abbot) मठाधिपावधि *m*.

Abbe's refractometer *n* (a rapid refractometer) आशु-भुजायमान *m*.

abbess *n* मठाधिपा *f*.

abbey *n* मठ *m*.

abbot *n* मठाधिप, मठाधिपति *m* Rajat.

abbreviate *vb* संक्षिपत, संक्षिपत.

abbreviated *adj* संक्षिप्त MBh, Sāmkhyak.

a. division *Math.* संक्षिप्त-भाग *m*.

a. multiplication *Math.* संक्षिप्त-गुणन *n*.

a. number *Math.* संक्षिप्त-संख्या *f*.

abbreviation *n* संक्षेप *m*.

निर्हासः ĀśvŚr, प्रतिहासः ŚrS—पुलाकः, पुलाकम् *L*.

abbreviator *n* संक्षेपक *mfn*.

abbreviatory *adj* संक्षेपिन्.

abbreviature *n* संक्षेप *m*.

A B C क ख ग *m*, वर्णमाला *f*.

△ A B C △ क ख ग *m*.

a b c (sides of a triangle) का खा गा *f*.

A B C book वर्णमाला-पुस्तक *n*.

A B C D (Wheatstone's bridge) *Phys.* क ख ग घ *m*.

abdicable *adj* अपत्याज्य.

abdlicant *n* अपत्यक्त *mfn*.

abdicate *vb* अपत्यजति.

1 सिंहासनं त्यजति, राज्यं त्यजति.

2 पदं त्यजति.

abdication *n* अपत्याग, सिंहासन-त्याग, राज्य-त्याग, पद-त्याग *m*.

abdlicative *adj* अपत्याजिन्.

abdicator *n* अपत्यक्त *mfn*.

abdomen *n* उदर *n* RV, AV, ŚBr, Suśr, MBh, Kathās, etc.

abdomen *n* जठरम् (जठरः) RV, AV, etc, पक्वाशयः MBh, Suśr, आशयः Suśr, पक्वा-धानम् Suśr, मध्यदेशः MBh, Kāv, etc, मध्यम् Kum, वक्षणा, महानिम्नम् Car, वस्ति *mf* (also written वस्ति) VarBrS, Kāśikh, पिचण्डः, पिचण्डम् *L*, पिचिण्डः *L*.

affected with a disease of the abdomen caused by poisonous substances दूष्युदरिन् *mfn* Suśr **being in the a.** कौष्ठ *mfn* Sarvad, कौष्ठ्य *mfn* Yājñ 3.95 **cavity of the a.** कुक्षि *m* (*f* *L*) (in earlier language generally used in *du* कुक्षी RV, VS, AV) **a disease of the a.** कोष्ठरोगः VarBrS 104.5 **a disease of the a. caused by poisonous substances** दूष्युदरम् **down to the a.** अकोष्ठम् *ind* BhP **excessive heat in the a.** कोष्ठतापः Gal, कोष्ठसंतापः *L* **having a deep a.** (one of the 80 minor marks of a Buddha) गम्भीरकुक्षिता Dharmas 84 **having the pudenda hidden in the a.** (one of the 32 signs of perfection) कोशगतवस्तिगुह्यता Dharmas 83 **large a.** महोदरम् *L* **the left side of the a.** वामकुक्षि *m* Simphās (v.l. वामपार्श्व) **a morbid affection of the a.** जठरगदः VarBrS 104.6, 13 (हृद्दरोग Sch), जठररोगः VarBrS 104.16 **a particular disease of the a.** उदरदारः AV 11.3.42 **a particular part of the a.** भंसस *n* RV, AV **suffering from a bilious swelling of the a.** पित्तोदरिन् *mfn* Suśr **swelling of a. in consequence of retention of urine** मूत्रजठरः, मूत्रजठरम् Suśr.

abdominal *adj* उदर-, औदर.

abdominal *adj* उदरक W—कौक्ष Pān 4.2.96, Kāś.

any morbid a. affection (as of the liver, spleen, etc ; eight kinds are enumerated) उदरम् Suār.

a. aorta औदर-महारोहिणी *f*.

a. band (a cloth band worn about the abdomen) औदर-पट्टी *f*.

a. cavity उदर-गुहा *f*.

a. pore Zool. उदर-रन्ध्र *n*.

a. pouch उदर-धान *n*.

a. region उदर-प्रदेश *m*.

a. respiration औदर-श्वासन *n* (diaphragmatic respiration प्राचीर-श्वासन).

a. rib उदर-पर्शु *m*.

a. ring उदर-वलय *m*.

a. typhus = typhoid fever आन्त्र-ज्वर *m*.

abdomino- उदर-, औदर-

a.-anterior *adj* Obstetrics (with the abdomen forward) अग्रोदर.

a.-cardiac *adj* औदर-हृद्य.

a.-cystic *adj* औदराशयिक, उदर-वस्तीय.

a.-genital *adj* औदर-जननिक.

a.-hysterectomy *n* उदराद्-गर्भाशयोच्छेदन *n* (उदराद् from the abdomen, गर्भाशयोच्छेदन hysterectomy).

a.-hysterotomy *n* उदराद्-गर्भाशय-भेदन *n* (hysterotomy गर्भाशय-भेदन).

a.-posterior *adj* (having the belly turned backward) पश्चोदर.

a.-thoracic *adj* (relating to the abdomen and the thorax) औदर-रौरस (औरस thoracic).

a.-uterotomy = a.-hysterotomy.

a.-vaginal *adj* औदर-योनिक्.

a.-vesical *adj* औदराशयिक, उदर-वस्तीय.

abdominoscope *n* उदरेक्ष *m*.

abdominoscopy *n* उदरेक्षा *f*.

abdominous *adj* (big-bellied) तुन्दिल, महोदर.

abduce *vb* अपचालयति, अपवहति, अपकर्षति.

abducens *n* (the abducent nerve) अपचालनी *f*.

abducent *adj* Physiol. अपचालक.

a. muscle अपचालक-पेशी *f*.

a. nerve अपचालक-चेता *f*.

abduct *vb* 1 अपहरति.

2 Physiol. अपचालयति.

abduction *n* 1 अपहरण *n*.

हरणम् Gaut, Mn, MBh, etc.

forcible abduction प्रसङ्गहरणम् MBh the forcible a. of a woman स्त्रीहरणम् the forcible a. of Draupadi द्रौपदी-हरणम्, द्रौपदीप्रमाथः.

2 अपचालन *n*.

abductor *n* 1 अपहारक, अपहर्तृ *mfn*.

the forcible abductor of a woman स्त्री-हारिन् *m*.

2 अपचालक *mfn*.

a. hallucis (abducts the great toe of the foot) पादाङ्गुष्ठ-अपचालक *m*.

a. indicis (abducts the index finger) देशिनी-अपचालक *m*.

a. muscle अपचालक-पेशी *f*.

a. pollicis (abducts the thumb)
अंगुष्ठ-अपचालक *m.*

abeam *adv* (on the beam) अधिधरणि
(beam धरणी).

abecedaire = **abecedary**.

abecedarian *n* 1 वर्णाध्यायी (-इन्) *m.*

2 वर्णोपाध्याय *m.*

abecedarian *adj* 1 वर्णसम्बद्ध.

2 (alphabetically arranged) वर्ण-
क्रमबद्ध.

abecedarium *n* वर्णमाला-पुस्तक *n.*

abecedary *n* 1 = **abecedarium**.

2 = **abecedarian**.

abed *adv* (in bed) अधिशय्यं, शय्यास्थ
mfn.

abele *n* (the white poplar) श्वेतक
m.

Abelmoschus *n* *Bot.* [Arabic
abu-al-misk 'father (source) of
musk,' translated from Sanskrit
गन्ध-मूल] गन्धमूल-प्रजाति *f* (प्रजाति
& genus).

A. esculentus = **okra** (in bino-
mial system) स्वादु गन्धमूल *m*,
भेण्डी *f* L (in popular use).

भिण्डः (भिण्डा *Pañcat*), भिण्डकः, भिण्डीतकः
L, भेण्डा, भेण्डीतकः L, करपर्णः L, क्षेत्रसम्भवः L,
चतुष्पुण्डा L, वृत्तबीजः L, सुशाकः, असपत्रकः L.

A. moschatus = **abelmosk**
सामान्य गन्धमूल *m.*

abenteric *adj* *Med.* आन्त्र-बाह्य.

aberdevine *n* (the European siskin
—a small sharpbilled, chiefly
greenish and yellowish finch,
Spinus spinus) हरि-चटक *m.*

aberrance *n* *Optics* विपथन *n.*

aberrancy *n* (quality of being aber-
rant) विपथचारिता *f.*

aberrant *adj* विपथचारिन्.

aberrate *vb* विपथं चरति.

aberration *n* 1 *Astron., Biol.,*
Optics विपथन, विपथ-चरण *n.*

2 (unsoundness or disorder of
the mind) बुद्धिविभ्रम, बुद्धिभेद
Bhag, बुद्धिभ्रम *m.*

3 शीलस्खलन, धर्मस्खलन, सत्य-
स्खलन, स्खलन, व्यभिचरण *n.*

aberrational *adj* (characterised by
aberration) विपथन-, विपथिन्, बुद्धि-
विभ्रमिन्.

a. ellipse *Astron.* विपथ-दीर्घवृत्त *n.*

aberrator *n* विपथचारिन् *mfn.*

aberrometer *n* विपथन-मान *m.*

aberroscope *n* विपथनेश *m.*

abet *vb* अनुत्तेजयति.

abetment, abettal *n* अनुत्तेजन *n.*

abettor *n* अनुत्तजक *m.*

abevacuation *n* *Med.* कुविरेचन *n*
(including अल्पविरेचन and अति-
विरेचन).

ab extra (from without) बहिर्देशतः.

abeyance, abeyancy *n* (temporary
suspension) आस्थगन *n* (आ ईषदर्थे).
in **abeyance** आस्थगित.

abeyant *adj* (in abeyance) आ-
स्थगित.

abhor *vb* बीभत्सते, अपवाध् *desid* अप-
बीभत्सते (*abl*) *AitBr.*

प्रतिसद् प्रतिसीदति *Pāṇ* 8.3.66, MBh—ऋ
(a Sautra root) ऋतीयते *Saddh.*

abhorrence, abhorrency *n* बीभत्सा
f VS.

abhorrence *n* बीभत्सः, जुगुप्सा MBh, Pāṇ 1.4.24, Vārtā 1, Mricch 1.14, Yogas, etc, अपकामः RV 6.75.2, AV.

having abhorrence जुगुप्सु *mfn* ŚāṅkhŚr 3.20.5, Pāṇ 2.1.37, Pat with a. सवीभत्सम् *ind* Mālatīm.

abhorring *n* बीभत्सा *f* VS.

abhorring *adj* बीभत्सु.

abhorring *adj* सपुण (f आ) (loc) Naish, जुगुप्सित- (abl) Vop 5.21.

abhorrent *n* बीभत्सक *m*, बीभत्स्य *n*.

abhorrer *n* बीभत्सु *m*.

abhorrible *adj* बीभत्स्य.

abidal *n* 1 (act of abiding) अवस्थान *n*.

2 (abode) निवास *m*.

abidance *n* अवस्थान *n*.

abide *v* i 1 (to stay; to continue in a place) अवतिष्ठते MBh, etc.

2 (to have one's abode; to dwell) निवसति.

3 (to remain stable or fixed) समवतिष्ठति (*n* समवस्थान).

v t 1 (to wait for) संप्रतीक्षते (*n* संप्रतीक्षण).

2 (to endure without yielding; to bear patiently) संसहते (*n* संसहन).

to abide by what one says स्व-वचने तिष्ठति.

abide *v* b I वस् *cl* 1 वसति, वासं वसति, आवस्, परिवस् KātyŚr, R, etc, प्रवस् (rarely *Ā*) MBh, R, विवस् MBh, R, संवस् (also संवसते) MBh, R.

स्था *cl* 1 अधिष्ठा, प्रतिष्ठा, प्रतितिष्ठति, प्रवितिष्ठते RV, etc, विष्ठा विविष्ठते RV, etc, (lit. and fig.) संस्था संतिष्ठते (Pāṇ 1.3.32) (ep. and m.c. also संतिष्ठति) MBh, R, etc.

II अस् *cl* 2 अस्ति (rarely *Ā*)—आस् *cl* 2 आस्ते (and आसते AV 11.8.32, etc) RV, AV, etc—क्षि *cl* 2, 6 क्षेति, क्षियति RV, आक्षि *cl* 2 आक्षेति RV, AV, उपक्षि उपक्षेति RV, AV, भू *cl* 1 (Dhātup 1.1) भवति (rarely भवते) RV, etc—आयत् *PĀ*—रम् *cl* 1 *Ā* RV, etc—वृत् *cl* 1 वर्तते (rarely वर्तति) Mn, MBh, etc, परिवृत् परिवर्तते (ep. also परिवर्तति) Mn, MBh, etc.

III तुज *caus* तुज्जयति, नोजयति Dhātup 32.30.

to abide at उपवस् उपवसति, (a place) उपसेव् उपसेवते MBh 13, R, Kām **to a. by** स्था *cl* 1 तिष्ठते (loc or dat) (m.c. also *P*) RV, etc, समनुवस् समनुवसति Hariv **to a. in** आसेव् (rarely आसेवति) आसेवते R, BhP, Kāvyaḍ, उपास् उपास्ते R, Mn 2.5, वस् *cl* 1 (Dhātup 23.36) वसति (m. c. also वसते) (with loc of pers, loc or acc of place, esp. with वासम् or वसतिम्) ŚBr, etc, श्रि *cl* 1 (*Ā* or *pass*) श्रयते (rarely श्रयति) (acc, loc or adv) RV, TS, Br, ĀśvGr, ChUp, MBh, सच् *cl* 1 सिषक्ति (loc) RV, समास् समास्ते (loc) R **to a. in a condition** अवस्था *Ā* (instr) MBh 1.5080, BhP, etc **to a. in a state** अवस्था *Ā* (instr) MBh 1.5080, BhP, etc **to a. in a state of abstinence** उपवस् उपवसति Kāty on Pāṇ 1.4.48, TS 1-6.7.3, ŚBr 1.6.11, KātyŚr, ŚāṅkhGr, Mn, etc. **to a. in the interior** अन्तर्वस् Śiśā **to a. in the open air** प्रस्था प्रतिष्ठते (with आकाशे) R **to a. on** श्रि *cl* 1 (*Ā* *pass*, rarely *P*) (acc, loc or adv) RV, TS, Br, ĀśvGr, ChUp, MBh **to a. wholly in** समुपवस् समुपवसति **to a. with** वस् *cl* 1 (Dhātup 23.36) वसति (m. c. also वसते) (with loc of pers, loc or acc of place, esp. with वासम् or वसतिम्) ŚBr, etc, उपवस् उपवसति, निषेव् निषेवते (loc) RV, AV, संक्षि संक्षेति (instr) RV 9.72.3.

to cause or allow to abide उपवस् *caus* TS, आवस् *caus* आवासयति.

to be abided *adj* वृत् Pāṇ 3.1.110,

Sch to be a. by स्थातव्य (loc, rarely instr) MBh, Kāv, etc difficult to be a. with दुरास Śis 5.19 it should be a. in वर्तितव्यम् (impers) (loc) BhP, Kathās, Pañcat.

abider *n* (dweller) निवासिन् *mfn*.

abiding *n* I स्थानम् (स्थानः Siddh) Daś, Kām, Hariv. Sāh, स्थितम् R, स्थिति *f* Kāv, Kathās, etc, अवस्थिति *f*, अवस्थानम् Vedāntas, Sāh, व्यवस्थिति *f* BhP, उपस्थानम् Nir, समधिष्ठानम् Kāśikh—वसति *f* ŚBr, etc, वसनम् MBh, वसितम्, वस्ति *f* W, वासः RV, etc, वासनम् L, वासि *m* W—आसनम् AV 20.127.8, Mn, Yājñ, Hit, etc, आसना L, आसनी L, आस्या.

II वर्तनी L, वार्ता W, विवर्तनम् W, वर्षणि *f* (only L).

abiding by संस्थानम् (*ifc f* आ) (comp) Kām a. by one's words वारुणिङ्ग MW a. gladly with रन्ति *f* (loc) AV, VS a. in संस्थानम् (*ifc f* आ) (comp) Hit, समवस्थानम् (loc) Nilak, आसेवनम् Rājāt, आसेवा Pāṇ—प्रतिष्ठा (*ifc*) (*ifc f* आ) Ragh, Pur, वर्तनम् (loc) Uttarar, वर्तमानता, वर्तमानत्वम् (loc) TPrāt, सत् *mf*(सती)*n* (loc) MBh, सदनम् (*ifc*) 'a. in life' सायोज्यम् (with प्राणैः) MārKP a. in one place व्यवस्था Kathās the a. in self स्वसंस्था MW a. in water (kind of religious austerity) जलवासः MBh 12.9281 a. together सहासनम् Mn, MBh, etc, सहास्या (with instr) Suār, BhP, समासः MW the a. under a tree (while expecting death) पादपोषगमनम् HPariś a. with संस्था (*ifc f* आ) (comp) MBh place of a. ओक्स् *n* RV, AV, MBh, BhP, etc, उपस्थानम् Nir, उपवसथः L, आस्था L the state of a. in शायिता (*ifc*) MBh, Kathās the state of a. near उपवसनम्.

causing to abide वासनम् Bālar.

abiding *adj* -स्थ (or -ऽ) (*f* आ) (*ifc*),

स्थानिन् W, आस्थित MBh, R, BhP, Kathās, etc, संस्थित Yājñ, VarBrS, Ragh—वासिन् TS, etc—वर्तक W, वर्तन L, वर्तमान, वर्तिन् Kāv, Kathās, विवर्तिन् Kathās, MārKP—शय (*f* आ) (*ifc* after *adv* or *subst*) in loc case or sense), शाय, शायिन् Br, etc (mostly *ifc*).

abiding at उपासीन a. by स्थित Mn, MBh, etc a. in स्थायुक् (*f* आ) (loc) Bhaṭṭ, स्थित (loc or comp) MBh, Kāv, etc, प्रस्थ, प्रतिष्ठित (loc) ŚBr, etc—आवासिन् (*ifc*), आवासिक (loc) Jātakam—आलीन Kathās—उपाश्रित MBh, BhP, VarBrS, etc—गोचरः (*esp. ifc*)—उपेत MBh, VarBrS, etc—सत् (*f* ई) (loc) MBh a. in a command वचने-स्थित L a. in a forest वनस्थायिन् W, वनप्रतिष्ठ Bcar, वनसद् VS, PārGr (v.l. वनषद्) a. in a hole आखरे-ष्ठ VS 2.1 (quoted in Kās on Pāṇ 6.3.20) a. in all things सर्व-स्थित MaitrUp a. in a lotus शतपत्रनिवास MW a. in a mutilated object खर्वनासिन् AV 11.9.16 a. in any dwelling-place गृहावस्थित W a. in a particular condition अवस्थायिन् comm on Bād a. in both (places) उभयवासिन् Pat a. in Brahma ब्रह्मयोनिस्थ Mn 10.74 a. in burning-grounds इमशानवर्तिन् MW, (as a bird) इमशानिक Car a. in dry grass कक्ष्य VS 16.34 a. in duty धर्म-वर्तिन् MW a. in ghee दूतसद् VS 9.2, TBr 1.3 a. in Gurukula गुरु-कुलावासिन् *m* Gal a. in heaven दुर्धामिन् TS a. in more than one अनेकाश्रय, अनेका-श्रित (in Vaiśeṣhika phil.) a. in one place स्थानस्थ VarBrS a. in one's own duty स्वधर्मस्थ W a. in the fifth place पञ्चमग Śrut a. in the ghee (Agni, the sacrifice) दूत-5.8.6, VS 35.17 a. in the heart मनःस्थ योनि RV 3.4.2, (*f* आ) R, हृच्छय MBh, BhP a. in the law धर्मस्थः Mn 8.27 a. in the sky आकाशस्थ, नभोनिद्

RV 10.46.1 **a. in things high and low** स्थित (with उच्चावचेषु) **a. in truth** ऋतवामन् VS 5.32, 18.38 **a. in what is said** व्यवस्थित (with वाक्ये) **a. long** चिरनिविष्ट W **a. near by** उपावसित ŚBr 3 **a. on earth** पृथिवीषद् MānŚr (v. l. पृथिवीसद्), क्षितिप्रतिष्ठ W **a. under a tree** (while expecting death) पादपोषगत HParīś **a. with the Angiras** अंगिरोधामन् MaitrS **all-a.** सर्ववासः MBh, सर्ववासिन् *m* MW **always a. in** नित्यस्थ (*loc*) MBh **not a. in one condition** नैकभावभय MW **not a. very far** नातिदूरवर्तिन् Vṛishabhān नातिदूरस्थित VP **possessed of a. heroes** (such as sons) क्षयद्वीर Sāy **what or who abides** वर्तक W.

abiding-place *n* निवास-स्थान, मन्दिर *n* MBh, Kāv, etc.

Abies *n* Bot. तालीशपत्र-प्रजाति *f* (प्रजाति a genus).

A. webbiana = Himalayan silver fir सामान्य तालीशपत्र *m*.

abigail *n* (a ladies' maid) प्रसाधिका *f*.

abigeat *n* पशुस्तैन्य *n*.

abigeus *n* पशुस्तेन *m*.

ability *n* योग्यता *f* R, Kathās, etc.

1 (quality or state of being able) योग्यता *f*.

2 (power to perform) कार्यक्षमता, क्षमता *f*.

3 (capacity) सामर्थ्य *n*.

4 (skill or competence in doing) दक्षता *f*. Kām 1.15, Sāh 3.51.

5 Psychol. (proficiency) प्रवीणता *f*, प्रावीण्य *n*.

special a. विशेष-प्रवीणता *f*.

general a. सामान्य-प्रवीणता *f*.

ability *n* I शक्ति *f* RV, etc, आशक्ति fL—समर्थता Sarvad, समर्थत्वम् Rājat, समर्थम्) समर्थनम् MBh, सामर्थ्यम् (*inf, dat, loc or comp*) MBh, R, etc.—कुशलता Mricch, कुशलम् Pañcat—क्षमता, क्षमत्वम् (with *loc or ifc*) Sāh, Sarvad, comm on KapS and on Mn 9.161—सहता, सहत्वम् Kām, Rājat, Kathās.

II ओजस् *n* RV, AV, TS, AitBr, MBh, etc, कल्पता BhP 11, क्रतु *m* RV, दक्षः RV, AV, VS, दक्षताति AV 8.1.6, परिव्रदिमन् *m* (g दृढादि) Śis 5.41, सम्भवः MBh, MārKP, Sāh, सम्भावना (rarely सम्भावनम्) W.

according to ability शक्त्या, आत्म-शक्त्या, स्वशक्त्या, यथासामर्थ्यम् *ind* MW, यथा-शक्ति *ind* GrŚrS, etc, यथाशक्त्या *ind* MBh, Hariv, etc, यथावच्छक्यम् *ind* Hit, यावत्तरसम् *ind* MaitrS, TĀr, यथाक्षमम् *ind* Kathās **according to the a. (of a criminal to suffer) and the nature of the crime** सारापराधतः *ind* Mn 9.262 **possessed of a.** शक्तिमत् *mfn* Mn, MBh, etc **to the best of one's a.** स्वशक्त्या *ind* Pañcat, Simhās, शक्तितः *ind* Mn, MBh, etc, सर्वयत्नेन *ind*, सर्वप्रयत्नेन *ind* Heat.

abilla *n* (oily seeds of Fevillea trilobata सामान्य दीपबीज) दीपबीज *n*.

ab initio 1 (from first principles) आदिनियमतः.

2 (from the beginning) आरम्भतः.

abio- अजीव-

abiogenesis *n* Biol. अजीवजनन, अजीवाज्जनन *n* (for अजीवात् जीव-जनन origination of living organism from lifeless matter).

abiogenetic *adj* अजीवजनन-विषयक.

abiogenist *n* अजीवजनन-वादिन् *m*.

abiology *n* अजीव-विद्या, अजैविकी *f*.

abiosis *n* अजीवता *f*.

abiotic *adj* अजीविन्.

abiotrophy *n* *Biol., Med.* शक्तिक्षय *m*.

abirritant *n* *Med.* सन्तापहर *m*.

abirritate *vb* *Med.* (to decrease irritability) संतापं ह्रासयति (*n* सन्ताप-ह्रास).

abirritation *n* *Med.* (diminishing of responsiveness to stimulation) उद्दीप्यता-ह्रास *m*.

abiston = **asbestos**.

abject *adj* 1 (cast down in spirit or hope) हतोत्साह, उच्छिन्न *Mricch*, विडम्बित *W*.

2 (sunk to a low position) निकृष्ट.

3 (degraded) अवकृष्ट.

4 (servile) नीच, पामर.

5 (despicable) बीभत्स्य.

abjectedness *n* निकृष्टता.

abjection *n* उत्साहहीनता, निकृष्ट-दशा, अवकृष्टावस्था *f*, etc.

abjuration *n* सशपथ-त्याग, संत्याग *m*.

abjuratory *adj* संत्यागिन्.

abjure *vb* सशपथं त्यजति, संत्यजति.

abjurer *n* संत्यक्तृ *mf*.

abjuring विशप्ति *MaitrS*.

abkar *n* (a wine-seller, a distiller) शौण्डिक *m*.

abkari *n* मद्यविक्रय *m*, मद्यासवन *n* मद्यकर *m*.

ablactate *vb* (to wean) स्तन्यं त्याजयति, स्तन्यादपनयति.

ablactation *n* स्तन्य-त्याजन, स्तन्या-

पनयन *n*.

ablastemic *adj* *Biol.* (not concerned with germination) अरोहिन् (blastema प्राङ्कुर, the primitive basis of an organ yet unformed).

ablate *vb* 1 अपादत्ते.

2 *Surg.* (to remove by cutting) अपकृन्तति.

ablation *n* अपादान, अपकर्तन *n*.

ablative *n* (case) *Gram.* अपादान *n* Pāṇ, पञ्चमी *f* Pāṇ.

terminations of the a. case, a word in the a. पञ्चमी *f* Pāṇ 2.1.12, etc.

a. absolute निरपेक्ष अपादान *n*.

ablatitious *adj* *Astron.* संह्रासिन्.

ablator *n* *Surg.* (an instrument) अपकर्तनी *f*.

ablaut *n* स्वरक्रम *m* (vowel-gradation).

ablaze *adv, adj* प्रदीप्त, अग्निदीप्त, ज्वाला-दीप्त, भावना-दीप्त.

able *adj* योग्य (*gen, loc, dat, inf* with *act* or *pass* sense, or *comp*) KātyŚr, MBh, Kāv, etc.

1 (having sufficient power to accomplish an object) कर्मक्षम, क्षम (*f* आ) (*g* पचादि) Nal, R, Ragh, etc.

2 (competent) दक्ष (*f* आ) RV, etc.

3 (capable) समर्थ (*f* आ) Mn, MBh, etc.

4 (showing skill) कुशल (*f* आ) (*g* सिध्मादि, श्रेण्यादि and श्रमणादि), कुशलबुद्धि.

5 (clever) चतुर.

प्रगल्भ (f आ) MBh, Kāv, etc, पटु (f पटु or पटवी) (inf or comp) MBh, Kāv, etc.

6 (powerful) शक्त Mn, MBh, etc.

7 Law (legally qualified) योग्य.

able, able to *adj* i शक्त, आशक्त L, शक्ति MBh, R, Kathās, शक्य (f आ) MBh, Kāv, etc—समर्थित Kāv, समर्थक Vet—प्रभु Kāv, प्रभूत (inf) Sāh, विभु or (Ved) विभू (f ऊ or वी) (inf) RV, etc, अर्हत् RV, ऋत (f आ) RV, VS 17.82, कल्प (f आ) BhP, पूर्ण L, सम्बन्ध L, सन्तवीत्स्व RV.

ii अलम् *ind*, अलंभूष्ण, पारय W, पर्याप्तवत् Ragh, सम्भाव्यः (loc) Pañcat (v.l.), भाविन् Hariv, व्यावहार्य MBh.

iii दक्षिण (f आ) Pāṇ 1.1.34, Kās, Śatr (ifc), दक्षस् RV 1 f, 6, 8.13, कृतकर्मन् L, विद्वद् L.

iv शक्त, शक्तिमत् (inf or loc) Mn, MBh, etc, शक्वन् (f अरी) VS, शिक्स् RV, प्रभूष्ण L, इन, सोढु L, सह (f आ) Kālid, Śiś, Kathās.

an able minister पात्रदीरः (only L) W **a. to be** शक्त (with inf or a pass sense) Kās on Pāṇ 7.2.17, शक्ति **a. to bear arms** सांनाहुक AitBr, सांनाहिक MBh **'a. to calve and give milk'** दक्षिणा (scil. गो) RV, AV **a. to do** ईश्वर AV, TS, ŚBr, AitBr, Kum, Hit, etc **a. to do all things** सर्वकारिन् R **a. to do much** (Indra) तुविशग्म RV 6.44.2 **a. to draw a chariot** रथासह RV **a. to give a thousand सहस्रशक्ति** MBh **a. to keep cattle** अलंपशु KātyŚr **a. to perform a sacrificial rite** कर्माई Jyot **being a. to** अलंभविष्णु (inf) BrahmaP, प्रतिबल (dat or inf) MBh, R **being a. to give a hundred** शतशक्ति MBh **he will be a. to kill** अलं हनिष्यति Pāṇ 3.3.134 Sch **not a. to असह** (inf or in comp) Kathās **rendering one a.** ईशानकृत् (Sāy) RV **very a. to** पटीयस् mfn (loc or

inf) Śiś 1.18.59 **very well a. to** अलंतम mfn (inf) BhP **well a.** सुशक्त, सुशक्ति mfn Pāṇ 5.4.121 (v.l.).

to be able, to be able to I शक् *cl* 5 शक्नोति (with acc, dat, or loc, rarely acc of a verbal noun, or with an inf in अस् or तुस् or with pr p) RV, etc, *pass* शक्यते (ep. also शक्यति) (with an inf in *pass* sense) Mn, MBh, etc, प्रशक् (inf) MBh, Hariv, संशक् (inf) AV, BhP.

अर्ह *cl* 1 अर्हति (rarely अर्हते) MBh 3.1580, R.

सह *cl* 1 सहते (Dhātup 20.22) (Ved and ep. also सहति and exceptionally साहति) (inf, loc) MBh, R, etc, उत्सह (with inf or dat of abstr noun), प्रसह (rarely प्रसहति) (inf) MBh, अभिप्रसह (inf) Kir 12.18, विषह (inf) MBh, R, समुत्सह (rarely समुत्सहति) (inf) MBh, R, MārKP.

भू (used in this sense only with upasargas) प्रभू प्रभवति (rarely प्रभवते) (inf) Kālid, Kathās, etc, विभू BhP, सम्भू (also सम्भवते) (inf or loc) Śiś.

पृ *caus* पारयति (ep. and m. c. also पारयते) (with an inf which after पार्यते has a pass sense) Kāv, Pur, etc.

दक्ष् दक्षते RV 7.16.6, AV, ŚBr 2.4.

II अल *cl* 1 अलति L, परीश् (परि+ईश्) परीष्टे (inf) Kāśikh, पृ *cl* 3 (Dhātup 25.4) पिपति (with inf) BhP.

III ओख् *cl* 1 ओखति, ओज् *cl* 1, 10 ओजति, ओजयति, द्राख् *cl* 1 द्राखति, द्राष् *cl* 1 द्राषते, राष् *cl* 1 राषते Dhātup 4.38, वर् *cl* 1 वठति Dhātup 10.46, बर्.

to be able to bring into one's power उपशक् P AV 6.114.2, 3 (=TB 2.4.49) **to be a. to do anything** क्षम् *cl* 1 क्षमते (inf) ep. also क्षमति Ved *cl* 2 क्षमिति Pāṇ 7.2.34, *cl* 4 क्षाम्यति Pāṇ 7.3.74) (inf) Śiś 1.38 and 9.65 **to be a. to seize** ग्रहणाय शक्, ग्रहणे शक् **to become a. to do**

anything क्षमीभू (*dat*) HPariś 1.229 'to equal with words (i.e.— 'to be a. to describe') स्मृत् *cl* 6 स्मृशति (with गिरा) to make a. दक्ष *caus* दक्षयति ŚBr 2.4.8.11, तच्च *cl* 1 तक्षति (ep. also *Ā*) (*dat*)RV.

to wish to be able शिक्ष (properly *desid* of शक्, cf. Pāṇ 7.4.54) *cl* 1 शिक्षति, शिक्षते (in later language oftener *Ā*: cf. Dhātup 16.4) TS, AV **to wish to be a. to effect for others शिक्ष** (properly *desid* of शक्; cf. Pāṇ 7.4.54) *cl* 1 शिक्षते (rarely शिक्षति) RV **desire of being a. to effect anything शिक्षा** Kir 15.37.

-able, -ible, -ble -योग्य, -अर्ह, -य (suffix).

able-bodied *adj* समर्थाङ्ग, समर्थशरीर.

a. seaman दक्ष नाविक *m*.

able-minded *adj* योग्यबुद्धि, मनीषिन्.
दक्षकु VS 4.11, ŚBr 3.

ableness=ability.

ablepharia *n* (absence of eyelids)
वर्महीनता *f*.

**Ablepharus *n* Zool. अनधरवर्म-
प्रजाति *f* (a genus प्रजाति of lizards
with lower eyelid reduced to a
transparent cover).**

ablepsia *n* दृष्टिहीनता *f*.

**able seaman = able-bodied
seaman.**

abloom *adv, adj* प्रफुल्ल.

**ablution *n* 1 (ceremonial) उपस्पर्शन
n MBh, R.**

2 स्नान *n* GrŚrS, Mn, MBh, etc.

**3 (washing or cleansing) संक्षालन
n, संक्षालना *f* Prasannar.**

**ablution *n* 1 अभिषेकः MBh, etc—उदकम्
—उपस्पर्शः L, उदकस्पर्शनम् Āp, उदकोपस्पर्शनम्**

Gaut, Āp—निर्णयः Mn, निर्णयित *f* Mear—
(performed at morning, noon and even-
ing) सवनानि Kir—स्नयः L—अभिषवः L pre-
paratory to religious rites).

**ablution after a death or funeral
मृतस्नानम् L a. after a sacrificial cere-
mony अवमृथस्नपनम् BhP, अवमृथस्नानम् a.
at the entrance of the moon or
sun into an eclipse स्पर्शस्नानम् MW
a. of an idol देवतास्नानम् MatsyaP
a. of feet अवेजनम् Mn 2.209, BhP a.
of hands अवेजनम् ŚBr a. of the
body उदककार्यम् MBh, तोयकर्मन् *n* MBh
1,12 a. of the sacrificer and sacri-
ficial vessels after a sacrifice
अवमृथः RV 8.73.23, etc. about to per-
form an a. स्नास्यत् *mfn* any a. pre-
scribed as a religious duty धर्माभिषेक-
क्रिया Śak complete a. सम्प्रक्षालनम्
MW inauspicious a. दुःस्नानम्
Hariv 3413 morning a. प्रातःस्नानम्
Pur, प्रातरवनेगः MaitrS, ĀpŚr (Sch) one
who asks whether an a. has
been auspicious or successful
सौस्नातिक *mfn* Ragh 6.61 one who has
performed a religious a. कृताभिषेक
mfn R 1.44.30 one who has per-
formed the prescribed a. after
finishing both (his time of studying
and his vow) उभयस्नातक *mfn* Comm on
Mn 4.31 one who performs an a.
after acquiring complete know-
ledge of the Veda वेदान्तावमृथप्लुतः
MBh 2.1908 one whose duty is to
perform the samāvartana a. (on
returning home after completing his
studies) आप्लुत, आप्लुवव्रतिन्, आप्लुतव्रतिन् *m* L
to perform a. शुच्य (also written चुच्य)
cl 1 शुच्यति religious a. in the month
māgha माघस्नानम् rule of a. स्नानविधि *m*
to be put on after an a. स्नातवस्य *mfn*
KātyŚr used in a. स्नानीय *mfn*.**

anything used in ablutions (e.g. water, perfumed powder, etc) स्नानम् (ifc f आ) Kāv, VarBrS, Vet, BhP being about to perform a. पिस्पृष्टु mfn (with जलम्, सलिलम्) MBh, R constantly making a. नित्यस्नानिन् mfn Viśh, Hit fit for a. स्नातव mfn RV, ŚBr fit for ceremonial a. (said of water) स्नान-विधिक्षम mfn Kum having performed religious a. स्नातवत् mfn Śis observing a. (esp. in sacred waters) स्नानशील mfn Gaut, Hit one who has duly performed his a. सुस्नात mfn Vet, BhP, HPariś one who has performed a. स्नातकः ŚBr, GrS, Gaut, Mn 3.4 (IW 296), कृतोदक mfn MBh 3.8141 one who has performed his a. after completing his knowledge of the Veda and his religious observances वेदविद्यःत्रतस्नात mfn Mn 4.31 one who performs frequent a. प्रक्षालन mfn R performing a. स्नानिन् mfn Śatr, स्नानिन् mfn Mn, MBh, etc performing frequent a. प्रक्षालन mfn R performing the prescribed a. सम्प्रक्षाल mfn MBh the three a. (at dawn, noon and sunset) त्रिषवणम् (with or without स्नान) MBh 13, Mn, etc, त्रिःस्नानम् Kām 2.28, त्रिसवनम् MārK 23.

2 स्नपनम् ŚBr, etc, स्नात्रम् Pārśvan—मज्जनम् GrS, MBh, etc, उपमज्जनम् BhP—प्लावनम् MBh, आप्लवः Pāṇ, BhP, R, आप्लावः Pāṇ 3.3.50—वगाहः Vop—मार्ष्टि f L, मृज्ज Hariv, Naish.

ablution in the sea समुद्रस्नानम् a. of elephants गजस्नानम् W fond of a. मार्जाल्य mfn RV, (said of Śiva) मार्जालीय mfn MBh.

ablutionary adj उपस्पर्शीय.

ably adv (in an able manner; with great ability) योग्यतया, निपुणं.

abnegate vb अपप्रतिषेधति, अपत्यजति.

abnegation n अपप्रतिषेध, अपत्याग m. abnegative adj अपप्रतिषेधिन्, अप-त्याग्निन्.

abnegator n अपप्रतिषेधक, अपत्याजक, अपप्रतिषेधु, अपत्यक्त mfn.

abnerval adj Physiol. अपचेत.

abneural अभिचेत, उपचेत.

adneural adj Anat. अपचेत्य.

abnormal adj असामान्य, अनृजु, अ-स्वाभाविक.

abnormal भिन्न Kāv.

abnormal condition वैकृतम् (ifc f आ) MBh, R, Suśr, etc.

a. dispersion असामान्य अपकिरण n.

a. fluctuations Statistics असामान्य उच्चावचन n.

a. law Law असामान्य विधि m.

a. life cycle Biol. असामान्य जीवन-चक्र n.

a. psychology असामान्य मनो-विज्ञान n.

abnormality n असामान्यता f.

abnormalize vb असामान्यीकरोति, असामान्यति (n असामान्यकरण, असामान्यन).

abnormity n 1 (abnormality) असामान्यत्व n.

2 (a monstrosity) वैरूप्य n.

aboard adv (on board a ship, into a car or vehicle) अधिनावम्, अधियानम्.

abode n निवसन n, निवास m MBh, R, etc, निवास-स्थान n, निवसति f L, वास m RV, etc.

abode n I वासः RV, etc, आवासः MBh, R, Pāṇcat, Ragh, etc, आवसयः (Up 3.114)

AV 9.6.7, ŚBr, ChUp, Mn, R, Hit, Ragh, etc, वस् (only in *gen* वसाम्) RV 5.2.6, निवासनम् Cān, R, वसितम् W, अधिवासः, परिवासः KātyŚr, Mn, MBh, वासक *mf*(इका) *n* (*ifc*) Yājñ, वासनम् L, वस्त्यम्, वस्तम् L, वस्तव्यता R, समावासः MBh, Pañcat, वसति *f* RV, etc—स्थानम् (स्थानः Siddh) RV, etc, स्थिति *f* Kāv, Pañcat, Kathās, अधिष्ठानम्, उपस्थानम् Nir, परिष्ठिति *f*, परिष्ठानम् MW, संस्थानम् (*ifc f* आ) Nir, KaushUp, MBh, etc—वेशम् *n* RV, etc, संनिवेशः Kav, Kathās, संनिवेशनम् MBh, R, Kām—निलयः MBh, Var, Kāv, etc, निलयनम् TBr, MBh, etc—सम्न *n* RV, etc, सदस् *n* (according to some also *f*) RV, etc—धामन् *n* RV, etc, धामन् L—शरणम् (*ifc f* आ) RV, etc, श्रायः Bhaṭṭ—आशयः ŚBr, MBh, Pañcat, Bhag, etc, शययः RV—आस्पदम्, आस्पद [*ifc mf*(आ)*n*] Śak, Kathās, Mricch, Bhartr, Daś, etc, पदम् (rarely पदः) RV, etc—क्षयः RV, VS 5.38, TS, Pān, MBh, R, BhP, क्षि *f* L, क्षिति *f* RV (Naigh 1.1)—केतनम् MBh, R, BhP, Kathās, केतः BhP—ओक्स् *n* RV, AV, MBh, BhP, etc—आयतनम् TS, ŚBr, ChUp, AitBr, Mn, Yājñ, Kum, etc—विषयः (*ifc f* आ) Mn, MBh, etc.

II वर्तिस् *n* RV (=गृहम् Sāy), परिवर्तः Hariv—विषणा BhP, विष्ण्यम् MBh, Kāv, Pur, etc—कुलम् MBh—गोचरः KathUp 3.4, Mn 10.39, MBh, etc—गातु *m* RV, AV 10.13—परिग्रहः Hariv—पुरम् BhP, Tattvas—युवनम् AV, ŚBr—योनि *mf* (in RV only *m, f* sometimes योनी) RV, AV, ŚBr—वनम् (once वनः R 5.50.21) Nalod—सपत्यम् RV, AV, VS—आसितम् R, आस्था—समुद्देशः MBh, R, Hariv.

an abode for cattle गोष्ठः (गोष्ठम् L) RV, VS, AV, etc a. for two or three days द्वित्रिदिवसनिवासः Prab 2.5/6 a. in a secret place गूढवसति *f* Daś 4.45 a. in heaven स्वर्गावासः Hariv a.

in the forest (the third āśrama in a Brahman's life) वनाश्रमः Hariv an a. in Yama's dominion क्षयः Comm on R 2.109.11 a. of a god उपस्थानम् PārGr the a. of all सर्वधामन् *n* Pañcar an a. of ascetics मुनिस्थानम् L the a. of a snake सर्पावासः Hariv the a. of a son पुत्रनिवेशनम् MW a. of Bali वैरोचननिकेतनम् the a. of beings भूतवासः Hariv, भूतावासः MBh, Hariv a. of Bharata भरतावासः a. of birds विहगालयः R the a. of Brahma ब्रह्मवासः Hariv, सत्यलोकः, ब्रह्मलोकः a. of cowherds आभीरी L, आभीरपल्लि *f*, आभीरपल्ली L a. of disease रोगायतनम् Mn 'a. of fish' (the sea, ocean) मीनालयः L a. of glory यशोधामन *n* BhP a. of good qualities गुणालयः Pañcat 1.16.16, सर्व-गुणालयः Subh 'a. of heat' (the sun) निदाघ-धामन् *m* Śis 1.24 'the a. of Indirā' (the blue lotus) इन्दिरालयम् L 'a. of Krishna' (N. of the holy fig-tree) कृष्णावासः L the a. of Krishna's foster-father (Braj) ब्रजः 'a. of Lakshmi' (a mint) लक्ष्मीगृहम् Gal, (N. of the lotus-flower) लक्ष्मीवसति *f* ŚārṅgP, (the blue lotus) इन्दिरालयम् L a. of learning विद्यालयः W, (a school) विद्यासम्न *n* Bhām 'a. of light' (the sun) रुचिधामन् *n* Śis the a. of light and of the gods स्वर्गः, सुवर्गः RV (only 10.95.18), AV, etc the a. of living creatures मृत-स्थानम् MBh 'a. of love' (the female organ) स्मरगृहम्, स्मरमन्दिरम्, स्मरागारम् L, (in *astrol.* a particular station or state of the heavenly bodies) मदनभवनम्, मदनालय L a. of low people गञ्जा W, पामरसम्न *n* the a. of men जीवपुरा AV 2.9.3, 5.30.6 an a. of munis मुनिस्थानम् L the a. of Nanda ब्रजः a. of owls पूकावासः L 'a. of Pisacas' (phosphorescence) पिशाच्चालयः Var 'a. of pitris' (place of the dead) पितृवसति *f* L, पितृसम्न

n MBh 'a. of pleasure' (the women's apartments) भोगावासः *L*, भोगसङ्घन् *n* *L* 'a. of qualities' (substance, matter) गुणश्रयः *L* 'a. of the quality sattva' (N. of Vishṇu) सत्त्वधामन् *n* BhP the a. of sacrifice सदनम् MW 'a. of snow' हिमालयः Bhag, Kāv, etc 'a. of श्री or beauty' (N. of Vishṇu or Śiva) श्रीनिवासः Kāv, श्रीवासः *L*, (applied to lotus) श्रीधामन् *n* BhP the a. of the blest सिद्धधामन् *n* Kathās the a. of the goddess of fortune लक्ष्मीनिवासः Cat 'a. of the gods' (N. of mount Meru) सुरनिलयः VarBrS, (heaven or the sky) विबुधसङ्घन् *n* Kād 'a. of the kaustubha' (Vishṇu) केस्तुभधामन् *m* Pra-sannar 'a. of the koil' (the mango tree) कोकिलावासः *L* 'a. of the noble ones' (the sacred land of the Āryans, N. of Northern and Central India) आर्यावर्तः the a. of the outcastes i. e. the country of the Bāhikas बाह्यालयः MBh (v.l. बाह्यालय) 'a. of the snakes' (N. of Pātāla) उरगस्थानम् *L* 'a. of the soul' (the body) केतनम् (ifc *f* आ) Git 7.5 a. of the yakshas यक्षावासः *L* 'a. of vital airs' (the body) प्राणसङ्घन् *n* *L* Bali's a. बलिमन्दिरम् *W*, बलिसङ्घन्, बलिवेश्मन् *n* *L* belonging to a common place of a. सांस्थानिक *mfn* Pāṇ 4.4.72 belonging to an a. वासन *mfn* *W* Brahma's a. ब्रह्मधामन् *n* BrahmUp, ब्रह्मभवनम् MBh divine a. देवधानी BhP dwelling in a comfortable or respectable a. सुवासिन् *mfn* *W* each according to (his) a. यथैकस्म *ind* AV each in his own a. यथायतनम् *ind* TS, ŚBr, Up each to his own a. यथावासम् *ind* R fixed a. स्थिति *f* ŚBr, Mn, Rājat 'gods' a. (a temple) विबुधावासः Rājat going after an a. ओकःसारिन् *mfn* AitBr a good a. सुक्षिति *f* RV, VS, TS, Br granting an a.

क्षेमयत् *mfn* RV 4.33.10, 5.47.4 having a beautiful a. सुगृहः AV having a common a. एकनीड *mfn* VS 32 having a firm a. ध्रुवक्षिति *mfn* VS, BhP having a fixed a. शालीन *mf*(आ)*n* Āpast, Baudh, सत्ययोनि *mfn* RV having a good a. सुगृहः AV having a real a. सत्ययोनि *mfn* RV having as many abodes यावदावास *mfn* JaimUp 'having his abode on the Kailasa' (N. of Kubera) कैलासौकस् *m* *L* 'having impure abodes' (a vagrant, suspicious character) अशुद्धवासकः having its a. अवस्थित *mfn* ĀśvŚr, MaitrUp, MBh, etc having its a. in the atmosphere अन्तरिक्षायतन *mfn* ŚBr having no fixed a. विनिकेत *mfn* Kāśikh, विपुर *mfn* having no permanent a. यायावर *mfn* TS, etc having one's a. everywhere सर्वावास *mfn* MBh, Śivag, सर्वावासिन् *mfn* Śivag, सर्वनिलय *mfn* BhP having one's a. in heaven धामन् *m* Pur having truth for an a. सत्यधामन् *mfn* ŚBr, कृतधामन् *mfn* heavenly a. छुनिवासः *W* hiding (i.e. changing) his a. धामच्छब्द *mfn* TS, VS (suffix) indicating an a. नैवासिक *mfn* Pat Indra's a. वासवागसः *L* a king's a. राजनिवेशनम् R love's a. मन्मथायतनम् MBh to make one's a. in आस् *cl* 2 *ā* आस्ते (and आसते AV 11.8.32, etc) RV, AV, VS, MBh, etc making an a. in deserted houses शत्यागारकृतालय *mfn* MW no a. अपदम् AV one who has taken up his a. कृतवसति *mfn* Megh, Pañcat, Śāntiś, कृतालय *mfn* (loc or in comp) R, etc one whose a. is truth कृतधामन् *mfn* VS 5.32, 18.38 one who takes up an a. कृतास्पद *mfn* a particular a. of the gods (with Jainas) सौधर्मः HParīś a place of a. भवनम् (भवनः *g* अर्धर्चादि) Mn, MBh, etc,

स्थितिदेशः ŚārngP 'pupil's a.' (a college)
छात्रनिलयः Gal relating to a common
place of a. सांस्थानिक *mfn* Pāp 4.4.72
'rock a.' (a grotto) शिलावेदमन् *n* Megh
serving as an a. for cows गोष्ठान *mfn*
VS 1.25 'Siva's a.' (Kailāsa) शंकरालयः
Cat, शंकरावासः MW, शिवालयम् Rājat the
state of being the a. of आस्पदता,
आस्पदत्वम् 'state of the a. of the
gods' (the bliss of heaven) अमरलोकेता
Mn 2.5 to take one's a. in सन्निधिं
(with कृ, विधा, or बन्ध and loc) to take
up one's a. स्थितिं (with कृ, विधा, ग्रह् and
भञ्ज), वासं वस् to take up one's a. in
वसति कृ (with loc), वसति ग्रह् (with loc) tak-
ing up one's a. अवसायिन् *mfn*, अवसायः
the having a fixed a. शालीनत्वम् Bau-
dh together with the place of
a. सायतन *mfn* TS 'Varuna's a.' (the
sea, ocean) वरुणावासः R Yama's a. यम-
गृहम् Pañcat, यमालयः BhP, प्रेतपुरम् L, प्रेत-
पुरी Daś, यमसदनम् Pañcat, Bhartr, BhP,
यमक्षयः MBh, R, BhP, यमधानी Bhartr,
यमसादनम् AV, TĀr, etc, प्रेतराजनिवेशनम्
MBh, प्रेतराजपुरम् MBh, यमपुरम् MW, सदनम्
MW.

abodeless अनालयन *mfn* JaimUp.

ab-ohm Phys. प्र-द्युरोध *m*.

abolish *vb* उत्सादयति (उत्-सद् *caus*
set aside; Eng. set is etymologi-
cally from Skt. सद्) MBh, Hariv,
R, Mn, Kathās, etc.

1 (to do away with wholly) पर्य-
पाकरोति.

2 (to annul) अभिशून्यति.

3 (to make void) शून्यति, शून्यी-
करोति.

4 (to put an end to) अन्तं करोति.

5 (to destroy) नाशयति.

abolish *vb* अनुग्रह *cl* 6 अनुशून्यति (Sāy)

RV 4.32.22, प्रदा प्रददाति rarely प्रदत्ते TS.

to be abolished उत्सद् उत्सीदति, उत्सी-
दते TS, ŚBr, MBh, Bhag, BhP, etc.

abolished *adj* उत्सन्न.

abolisher *n* उत्सादक, अन्तकर्तृ, नाशक
mfn.

abolishing *n* उत्सादन, अन्तकरण,
नाशन *n*.

abolishing *adj* निवर्तक *f* (इका) MBh,
निवर्तकत्वम् Śamk, अपध्वंसिन्.

abolishing *n* अन्तकरणम् (*comp*) Bear,
अन्तर्हणनम् Pāp 8.4.24, Sch, अपकर्षणम्.

abolishment, abolition *n* उत्सादन,
अन्तकरण *n*, अन्त *m*, नाशन *n*, नाश
m, निवृत्ति *f* W.

1 (utter destruction) परिनाश *m*.

2 (abolishing of slavery) दास्यान्त,
दास्यनाश *m*, दास्योत्सादन *n*.

a. of titles उपाधि-उत्सादन *n*.

a. of untouchability अस्पृश्यता-
उत्सादन *n*.

abolitionary *adj* उत्सादन-, औत्सा-
दनिक, etc.

abolitionism *n* दास्योत्सादन-वाद *m*.

abolitionist *n* दास्योत्सादन-वादिन् *m*.

abomasum, abomasus *n* Anat.
(fourth or digestive stomach of
a ruminant) जठराशय *m*.

abominable *adj* जुगुप्स्य.

abominableness *n* जुगुप्स्यता *f*, अप-
काम *m* AV.

abominate *vb* जुगुप्सते.

abomination *n* जुगुप्सा *f*.

abominator *n* जुगुप्सक *mfn*.

aborad *adv* Anat. अपमुखम्, अप-
मुखतः .

aboral *adj* Zool. अपमुख.

aboriginal *adj* आदिम, आदिवासिन.
1 (first) आद्य.

2 (original) मौल (f आ) Mn 8.62, 259.

3 (indigenous, native) देशज.

4 (primitive) पौर्व.

5 (of or pert. to aborigines) आदि-वासिक.

a. tribe आदिवासि-जाति *f*.

aborigine *n* 1 आदिवासिन *mfn*.

2 *pl* (original fauna and flora of a geographical area) मौल-उद्भित्-प्राणि-जातम्, मौलोद्भित्प्राणिनः, तत्रत्याः, तत्रोद्भित्प्राणिनः.

a-borning *adv* जायमान *mfn*.

to die **a.** जायमानो म्रियते.

abort *v t* (to cause to be delivered prematurely) अकालं प्रसावयति (*n* अकाल-प्रसावन).

vi 1 (to give birth prematurely) अकालं प्रसूत (*n* अकाल-प्रसवन).

2 *Biol.* (to become checked in development) विकासे रुध्यते (*n* विकासरोधन).

abort *n* = abortion.

aborted *adj* 1 अकालप्रसूत.

2 *Biol.* रुद्धविकास.

3 *Biol.* (rendered sterile) वन्ध्यकृत.

aborticide *n* 1 भ्रूणहनन *n*.

2 भ्रूणघातक *m*.

abortient = abortifacient भ्रूणघ्न *m*.

abortin *n* *Pharm.* गर्भस्त्रावि *f*.

abortion *n* 1 गर्भस्त्राव *m* Mn 5.66, Yājñ 3.20, AgP, etc.

2 (used in a general sense, including miscarriage) गर्भपात *m*.

3 (the immature product of an untimely birth) अकाल-प्रसूत *m*.

4 रुद्धविकास *m*.

5 (a complete failure) वन्ध्य *n*.

6 *Med.* (arrest of a morbid process in its earliest stage; as, the *abortion* of an attack of pneumonia) आदिरोधन *n*.

abortion *n* गर्भस्त्रावः Suār, गर्भस्य च्युति *f* VarBr 4.9, Sch, विकृति *f* Suār (v.l. वेकृत), विकृतम् Mn 9.247, उत्प्रसवः W, गर्भ-संस्त्रवणम् Mn 5.66, Sch, गर्भसंस्त्रवः MBh 2. 17.38, गर्भस्योदासः VarBrS 51.38, विभीषणः MBh.

abortion in the beginning of pregnancy गर्भविच्युति *f* Suār **causing the a.** पातनम् (with गर्भस्य) Yājñ **a drug procuring a.** गर्भशातनम् Suār **one who produces a.** भ्रूणघ्न *mfn* Mn, Pañcar, भ्रूणमिद् *mfn* Vām 5.2.38, भ्रूणहन् *mf* (घ्नी) *n* Br, etc. **premature a.** स्त्रवणम् VarBrS, संसनम् Gaut **producing a.** गर्भस्त्राविन् *mfn* Pañcar **'producing a.'** (the poisonous plant *Methonica superba*) गर्भघातिनी L, गर्भनुद् *m* Bhpr **a woman who has lost her child by a.** विपन्ना-पत्या MW.

abortional = abortive.

abortionist *adj* गर्भपातिन.

abortive *adj* 1 अकालप्रसूत, अपूर्ण-कालज.

2 अफल, निष्फल.

3 रुद्धविकास, अपूर्णविकास.

4 वन्ध्य.

5 आदौरोधी (-इन्).

6 (aborting) परापातुक TS.

not abortive अप्रपातुक MaitrS.

abortus *n* (an aborted fetus) पतित-भ्रूण *n*.

abouchement *n Anat.* (junction of a small blood vessel with a large one) बृहत्या-संगम *m.*

abound *v i 1* (to be in great plenty, quantity or number) प्रचुराः, संवहुलाः सन्ति.

2 (to be rich) समृध्यति.

3 (to overflow) आप्लवते.

abound *vb* आप्ये आप्यायते RV, AV, VS, AitBr, MBh, Yājñ, etc— *पिन्व cl 1* *पिन्वते* RV, AV, Br, GrŚrS, *पिन्वति* ŚBr —*पि, पी cl 1* *पयते*.

to abound in उद्विच् *pass* उद्विच्यते, विरप्स् विरप्शते (*gen*) RV, AV **to a. with** अभिप्ये (*instr*) RV 7.36.6.

to cause to abound *पिन्व cl 1* (Dhātup 15.79) *पिन्वति* RV, AV, Br, GrŚrS. *पिन्वते*.

abounding *adj* प्रचुर, संवहुल, समृद्ध, आप्लाविन्.

abounding (*in*) *adj* अतिशायिन्, अतिशयिन्—उद्विक्त—पुरुची *f* RV, AV—प्रचुर *f* (आ) (*ifc*) MBh, Kāv, etc—प्रभूत (*comp*) R—निर्भर *f* (आ) Kathās, Pur, etc, निर्भरित (*with instr*) Cat—बहु *f* (वी, उ) (*instr*) ŚBr, बहुलता Suśr, बहुलत्वम् MBh, etc (*comp*)—प्राय (often *ifc* with *f* [अ])—भूयस् Kathās, Sāh—महत् (*instr*) ChUp—उद्विक्त् *ifc* Suśr—उत्कट MBh, R, Pañcat, etc—उद्धत MBh, Pañcat, Kathās, etc—प्रबल *f* (आ) (*ifc*) Suśr—सेवित (*comp*) R—समुपेत (*instr* or *comp*) MBh—पात्रम् (*ifc* f[आ]) (*gen, loc, inf* or *comp*) MBh, Kāv, etc—निरन्तर *f* (आ) (*comp*) R, Sāh—समुद्धत (*comp*) R, Śis—समाकुल *f* (आ) (*instr* or *comp*) MBh, R, etc, संकुल *f* (आ) MBh, Kāv, etc, संकुलित (*comp*) BhP—शालिन् *ifc* MBh, Kāv, etc—संहित Mn, MBh, etc—अनुविद्ध—आढ्य *f* (आ) R, Pañcat—स्फीत MBh, Kāv, etc—स्फेर *f* (आ) *ifc* Hear—निविड, निविड *f* (आ) (*instr*

or *comp*) Hariv, Śak 7.11 (v.l. for निचित) —निकासिन् *ifc* Rājat—परिपुष्ट *comp* Kull—नीरन्धित *comp* Prasannar.

abounding excessively in विशृङ्खल *ifc* Rājat **a. in affection** रतिसंहित MW **a. in animals** बहुसत्त्व MBh **a. in cattle** गोअणस् RV 1.112.18, 10.38.2, 76.3 **a. in compounds** (as a poetical style) समास-बहुल MW **a. in corn** धान्यतिस्त्रिल ŚBr, सख-मालिन् R **a. in deer** बहुयुग MW **a. in drink** पानवत् ChUp **a. in excellent qualities** गुणविस्तर Hit **a. in fat** द्रवत् RV, AV, VS, ŚBr 3.12 **a. in food** तुषिवाज, तुषीवाज *f* (आ) RV, क्षुम् RV, TBr 2 **a. in ghee** दृताची (Pāṇ 6.3.95, Vārtt.2, Pat) RV, AV 9.1.4, ĀśvGr 2.10.6 **a. in gifts** दानान्तस् RV 10.22.11 **a. in gold** सुवर्ण-पुष्पित Pañcat, सुहिरण्य RV, VS, सुहिरण्यवत् AV **a. in heroes** संयद्वीर RV **a. in horses** हरिश्ची MW **a. in jewels** रत्नाढ्य R **a. in Kama's arrows** (i.e. particular flowers) सरशरमय *f* (ई) Śukas **a. in lions** सिंहाढ्य W **a. in lotus flowers** उत्पलिन् L **a. in magic** मायाधिक R **a. in mighty and wonderful deeds** पुरुदंस, पुरुदंसत् *f* RV, पुरुदस RV, VS **a. in milk** सद्गन्ध *f* (आ) Hcat, सुपयस्विन् Hcat **a. in ponds** सरस्वत् BhP **a. in precious stones** रत्नाढ्य R **a. in sacrifice** यज्ञवृष AV **a. in sacrificial fees** प्राज्यदक्षिण MBh **a. in sand** सिकतोत्तर ĀśvGr **a. in seed** बृहद्बीजः L **a. in splendour** विभूतद्युम्न RV **a. in sugarcane** (as a country) इक्षुकीय Pāṇ 4.2.31 **a. in sweetness** (raincloud, a particular plant) मधुवृष RV 10.75.8 **a. in the quality sattva** सत्त्ववत् Suśr **a. in tirthas** तीर्थवत् MBh 13, R **a. in trees** तरुश *g* लोमादि **a. in water** जलवत् MBh 12.3694, प्रबलतोय Rājat **a. in wealth** (said of Agni) ऋषद्वार RV 6.3.2 **a. with** उद्विद् RV, AV 5.20.11, VS, पीवर (*comp*) MBh, Kāv, etc, सम्बाधः *ifc* (f आ),

कन्दलिन् *ifc* Kād, आवृत, उद्मित्र BhP, Pañcar **a. with men** प्रचुरपुरुष W **a. with sorrow** दुःखभूषिष्ठ Bear **a. with tirthas** पुण्यतीर्थे *f* (आ) R **a. with trees** प्रचुरपादप R **a. with water** जलप्राय L **a mind a. in** (goodness etc) उद्विक्तचित्तम् Pañcar 1.6.12 **on a place a. with flowers** सुपुष्पिते *ind* **a place a. in fish** बहुमत्स्यम् Kauś **a place a. in fuel and grass** प्राज्येन्धनतृण Hariv **a place a. with flowers** कुसुमाकरः L.

about *adv, prep* १ परि, परितः.

२ (here and there) इतस्ततः.

३ (approximately) उप- (as उपचतुरः about 4), -प्रायः, -कल्पः, -देशीय.

४ (in the opposite direction) प्रतिमुखं, प्रतिदिशं.

५ (in rotation, one after another) पर्यायेण.

६ (near) समीपे, उप-.

७ (concerning or appertaining to) प्रति, अधिकृत्य, उद्दिश्य, -सम्बद्ध, -गत, विषये.

about *adv* १ अभितः (with *acc*), परि, (any person, etc) परिमुखम् Pāṇ 4.4.29, वि RV, etc.

२ उपरिष्ठात् (as a *prep* with *gen*) Daś, पुरस्कृत्य MBh, Kāv, etc, इव.

about (in space or time) परि (with *acc*) (as a *prep*) RV, AV **to be about to** समुज्जृम्भम् समुज्जृम्भते (*inf*) Bhartr **to be a. to do anything** इह *cl* ६ इच्छति (ep and Ved also इच्छते) RV, AV, ŚBr, R, Hit, Śak, etc **being a. to** कृतपद *mfn* (*inf*) Subh, प्रोद्यत *mfn* (*inf*) Hariv **being a. to engage in battle** उपरिथतसंग्रहार् *mfn* **a. dusk** अभिदोषम् *ind* ĀpŚr **a. nine years old** नववार्षिकदेशीय *mfn* Pañcad **a. to**

उन्मुख *mf*(ई)*n* Vikr, Bhartr, VarBrS, etc, समुद्यत *mfn* (*inf* or *dat*) R, BhP, Kathās **a. to be** भाविन् *mfn* MBh, Kāv, etc, भावुक *mfn* (often *ifc* after an *adv* in अम्) TS, etc, भाव्य *mfn* RV, etc, वर्तिष्यमाण *mfn* Sarvad **the state of being a. to do anything** अभिमुख्यम्.

about face (face oppositely—a military command) प्रतिमुखम्.

about-face *n* (act of facing oppositely) प्रतिमुखी-भवन *n*.

about-face *vb* प्रतिमुखी-भवति.

above १ उपरि *ind* (with *acc, loc* or *gen*), उपरितः *ind* Heat, उपरिष्ठात् *ind* (as an *adv*) RV 9.91.4, AV 4.40.7, 8.8.13, ŚBr, ChUp, etc, उच्चैः *ind*, ऊर्ध्वम् *ind* AV 11.1.9, ŚBr 12, KātyŚr, MBh, Mn, etc, ऊर्ध्व *mf*(आ)*n* (BRD), RV, AV, VS, ŚBr, AitBr, etc (in classical Sanskrit occurring generally in compounds).

२ पूर्वत्र *ind* Pāṇ 8.2.1, प्राक् Mn, Pāṇ, प्राङ् Lāty, KātyŚr.

above १ उदस्तात् *ind* (with *gen*) BhP 3.18.8, उदीची *ind*, (in heaven) उच्चा *ind* RV, AV 13.2.36, उत्तरतः *ind*, अधि *ind* (as a prefix to verbs and nouns), उप *ind* (with *loc*), नेमः, प्रत्यूर्ध्वम् *ind* Suśr.

२ (in rank) परतः *ind* Bhag, Kām, परस्तात् *ind* RV, etc, उद् (as implying superiority in place, rank, station, or power), अध्यारूढ *mfn*, अतितराम् *ind* (compar of अति) (with *acc*) KenaUp.

above all निरेके *ind* RV, विशेषतः *ind* Mn, MBh, etc, प्राक्, प्राङ् (Lāty, KātyŚr) *ind* Kathās, MārKP **anything placed a. ऊर्ध्वम्** (with *abl*) L **to be a. व्यत्यस**

अपिसे Bhatt, Pp 7.4.50.52, सूत्र with
 वृत् being a. उत्तरात् *mfn* TBr, उपरिबल्लन
mfn BhP 4.9.54, ऊर्ध्वं *mfn*, उदित *mfn*
 RV, ChUp, Mn, etc, उदीत (=उदित) *mfn*
 Naish 1.83. 6.52.74, उपरिसद् *mfn* VS
 9.35.36, औपरिष्ठ *mfn* coming from a.
 उपरिष्ठुन् *mfn* VS 7.8 from a. अमुतः *ind*
 ŚBr, Nir, उदक्तात् *ind* RV, उदक्तः *ind*
 AV 8.3.19, उपरिष्टात् *ind* RV 9.91.4, AV
 4.70.7, 8.8.13, ŚBr, ChUp, etc, ऊर्ध्वैः *ind*.
 अपि *ind* (as a separable *adv* or *prep*).
 उच्चा *ind* RV, AV 13.2.36 raised a.
 the ground उपरिबुध्न *mfn* RV 10.73.8
 wind coming from a. उपरिष्टद्वातः
 MaitrS.

above all सर्वोपरि.

above-board, above-deck अच्छ-
 लम्, अगुप्तम्.

above-given *adj* उपरि-दत्त.

above-ground *adj* 1 (above the
 surface of the ground) भूम्युपरिक.

2 (not dead and buried; alive)
 प्राणोपेत, मर्यलोकस्थ.

above-mentioned *adj* प्रागुक्त, प्राग्-
 लिखित, यथोक्त *f*(आ) Kauś, Mn,
 etc.

in the abovementioned way
 यथोक्त *ibc* Mn, MBh, R, यथोक्तम् *ind* Kāty
 Śr, Āp, R, etc, यथोक्तेन *ind* Mn.

above-named *adj* उपरिदत्तनाम.

above oneself उरिषक्त *mfn*.

above par अध्यर्ह, अधिमूल्य.

above-quoted *adj* उपरि-उद्धृत.

above reported *adj* उपरि-प्रतिवेदित.

above-said *adv* उपर्युक्त.

abovestairs (upstairs) उपरि, उपरि-
 तले.

above the line रेखोपरि.

above-water जलोपरि.

above-written *adj* उपरि-लिखित.

abrachia *n* Terat. वाहु-हीनता *f*.

abrade *rb* अपघर्षति (*n* अपघर्षण).

abrader *n* अपघर्षक *m*.

तक्षण *n* W.

abrading *n* अपघर्षण *n*.

abrading तक्षणम् KātyŚr 22.6, Gaut
 1.29, Mn 5.115, etc.

Abraham's balm = Agnus cas-
 tus = chaste tree सद्बृक्ष *m*.

Abramis *n* शफरबन्धु-प्रजाति *f* (शफर-
 बन्धु bream).

Ā. brama सामान्य शफरबन्धु *m*.

abbranchial *adj* Zool. = abran-
 chian अक्लोम.

abbranchialism *n* Zool. अक्लोमता.

abbranchian = abbranchial.

Abbranchiata *n* pl Zool. अक्लोमाः,
 अश्वसनांगाः *m* pl.

abbranchiate, abbranchious *adj*
 Zool. अक्लोम.

abrase = abrade.

abrash *n* (in Oriental rugs) वर्ण-
 विभेदन *n*.

abrash *adj* वर्णविभिन्न.

abrasimeter *n* अपघर्ष-मान *m*.

abrasion *n* 1 अपघर्षण *n*.

2 अपघृष्टस्थान *n*.

3 (substance rubbed off) अपघृष्ट-
 द्रव्य *n*.

4 Coinage, Dentistry, Med. अप-
 घर्षण *n*.

abrasive *adj* अपघर्षिन्.

abrasive *n* अपघर्षक *m*.

abraum *n* (German *ab-raum* rub-

bish) *Chem.* अपोहक *n* (अपोह् to remove), गवेरुक् *n* *Trikāṇḍāśeṣha*.

a. salts *Chem.* अपोहक लवण *n*.

abreaction *n* *Psychoanalysis* (the removal of a complex or suppressed desire) निर्यापण, अपनयन *n*.

abreast *adv* (side by side) पाश्चा-
पार्श्व, पाश्चात्तुपार्श्व.

to keep a. of the times कालेन
सार्धं वर्तते.

abridge *vb* 1 (to make shorter; to shorten in duration; to diminish) प्रतिहासयति.

2 (to shorten by using fewer words, to epitomise, to condense) संगृह्णाति, संगृह्णति ŚBr, संक्षि-
पति, संक्षिपते MBh, Kāv, etc.

3 (to cut off) अपछिनत्ति.

abridge *vb* संग्रम् संगृह्णाति, संगृह्णति Ved,
संह संहरति, संहरते RV, etc.

abridged *adj* प्रतिहासित, संगृहीत
ŚBr, संक्षिप्त.

संक्षिप्तिक Ku11, समस्त W, समासवत् MW,
निर्हस्त ĀśvŚr.

the condensed i.e. abridged
meaning पिण्डितार्थः Mālav 1.16 the
state of not being a. (in phil.) अनपायः
(abl) well a. सुसंगृहीत W.

to be abridged संक्षेपणीय *mfn* MW.

abridged notation *Math.* (a nota-
tion in which a function is repre-
sented by a single letter) संक्षिप्ता
संकेतना, एकवर्णश्रिता संकेतना *f*.

abridger *n* प्रतिहासक, संग्रहीतृ, संक्षेप-
क *mfn*.

abridgment *n* प्रतिहासन *n*, प्रतिहास
m ŚrS, संग्रहण *n*, संग्रह *m* KaṭhUp,

MBh, etc, संक्षेपण *n* L, संक्षेप *m*
MBh, R, etc.

संक्षिप्ति *f* W, संक्षिप्तकः Bhar—संकोचः Śamk,
Sarvad—मुष्टि *mf* Sarvad—संहारः Lāṭy,
संहतिः *f* W, समाहारः L.

a concise abridgment उपसंक्षेपः R
only an a. संक्षेपमात्रम् MW.

abrin *n* *Biochem.* गुंति *f* (गुंजा Abrus
precatorius).

abroach *adv, adj* = broached निर्वि-
द्धम्, निर्विद्ध.

abroad *adv* विस्तृतम्, दूरम्, बहिः,
बहिष्प्रात्, विदेश, देशान्तरे, सर्वत्र, लोके
(in public).

abroad 1 *adv* बहिर्गन्तुम् L, प्रोष्य ŚBr.

2 *adj* पारदेशिक W, पारदेश्य Yājñ, पारदेश,
प्रोषित KātyŚr, Mn, MBh, etc.

abroad *n* विदेश *m* Kauś, MBh, Mn,
etc.

देशान्तरम् Mn 5.78, दिश *f*.

the act of going abroad विदेशगमनम्
Kathās, Pañcat 'born or produced
a.' (foreign, exotic) विदेशज *mfn* W dwel-
ling a. विदेशवासिन् *mfn* VarBrS going
a. देशान्तरगमनम् Mricch 2.1, विदेशग *mfn*
VarBrS gone a. विदेशगत *mfn* W living
a. परदेशसेविन् *mfn* W remaining a.
विदेशस्थ *mfn* ĀśvGr, MBh, etc staying
a. विदेशवासः Vet.

one who has been abroad प्रोष्य
mfn ŚBr.

Abrocoma *n* (a genus of two rat-
like hystricomorphic rodents)
शल्यमूष-प्रजाति *f*.

abrocome *n* शल्यमूष *m*.

Hystricomorpha *n pl* शल्यकरूपाः
m pl.

abrogable *adj* निराकार्य.

abrogate *vb* निराकरोति.

- 1 (to annul) अभिशून्यति.
- 2 (to abolish, set aside) उत्सादयति.
- 3 (to repeal) विखण्डयति.
- 4 (to put an end to) अन्तं करोति.
- 5 (to do away with) अपाकरोति.

abrogate *adj* = **abrogated**.

abrogation *n* निराकरण *n*, निराकृति *f*, अभिशून्यन, उत्सादन, विखण्डन, अन्तकरण, अपाकरण *n*.

abrogative *adj* (tending to abrogate) निराकारिन्, निराकरणोन्मुख, etc.

abrogator *n* निराकर्तृ *mfn*, etc.

Abroma *n* *Bot.* रजोयूष-प्रजाति *f* (प्रजाति a genus; its juice यूष is serviceable in dysmenorrhea रजः-कृच्छ्र).

A. augusta = devils' cotton सामान्य रजोयूष *m*.

Abronia *n* *Bot.* गन्धशोभना-प्रजाति *f* (प्रजाति genus).

abrotanum *n* *Bot.* = southern-wood दक्षिणद्रु *m*.

abrotine *n* *Chem.* दक्षिणद्रुवी *f*.

abrupt *adj* 1 (broken off, very steep or craggy) झुटित, विषम, दुरारोह.

2 (sudden, hasty) आकस्मिक, स-संभ्रम, प्रवण TS, Br, GrŚrS, Mn, etc.

3 (unconnected, broken) असम्बद्ध, भग्न.

4 *Bot.* (suddenly terminating as if cut off) अपच्छिन्न, छिन्नान्त.

abrupt articulation (of Vedic text) अभिघातः VPrāt.

abruptio placentae *Med.* (premature detachment of the placenta) गर्भपोष-अपच्छेद *m*.

abruptly *adv* अकाण्डम्, ससंभ्रमम्.

a. acuminate *adj* *Bot.* अपच्छिन्न सात्र (having a broad apex tapering abruptly to a sharp point).

a. pinnate *adj* *Bot.* अपच्छिन्न पक्षवत्.

abruptness *n* आकस्मिकत्व *n*, असं-वद्धता *f*, अपच्छिन्नत्व *n*.

Abrus *n* *Bot.* गुंजा-प्रजाति *f* (प्रजाति a genus).

a red kind of **Abrus** ताम्रा Npr the white **A.** काम्बोजिका Npr, चक्रका L, चूडाल L.

A. precatorius सामान्य-गुंजा *f*.

Abrus precatorius (bearing a red and black berry which forms the smallest of jeweller's weights) गुञ्जा Suśr, VarBrS, Pañcat, etc, गञ्जा W, रक्तिका ŚāringS, KātyŚr, Sch, रक्ति *f* L, रक्ता Car, सप्तला Suśr, Pañcar, Hear, काकणाहा Car 7.7, इन्द्राशनः L, उच्चटा L, कक्ष्या L, कणीचि *f*, कणीची L, कनीचि *f* L, कांची L, कुंचिका L, काक-चिञ्चा, काकचिञ्चि *f*, काकणन्तिका Suśr, काकजंघा, काकतिका L, काकचल्लरी Bhpr, काकोली L, काम्बोजी L, कृष्णला L, कृष्णचूडिका L, इयामलक-चूडा L, गह्वरम् L, गोपी L, चिञ्ची W, ताम्रिका L, पाटहिका L, बहुविस्तीर्णा L, रिपुघातिनी W, वक्रशल्या L, वन्या, वार्दरम् L, बादरम् L, शिखण्डी L, शिखण्डिनी L, सांगुष्ठा L, सौम्या L.

the berry or seed of **Abrus pre-
catorius** (used as a weight, averaging about 15/16 grains troy) गुञ्जा, गुञ्जिका L, रक्ता, रक्तिका, बादरम् L, वार्दरम् L, कृष्ण-लकः, कृष्णलकम् Mn 8.134, Heat, काकिणी L, काकिनी L, संवाली L, चूडामणि *m* L the

down on the pod of the A. p. काकचिञ्चिकः, काकचिञ्चिकम् (?) Lalit 29.11. RLM (vv. 11. काचिलिन्दि, काचिलिन्दिक) a variety of A.p. काकपीड m Bhpr a white variety of A.p. इवेतगुञ्जा L, सितगुञ्जा L, इवेतकाम्बोजी L, काकादनी Suár.

abs. (absolute temperature) प्रके. (प्र-
केवल ताप).

abscess n Med. विद्रधि f.

a. of teeth दन्त-विद्रधि f Suár.

abscess n (e.p. when deep-seated or internal) विद्रधि f VarBrS, Suár, etc, पाकः Suár, व्रणः (exceptionally व्रणम्) Mn, MBh, etc.

'abscess-destroyer' विद्रधि-नाशनः L an a. filled with blood लोहलिङ्गम् Buddh an a. in the palate तालुगकः Suár 2.16.38, 4.22.56 a. in the throat गलविद्रधि m Suár an a. of the teeth दन्तविद्रघी Car 6.18 an a. on the abdomen accompanying diabetes विनता Suár, Car an a. on the under side of the tongue उपजिह्वा Suár, उपजिह्विका Suár an a. on the upper part अनुशयी a dangerous a. in the abdomen (peculiar to lying-in women) मङ्गलः Suár, ŚārngS a fleshy a. on the palate मांसकच्छपः Suár a kind of a. इन्द्रवृद्धा Suár, अघ्नोलिका Suár, विद्रघिका (accompanies diabetes) Suár, शराविका Suár formation of abscesses on the penis पुष्करिका Suár.

abscessed adj विद्रधिमत्.

abscessroot n (a herb with blue flowers) नीलकुसुमा f.

abscise vb अपाछिनात्.

abscissa n Geom. भुज m.

abscission n, 1 (cutting off) अपा-
च्छदन n, अपाच्छेद m.

2 Bot., Surg. अपाच्छेदन n.

absciss layer Bot. (a layer of separation) अपाच्छेद-स्तर m.

abscond vb अपपलायते, अपगोपायति.

absconded adj अपपलायित, अपगुप्त.
अपश्रित RV, AV, ŚBr.

abscondence n अपपलायन n, अपगुप्ति
f.

absconder n अपपलायक, अपगोप्त
mjn.

a defendant or witness ab-
sconding when summoned आहूत-
प्रपलायिन् m Yājñ.

absence n 1 अनुपस्थिति, असंनिधि f,
विरह m.

2 अभाव m.

3 रिक्ति f.

4 अमनोयोग m.

a. state Psychopathol. शून्यावस्था
f.

a. without leave Mil., Nav.
(offense of unpermitted absence)
अनुमतिं विना अनुपास्थितिः, अननुमता
अनुपस्थितिः.

absence (of) n अनुपस्थिति f, अनुपस्थानम्
—असंनिधि m (generally loc असंनिधौ) Mn,
Gaut, etc, असंनिधानम् Kāvyaḍ, Kathās,
etc, असांनिध्यम् MBh 3.610, R, Śak—असत्ता,
असत्त्वम् Nyāyam, असद्भावः Vedāntas, etc,
अभावः, असंभवः Mn, MBh, etc—अगोचरम्—
लोपः ŚrS, Ragh—व्यपायः Kathās—वियोगः
(instr with or without सह, abl or comp)
Mn, MBh, etc, विप्रयोगः Sāh—शून्यता ifc
Cāp, Kum, शून्यत्वम् Kāv, Rājāt, Sarvad,
शून्यकम् MBh—हीनम् VarBrS, Yājñ, हीनता,
हीनत्वम् (instr or comp) Mn, MBh, etc,
विहीनता ifc Hariv, Pañcat, इति f Kap,
वैधुर्यम् Bālar, Sāh, विगमः Kāv, Var, etc,
विदेशवासः Vet, अन्तरम्, अपचारः, उत्सृति f Pat.

absence from विरहः (instr or

comp) MBh, Kāv, etc **a. from home** प्रवासः RV, etc **the a. of a beloved object** प्रियापायः MW **a. of an aim** अर्थाभावः KātyŚr, etc **a. of an attribute** धर्मलोपः Sāh **a. of avarice** लोभविरहः Hit **a. of brightness or lustre** म्लानम् VarBrS **a. of effect** नैष्कल्यम् MBh **a. of fruit** नैष्कल्यम् MBh **a. of ink** मध्यभावः Kathās **a. of mind** वैचित्र्यम् Suśr, Car, etc, चित्तविक्षेपः Vajr, क्षिप्तचित्तता MBh 2.241, आक्षिप्तम्, क्षिप्तम् Sarvad **a. of motion** स्तिमितता Kād, स्तिमितत्वम् Mālatīm **a. of need of supplying a sentence or word** नैराकाङ्क्ष्यम् Śamk **a. of property** नैष्किचन्यम् Rajat **the a. of servants** भृत्याभावः MW **the a. of the kramapatha** विक्रमः RPrāt **a. of visarga** लुप्तविसर्गम्, लुप्तविसर्गकम् Pratāp, लुप्तविसर्गता Sāh **a. of wind** निवातम् ŚBr, ŚrGrS. MBh, etc **enjoyment or possession of anything in the proprietor's a.** परोक्षभोगः W **in consequence of anyone's a.** वियोगतः *ind ifc* Kathās **in the a. of** परोक्षम् *ind (instr, gen, comp)* ŚBr, etc **in the a. of which** यदभावे *ind* MW **with a. of mind** साक्षिप्तम् *ind* MBh.

absent *adj* 1 अनुपस्थित, असन्निध.

2 अविद्यमान KātyŚr, Lāty, Mn, etc, अवर्तमान.

3 अन्यमनस्क.

absent *adj* 1 अनुपस्थायिन्, नोपस्थायिन् Smṛitit, नोपस्थात् Yājñ, Sch, रहित *ibc*, विरहिन् Bhartr, शून्य *f* (आ) Kāv, Pañcat, विहिन् *ibc* R, VarBrS, असमेत Ragh 9.70, परोक्ष *f* (आ) AV, etc.

absent from वियोगिन् Kathās, MārKp, Dhūrtas, विप्रयुक्त MBh, Kāv, etc, विप्रोषित *abl* MBh, R, Hariv **any a. object** परोक्षार्थम् Hit **a. from home** प्रोषित KātyŚr, Mn, MBh, etc, व्युषित BhP, प्रवासवासिन्

Kāth, MBh, etc **being a. from home** प्रवासस्थित Kathās **fear of one who is a.** प्रोषितत्रासः MW **happening to be a.** प्रसङ्गप्रोषित Daś **long a.** चिरप्रवासिन् Hit 1.6.33, चिरोषित MBh 13, Hariv 1151, BhP, चिरयात MBh 3.17256, चिरगत MBh 3.17261, R 1.42.1 **not a.** अप्रोषित **one a. from his country** अदेशस्थ **one who has been a.** प्रोषुष ŚBr, उषित (*acc or comp*) MBh, Kāv, etc **respectful title given to an a. person** तत्रभञ्ज *f* ती) Pān 4.1.166, 5.3.14, Kās, R 2, etc **a woman whose husband or lover is a.** विप्रोषितभर्तृका W.

2 अन्यमनस्क, क्षिप्तचित्त, शून्य *f* (आ) MBh, Kāv, etc, उक्त Kathās, Megh, Śis, etc.

absent in mind प्रयुत RV, VS **not a. in mind** अविमनस् Ap.

a. treatment अनुपस्थित-चिकित्सा *f*.

a. voter अनुपस्थित मतदातृ *mfn*.

a. voting अनुपस्थित मतदान *n*.

absent *vb* अनुपतिष्ठति.

to be absent (from) अपभू RV, AV, TS, प्रयुह प्रयुच्छति, अपास.

to be a. a long while चिरय *Nom* चिरयति Mricch (once Ā), Mālav, etc, चिराय *Nom* PĀ MBh, etc.

absent मोक्ष *ind* ŚBr **having been a.** विप्रोष्य *ind* Gobh, Gaut, Āpast.

absentation *n* अनुपस्थान *n*.

absentee *n* 1 अनुपस्थित. अनुपस्थायिन् *mfn*.

2 अन्यत्रवासिन्, अदेशस्थ *mfn*.

absenteeism *n* 1 अनुपस्थायिता, अन्यत्र-वासिता *f*.

2 Labour अनुपस्थितता *f*.

absenter *n* अनुपस्थात्, अनुपस्थायिन् *mfn*.

absent-minded *adj* शून्य-मनस्क.

शून्यचित्त Hās, शून्यमनस् Śāntiś, शून्य *f* (आ)

MBh, Kāv, etc, शून्याशय *f* (आ) Kathās, विचेतन *f* (आ) MBh, R, etc, विचेतस् Hariv, R, BhP, शून्यहृदय RV, Śak, Kathās.

to become absent in mind उन्मनी
✓अस् Kāś on Pāṇ 5.4.51, Kathās, उन्मनी
✓भू.

absent-mindedness *n* शून्य-मनस्कता
f.

absinthe, absinth, absinthium *n*
Bot. (the common wormwood,
Artemisia absinthium) 1 कृमिद्रु *m*.
2 (an alcoholic liquor) कृमिद्रु-मदिरा
f.

absinthe-green *n* 1 कृमिद्रु-हरि *m*.
2 (hue yellowish yellow-green,
medium saturation, high प्र
brilliance) प्रहर्यतिपीत *m*.

absinthial, absinthian *adj* 1 कृमि-
द्रुवीय.

2 (bitter) कटु.

absinthiate *vb* (to impregnate with
wormwood) कृमिद्रुणा व्यापयति (*n*
कृमिद्रु-व्यापन).

absinthic *adj* कृमिद्रुविक.

absinthin *n* *Chem.* कृमिद्रुवि *f*.

absinthine *adj* कृमिद्रु-सदृश.

absinthism *n* *Med.* कृमिद्रु-रोग *m*,
अतिकृमिद्रुता *f*.

absinthismic *adj* कृमिद्रुरोगीय.

absolute *n* परम *mfn*.

ब्रह्मन् *n* (exceptionally treated as *m*)
AV, ŚBr, Mn, MBh, etc (IW 9.83), ब्रह्मन्
R.

philosophy of the Absolute
परम-दर्शन *n*.

absolute *adj* प्रकेवल, परम, पूर्ण, निर-
पेक्ष.

1 (absolved) अपमुक्त.

2 (freed) मुक्त.

3 (free from imperfection) अनून.

4 (complete) संपूर्ण.

5 (free from mixture) अमिश्र,
अमिश्रित.

6 (pure) शुद्ध.

7 (free from limit) असीम.

8 (free from restriction) अबाध.

9 (independent) स्वतन्त्र.

10 *Logic* (not relative) निरपेक्ष.

11 *Gram.* (standing apart....) निर-
पेक्ष.

12 (ultimate) परम.

13 *Phys.* (independent of arbitrary standards of measurement)
प्रकेवल.

14 *Statistics* अचल, निरपेक्ष.

absolute *adj* अत्यन्त, केवल *f* (ई, RV 10.
73.6, AV, ŚBr; आ Mn, etc, see Pāṇ 4.1.
30), निरैकव्यय MBh, निरुपाधि VP, निरुपाधिक
BhP, निर्दिशेष *f* (आ) Sarvad, ऐकान्तिक *f* (ई)
BhP, Suār, Sāmkhyak, etc, सांसिद्धिक *f* (ई)
Śamk, निपुण *f* (आ) (as purity, devotion,
etc) Mn, BhP.

absolute and relative state परा-
परता, परापरत्वम् *a. end* सम्प्रान्तः Kāśikh
a. immortality सर्वाभित्वम् R *a.*
non-existence सर्वाभावः Sāmkhyak
a. number रूपाणि *n pl a. quantity*
(in arithm.) व्यक्तराशि *m the a. queen*
एकराशी *an a. sovereign* स्वयमीश्वरः Nṛis
Up *a. unity* कैवल्यम् Vedāntas, BhP
'devoted to the doctrine of the *a.*
unity of spirit' (a meditative ascetic)
केवलिन् *m* BhP 4.25.39, 6.5.40 *one*
whose nature is a. unity केवलात्मन्
Kum 2.4.

a. acceleration *Phys.* निरपेक्ष

त्वरण *n.*

a. alcohol *Chem.* परिशुद्ध सुषव *m*
(परिशुद्ध pure).

a. asymmetry निरपेक्षा असंमिति *f*
(relative asymmetry सापेक्षा
असंमिति).

a. blocking *Railroads* पृथक्
संवर्गण *n* (permissive blocking
अनुज्ञेय संवर्गण).

a. boiling point प्रकेवल बुदबुदाह
m.

a. ceiling *Aeronautics* परमोच्छ्राय
m.

service ceiling चर्योच्छ्राय *m.*

a. constant परम स्थिरांक, सदा-
स्थिरांक *m.*

a. continuity सर्वथा-संतानिता *f.*

a. contraband सर्वथा विनिषिद्ध
mfn.

a. convergence *Math.* परम अभि-
सरण *n.*

a. corpus = a. field.

a. density प्रकेवल-घनता *f.*

a. deviation *Mil.* वास्तविक विचलन
n.

a. differentiation = covariant
differentiation.

a. dispersion निरपेक्ष अपकिरण *n.*

a. economics निरपेक्ष अर्थशास्त्र,
शुद्ध अर्थशास्त्र *n.*

a. electrometer = balance elec-
trometer.

a. error निरपेक्ष विभ्रम *m.*

a. ethics (unchanging moral
code) अपरिवर्ती शीलाचार *m.*

a. extreme *Meteorol.* परम-सीमा *f.*

a. field *Math.* (field of rational
numbers) परिमयांक-क्षेत्र *n.*

a. forest land *Forestry* प्रकेवल-
वन भूमि *f* (fit only for forest
growth).

a. form *Metaph.* (pure form) शुद्ध
रूप *n.*

a. galvanometer *Elec.* प्रकेवल
द्युवाहमान *m.*

a. geometry = hyperbolic
geometry अधीन्द्र-रेखागणित *n*,
अधीन्द्र-रैखिकी *f.*

a. height *Phys.* निरपेक्ष उच्चत्व *n.*

a. historigram *Statistics* निरपेक्ष
कालिकचित्र *n.*

a. humidity प्रकेवल आक्लेद *m.*

a. hypermetropia *Ophthalmol.*
परम-पञ्चनाभिता *f.*

a. impediment *Law* परम-अववाधा
f.

a. invariant *Math.* परम निश्चल *m.*

a. luminosity *Astrophysics* प्रके-
वल-चकासिता *f.*

a. magnitude 1 *Math.* (absolute
value) निरपेक्षअर्हा *f.*

2 *Astron.* प्रकेवल-दीप्ति *f* (bright-
ness expressed in absolute
units).

a. majority सर्वथा-बहुसंख्या *f.*

a. monarch परमैकराज *m.*

a. monopoly परमैकाधिकार *m.*

a. motion निरपेक्ष-गति *f.*

a. music निरपेक्ष संगीत, शुद्ध संगीत
n.

a. number field असीम अंकक्षेत्र *n.*

a. occupancy right निरपेक्ष वंशा-

गत अधिकार *m.*

a. occupancy tenant निरपेक्ष वंशागत भाटकिन् *m.*

a. owner परम स्वामिन् *m.*

a. parallax *Astron.* निरपेक्ष भेदा-भास *m.*

a. pitch निरपेक्ष-तारता *f.*

a. position (position in absolute space) निरपेक्ष-स्थिति *f.*

a. pressure *Mech.* प्रकेवल निपीड *m.*

a. quartile deviation *Statistics* निरपेक्ष चतुर्थक विचलन *n.*

a. right *Law* परम अधिकार *m.*

a. rule निरपवाद नियम *m.*

a. scale = Kelvin scale प्रकेवल-श्रेणी *f.*

a. space निरपेक्ष वरिमन् *m.*

a. specific gravity (referred to a vacuum) अनुशून्यक आपेक्षिक भार *m.*

a. temperature *Physical Chem.* प्रकेवल ताप *m.*

a. term = constant term *Alg.* अचल पद *n.*

a. time 1 निरपेक्ष काल *m.*

2 *Astron.* (a single common standard of mean solar time) प्रमापकाल *m.*

a. unit प्रकेवल एकक *n.*

a. unit of work *Math.* प्रकेवल कर्म-एकक *n.*

a. value 1 निरपेक्ष-अर्हा *f.*

2 प्रकेवल-अर्हा *f.*

a. velocity *Phys.* निरपेक्ष प्रवेग

m.

a. veto परम अभिवेध *m.*

a. viscosity = coefficient of viscosity आलगत्व-गुणक *m.*

a. volt प्रकेवल धुशकम *n.*

a. zero *Phys.* परम शून्य *n.*

absolutely *adv.* परमम्, निरपेक्षम्, सर्वथा (wholly), ध्रुवम् (positively).

absolutely अत्यन्तम् *ind*—एकान्तम्, एकान्तेन, एकान्ताद् *ind* MBh, Megh, Bhartr, Kap, etc—केवलम् *ind* R 2.87.23—निपुणम् *ind* (R also निपुण *ibc* Pān 4.2.24 and निपुणेन MBh, BhP)—प्रसङ्ग *ind* Mn, Var, BhP, Kathās.

absolutely unhappy एकान्तदुःख *mfn* Bear 11.43.

a. continuous function *Math.* सर्वथा संतत श्रित *n.*

a. convergent *Math.* सर्वथाभि-सारिन् *m.*

a. necessary परमावश्यक *mfn.*

absoluteness *n* 1 (independence of everything extraneous) निर-पेक्षत्व *n.*

2 (unlimitedness) असीमत्व *n.*

3 (absolute power) परम-शक्ति *f.*

4 (independent reality) निरपेक्षता *f.*

5 (positiveness) ध्रुवत्व *n.*

absoluteness *n* ऐकान्त्यम् *Sarvad*, एकान्तः R, Suār, etc, परता Bhāshāp, Rājat.

absolution *n* अपमोचन *n.*

1 अपमोचन, दोषापमोचन, ऋणाप-मोचन, दण्डापमोचन, पापापमोचन *n*, अपमुक्ति *f.*

2 समापन *n.*

3 निष्पादन *n.*

4 क्षमण *n*.

5 मुक्त-उच्चारण, मुक्त-उदीरण, मुक्त-निर्णयन *n*.

absolutism *n* 1 निरपेक्ष-वाद, परम-वाद *m*.

2 *Pol. Sci.* परमशक्ति-वाद *m*.

absolutist *n* 1 परमवादिन्, निरपेक्ष-वादिन्.

2 परमशक्तिवादिन्.

absolatory = **absolvatory** *adj* अप-मोचिन्.

absolvatory = **absolatory**.

absolve (*ab-* अप- + *solvere* मुच्) *vb* अपमुञ्चति.

1 (to set free or release, as from some obligation, debt, guilt, sin, etc) अपमोचयति. दोषाद् अपमोचयति, ऋणाद् अपमोचयति, दण्डाद् अपमोचयति, पापाद् अपमोचयति.

2 (to finish) समाप्नोति.

3 (to accomplish) निष्पादयति.

4 (to pardon) क्षामयति.

5 (to pronounce free) मुक्तम् उच्चारयति, मुक्तम् उदीरयति, मुक्तं निर्णयति.

absolve (from) मुच् *caus* मोचयति (*abl*) Mn, MBh, etc.

absolved *adj* अपमुक्त.

absolved from guilt by dying on the field of battle शस्त्रपूत *mfn* Mālatīm.

absolvent, absolver *n* अपमोचक *m*.

absonant *adj* असंवादिन्, विरुद्ध, अ-युक्तियुत.

absorb *vb* (Lat. *sorbere* to suck चूष) प्रचूषयति.

absorb *vb* उपसंह उपसंहरति, उपसंहरते

MBh 1, MārkaP, प्रतिसंह प्रतिसंहरति, प्रतिसंहरते MBh, Pur, Jātak—आपा आपिबति, समापा समापिबति MBh, Kām, निपा निपिबति BhP—वे *cl* 1 (Dhātup 22.6) धयति RV, etc, निर्धे निर्धयति AV, ŚBr—संकुच् (संकुच्) संकुचति Nir, Sch.—आचम् आचामति.

to be absorbed (*in*) लयं गम्, लयं या, संप्रली संप्रलीयते MBh, BhP, अन्तर्धा *pass* अन्तर्धीयते, संयुज् *caus* संयोजयते MBh 5.7260, निष्णा only *pot* निष्णायात् (*loc*) BhP, निधा *pass* निधीयते RV, AV, etc, गाह् *cl* 1 गाहते (ep. also गाहति) (*acc*) Kum 5.46, अद्गाह् (*loc* or *acc*), समुपे समुपैति RPrāt, सम्पद् सम्पद्यते (in some forms also *P*) (*acc* or *loc*) ChUp, BhP, अद्स्था *Ā* (*loc*) Mn 6.81, *caus* (*loc*) MBh 3.12502, विश् विशति (*acc*) Bhag.

to be absorbed in meditation युज् *cl* 7 युनक्ति, युक्ते (ep. युञ्जति, युञ्जते, Ved. योजति, योजते) MaitrUp, Bhag, etc, also with योगम्, समाधा समादधाति, समाधत्ते (without an *acc*), निश् *cl* 1 नेशति Dhātup 17.73 **to be a. in prayer** समाधा समादधाति, समाधत्ते (without an *acc*) **to enter into i.e. be a. or thrown into the shade by** प्रविश् प्रविशति, प्रविशते (*acc*) Hariv.

to cause to be a. in विली *caus* विलापयति, विलाययति, विलालयति, विलीनयति (*loc*) BhP, Sch.

to wish to be a. in meditation युज् *desid* युयुक्षते Bhaṭṭ.

absorbancy, -ency *n* प्रचूषत्व *n*, प्रचूषिता *f*.

absorbed *adj* 1 प्रचूषित.

2 *Com.* संविलीन.

3 मग्न, अन्तर्लीन.

a. in study अध्ययन-मग्न.

absorbed (*in*) *adj* शोषित Hariv, Kāv, etc, उपसंह NṛisUp, MBh, BhP, Sarvad, etc, निपीत Kāv, यस्त Suār, समावेशित Kāv, Pur, सन्निविष्ट MW, उपक्षीण Comm on BrĀrUp, लीन (*loc, comp*) ŚvetUp, MBh,

etc, विलीन (loc) MaitrUp, MBh, etc, सम्प्रलीन (loc) MBh, एकाग्र MBh, Mn 1.1, BhP, Bhag, etc, एकाग्र L, एकचित्त Kap, Hit, Pañcat, आसक्तचित्त, आसक्तचेतस्, आसक्त-मनस्, हेवाकिन् Uttamac, लालस f(आ) MBh, Kāv, etc, लालसक f (इका) Vikr, (in one's thoughts) गहिरित MBh 2.2294.

absorbed in abstract or profound meditation युक्त RV, etc, योगारूढ NrisUp **a. in contemplating Brahma** ब्रह्मनिष्ठ MunḍUp **a. in husband's grief** भर्तृशोकपर MBh **a. in that तन्मय** MunḍUp, ŚvetUp, PārGr, MBh, etc **a. in the one self-existent spirit** ब्रह्मनिष्ठ MunḍUp **a. in the self-existent one** ब्रह्मसत्तिन्न MBh **a. in this** एतत्पर Comm on Mn **a. in thought** सचिन्त f (आ) Kāv, Kathās **completely a. in विहस्त (ifc)** Ragh **having the mind a. in (anything)** समाहितमनस् MW **having the mind intently a. (in a subject or object)** सुसमाहित MBh, Kāv, etc **that wherein everything is a.** सर्वसाद Hariv (Nilak).

to be absorbed शोषणीय mfn VarBrS.

absorbefacient 1 adj प्रचूषिन्.

2 n Med. (any agent promoting absorption) प्रचूषिन् m.

absorbency = absorbancy.

absorbent n (a substance that absorbs) प्रचूष m.

absorbent adj प्रचूषिन्.

a. cotton प्रचूष-तूल n.

a. gland Anat. प्रचूषी ग्रन्थि m.

a. ground Paint. प्रचूषि-भूमि f.

a. lint Pharm. प्रचूष-तूलिपट m.

a. screen = absorption screen.

absorber n प्रचूषक m, प्रचूषित्र, पुनर-जनित्र (regenerator) n.

one who absorbs प्रतिहर्तृ m MBh.

absorbing adj प्रचूषिन्.

absorbing adj शोषक BhP, शोषिन् MBh, R, Suér.

absorbing all things विश्वव्यचस् RV, AV, VS, etc **a. particles of light** मरीचिप VS.

accustomed to absorb ग्रसिष्णु mfn Bhag 13.16.

a. organ Bot. प्रचूषि अंग n.

a. well Civil Engin. प्रचूषी कूप m.

absorbing n प्रचूषण n.

the being absorbed (in) समापद्यनम् SaddhP, न्यग्भावः (loc) Sarvad, लीनम् Pañcar, लीनता **the being a. in that तन्मयता** Kād, BhP, Rājāt 3.498, तन्मयत्वम् MBh 5.1622, etc, तन्मयीभावः Sāh **the being totally a. (in any occupation)** वैयग्रम् MW.

absorptance n Phys. प्रचूषिता f.

transmittance पारेषिता f.

absorptiometer n Phys. प्रचूषण-मान m.

absorption n 1 प्रचूषण n.

2 संविलयन n.

3 चित्ताधान n.

absorption (in, into) n व्यतिपन्नः MW, संवर्गः MW, लयः (loc or comp) Up, Kap, etc, विप्रलयः (loc) R, Uttarak, वैयग्रम् (ifc) Sukas, संयोगः (gen or instr with and without सह, loc ifc) Āpast, MBh, etc, समापद्यनम् SaddhP, समावेशः (comp) RPrāt, Hariv.

absorption in one एकाग्रनम् MBh, ChUp **a. in self स्वस्था** MW **a. in the one self-existent Being or Brahma** ब्रह्मभावः MBh, Sch **a. into Brahma** ब्रह्मभूयस् n MBh, ब्रह्मभूयम् Mn, MBh, etc, ब्रह्मप्राप्ति f MW **a. into Prakṛiti** प्रकृतिलयः Sāmkhyak **a. into Siva** शिवसायुज्यम् MW **a. into the divine Essence** सायुज्यम् Kāth, Br

MBh, etc, सायोज्यम् MaitrUp a. into the Essence (of Brahmā) सारमता MW a. into the one self-existent Spirit ब्रह्मनिर्वाणम् Bhag, BhP a. of the faculties in one idea or wish आवेशः BhP a. of the mind in profound meditation peculiar to the Yoga system योगसमाधि m Ragh complete a. प्रतिसंलयनम् SaddhP, प्रविलयनम् Car, प्रविलापनम्, प्रविलापितत्वम् Śamk emancipation consisting in the a. (into the divine Essence) सायुज्यमुक्ति f Cat intense a. समाधि m MBh, Kāv, etc profound a. समाधानम् MBh, Kāv, Vedāntas the science of a. (in phil.) संवर्गविद्या. a. apparatus प्रचूषण-साधित्र, प्रचूषित्र n.

a. bands प्रचूषण-पट्टी f.

a. blocks (compressed into cylindrical form) प्रचूषण-रम्भ m.

a. bulb Chem. प्रचूषण-कन्द m.

a. circuit Radio प्रचूषण-परिपथ m.

a. coefficient प्रचूषण-गुणक m.

a. current Elec. प्रचूषण-वाह m.

a. dynamometer प्रचूषण-शक्तिमान m.

a. factor Optics (coefficient of absorption) प्रचूषण-गुणक m.

a. law = Draper law Chem. प्रचूषण-नियम m.

a. lines Phys. प्रचूषण-रेखा f.

a. mat Chem. प्रचूषण-कट m.

a. pipette Chem. प्रचूषण-नाडक n.

a. screen Optics प्रचूषण-काच m.

a. spectrum प्रचूषण-रंगावलि f.

a. system प्रचूषण-पद्धति f.

a. tube Chem. प्रचूषण-नाल m.

absorptive adj प्रचूषिन्.

a. region प्रचूषी प्रदेश m.

absorptiveness, absorptivity n

प्रचूषिता f.

abstain vb परिवृत्ते, परिवृणक्ति.

abstain (from) vb विरम् विरमति (rarely Ā) (abl) KātyŚr, MBh, etc, प्रतिविरम् प्रतिविरमति Divyāv, निवृत् निवर्तते MBh, Kāv, etc, परिह परिहरति, परिहरते (acc) MBh, VP, हा cl 3 (Dhātup 25.8) जहाति Mn, MBh, etc, मुच् pass मुच्यते (ep. also मुच्यति) Pañcat, क्षप cl 1 क्षपति, क्षपते SV, Kauś, Mn 5.69, MBh, etc.

to abstain from food लब्ध cl 1 लंघति Dhātup 4.34, लंघते Dhātup 5.55, उपवस् उपवसति Kāty on Pāp 1.4.48, TS 1.6.7.3, ŚBr 1.6.11, KātyŚr, ŚāṅkhGr, Mn, etc to a. from participating in उदास् उदास्ते.

abstained from adj असेवित one who has a. from all food निवर्तिता-खिलाहार BhP one who has long a. from spirituous liquor विच्छिन्नमद्य.

to be abstained from परिहर्तव्य Nir, Kāv, Pañc.

abstainer n परिचर्जक, पानवर्जक mfn.

one who abstains from eating meat निवृत्तमांस mfn Uttarak.

abstaining adj परिवर्जिन्.

abstaining (from) adj निवर्तिन् (comp) MBh, अपावृत् MBh, विरहिन् (ifc) Sarvad, विगत (ifc) R, परिहीण, परिहीन MBh, Kāv, BhP, निःस्पृह (abl) Mn, MBh, etc, विमुख f (आ) (loc, abl, gen with उपरि, or comp) MBh, Kāv, etc.

abstaining from all work निरारम्भ MBh a. from cohabitation नियतमैशुन R a. from food संन्यासिन् Bhaṭṭ a. from water निरम्बु BhP.

abstaining n परिवर्जन n.

abstaining (from) n निवर्तनम् (abl) MBh, BhP, निवृत्ति f (abl) Mn, MBh,

Bhartr, etc, परिवर्जनम् (*gen or comp*) Mn, MBh, etc, वैरमण्यम् *ifc* Lalit.

abstaining from flesh मांसपरिवर्जनम् Mn 5.34 **a. from food even to death** अनाशकम् **the a. from worldly actions or desires** उपरमणम् Vedāntas.

abstainment = abstention.

A B station (aviation beacon station) वि. उ. स्थात्र *n* (विमान-उज्ज्वलि-स्थान).

abstemious adj 1 (sparing in diet) मिताहारिन्, यताहार R (v. 1. यथाहार).

2 जितेन्द्रिय, संयमिन्.

abstemious adj नियत, विनियताहार R, नियतभोजन R, लब्धशिल्पिन्, लब्धाहार MBh, स्वस्था-पहार MW, परिमितभुज् W, परिमिताहार MBh, अभोक्तृ.

an abstemious man विगारः W.

abstemiousness n परिमितभोजनम्.

abstention n संयम *m*, यतेन्द्रियता *f*.

abstention n विरामः Kās, Vop, विरमः (*ifc*) MBh, विरति *f* (*abl, loc, or comp*) Kāv, Vedāntas, ŚārngS, वियोगः (*comp*) Gaut, प्रतिसंहारः (*abl*) MBh, विगमः (*ifc*) Yājñ.

abstention from battle शस्त्रन्यासः Vikr **a. from food** विलिखितम् Suśr, विलिखनम् (also विलिखनाः *m pl*) Suśr.

abstentious adj यतात्मन्.

absterge vb अपामार्ष्टि.

abstergent adj अपामार्जक.

detergent अपक्षालक.

abstersion n अपामार्जन *n*.

abstersive = abstergent adj अपामार्जिन्, अपामर्जक.

abstersiveness n अपामार्जिता *f*.

abstinence n परिवर्जन *n*.

1 मांसपरिवर्जन, मदिरा-परिवर्जन n,

संयम, इन्द्रियसंयम m, भोगवर्जन n.

2 Econ. यतात्मता f.

abstinence अनाहारः, क्षयणम् PārGr, Gaut, Mn 4.222, 5.71, MBh 13.5145.

to abide in a state of abstinence समुपवस् समुपवसति Heat **a. from animal food** मांसाशनम् ŚāṅkhŚr **a. from food or eating** व्यशनम् Hariv, संन्यासः (*ifc f* आ) L, अचरितम्, भोजनत्यागः L, विकर्षणम् MBh, उपवासः (उपवासम् L) Suśr, R, Pañcat, etc **excessive a.** अतिब्रह्मचर्यम् **the fire of a. संयमस्ति m Bhag to practise a. साध caus** साधयति (with मरुम्) **to practise a. from drinking** संसाध caus संसाधयति (with मरुम्) **to practise any a. in consequence of a vow** व्रतय Nom व्रतयति MW **strict a. संलेखः Buddh a vow of a. कौमारव्रत MBh.**

abstinence theory Econ. परिवर्जन-सिद्धान्त m.

abstinency = abstinence.

abstinent adj मिताहार, भोगवर्जिन्.

abstinent n यतात्मन् *m*.

abstinent adj 1 अल्पाहार Buddh, Jain, अल्पाहारिन् L, क्षपक HPariś.

2 कौमारचारिन् MBh 13.5853, कौमारब्रह्मचारिन् MBh 1.443, 4773, Kathās 66.155, कौमार-व्रतचारिन् MBh 13.2039.

abstract adj 1 (considered apart from any application to a particular object) केवल *f* (ई RV 10.73.6, AV, ŚBr, आ Mn, etc, see Pāṇ 4.1.30) (in *comp* Pāṇ 2.1.49), निरपेक्ष.

2 निगूढ, दुरूह, दुर्ज्ञेय, अमूर्त.

3 Math. (used without reference to a thing) अमूर्त.

4 (expressing a property, quality or attribute) भाववाचिन्.

5 (general) सामान्य, अविशेष (opp. to particular).

6 (applied to pure sciences as disting. from applied sciences) शुद्ध, अव्यावहारिक.

7 Paint., Sculp. कल्पित.

a. budget संक्षिप्त आयव्ययक n.

a. economics अमूर्त अर्थशास्त्र n (pure economics शुद्ध अर्थशास्त्र).

a. group Math. निरपेक्ष वर्ग m.

a. mathematics = pure mathematics शुद्ध गणित n.

a. mechanics = pure mechanics = rational mechanics = theoretical mechanics = analytic mechanics शुद्ध-यान्त्रिकी f.

a. method Econ. अमूर्त-रीति f.

a. noun भाव-संज्ञा, भाववाचक-संज्ञा f.

a. number Math. अमूर्त-संख्या f.

a. term Logic गुणवाचि पद n.

abstract individual आत्मन् m denoting the a. notion of a verb भाववचनम् Pāṇ 2.3.15, 3.3.11.

abstract n 1 (that which comprises in itself the essential qualities of a larger thing or of several things) सारसंग्रह m, उद्धृति f L.

2 संक्षिप्ति f.

3 (abstract term or idea) अमूर्त, अमूर्त पद, भाववाचि पद n, अमूर्त भाव m.

4 Pharm. सत्त्व n.

a. of title Law (an epitome of the successive conveyances and

other facts upon which a person's title to a piece of land exists) अधिकार-संक्षेप m.

in the a. सिद्धान्तः.

abstract vb (to withdraw) निवर्तयति, अपकर्षति, अपनयति (take away), पृथक्करोति (separate), वियोजयति, विवेचयति (as, to abstract the notion of dimension from that of space), गूढं गृह्णाति, रहसि गृह्णाति (to take secretly), कूटं गृह्णाति (to take dishonestly), संक्षिपति (to summarise).

abstract vb प्रहृ cl 9 गृह्णाति, गृह्णाति, गृहीते R 4.53.25, Śak 3.21, Bhaṭṭ.

to supply with an abstract अनुक्रम.

abstracted adj 1 निवृत्त, अपकृष्ट, अपनीत, पृथक्कृत, वियुक्त, विविक्त, संप्रमुषित L.

2 (inattentive to surrounding objects) शून्यमनस्क.

abstracted from this world निवृत्त BhP, Heat having a mind a. (from other pursuits) विविक्तभाव W 'one whose heart is a.' (a sage) निवृत्तात्मन् m W.

abstracter n संक्षेपक, संक्षेपकारिन् mfn.

abstracting soma सोमहार mfn Suparṇ, सोमहारिन् mfn MBh.

abstraction n 1 अपकर्षण n.

2 संसार-निवृत्ति f.

3 (theory) वाद m, कल्पना f.

4 (absence or absorption of mind) शून्यमनस्कता, अन्यमनस्कता f, मनोयोग m, ध्यान n.

abstraction n जातिवत् Sarvad 12.162,

कवलयम् MBh, KapS, Sāmkhyak, etc, प्रत्याहारः MBh, Mn, Pur, Vedāntas, योजनम् Up, योगः, अन्तर्योगः, उपादानम् L, सम्प्रमोषः BhP, स्थापनम् W, ह्रुति f MW, प्रहाणम् Lalit, Vajracch.

abstraction of money अर्थग्रहणम् **a. of the mind** धारणायोगः MW **connected with a. of the mind** धारणायुक्त **mfn MBh consisting in a. of the mind** धारणामय **mf(ई)n BhP religious a. योगस् n Up 4.215, Sch, उपपत्ति f L a religious vow of selfimposed a. समाधि m the state of saintly a. क्षान्ति f Divyāv 6,12,18.**

abstractionist n कल्पनावादिन् **m.**

abstractive adj अपकर्षिन्.

abstractness n अमूर्तता **f, etc.**

abstricted adj अपकल्पित.

abstriction n Bot. अपकल्पन **n.**

abstruse adj निगूढार्थ, दुर्गम, दुरूह, दुर्ज्ञेय, गहन.

abstrusion n (act of thrusting away) प्रखेदन **n** (ancient word).

abstrusity n दुरूहता, गहनता **f, etc.**

absurd adj 1 असंगत, अनुचित, युक्तिविरुद्ध, अयुक्तियुत, अयुक्त, अनुपपन्न, असम्बद्ध Venis, etc, (said of an action) Kād, हास्यास्पद.

2 Logic (selfcontradictory) विप्रतिषिद्ध, स्वविरोधिन्.

absurd adj नाधित, मृषार्थ Pracand, मृषार्थक L.

absurdity n असंगति **f**, अनौचित्य **n**, अयुक्तता **f**, असम्बन्ध, विप्रतिषेध, स्वविरोध **m**, गगनरोमन्थ **m** Sarvad 13, गगनरोमन्थायित **n** Sarvad 4. 48.

absurdity n बाधः (also बाधा) Kap, Bhīshāp, etc, मृषार्थकम् W, शङ्कशीरम् W,

व्योमपुष्पम् ('a flower in the air') HPariś.

absurdum n =absurdity.

Abteilung n विभाग, वर्ग **m.**

abterminal adj *Physiol.* अपावसानिक.

abulia n *Psychol.* (loss of will power, abnormal lack of ability to act) संकल्पाभाव **m.**

abulomania n संकल्पाभावोन्माद **m.**

Abu mountain *Gang.* अर्बुद पर्वत **m.**

abundance n प्रचुरता **f** Var, प्रचुरत्व **n** Hariv, etc, प्राचुर्य **n** Bādar, Rājat, Pañcat, उद्रेक **m** MBh, Suśr, VarBrS, etc, पर्याप्तता Kathās, आपूर **m** Kathās, Śis, etc, प्ररेक **m** RV 3.30.19, प्ररेचन **n** RV 1.17.6, आसि **f** ŚBr, उत्कर्ष **m**, बहुलता **f** Suśr, बहुलत्व **n** MBh, etc, बाहुल्य **n** MBh, Kāv, etc, आधिक्य **n**, बहुत्व **n** MBh, Kāv, etc, बहुता **f** Vet, सम्पत्ति **f** Kāv, Kathās, Mārka-P, सम्पद् **f** MBh, Kāv, etc, समृद्धि **f** Kāv, ओघ **m** (ifc **f** आ) MBh, BhP, Kathās, etc, भर **m** (ifc **f** आ) Kāv, Kathās, etc, ऋद्धि **f** VS, TS, ŚBr, ĀśvGr, etc.

abundance n अधिकम्, उन्नाहः BhP 11.19.43, प्रगाढता, प्रगाढत्वम् MW, आर्द्धम् Bālar 5.40, आयातम् Kirāt, काण्डः Vear, परिकरः Bhartr, Bālar, परीणस् **m** RV, (met.) पूरः (esp. ifc), पूर्णम् AV, TS, पोषः RV, AV, Br, GrSrS, (also fig.) प्रस्तारः, प्लायः, प्रायः, बंदिमन् **m** Pān 6.4.157, भूमन् **m** RV, etc, महन् **n** RV, वनम् (once वनः R 5.50.21) R, Kathās वन्दस् L, वितानः, वितानम् Kāv, VarBrS, विभूति **f** Kāv, Kathās, etc, विसरः Kāv, Kathās, संदोहः Kāv, Kathās, समारता ŚāṅkhBr, समवहारः MBh, समाजः Git 11.21,

नामन् *n* RV, VS, हसम्पदः *f* *pl* Pañcad, सुविस्तरः Subh, सुहितम् TS, स्फारः, स्फारम् L, स्फेम् *m* Pāp 6.4.157, हस्तः (*ifc* after a word signifying 'hair').

abundance of enjoyment or happiness सुखसमाजः Git **a. of every-thing** सर्वसम्पत्ति *f* Kathās **a. of fruits** फलसम्पद् *f* W **a. of grain** यवसत् *n* RV **a. of love** प्रेमाकरः Daś **a. of men and material** पुरुषद्रव्यसम्पद् *f* MW **a. of milk** पयःस्फाति *f* AV 19.31.10 **a. of offspring** प्रजावृद्धि *f* Āpast **a. of wealth** धनसम्पत्ति Hit, धनसम्पद् *f* Var, वित्तदि, MarkP, ऋदि *f*, द्रव्यौघम् Sāh **to bring forth in a.** कन्दलय *Nom* कन्दलयति Bālar, Praśannar **great a. of food** महासुमिक्षम् Rājāt (*pl*) **having a.** सत्पुत्रिन् *mfn* RV **having a. of fruits** फलसम्भारा L **in a.** पुर् *f* RV 5.66.4, यव्या, यव्याभिः *ind* RV **not a.** अनतिरेचम् MaitrS **possessing a. (of)** सम्पूर्णस्थायुक्त *mfn*, समृद्धिन् *mfn* (*comp*) MBh, R **put forth in a.** कन्दलित *mfn* Bālar.

abundant *adj* प्रचुर *f* (आ), भूरि RV, etc, बहुल *f* (आ) RV, etc, प्रभूत ŚBr, etc, भूयिष्ठ, अतिशय ŚāṅkhBr, etc, उद्रिक्त, संवहुल Lalit, Jāta-kam.

a. number (a number as 4 which is less ऊन than the sum योग of its various divisors 1, 2, 2) गुणोनयोग-संख्या *f*.

deficient or defective number. (as 12, which is greater अधिक than the sum of its various divisors 1, 2, 2, 3) गुणाधिकयोग-संख्या *f*.

perfect number (as 6, which is equal सम to the sum of its various divisors 1, 2, 3) गुण-

समयोग-संख्या *f*.

imperfect number (either greater or less असम than the sum of its various divisors) गुणासमयोग-संख्या *f*.

a. or perfect year Jewish Calen-dar (355 days) अधिक वर्ष *n*.

regular year (354 days) सामान्य वर्ष *n*.

defective year (353 days) हीन वर्ष *n*.

abundant *adj* I अतिशयन *f* (ई), आप्त, पर्याप्त Kāv, विवृद्ध ŚvetUp, MBh, etc, बहु *f* (वी, उ) RV, AV, Maṇḍ, etc, बहल Kāv, अधिक, विपुल *f* (आ) PārGr, MBh, etc, पुष्कल *f* (आ) MBh, Kāv, etc, प्राज्य MBh, Kāv, etc, ऋद्ध Kum, Ragh, Kathās, etc, समृद्ध Ratnāv, सम्पूर्ण Bhartr, महत् RV, etc, सुमहत्, प्रभु RV, etc, स्फीत MBh, R, etc, विस्फीत L, स्फार *f* (आ) Kāv, HPariś, Pañcad, स्फिर L, स्फेष्ठ Pāp 6.4.157.

II उत्ताल Bālar, अध्यद्, अरिक्त BhP 4.22.11, अस्कृद्योयु RV 6.22.3, 67.11, 7.53.3, अहय RV, उत्वण TS 3, MBh, BhP, Suśr, etc, तुर RV, AV 7.50.2, TS 2, Kauś 91, निचयिन् Kir, निधिमत् RV, पपुरि RV, पुष्ट Mn, MBh, etc, पुष्टिमत् RV, etc, पोष्य RV, पिपिष्वत् RV, पीवस्वत् RV, पीवस *f* (आ) RV, TBr, पुन्यिष्वत् RV 9.72.4, पुर *f* (पूर्वा) RV, etc, पुरतम RV, पुरूची RV, AV, पूर्ण Kāv, पृथु *f* (वी or उ), प्रावृषेण्य L, बृहत् *f* (ती) RV, etc, मह *f* (ई or = *m*) RV, VS, मह RV, महिमत् MBh, रेवत् RV, AV, विगुल्फ GrŚrS, दिक्ल्फ (?) Katy-Śr, विशु or (Ved) विशू *f* (ऊ or वी) RV, VS, Br, दिभूति RV, दिमुद्र Vear, विरप्श *f* (ई) RV 1.8.8, विशेष *f* (आ) Ragh 2.14, शशय *f* (आ) RV, संघतिथ Śiś, समुपचित Ratnāv, सामन *f* (आ) RV 3.30.9, सिनवत् RV, सुदुष *f* (आ) RV, AV, सुभर *f* (आ) RV, सृष्ट L.

abundant compassion or mercy

पुरुषा BhP **a. food** स्वैराहारः Rājat **a. in** विशाल *f* (आ, also ई) (*ifo*) MBh, Kāv, etc **a. supply of provisions** सुभिक्षम् MBh, Kāv, etc **to become a.** प्रचुरीभू Śiś, अभिपृ अभिपूर्यते PārGr, MBh **exceedingly a.** मंहिष्ठ (*superl*) RV, समतिरिक्त W **having a. food** पीवो-अन्न RV, सुप्रभोजस् RV, 'having a. juice' (the sugar-cane) विपुलरसः L **having a. wealth** शतदाय RV, AV, MaitrS, TBr **to make a.** भूमय *Nom* भूमयति Bhaṭṭ **making a.** प्रचुरीकरणम् W **more a.** बहुतर *f* (आ, ई), भूयस् RV, etc, भवीयस् RV 1.83.1, सातिरेक, सातिरिक्त Divyāv, स्फेयस् Pāṇ 6.4.157 **most a.** भूयिष्ठ *f* (आ) RV, etc, बंहिष्ठ RV, MBh **not a.** अनतिरिक्त SBr **not too a.** नातिपर्याप्त Ragh **one whose greatness is acquired by a. meritorious acts** सम्पूर्णपुण्यमहिमन् Rājat **one whose wealth is a.** ऋधदार RV 6.3.2 **very a.** स्वाभू RV, भूयस्, सुसमृद्ध R, स्वात् MBh (a well) **with a. water** प्रवृत्तपानीय MBh **yielding a. streams of light** भूरिधार *f* (आ) RV (a river) **yielding a. water** निकामजल Śak 6.16.

abundantly adv बहु RV, etc, प्रायः, भूयिष्ठम् R, निकाम (*ibc*), निकामम् Var, Mricch, etc.

abundantly adv नृवत् RV, परि (*esp. ibc*) RV, etc, परीणसा RV, पुर् *f* RV 5.66.4, पूर्णपात्रवृत्त्या Mālatīm, भूना RV, भूरी RV, etc, मेहना RV.

abundantly furnished with भूयस् mfn (instr or comp) Kathās, Sāh **flowing a.** (as soma) नियुत्तवत् *mfn* RV **furnished a.** उपचित *mfn* MBh, Hariv, Pañcat, etc **giving more a. than मंहीयस् mfn (compar) (abl)** RV **granting most a.** मंहिष्ठ *mfn (superl)* RV **producing a.** उरुषा *mfn* RV 5.44.6 **sprinkling a.** बृहदुक्ष् *mfn* RV, बृहदुक्ष् *mfn* VS **stream-**

ing a. द्रोणाहाव *mfn* RV 10.101.7.

abura n (greenish flowers) हरिपुष्प *m.*

aburabozu n (Jap. *lit.* fat priest) पीना *f.*

Erilepis zonifer सामान्य-पीना f.

aburachan seed (yields an aromatic medicinal oil) अगदतैल बीज *n.*

Benzoin praecox अगदतैल धूप m.

aburst = bursting.

aburton adj Naut. अनुप्रस्थ.

athwart ship नावनुप्रस्थम्.

fore-and-aft अन्वायाम.

athwartwise = athwart अनु-प्रस्थम्.

abusable adj दुरुपयोज्य.

abuse vb 1 दुरुपयुंक्ते, दुष्प्रयुंक्ते.

2 दुर्व्यवहरति, अपभाषते, दुर्भाषते, तिरस्करोति BhP, Hit.

abuse vb 1 क्षिप *cl 6* क्षिपति, क्षिपते Mn, MBh, etc, *cl 4* क्षिपति Bhaṭṭ, क्षेपाय *Nom* क्षेपायते W.

विनिन् विनिन्दति MBh, Pur, प्रतिनिन्द MBh. विगर्ह विगर्हते (rarely विगर्हति) Mn, MBh, etc, परिगर्ह also caus परिगर्हयति MBh.

संदुष caus संदूषयति MBh, Kām, प्रदुष R. संतर्ज caus संतर्जयति MBh, Kāv, etc, आतर्ज MBh 7.7176, Kād, अभितर्ज, सममितर्ज Hariv.

उपवद् उपवदति AV 15.2.1, TBr, AitBr 2.31.5, SāṅkhBr, Lāṭy, अपवद् TBr, etc, निर्वद् also निर्वदते MBh.

विभाष् विभाषते MBh, परिभाष् Divyāv.

भर्त्स *cl 10* भर्त्सयते (really भर्त्सयति, rarely *cl 1* भर्त्सति) AV, MBh, Kāv, etc.

कुत्स *cl 10* कुत्सयति Mn, Yājñ, etc, also कुत्सयते Dhātup, rarely *cl 1* कुत्सति MBh 2.2298, 2303, once *cl 4* कुत्सति R 7.43.18.

तिरः कृ तिरः करोति Pān 1.4.72, 8.3.42.

निधच् *caus* निवाचयति L.

II पीय *cl 1* पीयति RV, AV, Nir 4.25, प्रतिपीय RV, निपीय TBr, विगै विगायति Naish, उदाहृ *Ā* Kāś on Pān 1.3.32, अभिजू, अतिजू MBh 3.15640, परिशप् परिशपति, परिशपते Bhatt, कथ् *cl 1* कथते BhP 8.

III कुदृ *cl 10* कुदृषति Dhātup 32.23, चर्च *cl 1* चर्चति Dhātup 17.67, जर्ज *cl 1* जर्जति Dhātup 28.17, जर्से, जर्से *cl 1*, जर्जे *cl 1*, जर्से *cl 1*, भस् *cl 3* भस्ति, बधति Dhātup 25.18.

he abuses a person by calling him a thief चैरंकारम् आक्रोशति Pān 3.4.26, Sch.

abuse *n 1* दुरुपयोग *m*.

2 कुव्यवहार, कदाचार, दुर्यवहार, तिरस्कार *m* Hit 1.2.25/26.

3 अपशब्द *m*, गालि *f*, अपभाषण *n* L, दुर्भाषण, अपवचन *n*.

4 अपराध, दोष *m*.

5 Law (of process) दुष्प्रयोग *m*.

abuse *n 1* आक्रोशः (Nir, Pān 6.2.158) Yājñ, Gaut, Āp, etc, अवक्रोशः L, व्यवक्रोशनम् W, कुत्सनम् Pān, Mn 4.163, गर्ह MBh, Pān, Pañcat, विदूषणम् W, अवमाननम्, अवमानना Bālar, आस्कन्दनम् L, शापः (*ifc f* आ) MBh, Kāv, etc, शपनम् W, शप्वः L, छि *m* L, निकृति *f*, परुषम् MBh, Kāv, etc, प्रतिलम्भः W, उपालम्भः MBh, Hit, Kathās, etc, विनिन्दः VP, दुर्वचम्, दुर्वादः ŚārngP, अग्निवादः (v.l. अतिवाद) MBh 12.9972, दुरालापः L, क्षेपः (Pān 2.1.26, 5.4.46) MBh 1.555, 3.631, Yājñ 2.204, 211, अधिक्षेपः, आक्षेपः BhP, etc, व्याक्षेपः MBh, कलहः W, कलहम् L, खलोक्ति *f* W, कृति *f* L, गोपनम् W, शयः L, शय्यम् L, शालीनीकरणम् MW, उपरागः L, आजि *m* rarely *f* L, काली L.

2 (misusage) दिडम्बनम्, दिडम्बना VarBrS.

abuse of a Brahman विप्रापवादः W

excessive a. विस्फारुष्यम् W **exposed to a.** दचनीकृत *mfn* R **gross a.** अध्वक्षिपः **mutual a.** व्यवक्रोशनम् W, व्यावभासी, व्याव-म.पी L **a term of a.** अवग्रहः L **a term of a. in addressing women** रण्डा Kāv, Pañcat **violent a.** विकुत्सा MBh.

abused *adj* कुष्ट Buddh, आकुष्ट Mn 6.48, MBh, समाकुष्ट R, निन्दित RV, Br, etc, संदूषित MBh, संमज्जित W, संभ्रंसित R, निर्भ्रंसित Kathās, Par, दृणित, आक्षिप्त, विगीत W, परिवादिन् W, अपक्रान्त Divyāv, निर्विण्ण W, विराड् W, लम्बित W.

abused by the world लोकि कुष्ट Mn. **to be a.** क्षेप्तव्य MBh 1.1467.

abusee *n* दुर्यवहृत *mfn*.

abuser *n 1* दुरूपयोजक, दुर्यवहर्तृ *mfn*.

2 गालिदातृ *mfn*, etc,

one who abuses आक्रोशिन् *mfn* MBh 5.1265, आक्रोष्ट *m* MBh 1.3557, 19.2196, व्याक्रोशक *mfn* Pān 3.2.147, Sch, पीयक *mfn* AV.

abusing *adj* आक्रोशक MBh 5.1369 दुर्भाषिन् MBh 5.751, कुयवाच् RV 1.174.7, परिवादिन् MBh, गर्हन् *ifc* BhP 4.4.18, संतर्जन Car.

not abusing अकुत्सयत् Mn 2.54.

abusing *n* व्याक्रोशः Prab, व्याक्रोशी Cat, अपक्रोशः L, विक्षेपः Bhar, खलीकारः Kād, Śāntiś, Kathās, खलीकृति *f* Kathās 13.157, कुट्टनम्, विप्लावनम् Yājñ, Sch.

fond of abusing क्षिप्नु *mfn* Pān 3.2.140.

abusive *adj 1* (wrongly used, mis-applied) दुरुपयुक्त, दुष्प्रयुक्त.

2 (practising abuse.....) गालि-दायिन्, दुर्यवहारिन्, परुषकण्ठ, कर्कशभाषिन्.

abusive *adj* दृणिन् MBh 5.5813, Car 6.20, निन्दक, कुवच L, कुवद W, क्षेपक *ifc* W, विकुष्ट W, परिभाषक Divyāv, दुर्मुख *f* (ई) Bhartr 2.59.

abusive expression कुत्सनम् Pān

2.1.53 **a. language** निन्दशंसनम् L, गालि *f*, दुर्वच्यम् W, दुर्वच *f* MBh, अतिवादः. परिवादकथा MBh, परयोक्ति *f* Kāv **an a. word** दुर्दुष्टः (v.l. दुर्दुष्ट) Gaṇar **a. words** वाक्पारुष्यम् Mb, Pañcat **using a. language** परयोक्तिक L **a. speech** वाग्दोषः W, मेथनम् Vait.

to answer abusively प्रत्यभिमेथि प्रत्यभिमेथति ŚBr.

abusiveness *n* दुर्वचभावः MBh 13. 2259, मौख्यम्, मौखी MW.

abut *vb* स्पृशति, प्रतिस्पृशति.

Abuta *n* Bot. वनवल्ली-प्रजाति *f*.

A. rufescens (yields the white pareira brava वनवल्ली) सामान्य-वनवल्ली *f*.

Abutilon *n* Bot. कंकती-प्रजाति *f*.

A. indicum सामान्य-कंकती *f*. (cf. Hindi कंधी).

A. theophrasti = Indian mal-low (yields a coarse fibre for cordage) रज्जु-कंकती *f*.

abutment *n* 1 स्पर्श, प्रतिस्पर्श *m*.

2 *Arch.* भारावलम्ब *m*.

3 *Mech.* प्रतिक्रियास्थान *n*.

4 (an abutting joint) प्रतिस्पर्शी सन्धि *m*.

a. arch (the arch of a bridge next the shore) अनुतट चाप *m*.

a. pier (the pier of a bridge next the shore) अनुतट अवस्तम्भ *m*.

abuttal *n* 1 प्रतिस्पर्शि-सीमा *f*.

2 प्रतिस्पर्शि-अवस्था, -स्थिति *f*.

abutter *n* (the owner of a contiguous estate) पार्श्व-स्वामिन् *m*.

abutting *adj* प्रतिस्पर्शीन्.

a. joint प्रतिस्पर्शी सन्धि, प्रत्युत्थारी

सन्धि *m*.

abuzz = buzzing.

abysm *n* गह्वर *n*.

abyssmal *adj* 1 गह्वरीय, अगाध, अनन्त (unending), अतिगहन.

2 (found in the abyssal zone) अगाधीय.

abyss *n* 1 अगाधगर्त, गभीरगर्त *m*.

2 अधोलोक *m*, रसातल *n*.

3 अनन्तकाल *m*, (deep immeasurable space) गभीर-वरिमन्, अमेय-वरिमन् *m*, शून्य *n*.

4 (bottom water of the deep sea) अगाध-जल *n*.

abyss *n* गह्वरम्, गम्वरम् Kāraṇḍ 10.7, गहनम् RV 10.129.1, विप्रपातः MBh, आरणम् RV 1.112.6, 8.70.8, ऋवीसम् RV, कुता RV 2.35.5, (?) कुन्तत्रम् RV 10.86.20, ŚāṅkhBr, प्रवणः, प्रवणम् (?) RV, Kāth, MBh.

abyssal *adj* अगाध, अगाधीय.

a. fauna अगाधवासि प्राणिजात *n*.

a. life अगाधवासी जीव *m*.

a. zone = Bassalia (realm consisting of the deep sea) अगाध प्रदेश *m*.

Abyssinian banana = Musa ensete (leaves about 20 ft. long, inedible fruit) अभक्ष्यमहापर्ण-कदली *f*.

Abyssinian gold 1 (talmi gold—gold-like brass) पित्तल-स्वर्ण *n*.

2 (aluminium bronze) स्फट्यातु-कांस्य *n*.

Abyssinian primrose (a true primrose) सामान्य-पीतसेवती *f*.

Primula sinensis सामान्य-पीत-सेवती *f*.

abyssos- अगाध-

abyssobenthonic adj अगाधतल-
वासिन्.

a/c (account) Com. ले. (लेखा).

Ac (acetyl) Chem. शुक् (शुक्तल).

Ac (actinium) Chem. ए (एजातु).

Acacia n Bot. बम्बूल-प्रजाति f.

a kind of Acacia गोरटः L, डण्डकः L, तनुच्छायः Npr, भूशमी L, लघुशमी MW, षट्पदानन्दवर्धनः L, स्थूलकण्टकः L, ताम्रकण्टकः Npr, रन्ध्रकण्टः L.

A. arabica भारत-बम्बूल m.

A. arabica बम्बूलः Sāring, बम्बुलः Subh, दम्बूलः Madanav, बम्बोलः L, बवूरः L, किकिरालः L, सोमवल्कः Car, Suár, Bhpr, सोमवृक्षः R, सोमसारः L, कट्फलः, कर्णमोटा L, कवरी Npr, गोशृंगः L, तीक्ष्णकण्टकः Npr, वृद्धबीजः L, पैक्तिबीजः L, ब्रह्मशल्यः L, रोहिणी L, सूक्ष्मशाकः L.

a plant akin to A. arabica छत्राकः L.

A. catechu खदिर बम्बूल m.

A. catechu (having very hard wood, the resin of which is used in medicine) खदिरः RV 3.53.19, VS, TS, etc, बहुसारः L, सारद्रुमः L, कृष्णसारः L, श्वेतसारः L, यशोगः L, यूपद्रु m, यूपद्रुमः L, मेध्यः L, पूतुद्रु m AV, TS, कण्टिन् m L, कण्टकिन् m L, वक्रकण्टः, वक्रकण्टकः L, जिह्मशल्यः Dhany, कुष्ठकण्टकः Npr, बालदलकः L, बालपत्रकः L, बालतनयः L, दन्तकाष्ठः Npr, दन्तधावनः L, पथिद्रुमः L, (used in dyeing) रागचूर्णः L, कुण्डारि m L, कषायकः L, तिक्तशाकः L, तिक्तसारः L, खाषः Gal, गायत्री L, गायत्रिन् m L, नेमिवृक्षः L, पयोरः L, मदनः, विटः, प्रियसखः L, क्षितिक्षमः L, क्षमा L.

coming from or made of A. catechu खादिर mf(ई)n (g पलाशदि) TS, ŚBr AitBr, Kauś, Mn, etc an extract from A.c. रंगदा L, रंगः L the fruit of A.c. पूतुद्रु n kind of A.c. इक्षुमसारः L, सारखदिरः L, मरुद्गता L, दिजप्रियः L, तिक्तकः L, यवासः

L, अरि m L red-flowering A.c. रक्तखदिरः L, सुसारः L, बहुशल्यः L, कुष्ठनोदनः L, मदिरः L, अरु m L the resin of A.c. खदिररसः Gal, खदिरोदकम् Suár 4, खदिरवारि n Suár, खदिरसारः Suár, Pān 3.3.2, Kaś a species kindred to A.c. पत्रतरु m L.

A. concinna श्रीवल्ली-बम्बूल m (in binomial nomenclature).

श्रीवल्ली L, शिववल्ली L, कण्टवल्ली L.

A. decurrens (characterised by phyllodes) वृन्तफलक बम्बूल m.

A. farnesiana गन्ध-बम्बूल m (the pods yield a delicious perfume when distilled).

कुमिशान्नः, क्रिमिशान्नः L, कुष्ठारिः L.

A. ferruginea कण्टाढ्य बम्बूल m.

A. leucophloea श्वेत बम्बूल m.

A. pennata अरि बम्बूल m. (Cf. Hindi aila).

A. senegal श्वेतखादिर बम्बूल m.

A. sirissa शिरीष बम्बूल m.

A. sirissa शिरीषः ShadyBr, Suár, etc, शिरीषकः R, कपीटनः, कर्णपूरः, कर्णपूरम् L, मूषपुष्पः L, कलिङ्गः L, दलाढकः L, प्रत्यङ्गिरा Razar, पुत्रगः L, बर्धपुष्पम् L, मृदुपुष्पः, मृदुपुष्पकः L, लोमशपुष्पकः L, भण्डिरः L, भण्डिलः L, भण्डीरः L, मधुपुष्पः L, मूषिकः L, मित्रः L, वृत्तपुष्पः L, वृद्धपुष्पः L, शङ्खिनीफलः L, शाकः L, शुक्रः L, शुक्रम् L, शुक्रतरु m L, शुक्रपुष्पः L, शुक्रप्रियः Bhpr, शुक्रतरु m, शुक्रद्रुमः L, शुक्रेष्टः L, सप्तमद्रः L, सितपुष्पः L, शीतपुष्पः L, मृपुष्पकः L, अन्धुलः.

coming from the A. sirissa शैरीषः Suár the five products of the A. s. पञ्चशैरीषकम् L having the colour of A.s. शैरीषः VarBrS a medicine composed of five parts (viz. root, bark, leaf, flower and fruit) of the A. s. पञ्चशैरीषः Car.

A. suma शमी बम्बूल m.

a large A. suma महाशमी Pañ-
cat.

acacia *n* 1 (common locust tree)
शलभद्रुम *m*.

2 (gum arabic) बम्बूल-निर्यास *m*.

3 (yellow in hue, of medium saturation and high प्र brilliance)
प्रपीत *m*.

acacin, acacine *n* (gum arabic)
बम्बूल-निर्यास *m*.

academic *adj* आधिविद्य.

1 विहारीय, विश्वविद्यालयसंयन्धन,
शैक्षणिक.

2 विद्योचित, अव्यावसायिक, साहित्यिक.

3 परंपरागत.

4 सैद्धान्तिक, अव्यावहारिक.

5 *Fine Arts* कलासंप्रदायागत.

a. costume विद्योचित वेश *m*.

a. council आधिविद्य-परिषद् *f*.

a. freedom विद्या-स्वातन्त्र्य *n*.

a. rank आधिविद्य-पदस्थिति, शैक्षणिक-
पदस्थिति *f*.

a. work विद्योचित कर्म *n*.

a. year विद्यालय-वर्ष *n*.

academic *n* (member of an academy, college, or university)
विहार-सदस्य, विद्यालय-सदस्य, विश्व-
विद्यालय सदस्य *m*.

academical institution विद्या-संस्था
f.

academicals *n pl* (articles of dress)
विद्यालय-वस्त्र *n*.

academician *n* वैहारिक *m*.

academicism *n* 1 (mannerism or mode peculiar to an academy)
विहार-रीति, विहार-प्रथा *f*.

2 परंपरानुयायिता *f*.

academie = academy.

academism *n* 1 (conformity to academic theories and practices)
शिक्षाचारिता, विद्याचारिता *f*.

2 (formalism) औपचारिकता *f*.

academist = academician.

academite *n* विहार-छात्र *m*.

academization *n* आधिविद्य-करण,
विहार-शासन, विहार-नियन्त्रण, विहार-
निर्माण *n*.

academize *vb* 1 (to render academic) आधिविद्यं करोति.

2 (to regulate as by the rules of the academy) विहारनियमैः शास्ति.

3 (to form into an academy)
विहारं सम्पादयति.

academy *n* विहार, विद्याविहार, साहित्य-
विहार, कलाविहार, विज्ञानविहार,
शिक्षालय *m*.

a. blue मध्यहर्षतिनील *m*.

a. board तैल-पत्रपट्ट *m* (short for
तैलचित्रालेखनार्थ-पत्रपट्ट).

a. figure (a drawing or photograph after अनु a nude नग्न
model) नग्नानु-चित्र *n*.

A. of Sciences विज्ञान-विहार *m*.

acacialite *n* Mineral. मांसरक्तिज
m (मांसरक्त flesh-red, -रज for
खनिज mineral).

Acadian flycatcher (tinged with yellow on belly and sides) =
Empidonax virescens पीतोदर-
मक्षीग्राहिका *f*.

Acadian owl = saw-whet owl
क्रकचस्वर उलूक *m*.

Cryptoglaux acadica सामान्य
ककचस्वर *m.*

acajou *n* 1 भल्लातक *n* MBh, Suśr,
Pur.

2 (mahogany) महार्घ-वृक्ष *m.*

3 (colour mahogany) निपीतातिरक्त
m.

acajou-nut अग्रिकम् Suśr.

acaleph, acalephe *n* Zool. आन्त-
गुहिन *m.*

Acalephae *n pl* Zool. (a group of
coelenterates) आन्तगुहिनः *m pl.*

acalycal *adj* Bot. अपुष्पकोशीय.

acalycine *adj* Bot. अपुष्पकोश.

acalyculate *adj* Bot. (without an
epicalyx) अवाहिःकोश.

Acalypha *n* Bot. मुक्तवर्षी-प्रजाति *f*
(from Bengali).

A. canescana = **A. ciliata** = **A.**
spicata = **A. indica** = Indian
acalypha भारत-मुक्तवर्षी *f.*

A. fruticosa दक्षिण-मुक्तवर्षी *f.*

A. hispida शल्य-मुक्तवर्षी *f.*

Acampe papillosa रास्ना *L.*

acampsia *n* Med. अनाम्यता *f.*

acanaceous *adj* Bot. (prickly)
शिताग्रिन्, कण्टकिन्.

acanth = **acanthus**.

acantha *n* 1 Bot. (prickle) शिताग्र
n.

2 Zool. (a spine or spinous
fin) शिताग्र, शिताग्रपक्ष *m.*

3 Anat. (vertebral column) पृष्ठ-
वंश *m.*, (spinous process of a
vertebra) शिताग्र *n.*

Acanthaceae *n* कण्टकि-कुल *n.*

acanthaceous *adj* Bot. 1 (prickly)
शिताग्रिन्, कण्टकिन्.

2 (belonging to the Acanthaceae)
कण्टकि कुल्य.

acanthine *adj* कण्टकिपादपीय, कण्ट-
किर्णसदृश.

acantho- कण्ट-.

acantho-carpous *adj* शल्य-फल.

Acanthocephala *n* (the proboscis
is armed with recurved spines)
कण्टशुण्डाः *m pl.*

Acanthocereus *n* मृदुकण्टाल-प्रजाति
f.

A. pentagonus पंचकोण मृदुकण्टाल
m.

Acanthocheilonema *n pl* (a genus;
the embryo does not possess a
sheath) Parasitol. अनुल्वाति *f.*
(उल्वा is the membrane surround-
ing the embryo).

Acanthodes *n* Paleontol. पक्षानु-
कण्ट-प्रजाति *f.*

acanthodian, acanthodean *adj*
पक्षानुकण्टीय.

Acanthodidae *n* पक्षानुकण्ट-वंश *m.*

Acanthodii, Acanthodea *n pl*
(each fin is supported by a stout
spine) पक्षानुकण्टाः *m pl.*

acanthoid *adj* कण्टाकार, कण्टित,
कण्टयुत.

Acantholimon *n* चित्रक-प्रजाति *f.*

acanthology *n* Biol. शल्य-विद्या *f.*

acanthoma *n* Med. शल्यबुद् *m.*

Acanthophis *n* (acanth- कण्ट- +
ophis serpent अहि) Zool. कण्टाहि-
प्रजाति *f.*

A. antarcticum (death adder)

घातक कण्टाहि *m.*

acanthopod *adj* कण्टपाद.

acanthopodous *adj* 1 *Zool.* कण्ट-पाद.

2 *Bot.* (having spiny petioles पत्रवृन्त or peduncles पुष्पवृन्त) कण्ट-वृन्त.

acanthopore *n Paleontol.* (a tubular spine) शल्यनाल *n.*

Acanthopterygii *n pl Zool.* (air bladder वाताशय is closed संवृत, in modern classification it is defined by more fundamental characters, commonly including forms mostly lacking a duct to the air bladder) संवृतवाताशयाः *m pl.*

acanthosis *n Med.* शल्यस्तरवृद्धि *f.*

a. nigricans कृष्णा शल्यस्तरवृद्धि *f.*

acanthous *adj* कण्टकिन्, शल्ययुत.

Acanthuridae *n* कण्टपुच्छ-वंश *m.*

Acanthurus = **Teuthis** *n* कण्टपुच्छ-प्रजाति *f.*

surgeon fish = **barber fish** = **tang** कण्टपुच्छ *m.*

Acanthus *n Bot.* कण्टकि-प्रजाति *f.*

A. ilicifolius हरिकुश कण्टकिन् *m.*

Acanthaceae *n* कण्टकि-कुल *n.*

acanthus *n* 1 *Bot.* कण्टकिन् *m.*

2 *Arch.* कण्टकिपर्ण *n.*

a. leaf कण्टकि-पर्ण *n.*

acapnia *n Med.* (abnormally low content of CO₂, प्रजट्टे) प्रजट्टे-अल्पता *f.*

acapsular *adj Bot.* अप्रावर (प्रावर capsule).

acapu *n* कुट्टिमट्ट *m.*

Andira americana = **Vouacoua americana** सामान्य कुट्टिमट्ट *m.*

acapulco *n* दद्रुघ्न *m.*

Cassia alata दद्रुघ्न कासमर्द *m.*

acara *n Zool.* (build nests) नीडमत्स्य *m.*

Cichlidae *n* नीडमत्स्य-वंश *m.*

Acarapis *n* (acarus mite + apis honeybee) मक्षीवरूथि-प्रजाति *f.*

A. woodi सामान्य मक्षीवरूथिन् *m.*

acardia *n Terat.* हृदयाभाव *m*, हृदय-हीनता *f.*

acari *n* 1 *pl* of acarus.

2 = **Acarina**.

acariasis *n* वरूथिरुजा *f.*

acariatre *adj* दुःखभाव *m.*

acaricide *n* वरूथिघ्न *m.*

acarid *n* (one of the Acarida) एक-वरूथिन् *m.*

acaridomatium *n Zool.* वरूथिवास *m.*

acariform *adj Zool.* वरूथिरूप.

Acarina = **Acarida** *n Zool.* (they have a single shield वरूथि covering the head and the body) एकवरूथि-गण *m.*

acaro- 1 (mite) वरूथि-.

2 (itch) खर्जु-.

acarocacidium *n Zool.* वरूथिस्फोट *m* (any gall on a plant caused by an acarid).

acaro-dermatitis *n* वरूथि चर्मकोप *m.*

acaroid *adj Zool.* (resembling a mite) वरूथिरूप, वरूथिसदृश.

acaroid resin or gum (a resin

from the Australian grass tree
घासवृक्ष) घासवृक्ष-उद्यास, घासवृक्ष-
निर्यास *m*.

Botany Bay gum घासवृक्ष-पीनो-
द्यास *m*.

acarologist *n* वारुथिक, वरुथिविद् *m*.

acarology *n* वरुथिविद्या, वारुथिकी *f*.

acarophobia *n* खर्जुभय *n*.

acarotoxic *adj* वरुथिनाशिन.

acarpelous, acarpellous *adj Bot*.

अनण्डप (अण्डप carpel).

acarpous *adj Bot*. अफलद्, वन्ध्य.

Acarus *n Zool*. वरुथि-प्रजाति *f*.

acarus *n* वरुथिन् *m*.

acatalectic *adj Pros*. 1 (not defec-
tive in the last foot) अहीनान्तपद.

2 (a verse which has the com-
plete number of syllables) पूर्णा-
क्षर.

acatalepsia *n Med*. 1 (uncertainty
of diagnosis) निदान-संशय *m*.

2 (inability to comprehend, feeble-
mindedness) बोधाशक्ति, दुर्बलमन-
स्कता *f*.

acatalepsy *n* अज्ञेयता *f*. अनिश्चयवाद,
संभावितवाद, स्याद्वाद *m* (the ancient
doctrine that knowledge amounts
only to probability).

acataleptic *n* अनिश्चयवादिन् *m*.

acatamathesia *n Med*. 1 भाषण-
अबोधिता *f*.

2 (impaired power of perception)
ग्रहणहीनता *f*.

acataphasia *n* (syntactical apha-
sia) अक्रमभाषिता *f*.

acatastasia *n Med*. अनियमिता *f*.

acatharsia *n Med*. अशुचिता *f*.

acaudal, acaudate *adj* अपुच्छ, पुच्छ-
हीन.

acaulescence *n* हीनाक्षता *f*.

acaulescent *adj Bot*. हीनाक्ष (अक्ष
axis).

acauline, acaulose, acaulous =
acaulescent.

acayou = acajou.

acca *n* हेमकौशेय *n*.

accede *vb* 1 (to approach) अभि-
गच्छति, उपगच्छति.

2 (to become a party by associat-
ing oneself with others) संमिलति.

3 (to agree or assent to a propo-
sal or a view) स्वीकरोति.

4 (to enter upon an office or
dignity) पदम् आरोहति, पदं प्रविशति,
पदं गृह्णाति.

5 Law (to become added by way
of accession) अभिवर्धते.

accede *vb* उपनिपत् उपनिपतति Suār,
Comm. on Bādar.

one who has acceded to the
throne by succession क्रमायात् *mfn*
Pañcat.

accelerando *adv Music* त्वरितम्.

accelerant *adj* = accelerating.

accelerant *n* त्वरक, प्रावेजक, वेग-
वर्धक, गतिवर्धक *mfn*.

1 Educ. त्वरितगति शिष्य *m*.

2 Chem. (catalyst) आवेजक *m*.

accelerate *vb* त्वरयति, प्रावेजयति (to
quicken), वेगं वर्धयति (to increase
the speed), गतिं वर्धयति (to incre-
ase the motion).

accelerate *vb* ि.ज् *caus* वेजयति PBr, तुरण्य (*g* कण्डगादि) *Nom* तुरण्यति RV 4.40.4, 10.61.11, उपवाजय *Nom* उपवाजयति ŚBr 5, चुब् *caus* चोदयति (rarely चोदयते) RV, AV 3.15.1, MBh, etc.

accelerated *adj* 1 त्वरित, वृद्धगति, वृद्धवेग.

2 *Psychol.* त्वरितविकास.

accelerated motion (esp. of planets) अतिचारः **not a.** अद्रुत TPrāt.

a. motion *Mech.* त्वरित गति *f*.

a. velocity *Phys.* त्वरित प्रवेग *m*.

acceleration *n* त्वरण, प्रावेजन, वेग-वर्धन, गतिवर्धन, गतिवृद्धि *f*.

a. note *Finance* त्वरण-पत्र *n*.

a. of gravity *Phys.* भ्वाकृष्टि-त्वरण *n*.

a. of the fixed stars स्थिर-तारा-त्वरण *n*.

a. of the moon चन्द्र-त्वरण *n*.

a. of the planets ग्रह-त्वरण *n*.

a. of the tide वेला-त्वरण *n*.

accelerative *adj* त्वरक, प्रावेजिन, वेगवर्धन, गतिवर्धन.

accelerator *n* *Eng., Chem., Photog.* प्रावेजक *m*.

a. nerve प्रावेजि-चेता *f*.

a. pedal *Automobile* प्रावेज-पादक *m* (प्रावेज = प्रावेजक).

a. urinae *Anat.* मूत्रनोदिन *m*.

acceleratory = **accelerative**.

accelerograph *n* 1 *Mil.* (for recording the pressure developed by combustion of an explosive) स्फोटनिपीडलिख *m*.

2 *Seismol.* (for recording the acceleration in velocity of earth-

quake vibrations) त्वरण-लिख *m*.

accelerometer *n* 1 (for measuring acceleration) त्वरणमान *m*.

2 *Mil.* (for measuring the gas pressure) वातिनिपीडमान *m*.

accendible *adj* दाह्य.

accent *n* 1 स्वर *m* Prāt, ŚrS, Sam-gīt, MBh, etc, स्वार *m* RPrāt.

2 ध्वनि-चिह्न, स्वर-चिह्न, स्वार-चिह्न *n*.

3 गुरुच्चारण *n*.

4 (a significant tone) काकु *m*.

5 *Art* (emphasis) बल *n*.

6 *Math.* = **prime** प्रास *m*.

double prime द्वि-प्रास *m*.

7 *Music* बल *n*.

a. mark 1 स्वर-चिह्न, ध्वनि-चिह्न *n*.

2 *Music* बल-चिह्न, स्वरग्राम-चिह्न *n*.

absence of accent निधातः AV Prāt the **a.** in a sentence or word वाक्यस्वरः Cat **a.** on an affix (in gram.) प्रत्ययस्वरः the **a.** usual in a Brahmana ब्राह्मणस्वरः KātyŚr, Sch according to the **a.** स्वरशः ind Pat the **acute a.** उदात्तः RPrāt, APrāt, Pāp, etc **amorous accents** केलिकला W **having accent** सस्वर *mfn* IndSt, स्वरवत् *mfn* ŚBr, स्वरित *mfn* Lāṭy **having a similar or the same a.** समस्वर *mfn* RPrāt **having no a.** अस्वर *mfn* APrāt, Sch **having one udatta a.** एकोदात्त *mfn* VPrāt **having the a. of the preceding** (in gram.) पूर्वस्वरः MW **having the fourth a.** चतुर्थस्वरः SamhUp 2.5 **having the original a.** कृतस्वर *mfn* Lāṭy **having the saman a.** सामोद *mfn* Lāṭy **having the svarita accent** स्वार *mfn* स्वरित *mfn* Vait, Prāt, Pāp **having two elevations of a.** द्वयुदात्त *mfn* PBr **a kind of grave a.** विक्रमः TPrāt **a kind**

of svarita a. प्रातिहतः TPrāt not pronounced with the anudatta a. अनीच *mf* (आ) *n* a particular modification of a Vedic a. वैवृतः MW pronounced with a wrong a. विस्वरम् *ind* Mn, MBh, Siksh to pronounce without an a. नीचीकृ RPrāt, Sch relating to a. स्वार *mfn* MW, सौवर *mfn* SBr the right a. सुस्वरः Siksh sameness of a. ऐकश्रुत्यम् ĀśvSr, Kās the state of having but one a. (as of a compound) ऐकस्वर्यम् Kās on Pāp 2.1.25 the state of having the acute a. उदात्तत्वम् Comin on Pāp the state of having the high a. औदात्त्यम् the svarita a. (a kind of mixed tone) स्वारः TPrāt, स्वरितः, स्वरितम् ĀśvSr, Prāt, Pāp the three accents त्रैस्वर्यम् (*g* चतुर्णादि) Pāp 1.2.33, Kās, Nyāyam 9.2.15, Sch on VPrāt 1.129, 132, Bhābhik 2.36 treating of accent सौवर *mfn* SBr the use of four (svara) accents चातुस्वर्यम् Nyāyam. 9.2.15, Sch, ĀpGr 4.17, Sch.

accent *vb* 1 स्वरम् अभिव्यनक्ति (*n* स्वराभिव्यक्ति), स्वरम् उच्चारयति (*n* स्वरोच्चारण), स्वरम् अंकत (*n* स्वरांकन).

2 (to bring out distinctly, to emphasize) उद्व्यनक्ति (*n* उद्व्यक्ति), बलम् आदधाति (with *loc*) (*n* बलाधान).

accented *adj* सस्वर, सस्वार, स्वरांकित, स्वारांकित.

acutely accented उदात्त *mfn* Pāp, Nir, RPrāt, APrāt, etc **highly** a. उदात्त *mfn* Pāp, Nir, RPrāt, APrāt, etc **making acutely** a. उच्चैःकर *mfn* TPrāt words 'which modify the finite verb' i. e. make it a. आख्यातपदविकरणाः *m pl*.

accentless *adj* अस्वर, अस्वार, अस्वरांकित, अस्वारांकित, अनुदात्त, अनुच्च APrāt, प्रचित VPrāt.

the a. vowel at the end of the first member of a compound न्यवग्रहः VPrāt entirely a. सानुदात्त RPrāt, Sāy.

Accentor = Prunella *Zool*. सुगायक-प्रजात *f*.

accentor *n* सुगायक *m* (so called from their sweet song).

accentuable *adj* स्वर्य.

accutual *adj* 1 स्वरीय, स्वरमय, etc.

2 *Pros*. (based upon syllabic accent) अक्षर-वर्लीय.

accentuate *vb* 1 स्वरम् उच्चारयति, स्वरम् अंकत.

2 उद्व्यनक्ति (*n* उद्व्यक्ति).

accentuate *adj* = accentuated.

accentuated *adj* उद्व्यक्त, स्वरित Lāṭy, सस्वर IndSt, स्वरवत् SBr, उच्चैः.

accentuated in a particular manner विनत Sāy a. **speech** उदात्तोक्ति *f* IW 473.

accentuation *n* स्वरोच्चारण, स्वरांकन *n*.

different accentuation वैस्वर्यम् ŚāṅkhSr a particular kind of a. प्रणत *mfn* Sāy, प्रणमित *mfn* SamhUp.

accentuator *n* 1 स्वरोच्चारक *m*.

2 उद्व्यजक *m*.

accept *vb* 1 स्वीकरोति.

2 (to receive a thing offered) प्रतिगृह्णाति, प्रतिगृह्णीते RV, etc, आदत्ते (ep. also rarely P, Ved. generally Ā but also P, MBh 5.7324, R, Mālav, RV, etc), उपा-

दत्ते MBh, BhP, Mālav, etc.

3 (to approve) अनुमोदते.

4 *Com.* (as, a bill) स्वीकरोति.

accept *vb* **1** ग्रह् *cl* 9 गृह्णाति, गृह्णीते MBh 1.6299, R 2, Mṛicch 9.18, Kād, BhP 1.2. 12, Kathās, गृह्णाति RV, (as a guest) परिग्रह् *PĀ* ŚBr, MBh, Śak, BhP, अभिग्रह् *P* MBh, उपग्रह् *P* MBh 12.6977, प्रग्रह् *PĀ* Śak, Var, also *caus* MBh, प्रतिसंग्रह् *P* Ā MBh, R, सम्प्रग्रह् *PĀ* R, सम्प्रग्रह् *PĀ* MBh, VarBrS, Yājñ, समादा समादत्ते RV, etc, था *Ā* RV, AV, Br, आधा आदधाति, आधत्ते RV, AV, MBh, BhP, etc, उरीकृ *Sāh*, उरीकृ *Daś*, प्रती प्रत्येति MBh, आशु आशृणोति, आशृणुते *Pāp* 1.4.40, R, Yājñ, L.

II अभिपद R, दत्त् *cl* 10 वासयति, (esp. an invitation) अधि-स Divyāv, कक्षीक Sarvad, अह् AitBr, Mn, etc, उपह् उपहृते TS 5.

III कुक् *cl* 1 कौकते Dhātup 4.17, वृक्ष *cl* 1 वृक्षते Dhātup 16.3, प्रतिवी प्रतिवेति RV.

to accept an oblation प्रविश (with पिण्डीम्, तर्पणम्) **to a. favourably** (as hymns, prayers or sacrifices) दत्त् *cl* 1 अवति RV **to a. from** प्रतीत् प्रतीच्छति MBh, Kāv, etc **to a. gladly** ग्रह् प्रवृणाति, (Ved.) प्रवृणीते, प्रवृणोति, प्रवृणुते RV 9. 101.13, प्रतिहर्य् प्रतिहर्यन्ति, प्रतिहर्यते RV, AV **to a. graciously** सम्भू *caus* सम्भावयति *Pañcat* **to a. kindly** सयये *Nom* सपर्यति *Kaus* **to a. willingly** प्रतिनन्द प्रतिनन्दति Mn, MBh, etc **to a. with satisfaction** कन् *cl* 1 कनति RV 3.28.5 **to a. humbly or obediently** शिरसा प्रतिग्रह् (प्रतिगृह्णाति, प्रतिगृह्णीते.)

to be accepted as इष *pass* इष्यते MBh, Prab, Yājñ, Mn, etc.

to cause to accept प्रतिग्रह् *caus* प्रतिग्राहयति MBh, R, Kālid.

to wish to accept प्रतिग्रह् *desid* प्रतिजिह्वसति Gaut.

acceptability, acceptableness

n स्वीकार्यता, प्रतिग्राह्यता, आदेयता, उपादेयता, अनुमोद्यता *f*.

acceptable *adj* स्वीकार्य, प्रतिग्राह्य MBh, R, आदय Jātakam, उपादय Śāntiś, Sarvad, Kap, etc, अनुमोद्य.

acceptable *adj* प्रतिग्रहणीय W, प्रतिगृह्ण TS, (*gen*) *Pāp* 3.1.118, Vārtt 1, Pat, अनुमोदित, असीप्सित, उचित R, *Pañcat*, Hit, *Suār*, etc.

most acceptable वीततम RV **one whose offerings are a.** वीतहव्य *ĀśvSr* **very a.** चनिष्ठ (*superl* fr. चनस्) RV.

acceptableness = acceptability.

acceptableness ग्रहणीयता W, ग्रहणीयत्वं W.

acceptance *n* **1** स्वीकार *m*, स्वीकरण *n*, स्वाकृति *f*, प्रतिग्रहण ŚāṅkhGr, Lāṭy, आदान, उपादान, अनुमोदन *n*.

2 *Com.* (acceptance bill) स्वीकृति-पत्र *n*.

3 (accepted bill) स्वीकृत पत्र *n*.

acceptance ग्रहणम् R 1.3.18, *Pañcat*, Kathās 91.37, प्रतीवी *m* or *f* RV.

a. credit स्वीकृति-प्रत्यय *m*.

a. for honour आदरार्थ स्वीकरण *n*.

a. house = merchant banker (a banking institution specializing in financing foreign trade) विदेशव्यापार-अधिकोष *m*.

a. of persons पक्षपात *m*, वल्लभत्व *n*.

a. supra protests for honour आदरार्थ स्वीकरण *n*.

acceptance of gifts (as the peculiar prerogative of Brahmans) प्रतिग्रहः ŚBr, ŚrS, Mn, MBh, etc **a. of gifts from proper or virtuous men** स्त्वरि

ग्रहः Mn Yājñ, W a. of money धनादानम्
Mn 11.69 the performance of
sacrifices for others and the a.
of gifts (as the two privileges of
Brahmans) याजनप्रतिग्रहौ *m du* Vishn
readiness or wish to accept उपादिस्ता
Sarvad.

acceptancy=acceptance.

acceptant *n* (accepter) स्वीकर्तृ *mfn*.

acceptation *n* 1 स्वीकृति *f*, स्वी-
करण *n*, स्वीकार *m*, प्रतिग्रहण, आदान,
उपादान, अनुमोदन *n*.

2 (received meaning) सामान्यार्थ
m.

acceptation ग्रहणम् Pāp 1.1.68, Vārtt
5, Pat, Kās and Siddh on Pāp.

accepted *adj* स्वीकृत Kāv, Pur,
etc, प्रतिगृहीत MBh, Kāv, etc,
आदत्त, उपात्त, अनुमोदित.

a. tender स्वीकृत निविदा *f*.

accepted *adj* गृहीत BhP 3.5.19, परि-
गृहीत Br, MBh, Kāv, etc, प्रगृहीत R, Hariv,
etc, अभिप्रत Nir, etc, अनुज्ञात, प्रतिश्रुत
GrS, Yājñ, MBh, etc, समाह्वन W, (as a
word or its meaning) निरुद्ध Dāyabh,
Sarvad.

accepted cheerfully or kindly
प्रतिनन्दित MBh, Kāv, etc **a. on both**
sides उभयानुमत **generally a.** स्थित ŚBr,
etc **gladly a.** अदित BhP **not a.**
असम्प्रियग्रह Jātakam.

to be accepted स्वीकर्तव्य VarBrS,
स्वीकरणीय W, प्रतिग्रहणीय W, प्रतिग्रह MBh, R
प्राण Mn, Yājñ, MBh, etc, परिगृह्य W,
प्रतिगृह्य TS, प्रगृह्य MBh, Kāv, etc, (as a
rule or law) ग्रह Mn8.78, Yājñ, MBh,
etc, ग्रहणीय MBh 5.12, (as word-) संग्राह्य
BhP, गृहीतव्य (*abl*) MBh 4. 1481 f, प्रतिगृह्य
(*gen*) Pāp 3.1.118, Vārtt 1, Pat.

improper to be accepted अपरिग्रह्य

one from whom anything may be
a. प्रतिगृह्य one from whom one
must not accept anything अप्रतिगृह्य
ŚBr 14 one whose words are to
be a. ग्रहणार्ह Hear 5.485, ग्रहणार्ह PBr
13.11.13, ग्रहणार्ह W, unfit to be a.
अपरिग्रह्य.

accepting उपसंगृह्य *ind p* MBh, R,
(an order) उपसाय *ind p* BhP 4.24.71.

made to accept ग्रहित Vikr, Daś
7.266, Kathā: 2.71.

accepting *adj* स्वीकारिन्.

accepting *adj* प्रतिग्रहण ŚāṅkhGr,
प्रतीची RV, कुक W.

a. house स्वीकारि गृह *n*.

a. institution स्वीकारि-संस्था *f*.

gladly a. अविष्ट RV 7.28.5 **not a.**
अप्रतिग्रहादक *f* (इका) ŚBr, ĀsvGr, अनादान
not a. gifts निम्प्रतिग्रह Kām.

accepting *n* स्वीकरण *n* Nir, Yājñ,
Rājat.

accepting *n* प्रतिग्रहः ŚBr, ŚrS, Mn,
MBh, etc, परिग्रहः MBh, Kāv, etc, आश्रयणम्,
उपादानम्.

accepting a benediction आशीर्ष-
हणम् **a. gifts** प्रतिग्रहः, प्रतिग्रहः W **not**
a. (a girl in marriage) अप्रतिग्रहणम् R.

acceptation *n* (received meaning)
सामान्यार्थ *m*.

acceptor *n* 1 Law, Com. स्वीकर्तृ *m*.

2 Chem., Radio उपादातृ *m*.

one who accepts प्रतिग्रहादक *mfn*,
प्रतिग्रहिन् *mfn* TS, ग्राहक *mf* (इका) *n* Heat
1.7.

a. supra protest or for honour
आदरार्थ स्वीकर्तृ *m*.

access *n* 1 (admission, entrance)
प्रवेश *m*.

2 (accessibility) अभिगम्यता *f*.

3 (a coming toward) अभिगमन *n*.

4 (approach) उपागमन *n*.

5 (increase by addition) अभिवृद्धि *f*.

6 (the man, place, or way by which a thing may be approached) अभिगमन-साधन *n*, -उपाय *m*, -स्थान *n*, -मार्ग *m*.

access उपस्थानम्, आस्थायिका—द्वारता MW
—प्रपदनम् ŚBr, ChUp, प्रतिपद् *f* VS, ŚBr—
उपचरः ŚBr 2.3.4.30, उपसंचारः Gobh 4.2.7
—गातु *m* RV (rarely *f*, 1.136.2, 5.32.10),
AV 13, VS 2.21—प्रगाणम्—प्रणिधानम् L—
नियानम् RV, AV, Br—प्रवणम् (*loc*) MBh.

the air's yielding access to everything आकाशस्य छिद्रादृत्-म् BhP 3.26.34 **difficult of a.** दुर्ग *mfn* AV, Mn, MBh, etc, दुराक्रान्त *mfn* MW, दुर्यक्रम *mfn* W, दुष्क्रम *mfn* W, दूरपार *mfn* MBh 11.138, दुरपचार *mfn* Pañc, Car **easiness of a.** सौगम्यम् MW **easy of a.** सुगम *mf*(आ)*n* Kathās, Kuval, तुगमन *mf*(आ)*n* Nir 6.2 सुगम्य *mf*(आ) *n* Pañcar, सुखोपगम्य *mfn* Kām, Mricch, तुग *mf*(आ)*n* Kathās, Heat, —स्वावेश *mf*(आ) *n* RV, VS—सुवित *mfn* RV—सुखसेव्य *mfn* Rājat—सुसर्पण *mf*(आ) *n* AV—सुप्रवञ्चन *mf*(आ) *n* RV—सुसंचरण *mf*(आ) *n* TS **to give a. for** उपस्थानं कृ ŚBr **having only one a.** एकद्वार *mf*(आ) *n* MBh **of difficult a. and issue** दुर्गममार्गनिर्गम *mfn* Pañc 1.427 **one who has got a.** लब्धान्तर *mfn* Ragh **very difficult of a.** सुदुश्चर *mfn* R **to yield a free a.** छिद्रं वा BhP 5.6.4 **the yielding a. to everything** छिद्रादृत्-म् BhP 3.26.34.

accessibility *n* अभिगम्यता *f*.

गम्यता W, गम्यत्वम् Sāh 10.61, प्रावेद्यम् L.

accessible *ady* (affording entrance)

प्रवेद्य MBh, Hariv, Śāk.

1 (approachable) अभिगम्य Ragh

1.16, दर्शन-सुलभ MBh, Kāv, etc, सुलभ-दर्शन.

2 (obtainable) प्राप्य, सुलभ.

3 (open to the influence of) प्रभाव्य, विवृतमनस्क.

accessible *adj* गमनीय Mn 7.174, MBh 3, Śāk गम्य MBh, etc, परिगम्य KātyŚr —गोचरः (esp. *ifc*)—आसादयितव्य, आसाद्य—प्रवेष्टव्य Kāv, Kathās—संचरण (*f* ई) RV, ŚBr, संचार्य.

accessible by devotion (Śiva) भक्तिगम्य Śivag **a. by sacrifice** (Vishṇu, Kṛishṇa) यज्ञगम्य Vishṇu 'a. (only) to goats' (steep, as a road) अजगति MBh 'a. to' (a friend of) गोचरिक (in comp) Divyāv **a. to all men** विश.गोचर VP **a. to men** (a woman) गम्या Yājñ 2.290, MBh 1, BhP 1, etc **the being a.** प्रावेद्यम् L **easily a.** सुप्रचर ŚBr, सुशायन (*f* आ) RV, सुप्रविचार Car **to make a.** आद् P **A not a passage which is a.** असंचरः KātyŚr **rendered a.** कृततीर्थ Kir 2.3 **very a.** सुप्रगमन Nir.

accession *n* 1 (coming to or near) अभिगमन *n*.

2 (approach) उपागमन *n*.

3 *Pol.* (act of acceding and becoming joined, as to a confederacy) सम्मिलन *n*.

4 (increase by something added) अभिवृद्धि *f*.

5 (the act of coming to or reaching a throne, an office, or a dignity) सिंहासनारोहण, पदारोहण *n*, प्रवेश *m*, ग्रहण *n*.

6 *Law* (that mode of acquiring property by which the owner of a corporeal substance becomes

the owner of an addition by growth, increase, or labour) अभिवर्धना *f*.

7 International Law (act by which one power becomes party to engagements already in force between other powers) सहमिलन *n*.

accession of sentiment रसाभिनिवेशः
W a. of wealth धनागमः (*ifc f* आ) Mn, Var, etc, वसुसम्पत्ति *f* Vait **a. to** (the throne etc) प्रतिष्ठा Hariv, Śak, Var, Rājāt.

a. book (in libraries) अवाप्ति-क्रमांक-पुस्तक, क्रमांक-पुस्तक *n*.

a. number Libraries (the number assigned to a book, etc. showing the order of its acquisition) अवाप्ति क्रमांक *m*.

accessless *adj* अप्रवेश.

accessorius *n* Anat. 1 उप-पेशी *f*.

2 =accessory nerve उप-चेता *f*.

accessory *adj* 1 उप-, गौण, सहायक, अनुचारिन्.

2 Petrog. गौण.

accessory *adj* उपवर ŚāṅkhBr, उपज ŚBr 1.1.1.10, आहार्य L.

accessory *n* उप-साधन *n*, उपसाध *m*.

any accessory of a bath स्नानोपकरणम् Pañcat **anything a. to observe** अधिव्रतम् MaitrS **the accessories of** (i.e. unimportant) things द्रव्यशुभाः *m pl* Bear 11.36.

a. branchial organ उप-क्लोमांग *n*.

a. bud Bot. उप-कलिका *f*.

a. cell Bot. उप-कोशा *f*.

a. cephalic vein उपोद्वाहु-नीला *f*.

a. chromosome उप-पिण्डसूत्र *n*.

a. factor उप-कारक *m*.

a. food factor उपान्न-कारक *m*.

a. fruit =pseudocarp.

a. gland Zool. उप-ग्रन्थि *m*.

a. nerve Anat. उप-चेता *f*.

a. nucleus Anat. (a small area of grey matter) धूसर-पिण्डिका *f*.

a. pancreatic duct Anat. सर्व-क्रिण्व-उपग्रणाली *f*.

a. scale Zool. उप-शल्क *m*.

a. shoot Bot. उप-प्ररोह *m*.

a. sign Med. गौण लक्षण *n*.

a. stop Music उप-विराम *m*.

a. thyroid gland Anat. (any of certain small masses of thyroid tissue near the thyroid gland) गलग्रन्थि-पुञ्जिका *f*.

a. thymus Med. यौवनलुप्तोपांग *n*. (an उपांग, separated portion, of the यौवनलुप्त thymus).

a. transfusion tissue Bot. उप-संक्रामण-ऊति, संक्रामण उपोति *f*.

a. tissue Bot. उपोति *f* (उप + ऊति).

accidence *n* शब्दरूप *n*.

accidency *n* उपपात *m*, आकस्मिकता *f*.

accident *n* 1 (Lat. *ad* to + *cadere* to fall; literally a befalling) आपात *m*, यदृच्छा *f* ŚvetUp, Mn, MBh, etc.

2 घटना, दुर्घटना, आकस्मिक-घटना *f*, उपपात *m* KātyŚr.

3 दैवं *n*, दुर्दैवं *n*, दैवयोग *m*.

4 *Gram.* लिङ्ग-वचन-विभक्ति *f.*

5 *Law* देव *n.*

6 *Insurance* दुर्घटना *f.*, उपपात *m.*

a. insurance दुर्घटना-आगोप *m.*

7 *Logic* उपलक्षण, आपाति लक्षण *n.*
inseparable a. अवियोज्य उप-
लक्षण *n.*

separable a. वियोज्य उपलक्षण
n.

8 *Phys., Geog., Astron.* (an
irregularity or unevenness of
a surface, as of the earth or
moon) उच्चावचता *f.*

accident समापत्ति *f.*, व्यसनम् *Mn.*,
MBh, etc, सङ्गति *f.* MBh, R, etc, सङ्गतिक
(*ife*) Sarvad, व्यतिकारः Hear, Pañcat,
Kathās, अभ्याचारः KaushBr, शेषः, शेषम्
KātyŚr, Sch.

by accident यदृच्छा *ibc.*, यदृच्छया *ind* a
fatal a. दैविकम् Yājñ 2. 66 friendly
inquiry after domestic accidents
कुल्यम् W to meet with an accident
अवपद् अवपषते AitBr only quite by a.
यदृच्छामात्रतः Kathās.

accidental *adj* आकस्मिक (*f* ई)
BhP, Sarvad, दैवकृत, यदृच्छ (*f* आ)
ĀpGr, आपातिन्, औपलाक्षणिक.

accidental *adj* यदृच्छिक *f* (ई) MBh,
Daś, etc, (with auguries) आगामिन् Var-
BrS, (as pleasure, pain, ornament
etc) आगन्तुक Śaśr, Viśhvas, आगन्तु Nir,
Kauś, Śuśr, काकतालीय R 3.45.17, Comm.
on Pāṇ 5.3.106, नैमित्तिक *f* (ई) KātyŚr.
Mn, MBh, etc (र-म् Kap, Sch), आपत्तिक
Comm. on Uṇ 2.45, अनिवन्ध Uttarar,
अप्रस्तुत, असमवायिन्, असमवेत Tarkas, आरोपित
L, सङ्गजेतर W.

accidental arranging of letters
(in dram.) अक्षरसंहातः, अक्षरसघातः Bhar

a. death अपमृत्यु *m.* a. mention निपातः
Nir, ĀśvŚr a. nature or property
अप्रकृति *f.* being a. शेषभूत Jaim, Sch a.
mention or use of a word (in gram.)
निपातनम्.

a. cause *Logic* असमवायि कारण *n.*

a. colour अनुवर्ण *m.*

a. error आपाती विभ्रम *m.*

a. fluctuations *Statistics* आक-
स्मिक उच्चावचन *n.*

a. host आकस्मिक पोषित *m.*

a. prediction *Logic* (prediction
of an accident) उपलक्षण-प्रकथन *n.*

a. profit *Econ.* आकस्मिक लाभ *m.*

accidental *n* अप्रधान लक्षण, गौण
लक्षण, उपलक्षण *n.*

accidentalism *n* 1 आकस्मिकत्व, आ-
पाततय *n.*, etc.

2 *Philos.* (the theory that events
occur without cause) अकारणवाद
m.

accidentality *n* *Logic* औपलाक्ष-
णिकता *f.*

accidentally *adv* अकस्मान्, यदृच्छातः
BhP, देवान् AV, Mn, MBh, etc,
दैवयोगन, दैवयोगात् Hariv, Kathās,
Vet, निरपेक्षम् MBh, Daś.

arising accidentally आगन्तुज *mfn*
Śaśr not a. अनकस्मात् *ind* one who
comes a. कामग. Nal 18.23.

accidented *adj* *Phys. Geog.* (of
uneven surface) उच्चावच.

Accipiter 1 *Zool.* (a genus of smal
or medium-sized hawks) वाजि-
प्रजाति *f* (प्रजाति a genus).

2 *Surg.* (a bandage resembling
the claws of a hawk) श्यन-पट्टी *f.*

accipitral *adj* (of, like or pertaining to a hawk) श्येनीय, श्येनवत्.

accipitrary *n* (a falconer) श्येनिक, श्येनजीविन् *m*.

Accipitres *Zool.* 1 = **Falconiformes** वाजि-गण *m*.

2 = **Falcones** वाज्यनुगण *m* (अनुगण a suborder).

accipitrine *adj* श्येनसदृश, श्येनीय, वाजीय (fr. वाजि the genus *Accipiter*).

acclaim *vb* 1 (to welcome with acclamation) समभिनन्दति.

2 अभ्युद्धोषति.

acclaim *n* = acclamation.

acclaimer, acclamator *n* समभिनन्दक *m*.

acclamation 1 समभिनन्दन, अभ्युद्धोषण, उद्धोषण *n*, जयध्वनि, साधुवाद *m*.

2 **Parliamentary Practice** (voting orally) मौखिक मतदान *n*.

acclamation प्रशंसावापः Daś, मन्दना (also मन्दना: *f pl*) RV.

general acclamation साराविणम् Mālatim, Naish loud a. अभ्युद्धोषणम् Sāy on AitBr sound of a. साधुध्वनि *m* Kād.

acclamatory *adj* अभ्युद्धोषिन्.

acclimatation = acclimatization.

acclimate *vb* 1 (to habituate to a climate not native) जलवायुसात्म्यं गच्छति, वायुजलाभ्यस्तो जायते.

2 = acclimatise.

acclimatement = acclimation.

acclimation वायुजलाभ्यस्तता *f*, जलवायु-सात्म्य *n*.

a. fever जलवायुपरिवर्तन-ज्वर, देश-

परिवर्तन-ज्वर *m*.

acclimatization *n* जलवायु-सात्म्य *n*, वायुजलाभ्यास *m*.

acclimatize *vb intr* जलवायु-सात्म्यं नयति, *trans* वायुजलाभ्यस्तं करोति.

acclimature = acclimatization.

acclinal *adj Geol.* (leaning upon another) अभिप्रवणिन्.

a. stratum अभिप्रवणि स्तृत *n*.

acclinate, acclivitous *adj* (sloping upward उत्) उत्प्रवणिन्.

acclivity *n* प्रावण्य, उत्प्रावण्य *n*.

declivity अधःप्रावण्य.

acclivous *adj* उत्प्रवणिन्.

declivous *adj* अधःप्रवणिन्.

accloy = cloy.

accoil *vb Naut.* (to coil कुण्डल together सं) संकुण्डलयति (*n* संकुण्डलन).

accolade *n* 1 (an embrace) आलिङ्गन, परिस्वजन *n*.

2 स्वाह प्रतीक, जय-प्रतीक, मानप्रतीक *n*, उपहार *m*.

accolent *adj* प्रतिवेशिन्, समीपवासिन्.

accolle *adj* 1 (entwined about the neck) ग्रीवा-परिवेष्टिन्.

2 (joined or touching at the neck) ग्रीवा-स्पर्शिन्, ग्रीवा-युत, पार्श्वानुपाद्वं (side by side).

accombination *n* अभिसंयोजन *n*.

accommodable *adj* व्यवस्थाप्य.

accommodate *vb* 1 व्यवस्थापयति, अनुव्यवस्थापयति, योग्यं करोति (to render fit, suitable).

2 (adapt, fit for use) उपयोजयति.

3 (to conform) समनुरूपयति, सं-
रूपयति.

4 (to bring into agreement, to
bring harmony) संवादयति.

5 (to adjust) समायोजयति.

6 (to settle) संनिवेशयति.

7 (to repair, mend) संस्करोति,
प्रति-संस्करोति Mn.

8 (to furnish with something
needed) संप्रददाति.

9 (to favour, to oblige) अनुगृह्णाति.

10 (to furnish accomodation,
esp. sleeping quarters; to lodge)
वासं ददाति, वासयति.

11 (to adjust the eye) व्यवस्था-
पयति.

to accommodate one's self to
क्लृप् cl 1 कल्यते VS, ŚBr 14, AitBr, Mn,
etc, उपश्रि उपश्रयते ChUp 6.8.2 to accom-
modate with आयुज PĀ.

accommodating *adj* (obliging) अनु-
ग्राहिन्, अनुग्रहकारिन्.

accommodating one's self to
others लोकानुवृत्ति f Śiś.

accommodation *n* व्यवस्थापन, etc.

a. of the eye *Physiol.* नेत्र-व्यवस्था-
पन *n*.

a. acceptance अनुग्रह-स्वीकृति *f*.

a. bill अनुग्रह-विपत्र *n* (to oblige
another).

a. draft अनुग्रह-विकर्ष *m*.

a. endorsement अनुग्रह-पृष्ठांकना *f*.

a. ladder *Naut.* नौस्थ-निःश्रणी *f*.

a. note अनुग्रह-पत्र *n*.

a. group सहयोगी वर्ग *m*.

a. of attention *Psychol.* 1 (a

readiness to observe certain ex-
pected stimulus) अवधान-व्यवस्था-
पन *n*.

2 (adjustment of a sense organ....)
इन्द्रिय-व्यवस्थापन *n*.

a. train (stops at all stations)
सर्वत्रविरामि संयान *n*.

a. works (as gates, bridges for
the accomodation of owners of
property adjoining a railway)
अनुग्रह-निर्मिति *f*.

accommodative *adj* व्यवस्थापिन्,
अनुग्राहिन्.

accommodator *n* व्यवस्थापक, अनुग्रह-
कर्तृ *m*.

accompanied *adj* सहित *f* (आ)
MBh; Kāv, etc, सहगत W.

accompanied (by) *adj* 1 सहगामिन् W,
सहायवत् MBh, R, etc, सहायः (*ifc f* आ), सहकृत
Kusum, Bhāshāp, Sarvad, उपेत MBh,
R, Bhag, Hit, etc, अन्वित, अन्वीत Bālar,
Kir, युक्त Mn, MBh, etc, सयुक्त (*instr* or
comp) Mn, MBh, etc, योगिन् KātyŚr,
MBh, Hariv, युत Mn, MBh, etc, पुरस्कृत
(*comp*) MBh, Kāv, etc, पुरस्कारः (*ifc*),
पुरोगम, पुरोग *f* (आ) (*ifc*), पुरोजवः (*ifc*), मिश्र
(*instr*, with or without समम्, *gen* or *comp*,
rarely मिश्र *ibc*) *f* (आ) VS, etc, विमिश्र *f* (आ)
(*instr* or *comp*) MBh, Hariv, VarBrS,
Suśr, etc, व्यामिश्र MBh, Hariv, Suśr, etc,
समुन्मिश्र (*instr*) MBh, Hariv, पूर्व *f* (आ)
(*ifc*), पूर्वक *f* (इका) *ifc*, द्वितीय *ifc*, द्वितीयवत्
(*instr*) ŚBr, MBh, सख (*ifc* for सखि)
(*comp*) Kāv, Kathā, etc, द्वयन्य *f* (आ),
सगण (*instr*) RV, etc, संहित (*comp*) Mn,
MBh, etc, उपसंहित MBh, संवृत (*instr* with
or without सह, or *comp*) AV, etc, अभि-
संवृत MBh, etc, संहत (*instr*) Mn 7.165,
निबद्ध Mn, MBh, Kāv, etc, अनुसम्बद्ध, परिष्कृत

(instr or comp) RV, etc, परिकरित (instr) Vcar, अनुद्भुत, सनभिव्याहृत MW, अभ्युदयित (instr) MBh 3.16132, उद्बुद्धित ifc MBh, BhP, Kathās, Daś, etc.

II अनेकाकिन् ŚBr, बहुल f (आ) OhUp, Mn, MBh, etc, कृतानुयात्र Bear, बलित ifc Ritus, Pañcar, विलेपिन् ifc Bhpr, (as a song) सोपाय Lāṭy, वेष्टित (instr) MBh, सित (instr) Prab, Rājāt, BhP, सरथम् ind (instr) RV, सचाग्र (instr) RV.

accompanied by a commentary सटीक MW **a. by an army** बलवत् Inser **a. by an Indian crane** सारसद्वितीय MW **a. by a sastra** शस्त्रवत् KātyŚr, Sch **a. by a wife** स्त्रीसख Simhās **a. by Bharati** (said of Indra) भारतीवत् AitBr **a. by Brahma, Vishnu and the Sun** ब्रह्मविष्णुवर्कवत् Heat **a. by Brihaspati** बृहस्पतिमत् ŚrS, बृहस्पतिवत् AitBr **a. by Dharman** धर्मवत् RV 8.35.13 **a. by Indra** सेन्द्र TS, etc, इन्द्रवत्, इन्द्रावत् (RV 4.27.4, 10.101.1) RV, AV 5.3.3, AitBr **a. by Kripa** सङ्ग MW **a. by men** पुरुषवत् ŚBr **a. by Mitra and Varuna** मित्रावरुणवत् RV **a. by one's family or wife** परिग्रहद्वितीय MW **a. by one's own child** अपत्यनाथ Bear 1.92 **a. by Pushan** पूषणवत् RV, VS, AitBr **a. by Rati** रतिमत् Ratnāv **a. by Saraswati** सरस्वतीवत् RV, AitBr **a. by stotras** स्तोत्रवत् Kāth, ŚāṅkhŚr **a. by wealth** पुरोवसु TBr **a. by wives** पत्नीवत् RV, VS, ŚBr **a. with** विष्ट (instr) TS, आसक्त **a. with love** रतिसंहित MW **a. with offspring** सहापत्य Āpast, अपत्यसत् RV **a. with pain** दुःखान्वित W, दुःखसमायुक्त MW **a. with songs** गीतायन BhP 4.4.5 **a. with the exclamation vashat** सानुवषट्कार ĀpŚr **a. with the formula** hṛidā hṛit सहृद् Kāśikh **being a. by** अन्वास्यामान **the being a. by** पूर्वंता (comp) Daś invariably **a. by** (in logio) व्याप्त

Bhāshāp not **a. by** iti (in the pada-pāṭha) स्थित Prāt **the state of being a. अनुगन्धितम् well a. by** ह्युत MW, सुसंवृत (instr) BhP.

accompanier n सहचारिन् mfn.

accompaniment n 1 अनुचारिन् m.

2 Music उपवादन n.

accompaniment समभ्याहारः MW.

accompaniment of a song उपगा KātyŚr, Lāṭy, Jaim **to bring into a. with** उपसन्तन् उपसन्तनोति ĀśvŚr, Vait **close a. (in reciting mantras etc)** उपसन्तानः ĀśvŚr 5.9.14, 18 **the invariable a. of the hetu or the middle term by sadhya or the major term (in logic)** सहचारः Bhāshāp **universal a. व्याप्ति f** Kap, Nyāyam, Sch **with the a. of kindness** प्रीतिपूर्वकम् ind Mn, Bhag, प्रीतिपूर्वम् ind MBh.

accompanist n Music उपवादक m.

accompany vb 1 सह गच्छति, सह याति, सह चरति, अनुयाति, अन्वेति, अनुसरति, अनुचरति, समति, संव्रजति, सहचरो भवति.

2 (to occur in association with) सह वर्तते.

3 Music (to play or sing an accompaniment to or for) उपगायति KātyŚr, Lāṭy, Jaim, उपवादयति.

accompany vb सत् cl 1 सिषक्ति RV, सहार्थम् सहार्थम्भवति Pat on Pān 1.4.23, Vārtt 3, अनुद्भु, अनुप्रया, दा cl 3 ददाति (दत्ते) (with अनुयात्राम्) Kathās 18.197, परिभू परिभवति, परिभवते RV, AV.

to accompany with magic formulas अनुमन्त्र to a. with song निगे निगायति ŚBr.

accompanying adj I सहचर Kālid, Prab, etc, सहचरवत् W, अनुसचर (with acc)

TBr, पार्श्वग, पार्श्वगत Kāv, Var, समीपग f(आ)
MBh, R, etc, सयावन् f(अरी) RV.

II अभिषेच RV 6.63.9, AV 18.4.44, साचि
ŚBr, पान्थः (ifc f आ) Naish, समभिव्याहारिन्
MW.

an accompanying song उपगानम्
Mālav to perform an a. rite परियञ् परि-
यजति Br, ŚrS.

accompanying n पार्श्वगमनम् Kathās,
पुरस्कारः MBh, सम्यगमनम् MW, (esp. a
woman's burning herself with her hus-
band's dead body) सहगमनम् W, सङ्चारः,
(in singing) उपायः ŚāṅkhŚr.

an accompanying rite (which fol-
lows or precedes another in any ritual)
परियञ्ः KātyŚr.

accompanying fire Mil. (artillery
fire accompanying an infantry
advance) सहगामि गोलन n.

accompanyst = accompanist.

accomplice n 1 सहापराधिन् ,

पापसहायक m.

2 (cooperator, associate) सहकारिन्
m.

accomplice in a plot सहोत्थायिन्
mf n Mudr having no a. अचाक्रिक mf n
Rājat having accomplices ससहाय
mf n Mn 8.193.

accomplish vb निष्पादयति, निष्पा-
दयते MBh, R, Var, etc, सम्पादयति
MBh, Kāv, etc, सम्पारयति Br, ŚrS,
संसाधयति Mn, MBh, etc, परिपूरयति
Kāraṇḍ समाप्नोति ŚBr, KātyŚr.

accomplish vb I प्रसाध caus प्रसाधयति
RV, etc, सम्प्रसाध caus सम्प्रसाधयति, साध
caus साधयति GrŚrS, Mn, MBh, etc, साध
cl 1 साधति, साधते (cl 4 साध्यति, cl 5 साध्तेति
Dhātup 26.71 and 27.16) RV, सिध caus
साधयति MW.

समापद् caus समापादयति MW, सम्प्रतिपद्
सम्प्रतिपद्यते MBh, उपपद् caus उपपादयति Lāṭy,
MBh, Megh, etc, प्रतिपद् प्रतिपद्यते Nir,
MBh, Kāv, etc.

संवृत् caus संवर्तयति Hariv, R, BhP.

संयुज् caus संयोजयति Hariv, BhP.

अभिनिर्वृत् caus अभिनिर्वर्तयति Hariv, etc,
प्रवृत् caus प्रवर्तयति MBh, Kāv, etc, विवृत्
caus विवर्तयति AitBr, वृत् caus वर्तयति MBh,
Kāv, etc.

वृ cl 1 (rarely Ā) तरति R, प्रतिनिस्वृ
प्रतिनिस्तरति Divyāv, विवृ caus वितारयति
ŚāṅkhŚr, विवृ वितरति, वितरति Kāv, Rājat,
BhP, (promise, vow, etc) निस्वृ निस्तरति
MBh, Kāv, etc.

परिप्राप् caus परिप्रापयति Lalit, Divyāv,
सम्प्राप् सम्प्राप्नोति ŚBr, etc, (subsequently)
अनुसमाप् caus P KātyŚr.

समाचर् समाचरति (ep. also समाचरते) Mn,
MBh, etc, समुदाचर् समुदाचरति MBh, etc,
अनुसमाचर् BhP, विचर् विचरति Mn, MBh,
etc.

तन् cl 8 तनोति, तनुते RV, VS 2.13, AV
4.15.16, ŚBr, etc, संतन् संतनोति TS,
MundUp, (esp. a rite or ceremony) वितन्
वितनोति, वितनुते RV, etc.

कृ cl 2 P Ā, cl 1 P Ā, cl 5 P Ā, cl 8 P Ā
RV, etc, अशून्यं कृ, प्रकृ प्रकरोति, प्रकुरुते, प्रकृणोति,
प्रकृणुते RV, etc.

निनी निनयति, निनयते BhP, घटना नी
Simhās, विनी विनयते MBh.

समृध् caus समर्थयति VS, ŚBr, अन्वृध् cl 6
अन्वृधति RV 7.87.7, ऋध् cl 6.2.4.5.7 ऋध्यति,
ऋध्तेति, ऋणद्धि RV, AV, VS, ŚBr.

निर्द्दु निर्वाहति Suār, caus निर्वाहयति Kathās,
Hit, (a journey) वह् caus वाहयति (m. c.
also वाहयते) Megh.

युज् caus योजयति (pass योज्यते) Mn, Yājñ
MBh, etc, नियुज् caus नियोजयति Mn 3.204,
प्रयुज् प्रयुज्ते (rarely प्रयुनक्ति) Br, etc.

प्रतिपृ caus प्रतिपूरयति R, अभिवृ R 7.35.14.

परिकल्प् caus परिकल्पयति Yājñ, Ragb,

Kathās, समुपकल्प्य caus समुपकल्पयति MBh.

राध राधयति RV, VS, Br, caus राधयति AV, etc.

संस्था caus संस्थापयति Br, Kauś, MBh, समास्था समातिष्ठति, समातिष्ठते BhP.

सम्परिग्रह सम्परिगृह्णाति, सम्परिगृह्णीते MBh.

घट caus घटयति (Pāṇ 6.4.92, exceptionally घटयते Rājāt 4. 543) Mṛicoh, VarBrS, Pañcat, etc.

II अधिगम्, प्रमज् प्रमजति, प्रमजते Pañcar, कल् कलयति (rarely कलयते) Bhartr 3.20, Sāh, उपाह उपाहरति, उपाहरते MBh, Nir, विद् cl 6 विन्दति, विन्दते RV, ŚBr, सम्भू caus सम्भावयति AitBr, MBh, etc, समश् समश्नोति, समश्नुते RV, समीर् caus समीरयति, समीरयते RV, AV, प्रवणय Nom प्रवणयति Dharmas, दिश् cl 3 दिदेष्टि Kir 1.18, अध्यवसो cl 4 अध्यवस्यति, (a vow) तल् cl 1,10 तलति, तालयति L, शद् cl 10 शाठयति.

to accomplish any one's desire आप्रा PĀ (कामम्) **to a. any period** कृ cl 2 PĀ, cl 1 PĀ, cl 5 PĀ, cl 8 PĀ **to a. a vow** दा cl 3 ददाति (दत्ते) (with व्रतकम्) Hariv **to a. further** अनुसमाप्य caus P KātyŚr.

to be accomplished I सिध cl 4 (Dhātup 26.83) सिध्यति (ep. also सिध्यते) RV, etc, अभिसिध अभिसिध्यति MBh 12.7427, प्रसिध प्रसिध्यति (rarely प्रसिध्यते) Mn, MBh, etc, (thoroughly) संसिध संसिध्यति (ep. also संसिध्यते) Pañcat, राध cl 5,4 (Dhātup 17.16,26.71) राध्नोति, राधयति (Ved. also राधति, राधयते) VS, TS, AV, आराध pass आराध्यते Daś, समुपपद् समुपपद्यते MBh, सम्प्रपद् सम्प्रपद्यते (in some forms also P) Pañcat, निर्वृत् निर्वर्तते Mn, MBh, Kāv, etc, साध cl 4 साध्यति Dhātup, (esp. applied to rites) संस्था संतिष्ठते (ep. also संतिष्ठति) Br, ŚrS, Mn, MBh, BhP.

II कण cl 1 कणति (with समासिम्) Bhojapr, प्रपृ pass प्रपृयते MBh, Kāv, etc, समृध pass समृध्यते RV, AV, ChUp, R.

to cause to accomplish संतन् caus संतानयति BhP.

to be completely accomplished संसाध pass of caus संसाध्यते MW.

to try or wish to accomplish समाप desid of caus समापिपयिषति ŚBr.

to intend or wish to accomplish आकृ desid आविकीर्षति Daś, समाप desid समीप्सति ŚBr, उपार्ध desid उपेत्येति ŚBr 2,11, विधा desid विदधित्सति, विदधित्सते MBh, Hariv, BhP.

accomplishable adj प्रसाध्य W.

accomplished adj 1 निष्पादित, निष्पन्न, सिद्ध, परिपूर्ण, संसाधित, संपादित.

2 (complete in acquirements as the result of training) गुणसम्पन्न, कृतविद्य, पारंगत.

accomplished adj I प्रसाधित Kathās, Suār, सिद्धसाध्य W, सिद्ध MBh, Ragh, प्रसिद्ध Kum, साधित MārKp, सिद्धिमत् R, Śak, सिद्धीकृत Mṛicoh—अनुष्ठित, निःष्ठित, निष्ठित ŚBr, MBh, etc, परिनिष्ठित Śamk—उपस्थित—पूर्ण Sāṅkh-Gr, MBh, R, etc, परिपूर्ण MBh, R, etc, परिपूरित Git, सम्पूर्ण Mṛicoh, Śak—सम्पन्न AV, etc, सम्पादित Śak, समापन्न L, उपपादित, व्युत्पन्न Bhartr, BhP, Nyāyam, Sch—कृत RV, AV, etc, प्रकृत RV, etc, प्राप्त, समापित Kāv, Kathās—निस्तीर्ण MBh, Kāv, etc, वित्तीर्ण Rājāt, अवतारित Rājāt—निर्दुत्त Mn, MBh, Kāv, प्रवर्तित MBh, Kāv, etc, वर्तित MBh, Pañcat—फलित MBh, Kāv, etc, सफलीकृत R—राद्ध KātyŚr, BhP, अनुराद्ध, आराधित, संराद्ध BhP—विनीत MBh—विहित Mn, MBh, etc, प्रहत W, संसृष्ट—समृद्ध AV, Br, ChUp, MBh, R, उद्यापित MW, (asa word) निरुक्त MBh 9.1316, (said of a hymn or speech) (in metre) तनु f (तनुः, तनूः, तन्वी) RV 8.1.18,76.12.

2 पक्व f (आ) MBh, BhP, परिपक्व MBh, Kāv, Suār.

accomplished by a spell मन्त्रसिद्धि RāmatUp a. by mental resolve or will संकल्पसिद्धि MBh an act that has been a. कृतकर्मन् *n* Subh almost a. सिद्धि-प्राय MW as a. यथासिद्ध MW fully a. सिद्धि R having every object a. सर्वसिद्धार्थे Mn, R, Pañcar not a. अप्राप्त Yājñ 2. 243 an object to be a. साध्यम् W one who has a. पारग *f* (आ) Mn, MBh, etc one who has a. a certain time कृतकाल MBh 2.1875 one who has a. a desire or purpose कृतार्थे *f*(आ) MuṇḍUp, ŚvetUp, MBh, etc one who has a. any act कृतक्रिय W one who has a. a purpose कृतिन् Śak. Ragh, Vikr, etc one who has a. meritorious acts in a former life कृतपुण्य *f* (आ) R, MārḥP one whose desires are a. पर्याप्तकाम MuṇḍUp one whose object is a. सिद्धिकार्य Kathās one whose wishes are a. सिद्धिसंकल्प MW thoroughly a. सिद्धि R very a. पर्यवदात Divyāv well a. सुपरिणीत MBh worthy of being a. साधनार्ह MW.

to be accomplished संसाध्य MārḥP, Bhar, साध्य Mn, MBh, etc, साधनीय MBh, Ragh, साधयितव्य Hit, सम्प्रसाध्य Kām—विनिष्पद्य MārḥP, सम्पाद्य MBh, Sarvad, सम्पादनीय *f* (आ) Hit, Kull, प्रतिपादनीय MW—अनुष्ठातव्य, अनुष्ठेय, समनुष्ठेय MBh—निर्वाह्य Kathās, बोद्धव्य MBh—कर्तव्य TS, ŚBr, AitBr, Mn, etc, कर्तव्य RV—प्रणेतव्य MBh, प्रणेत्य MBh—भावनीय Nilak, भाव्य Kum, BhP, राध्य RV, आराध्य Sāh, Kpr, विधातव्य MBh, Kāv, etc, निर्वर्त्य Daśar, Rājāt, Śamk, समाप्य Sāh, (a way) गन्तव्य Praśn-Up 4, Kathās 25, कसनीय Sch on ŚBr 2.4. 3.3, उपासितव्य Suār, अर्ध्य RV 1.156.1.

difficult to be accomplished दुरासद्, दुरासह MBh 3.12255, दुराव MBh 7.727, Śak 1.26/27, दुरन्वय MBh, Hariv, दुर्ग्रह Kāth 31.15, MBh, Kāv, etc, दुर्ग्राह्य

MBh, Hariv, etc, दुःसाध्य Hariv, Kām, Pañc, दुष्पार MBh, etc, दूराव TāṇḍyaBr 20.11 easily a. सुघट Kusum easy to be a. सुलसाध्य Bhartr, Śamk, ईषत्कर *f*(ई) Prab hard to be a. दुर्वट Rājāt 4.364, BhP not able to be a. असाध्य Yājñ 2.196, Hariv, etc an object to be a. विषेयपदम् W the state of being necessary to be a. कर्तव्यता, कर्तव्यम् Sāh to be a. by austerities तपःसाध्य to be a. by no other अनन्यनिष्पाद्य to be a. in two nights द्विरात्रीण Lāṭy to be still a. and already a. साध्यसिद्ध R having a. many deeds कृत्य RV.

accomplisher *n* निष्पादक *m*.

accomplisher *n* साधयितृ *mfn* Nir, सम्पादयितृ *mfn* Kum, Sāh, Kull, निर्वहितृ *m* ChUp 8.14, विधातृ *m* RV, etc, तनितृ *m* RV 10.39.14, Sāy.

one who accomplishes anything कृत् *mfn* only *ifc* (Pāṇ 6.1.182).

accomplishing *adj* साधक *f* (इका) MBh, Kāv, etc, साधिन्, प्रसाधक *f* (इका) (*ifc*) W, प्रसाधन *f* (ई) RV, साध (*ifc*), निष्पादक *f* (इका) Sāh, सम्पादन *f* (ई) Vcar, प्रतिपादक *f* (इका) MW, करिष्यु (*ifc*) Daś, कृत् only *ifc* (Pāṇ 6.1.182), करि (*ifc*), निर्वर्त्य Śamk, Pat, निर्वर्तिन् (*ifc*) Śak 5.20/21 (v.1. निर्वर्तिन्), निर्वाहक *f* (इका) Sāh, Sāy, निर्वाह्य Hear, विधायिन् Kathās, Hariv, समापन Kauś, MBh, घटक Bhartr 2.66, वेधस् BhP.

accomplishing any object कार्य-साधक W a. a work कर्मसाधक a. every-thing सर्वसाधन Pañcat, विश्वकर्म RV 10. 166.4, विश्वकर्मन् RV, AV, Br, MBh, Hariv a. that तत्साधुकारिन् Pāṇ 3.2.134 a. the act of liberation मोक्षक्रियासमाचार Pañcat best in a. पारयिष्णुतम AitBr desirous of a. सिधाधयिषु Āpast, Baudh, BhP, सिसाधयिषु.

being accomplished आराध्यमान.

accomplishing *n* निर्वाहः Kāv, निर्-
भ्यद्म् Bhartr 2.39 (v.l. for निर्वाह), सम्प्रसाधनम्
Car, Bhpr, W, परिसाधनम् Mn, R, संसाधनम्
MBh, सम्पादनम् Kāv, Pañcat, Kathās,
समापादनम् MW, उपपत्ति *f* MBh, BhP, Bhag,
Ragh, etc, उपपादः, प्रतिपादनम् W, परिपूरणम्
Śamk, Kāraṇḍ, पारणम् MBh, समासादनम् W,
विधानम् Mn, MBh, etc, व्यतिकरः *ifc* Amar,
Daś, Rājat, उपरिपत्ति *f*, आहरः MBh, Kād,
आहरणम् *ifc* MBh.

completely accomplishing (duty
etc) व्युत्कारः R **for the sake of a.**
लिख्यर्थम् *ind* Yājñ **instrument or the**
means of a. anything राधनम् L.

not disposed to accomplish any-
thing अनिर्वाहणशील *mfn* Mṛiceh **so as to**
a. step by step अभिनिर्वाहम् *ind* KaushBr
striving to a. राधस *n* BhP.

being accomplished समुत्सर्पणम् In-
scr, समुदानीतम् Jātakam.

accomplishment *n* 1 निष्पादन,
सम्पादन, सम्पारण *n* MaitrS, परि-
पूर्ति (fulfillment), समाप्ति *f* (com-
pletion), समापन *n*.

2 सम्पादित, निष्पादित *n*, सिद्धि *f*
MBh, Kāv, etc.

3 शिष्टाचार, सभ्याचार *m*.

4 प्रावीण्य, कौशल *n*.

accomplishment *n* I प्रसिद्धि *f* Mn,
Yājñ, Kām, BhP, साधः RV, साधनम् (*ifc* *f*
आ) Nir, MBh, etc, साधना, साध्यम् W, साध्य-
सिद्धि *f* IW, समाधा *m* (only L), समाधि *m*
Kum, विधि *m* Yājñ, Śak, etc, विहित *f* Kāv-
yād, Bālar, आराधनम् Śak, राद्धि *f* AV, Br,
ŚrS, संराद्धि *f* Dhātup, समाप्ति *f* ŚBr, etc,
व्याप्ति *f* AV, ŚBr, संस्कारः (*ifc* *f* आ) GrŚrS,
MBh, Kāv, etc, अभिनिर्वृत्ति *f*, कृतकृत्यता Mn,
MBh, KapS, etc, कृतकृत्यताभावः Naish 6.
106, सम्पत्ति *f* Nir, R, etc, सम्पद् *f* Yājñ,
MBh, etc, घटना, समुदानयः Lalit, समुदान-

यता Divyāv, ऋद्धि *f* BhP, Lalit, etc, दितानः,
वितानम् BhP, रचना MBh, Kāv, etc.

II तथाभावः Jain, Simphās, उद्यापनम्, क्लृप्ति *f*
VS 18.11, TS 5, ŚBr, ŚāṅkhŚr, ĀśvGr
1.23.15, क्लृब्ध *f* (v.l. क्लृब्ध) VS 40.15, ŚBr,
14.8.3.1, याथार्थ्यम् W.

accomplishment by spells and
incantations मन्त्राराधनम् Bhartr **a. of**
a desire प्रार्थनासिद्धि *f* Ragh **a. of an**
act कर्मसिद्धि *f* Mālav, Kum **a. of an**
action क्रियासिद्धि *f* **a. of an object** कृतार्थ-
यता Ragh 8.3, Gīt 5.19, Kathās, कृतार्थत्वम्
Sāh **a. of any matter** अर्थभिनिर्वृत्ति *f* MBh
5.4548 **the a. of an object or purpose**
कार्यार्थसिद्धि *f* Mn 7.167, अर्थसाधनम् Ragh,
Kathās **a. of a work** कर्मान्तः Mṛiceh,
Subh, कार्यसिद्धि *f* Mudr **a. of every ob-**
ject सर्वसिद्धि *f* W **a. of one's own des-**
ire or object स्वार्थसाधन *n* Mn, Rājat,
स्वार्थसिद्धि *f* Rājat **a. of one's wishes**
राधस *n* BhP **a. of victory** विजयसिद्धि *f*
W **a. of what has to be done** साध्य-
सिद्धि *f* MW **according to a. यथोत्पत्ति**
Kauś **causing the a. of anything**
सिद्धिकारिन् *mfn* (gen) Sāh **complete a.**
अत्यन्तगति *f*, संसिद्धि *f* Gobh, MBh, etc
means of a. समाप्तिसाधनम् MW **the**
paramita or a. of indulgence क्षान्ति-
पारमिता Kāraṇḍ **relating to the a. of**
anything कर्मण्य Suār **the accom-**
plishments of a bridegroom वरसंपद्
f ĀpGr.

wish to accomplish शिक्षा Kir 15.
37, सम्पिपादयिषा Yogas, Sch.

accord *vb* 1 संवदति Hariv, Mṛiceh,
Kathās.

2 संददाति.

accord *vb* दशस्य Nom दशस्यति RV.

not accorded to अनवरुद्ध *mfn* (gen)
ŚBr.

accord *n* 1 ऐक्य *n*, सम्मति, एक-

मनस्कता, एकचित्ता *f*.

2 (an informal political agreement between governments) अभिसन्धि *m*.

3 (harmony of sounds) संवाद *m*.

4 स्वेच्छा, यदृच्छा *f*.

5 *Law* अभिसंविदा *f*.

being of one accord with सक्रु *mfn* (*instr*) RV coming or going of one's own *a*. कामग, कामगति *mfn* Ragh 13.76, कामगम *mf* (आ) *n* MBh, R, कामंगामिन् *mfn* L of one's own *a*. कामतः *ind* Mn, Yājñ, MBh, R, कामात् *ind* Mn, R, कामदैतुक *mfn* Bhag.

accordable *adj* (reconciliable) समाधेय.

accordance, accordancy *n* 1 ऐक्य *n*, सम्प्रति, संगति, अनुवर्तिता, संरूपता *f*, अनुसार *m*.

2 प्रदान *n*.

accordance *n* सामर्थ्यम् Pat, Hariv, Śaśr, etc, संकथा (*ifc f* आ) Cat.

accordance of the meaning of a word with its derivation or etymology वैशिकतद्गम् L *a*. of the movements in dancing with music and song प्रमाणम् (*ifc f* आ) Saṃgit to be in *a*. with क्लृप् *ol* 1 कल्पते RV 1.170.2, AV, etc being in *a*. with अन्वायत्त *mfn* (with *loc* or *acc*) TS, etc in *a*. with समम् *ind* (*instr*, *comp*) SBr, Mn, MBh, etc, योगतः *ind* (*comp*) Ragh, Kathās in *a*. with justice धर्मसंहित *mfn* in *a*. with the Veda वेददर्शनात्.

accordant *adj* अनुवर्तिन्, अनुसारिन्, सुसंगत.

accordant with the law धर्मयुक्त R, Āpāt.

accordatura *n* Music (the tuning

संस्वरण scheme of a stringed instrument) संस्वरता *f*.

according *adj* अनुवर्तिन्, अनुसारिन्, सुसंगत.

according *adv* = accordingly.

according as यथाहि, तदनुसार (with the reversion of related clauses).

according as यथायथा... तथातथा or एवैव, यथा *ind* RV, etc *a*. as anything has been done यथाकृतम् KātyŚr.

accordingly *adv* 1 अनुरूपम्, अनुरूपेण, यथा, अनुगुणम्.

2 (in natural consequence) फलतः, परिणामतः.

accordingly *adv* (introducing quotations) तथा च Mn 9.19, 45, Dhūrtas, Hit, तथा हि, तदनुकृति *ind* AitBr 6.1.2.

according to यथा, अनुरूपम्, अनु.

according to अनुसारक, अनुसारिन् *mfn*, अनु (prefixed to nouns, esp. in adverbial compounds; as a separable preposition, with *acc*, Pāṇ 1.4.86), अनुरूप *mfn*, अनुगुण *mf* (आ) *n*, पूर्वकम्, योगात्, योगेन, योगतः *ifc*, उप (with *instr*) RV, AV, ŚBr, द्वारेण *instr*, *ifc*, परि RV, प्रति, वशेन, वशात्, वशतः with *gen* or *ifc*, विभागशः (*ifc*) BhP, समासाच्च *ind* MBh, Kāv, etc, सारेण, हेतुभिः.

according to actions यथाकर्म *ind* ŚBr, ŚrS, etc *a*. to actions and qualities यथाकर्मगुणम् *ind* BhP *a*. to countries यथाजनपदम् ĀpGr, Sch *a*. to duty धर्माविरुद्धम् MBh 1.3501, धर्मार्थम् MW *a*. to desire यावदिच्छम् Car *a*. to each parvan यथापर्व ŚāṅkhŚr *a*. to each tantra प्रतितन्त्रम् W *a*. to families यथाकुलम् ĀpGr, Comm *a*. to law धर्माविरुद्धम् MBh 1.3501 *a*. to me मां प्रति Mālav *a*. to nature यथाधर्मम् Śulbas *a*. to need यथोपयोग *ibo* Kathās, यथोपयोगम् MārkaP, Rājat *a*. to number of bricks यावदि-

एकम् KātyŚr a. to number of krosas
 यथाक्रोशम् KātyŚr a. to number of
 oblations यावद्धविः KātyŚr a. to
 the number of persons acting or
 sharing in a sacrifice यावत्कर्तुः Kāty
 Śr, Comm a. to pious usage ब्राह्म्या a.
 to pleasure यत्रकामम् ŚBr a. to power
 शक्त्यपेक्षम् mfn MW, यथोत्साहम् ŚrS, Mn, etc
 a. to precept शास्त्रदृष्ट Mn, Kāv, etc a.
 to right धर्माधेयम् MW a. to rule
 विधिपूर्वकम् Mn, R, Suśr, विधिपूर्वम् Gaut,
 MBh, शास्त्रदृष्ट mfn Mn, Kāv, etc, धर्माधेयम्
 MW a. to the arrangement of the
 dhishnya यथाधिष्ण्यम् ind ŚBr, Vait a.
 to the form or body (acc. to the
 dimensions [of the Yūpa]) यथाकायम्
 KātyŚr a. to the Brahmana अनुब्राह्मणम्
 Lāṭy a. to the circumference of
 the bowl or cup यावत्कपालम् KātyŚr
 a. to the circumstances यथाक्रमम्
 MW a. to the order यथाक्रमम् ibc
 Kathās, यथाक्रमम् Mn, Kāv, etc, यथाक्रमेण
 MaitrUp, VarBrS a. to the sacred
 text or Veda ब्रह्मवत् R a. to the text
 यथाधीतम् Lāṭy, BhP a. to the Yajus
 यथायजुस् TS, TBr, अनुयजुस् KātyŚr a. to
 use यथोपयोगम् ibc Kathās, यथोपयोगम् MārkaP,
 Rājat a. to wish यथाकामम् mfn Hcat,
 यथाकामम् RV, etc, प्रतिकामम् RV, ŚrS,
 यत्रकामम् ŚBr a. with सङ्गतम् mfn (comp)
 Kāv, Kathās to act a. to अन्वाविशु Ch-
 Up, etc to act a. to the wishes of
 अनुगा RV being a. to desire or wish
 प्रतिकामम् mfn AV being a. to liking or
 wish प्रतिकाम्यम् mfn AV.

accordion *n* Music बलिवाद्य *n* (so
 called from the folds बलि of its
 bellows).

accordion *adj* भञ्ज्य.

accost *vb* 1 (to approach) उपगच्छति,
 उपागच्छति.

2 (to speak first to, to greet)
 संप्रभाषते (ep. also संप्रभाषति) MBh,
 संबोधयति, अभिनन्दते.

accost *n* (address, greeting) संप्र-
 भाषण, संबोधन अभिनन्दन *n*.

accostable *adj* (approachable) उप-
 गम्य, उपागम्य.

accosted *adj* समुदित BhP.

accosting *adj* समुदाचारिन् Divyāv.

accouche *vb* Med. प्रसावयति.

accouchement *n* प्रसूति *f*.

a. force Med. बलात् प्रसूति, कृत्रिम-
 प्रसूति *f*.

accoucheur *n* प्रसूतिवेद्य, प्रसावक *m*.

accoucheuse *n* (midwife) प्रसाविका,
 धात्री *f*.

account *vb* 1 (to place to one's
 account, to put to the credit of)
 समाकलयति.

2 (to assign) निर्दिशति, नियुक्ते.

3 (to value, to estimate or hold
 in opinion...) गणयति.

4 (to render an account) लेखां
 ददाति.

5 (to give a reason, to give ex-
 planation) कारणं कथयति, व्याख्याति.

6 (to hold a high opinion) बहु मन्यते.

7 Book-keeping लेखां करोति.

to be accounted विधा *pass* विधीयते
 Mn 9.119, 3.118, वच् *pass* उच्यते Mn, MBh,
 etc.

account *n* 1 गणना *f*, गणन *n*.

2 Accounting लेखा *f*.

3 (explanation of one's adminis-
 tration or conduct in money
 affairs, discharge of responsibi-
 lities, etc) व्याख्या *f*.

4 (advantage, profit) लाभ *m*.

5 (a statement in general of reasons, causes, grounds, etc, explanatory of some event) हेतु-निर्देश *m*, हेतुकथन *n*, हेतु *m*, कारण, निमित्त *n*.

6 (a statement of facts or occurrences, a report) विवरण *n*, विवृति *f*, वृत्तान्त *m* Mn, MBh, etc.

7 (importance, worth, value) अर्थ *m*, अर्हा *f*, महत्त्व *n*.

account *n* वृत्तान्तः (rarely) वृत्तान्तम्, वृत्तान्ताः, वृत्तान्तानि, उपाख्यानम् BhP, प्रतिवाचा, Sak, आदेशः Mn 9.258, Yājñ.

a. clerk लेखा-लिपिक *m*.

a. current लेखा-विवरण *n*

current a. चल-लेखा.

a. days लेखा-दिनानि *n pl*.

a. duty Law (payable by the beneficiary) उत्तराधिकारिक *m*.

a.-keeping लेखा-पालन *n*.

a. payee (credit to the payee's account) आदातु-लेखायाम्.

a. render Law (an action of account) लेखाभियोग *m*.

a. rendered उपस्थापित-लेखा *f*.

a. sales विक्रय-विवरण *n*.

a. sales book विक्रय-विवरण-पुस्त *n*.

a. sales guardbook विक्रय विवरण-रक्षि-पुस्त *n*.

accounts payable देय शेष *m*.

accounts payable ledger = purchase ledger क्रय-प्रपंजी *f*.

accounts receivable प्राप्य शेष *m*, प्राप्य-लेखा *f*.

accounts receivable ledger =

sales ledger विक्रय-प्रपंजी *f*.

account stated (an account rendered which by implied or express acceptance has been agreed upon by both parties as correct) स्वीकृत-लेखा *f*.

adjustment a. समायोजन-लेखा *f*.

balance an a. लेखा-समपाद्वन, लेखा-संतुलन *n*.

capital a. पुंजी-लेखा *f*.

clear an a. लेखा-शोधन *n*.

close an a. लेखा-संवरण *n*.

cost a. परिव्यय-लेखा *f*.

current a. चल-लेखा *f*.

deficiency a. हीनता-लेखा, अपूर्णता-लेखा *f*.

deposit a. निक्षेप-लेखा *f*.

drawings a. आहरण-लेखा *f*.

fixed deposit a. सावधि-निक्षेप-लेखा *f*.

for a. of तद्कृते, तदर्थम्.

goods a. वस्तु-लेखा *f*.

go to one's a. (to die) म्रियते.

impersonal a. अवैयक्तिक-लेखा *f*.

in a. with (in the relationship of creditor or debtor to) लेखा-सम्बन्धे.

nominal a. अवास्तविक-लेखा *f*.

open an a. लेखा-उद्घाटन *n*.

personal a. वैयक्तिक-लेखा *f*.

real a. = property a. सम्पत्ति-लेखा *f*.

render an a. लेखा-प्रेषण *n*.

sales a. विक्रय-लेखा *f*.

suspense a. निलम्बित-लेखा *f*.

write off an a. लेखा-अपलेखन *n*.

3/

27

28

C
3

#

#

5/

4/

accountable *adj* १ उत्तरदायिन्.

2 व्याख्येय.

A/

य/ ५

व्यक्त: M.I, M.B.I, etc.

accountancy न 1 लेखा-कर्म न 4

पद ३३.

2/22/20

ke /

2. (continued) **पञ्चमः**

2 (calculator) गणक m.

3 (one who is skilled in, ~~Keeps~~

for adjusts accounts) सिद्ध-लेखापाल

आंकिक.लेखा-पाल m.

accountant general / सहायक. प्रभ-
...

प्राचीन (ancient word) का

(पदलिङ्ग (another word) m.)

ccount-book लखा-पुस्तक १८.

an account-book अङ्कपालः kāv ar
 f. a. it. bl. expenditure खर्च

a. of charitable expenditure धर्म

वाहका Jain.

ccounting ॥ लखा-कला, लखा-पद्धति

f. , लेखपाल न. ३.

accoutred adj 1 I सनद्ध RV, etc. —

आमुक्त MBh, Rājāt, Sis, etc.

1 II वर्मिक ४ व्रीहादि, वर्मित ४

तारकादि — व्यूढकङ्कट, व्यूढकङ्कट L

हषित L. = वर्मित
accoutrements युद्धोपकरणम् Nir १. 11, — संज्ञाः AitBr, etc.

a kind of accoutrement (worn

round the forehead) वीरपट्टः

Rājāt an army completingⁱⁿ

all its accoutrements सर्वोद्यः L. t.

accoutred with arms वद्धायुध

म्भ MBh.

म

accrue (to) सम्पद् सम्पद्यते (in some forms also
P.) (dat or gen) AV, etc, सम्भू सम्भवति (acc) MārkP,
समासाद् caus समासादयति (acc) Rājāt, गुण pa 10 युज्यते
(क. युज्यति) Pañcat, सम्भू सम्भवति, सम्भवते R, Kathās,
(as interest) स्नु cl 1 (Shātip 22.42) स्ववति (ep. and m.c.
also स्ववते) Nār, प्रतिवृत् प्रतिवर्तते (acc) Mn 1.81 (c.l. for 344).

accumulate vb. I चि cl 5 चिनोति, चिनुते
MundUp, MBh 1.5, आचि KātyŚr, BhP, उपचि,
परिचि RV, etc, संचि Mn, MBh, etc, समाचि
MBh, Hariv. Pan, Sch, समुचि MBh — संकल्
संकलयति ŚusŚr — राशीकृ राशीकरोति, राशीकुरुते
Kathās, सम्पिण्ड सम्पिण्डयति MBh — संवृ संवृणोति,
संवृणुते RV 1.121.5 — संस्कृ संस्कुरुते Mānecch 9.4.

संस्कृत, संस्कृत, लेखिका 9.4.

१ III अक्ष cl 1.5, अक्षति, अक्षणी

L, III अक्ष (in Classical Sanskrit.)

अक्षति, अक्षति L, III अक्षति, अक्षति,

अक्षति cl 1 अक्षति अक्षति 20.

अक्षति cl 10 अक्षति, अक्षति

33.4, III अक्ष cl 1 claus अक्षति

Dhātuf 30.4, III अक्ष cl 10

अक्षति Vop. in Dhātuf, अक्षति

cl 1 अक्षति, III अक्ष cl 2 अक्षति

अक्षति Dhātuf 24.5, L, III अक्ष cl

to be accumulated उपचि ~~for pass~~ ४
 उपचिपते, गणतभू वाशीभवति Megh.

10, चाणयति (~~for~~ पूर-पूयाति), ५५
 मृद् cl 1, मृक्षति, मृक्षति Dhātup 13.

मृक्ष ~~Kaus~~ मृक्षयति, मृक्षयति Dhātup 13.

४ प्राण् cl 1 प्राणाति Dhātup 13.

14, ४ हुत् cl 6 हुति Dhātup 28.

102, ४ हुत् cl 1 हुति (acc)

cl 1 to Pan 7.1.58, Sch also

हुति) Dhātup 8.16. —

~~accumulating for the act~~
~~संश्रमणम्~~

6.1.1, 2

1. ~~संश्रमणम्~~ ~~Kaus~~, उपे ~~from~~ ~~may~~
 to wish to accumulate for desid वि-वाचान
 (Pan 8.3.58, Kās, 6.4.16, Kās) Kir 2.19, 3.11.

10
accumulated adj आवित Hariv

12085, संचित SBr, etc,

~~संभूत~~ समुद्यत Kar on Page 7.2.

10, समुचितकृत Naish — राशिरथ

राशीकृत R,
Kathas, पु राशीभूत Megh, ~~प्रति~~

~~का~~ काशभूत W, ~~परि~~ परिचित Megh,

(Rajal, विह, ~~परि~~ परिसंचित — ~~वै~~ ^{प्रचित,} ~~वै~~ ^{वै})

पुस्तक — संगुत Sak 4. 120 ~~121~~

संभूत — संस्थापित mw. सम्भूत

W, etc — संकलित, सांकल W — उपोढ Sak III 4

— दुग्ध Bhp, L — सोदय Yājñ — (as clouds) समूढ Hariv.

~~21~~ संकलिते.

~~2II उपोद Sak, 111a - 430~~

~~BHP, L — साफ़ W — साफ़~~

~~f-- (as clouds) शुभ्र & Hariv~~

accumulated by money पुकसभूत

RV ^{a.} ~~accumulated~~ by ref. ted
carefully a. सुसंचित आक्षेप, पान्कत

practice / is food अभ्यस्त

Swiss ^{a.} one who has accumulated

wealth सम्भूतार्थ - Na ghy having
accumulated waters (as the ocean) समुदायितजलम्।

~~wealth accumulated for the sake
of profit संचयनार्थम् W.~~

(to be accumulated 11 संचयनार्थम्)

R.

11 परिचयनीय संचयनार्थम् W.
(a ceremony) at which Soma is to be accum-
ulated. संचयन (सं. क्र.) Pan 3.1.130.

occupied with the accumulation of
wealth संचित्वान्क infra MBh.

73

The last of accumulation being held

AV 3.6.4 to a person who

accumulates money for

particular expenditure

W.

accumulating only संग्राहेन् Subh;

सम्भूतवन् AV.

accumulating wealth अर्थसंग्रहीन

MBh, 2.2569.

property द्रव्यसंचयः W from

| accumulating n (the act) संग्रहणम् Kāv.,
Katphās, सम्मूर्धनम् Kan, उपोहः AV 3.24.7. (74)

accumulation n 1 उपचयः, उपचिति ‡,
परिचयः Kāv's, प्रचयः (ifc ‡ आ) Ritus, Rajat,
Suśr, संचयः (ifc ‡ आ) Nir, MBh, etc,
समाचयनम् Pat on Pan 3.1.19 Vārtt 3,
समुच्चयः Kāv — आकरः R, Suśr, etc —
संकलः W — संग्रहः Mn, MBh, etc — समाहरणम्
— उपचिति ‡ W' — संहारः MBh
W — समुच्चयः Kāv and — उपसमाधानम्
— (of matter) संस्त्रावः Śuśr;
Pan 3.3.61 — गुणितम् ApŚr 10.10.3 —
गुणितम् RV 8.40.6, AV 3.7.2, ŚB 3.2.2.20,
AVprāy 1.4 — गुणितम्

2 (of the humours Med. चयः (Pan
3.3.56 Kāv, गुणादि) Suśr.

~~Wādh~~ ~~accumulation~~ ~~of~~
~~संस्त्रावः~~ ~~Śuśr~~ ~~accumulation of~~

~~of~~ property द्रव्यसंचयः W ~~run on~~

स्रोतः: संग्रहः Mn, M13h, etc. - समाचयनम्

~~Pat on Pän 3.1.19 Värkt 3 —~~

समाहरणम् W - समुच्चयः Karand.

चयः (Pan 3.3.56 Kasigunjādi)

1 accumulation of (good and evil)

acts कर्मशायः Sarvad, Comm. on

Bādar, or Nyāyad, etc

2, (N. of a palace)

a. accumulation of law धर्मोच्चयः

Buddh ~~Accumulation~~ of matter

2. ~~Highly~~ ^{a.} accumulation of

✓ property द्रव्य संचयः W from on

✓ an^{a.} accumulation of religious austerities

✓ (Puruṣhōttama) लोपराशि on
~~|||||~~

✓ R 1.31.11 an^{a.} accumulation of riches

✓ वित्तसंचयः R an^{a.} accumulation of sin^s

✓ पापस्कन्धानि in pl kāraṇaḥ

✓ an^{a.} accumulation of things द्रव्यसमुच्चयः

✓ Apy.)

✓ an^{a.} accumulation of wealth ¹¹ वित्तसंचयः

✓ R, 4 द्रव्यसंचयः W,)

111 अर्थस्थानम्, अर्थसंग्रहः Ragh 17.60,
 सं

अर्थवृद्धि t, धनसम्पत्ति (Hit),

धनसम्पद् (var) t (in med.)

accumulation of the humors ^{Med.} मय

(Pān 3.3.56 kās, वृषादि)

Sūtra (in dram.) ^{a.} accumulation

of words which belong to the

Subject-matter ^(in dram.) पदाद्ययः Sāh

Carefully accumulated सुसंचित
AsvGr, Pān at excessive

^{a.} accumulation आतिसंचयः

~~Occupied with the accumulation
of wealth संविद्वान् मन् MBh~~

a. (a mountain)
rock-accumulation शिलाशयः

MBh, Kāv, etc.

the wish to accumulate समुच्चयेनीयः VS, Sch.

accuracy n 1I शुद्धि to yājñe, māhātmye

निपुणतां kāv, Pañc.

accuracy ^{a.} of recollection स्मृतिप्रत्यवमर्श

Hariv. accuracy of perception प्रमात्वम्

(Bhāshāp/.

accurate adj 1I शुद्ध kāv, VarBrS,

Subh, सत्यम् BhP, यथातथ W,

उचित. or statement

accurate calculation परिगणनम्

परिगणना megh, Kull ^{a.} an accurate

definition परिच्छेदः kāv, śamk, Kull,

परिच्छिन्ति to Kap ^{a.} accurate knowledge

परिवेदः, परिवेदनम् माझ (v.l. III)

accuracy n 1I शुद्धि त् प्राज्ञे, mābātīm.

निपुणतां kāv, Pañc.

accuracy a of recollection स्मृतिप्रत्यवमर्शः

Hariv. accuracy of perception प्रमात्मम्

(Bhāshāp/.

accurate adj 1I शुद्धि kāv, VarBrS,

Subr, सन्त्यञ्च BhP, अथातश्च W,

उचित. or statement

accurate calculation परिगणनम्

परिगणना megh, Kull an accurate

definition परिच्छेदः. kāv, śamk, Kull,

परिच्छिन्ति त् Kap accurate knowledge

परिवेदः, परिवेदनम् माञ्छ (p.e. 111)

पदवेदनम्), # मातुं निबन्ध up, ~~the~~
 # (regarding) शुद्धि to (gen or comp)
 मन्, Kathās, Vet ^{a.} accurate language
 व्याकरणम् Subh.

accurately ^{adv} ~~II~~ यथातत्त्व ^b ~~ice~~ {mbh},

यथातत्त्वम् {mbh, R, Kathās}, ~~the~~

यथावस्तु Prab, Kathās,
~~the~~ साकृतम् Kathās.

accurately said सम्यगुक्त mfn

MW. accurate statement
accusation दोषारोपः L, ~~वादः W~~

श्रियोगः Yajñ, etc - 1
 निरुद्धम् -
 वा धी १, Yajñ, Sch -

दोषणम् MW अभिज्ञायः Yajñ ~~the~~
 2. 12. 99, ~~the~~ अभिज्ञायः Yajñ 2. 110

~~the~~ दोषः rarely दोषम् R, ~~the~~ दोषाक्षरम्

(Sak) वादः W, परिवादः AV, etc - दोषः Yajñ 2. 210
 अभिज्ञायः to (etc), अभिज्ञायः (only instr अभिज्ञायः)
~~the~~ accusation and defence वादान्

वादो m = du + W accusation (run)
 to approach with an accusation दोषतो गन्,
 मन् MBh 1. 4322, 7455, R 4. 21. 3.

पदवेदनम्), # मिति to Mānd Up, ¹⁸⁰
 # (regarding) शुद्धि to (gen or comp)
 मन्, Kathās, Ver accurate language
 व्याकरणम् Subh.

accurately ^{adv} यथातत्त्व ibc {mbh},

यथातत्त्वम् {mbh, R, Kathās},

यथावस्तु Prab, Kathās,
~~साकृतम्~~ Kathās.

accurately said सम्यगुक्त मन्

MW. accurate statement

accusation दोषारोपः L, ~~वादः~~

भियोगः Yajñ, etc - 1

वस्वेदनम् -

मा Dhāt, Yajñ, Sch -

दोषणम् MW, अभिशपः Yajñ

2. 12. 99, # अभिशपः Yajñ 2. 110 -

+ दोषः rarely दोषम् R, ~~दोषाक्षरम्~~

(Sak) वादः W, परिवादः AV, etc - क्षेपः Yajñ 2. 210
 अभिशपन्तम्, अभिशप्ति to (etc), अभिशप (only instr. अभिशप्ता)
^{RV 10. 164. 3.}

accusation and defence वादान्

वादो in du W accusation run in
 to approach with an accusation रोषतो गन्,
 रोषणम् (see MBh 1. 4322, 7455, R 4. 21. 3.)

४

brought against the accuser

प्रत्यभिरकन्दनम् Yājñ, Sch

^{a.}
an accusation brought against

a plaintiff प्रत्यभिरकन्दनम् Yājñ

Sch ^{a.}
accusation on suspicion

शङ्काभियोगे मयि Yājñ, Sch

(in law) ^{a.}
an accusation & required

to be made in writing लेख-

नीयम् W ^{a.}
calumnious accusation

(especially of adultery) आशय-

रणा L ^{परान}
to approach / with an

L, + अश्यानादिः नम् L, लि मिश्या-

^{a.}
groundless accusation

1 ~~R 1. 21. 3~~ ending with an
 a.
accusation (said of a Jan-
 dhājya Saman) आशारान्तं म्फु
 a
 dhājya Saman) आशारान्तं म्फु
 a great accusation महाभिमोऽः
 यजुः.

1. I. a false accusation अनुताभि-
 संसनम् ३ गुण्टे, मिथ्याभिसंसनम्
 (यजुः 2. 289), पर मिथ्याभिसंसनम्
 नम् R (V. 1),

अभिज्ञापनम् २, ४५ अभिज्ञापः २, ४५
 अभिज्ञः (५८ ॥ आ Ragh 14. 77)
 २, ४५ अभिज्ञादि. तम् २, ४५ मिथ्या-
 पनादः groundless accusation

अभ्यासः २ Buddh, gain ~~having~~

N 2 accusatives ~~विशेषण~~ ~~mfn~~

Pāṇ 2.3.68 Kāś making a false

^{a.}
accusation निश्चयिणी ~~mfn~~

N ^{a.}
Yājñ, BhP a two fold accusation

अभिज्ञानः Nār.

accusative न. द्वितीया Pāṇ 2.1.24 etc.
(case)

the accusative terminations

द्वितीया Pāṇ 2.1.24, etc,

Having two accusatives द्विकर्मक

mfn Pāṇ 2.3.68 Kāś.

accuse vb ~~#~~ द्वय Nom द्वयगत (ep.)

also द्वयते) MBh, R,

1242 दोषं [#]कृ, दोषेण [#]गमि (with acc),

~~to accuse falsely योजनाय मभ~~
 (with मृषावायः Balar) — सम्मोदये
 Comm. on Kir 13. 58 ~~to accuse~~

(of) आभ ~~→ अभिमुड~~ (acc) Mn.

8. 183 etc, ~~to accuse~~ (of any

great crime) आक्षर caus
 १ १ १ १ १ Suma

आक्षरगत Mn 8. 275, ~~to~~ accuse

~~2.1~~ गह cl 1.10 गहति, गह्यति, गहते,
गह्यते the $\bar{A}$ is more common than

P) Mn 4.199, MBh, R, etc,

~~2.1~~ अभिशंस उS, etc, 11 उपक्षिप उ
उपक्षिपति R, 11 परिवद उ परिवदति

3. $\bar{A}$ MBh, Kāv.
to accuse falsely अभियारण्या Comm. on Kir 13.
58 to accuse of a fault दोषतो ब्र R 2.61.34.

अभियुक्त याज्ञ, अवस्कान्त ८,

| accused adj | अभिशस्त, अभिरास्तक याज्ञ,

N व्यवहाराभिशस्त Wp -)

+ II आप्त L, + पुरस्कृत L, (of a crime)
क्षारित (loc) MBh, 2.238, (instr) R 2.109, ⁵⁵² or fornication

accused (especially of adultery)

N आक्षारित Mn 8.354 & ~~अनाक्षारित~~

N (अनाक्षारित neg) 355. accused

N by a counter-plaint प्रत्यभियुक्त

N MW accused (especially of

fornication). आक्षारित Mn 8.354

a.
R (अनाक्षारित, neg) 355 accused

N falsely अभ्याख्यात Kauś, TUp

a.
N accused in return प्रत्यभियुक्त

N MW accused of a crime क्षारित

N (loc) ~~(instr)~~ MBh, 2.238

d

~~accused~~ a.

(instr) R 2. 109, 55 an accused

person होद्यः W falsely ~~accused~~ a.

मिश्याभिज्ञापु Prabh, मिश्याभिज्ञास्त

Hariv, ~~the~~ इंसित W, ~~the~~ (esp. of
adultery) क्षारित MBh 2. 238,

(instr) R 2. 109. 55, ~~the~~ falsely

~~defused~~ (of) इषित (often in comp)

Mn 6. 66 (v.l. इषित), 8. 64, etc;

MBh, Bhartr, Pañc, etc.

~~2 I अभिज्ञास्त~~ (in law)

(in law) to be accused, अभिज्ञो-

-कथ्य Mn. 8. 50, ~~to be accused~~ (of)

गन्ताव्य (instr) MBh 13. 65 & 68,

termina to accuse others परिवादि-

(in law) accuser अभियोगी m

Mn 8. 52, 58, etc- ~~a false~~

~~accuser~~ मुखावादिन W

accuser n वादिन m Yājñ, Nar,

— व्यवहारार्थिन m Maiceh 9. 5/6

2 परिवादिन m W, परिवादक: W

a false accuser मुखावादिन m W.

~~(in law) accusing~~ अभियोगिन

~~mf~~ Yājñ 2. 11,

accusing adj 2 अभिज्ञांसक 2, 11

अभिज्ञास्ति कृत AP 52.

making a false accusation. मियाभिज्ञासेन mf

Yājñ, 11. 1. 1. accused

trying to accuse others परिविन-
or wishing

दिग् mfn Sis. ~~wishing to~~

~~accused others परिविन रिग् mfn~~

~~Sis.~~

~~II accusing of निवन्ध (comp).~~

३

निवन्धः Mn II. 56,

accusingⁿ परिबदनम् W. accusing of
adultery शारणा L.

~~I (in law) ~~accusation~~ अभि-~~

~~मगः yājñ, etc — अभिरादनम्~~

~~— भाषा dhūrtas, yājñ, sch.~~

Pr. (to)

accustomed शीलम् (often in), शीलम्

GopBr, accustomed to ^{adj 1 II} ओकिवस् RV

6.59.3, चुञ्चु in Sis 2.

14, समुचित (gen) Megh.

accustomed to act शीलम्

GopBr accustomed to act

in another manner अन्यया शीलम्

accustomed to bear

धारयिष्णु Pāṇ 3.2.137

accustomed to comfort

सुखोचित MBh, Car

^{a.}
~~accustomed~~ to do that तदपस RV 2.13.3, 38.1, 8.47.16

^{a.}
accustomed to each other संयुक्त

Pat/on Pān 1.1.50₂ Vārtt 8

^{a.}
accustomed to eat animal food

मांसशील Pān 3.2.1₂ Vārtt 7₂

Pat ^{a.} accustomed to exercise

व्यायामशील W ^{a.} accustomed to

happiness सुखोचित MBh, Car

accustomed to do that तदपस

RV 2.13.3 & 38.1, 8.47.16

^{a.}
accustomed to that लक्ष्मील

लक्ष्मील Pān 3.2.134

the being accustomed to that ताच्छील्यम्

Pāṇ 3.1.194, Paribh 2.11, 1.3.21

Vārt 5 before accustomed

पूर्वोचित R being accustomed to

दृष्टवत् (inf) MBh long ~~accustomed~~

accustomed त्विरपरिचित Megh 93

one who has made anything

part of his nature i.e. become

accustomed to सामीकृत (acc)

Susr. to be accustomed 3rd

cl 4, उच्यते (ā).

acerbity (as of a flavour) ~~the~~

cerbity ~~II~~ कटुत्वम् Subh,

~~II~~ ~~II~~ (as of a flavour कटु म

Ly ~~II~~ कटुकम् मरिच 2, कटुकम्

Subh, कटुकत्वम् Su. 2.

Pterospermum acerifolium, see

Pterospermum a.

4
acetic शौक्तिक, शौक्त मिश्र w.

acetous शौक्तिक, शौक्त मिश्र w.

an acetous mixture of ground
meal and water left to
ferment वाजम (only L.)

ache 1I संरुजनम् Car, 2

1II - (बड़े) समझः •

full of aches वेदनावत् मूत्रः

मिथः.

aching सूत्र वेदनावत् सूत्रः.

(as hemiplegia) अवभेदकः.

aching n. (as hemiplegia) अवभेदकः.

॥२॥

a species of fish Acheiris

Kookur Zibha

कुकुरजिभा L.

chieve ज 1 II प्रकृ, प्रकरोति, प्रकुरुते,

प्रकरोति, प्रकुरुते etc RV, etc —

राध राधयति RV, VS, B३.

achieved adj निष्पादित Pur, Vet, राध
Kat. S. B.P.

to be achieved निष्पादनीय ~~सक~~,

निष्पादितव्य ~~सक~~ ^{mw,} Heat, निष्पाद्य

सक सह.

~~1111~~
achievement II अवदानम् Sak,

Ragh. 11.21, Kum 7.48.

II कृत्या (Pāṇ 3.3.100) AV 5.

9.8, मन्, 11.125, मन् 12.3837.
(N. of well-known Skt. wrk. from Nepal)

divine achievements दिव्यावदानम्

One's own achievement स्वयमनु-
ष्ठानम्.

a kind of Achyranthes करम्भक: Nigh,
 लणशोणिका Nfex, ^{मालिनी L.} पालिनी m L, महाधेता L,
 महादिकटभी L (vel. महालिकटभी), सितालिकटभी L.
 a red-flowering A. रक्तापात्रार्गः L a
 white-flowering A. गिरिकर्णिका L, पाद्वि-
 शदकः L.

Achyranthes axipatica तोयवृत्ति m.
 तोयापात्रार्गः, तोयोज्झा Nfex.

Achyranthes aspera I अथमागर्ग: Av, etc, etc,
 अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: — खरमञ्जरि, खरमञ्जरी
 4.6, Pañcar, कटुमञ्जरिका, समलमञ्जरी
 L, अफुलमञ्जरी L — कण्ठि L, पाण्डुकण्ठः L
 — कर्कशहृत्, कर्कशहृत् L — केशपर्णी L, केशपर्णी
 मोक्षपर्णी L — कर्कश L, कर्कश L, कर्कश L
 घण्टा L, जघोघण्टा — परावपुष्पा, प्रत्यवपुष्पा
 L, प्रत्यवपुष्पा f — वजीरः, नाशकः, वसिरः L
 — शैलवर्धन m L, शैलवर्धन: Ca, शैलवर्धन: L.

II अथमागर्ग, कुरमण्डाल L, क्षारभाक् L
 अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L,
 अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L,
 अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L,
 अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L,
 अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L, अथमागर्ग: L.

a kind of Achyranthes aspera with
 a flower. अथमागर्ग: L.

Achyranthes atropurpurea श्वेता L, —
 श्वेता m L — नाभिका L.

Archyranthes Triandra पत्रक: L, + पत्रक:

Sus, + (नेहमारक: L, + शालाजि 6

L (p. l. शालाजि, शालाजि, शालाजि), + +

सितसार: , सितसारक: L .

together with Archyranthes Triandra

सपत्रक पर Paricar .

~~101~~

acicularis, Andropogon see Andropogon a.

acicularis, Chrysopogon see Chrysopogon a.

aciculatus, Andropogon see Andropogon a.

aciculatus, Chrysopogon see Chrysopogon a.

distilled mineral acids शोधकः.

cid adj 1I अम्ल मन् 5.114, etc,

1II लोहण तु (आ) RV 10.87.9. AV, etc

— दन्तशोधक L. रुचक, 4 शिट 4

शौक्तिक, शौक्त W.

acid digestion शुक्त पाकः Car

the acid juice (of fruits)

अम्लद्रवः Bhp the 5 acids

viz. bergamot, orange, sorrel,

laurand, and citron फलाम्

— पचक L. acid^a seasoning

— महामम W an aggregate of
four acid substances (cardamoms,

the bark and leaves of *Laurus*

4

Cassia and black pepper)

the bark and leaves of *Laurus*

Cassia and black pepper)

कटुचातुर्गोतकम् L become

acid शुक्त त् (आ) इष्ट, etc

Citrus Acid: see citrus A

अग्नि ~~म्~~ a class of plants

with acid leaves अम्लवर्गः

five
five a collection of 5 kinds

of acid vegetables फलपत्रा

जलम् L distilled mineral

acids हावकः having very

a. (N. of a medicinal plant)
acid leaves अमृतपत्र

a. a kind of acid citron
 वृकामिका L. made of acid ;

substances (as a kind of
 drink) कटुज मधु produced

~~for acid substances (as a
 kind of drink) कटुज मधु~~

a. Slightly acid कामत W the

a. turning acid (of food in the
 Stomach) विदाहः Car

acida, Asclepias see Asclepias a. L.

acida, Averrhoa see Averrhoa a.

very acid १ I अत्यन्त, अति तीव्र.

महाम्ल W,

acida, Citrus see Citrus a.

acidity १ I आन्तर्य, अन्तरसः,

अम्लः (with or without ^{रस} ~~sava~~),

Suśr,

कवरम् L, काटुकम् गुणम्

युवादि, दन्तशठः L, चोक्रयम्

गृह्यदि, पाचनः W.

acidity of stomach १ I अम्लिका

अम्लीका Suśr, आम्लिका,

आम्लिका L, अम्लीका शुक्राकः

~~Car~~ अम्लपित्तम् - शुभ्रपाकः Car,

acidulous / कांतिर मरुत म

free from ^{a.} acidity व्यक्त मरुत म

Car .

acidulous कतिर W.

- 1 | 10 + 1 + 1 + 1

acknowledge ub / श्री cl 7 जानाते,

जानाते VS 18.51 f, AV 7.5.19, ŚBr 1, 11, 14,

अनेका, प्रतिज्ञा RV, AV, MBh, संज्ञा चि. 1.3.4

हृ — प्रतिपद् प्रतिपद्यते MBh, h, etc —

ग्राह् उपगते RV, AV, VS, ŚBr, MBh, etc, नमिहा

ग्राहते R — प्रसमीक्ष् प्रसमीक्षते MBh,

समावेक्ष् समावेक्षते (cf. also समवेक्षति) R —

आगच्छा आगच्छाते, आगच्छते, इष् cl 6 इच्छति

(cf. and Ved. also इच्छते) वि. Comm, उपे

उपेति ŚBr, Comm on Nyayam, परिचक्ष्

परिचक्षे MBh, विभू caus विभावयति MBh,

हृ, etc, संगृ संगिरते Śewad, Tīrat Sch,

(two) समावेक्ष् समावेक्षयति (two acc) Visat,

अभिनन्द्, अद् AitBr, Mn, etc, पन् caus

पनयति पनयते RV.

~~to~~ ^{to} acknowledge as one's own

संज्ञा, संजानाति SaddhP ~~to~~

~~acknowledge~~ ^{acknowledge} Unanimously

अभिसंधा RV 1.101.6

~~acknowledge~~ ^{acknowledge} one's self guilty

शिरः ^(acc) with caus of वृत्, ^{or with} with उपस्था

~~to~~ ^{to} entirely ~~acknowledge~~ समभिज्ञा

MBh.

to be ...
1. इष. Pass इष्यते, प्रख्या Pass

प्रख्यायते, मन, मनः, etc. to lead

to lead to

to (lead to words i.e.) Cause

to acknowledge प्रती Caus

प्रत्याययति Kālid (Pass

प्रत्याययते).

119-11

Katyāṣṭha, Mānava Smṛiti Nir, Mn, MBh,

etc, # सम्प्रतिपन्ना यज्ञे = Sch, Kull, #

प्रमाण MBh, Kāṣ, etc,

acknowledged (as) समाख्यात (comp)

प्रमाण Katyāṣṭha, Mn, (as)

x - Car, # समाज्ञात (nom or comp)

x - MBh, Hariv, acknowledged (as)

a brother) प्रतिपन्ना यज्ञे, Paricat

tit (as, a claim) प्रपन्ना यज्ञे

acknowledged (by) अभिसंज्ञित

इति Mn, Yājñ, MBh, etc, प्रमाण MBh, Kāṣ, etc.

(in comp) MBh, 12.4793, as

acknowledged by each यथाभिनिविष्ट

Jātak / one who has acknow-

- Universally acknowledged
- सर्वतन्त्र W having an acknow-
- ledged meaning प्रतीत्यार्थ

Nir ^{one who has acknowledged anything as the}
^{अभिनिन्दनीय (प्रतीत्यार्थ)} ~~ack~~ ^{to be acknowledged} ग्राह्य Mn 8.78

युक्त, M Bh, etc, ~~स~~ गृह्य W -
 अनुमन्तव्य Inscr ^(as an opinion) ~~आख्यान~~

अभिनिन्दनीय ~~Sāk~~ प्रतीत्य, ~~स~~
^{ले} प्रतीत्य R Prāt, Sāmk - ~~the being~~

acknowledgement ^{IT} प्रतिपत्ति तु यज्ञ

॥ ग्रहणम् ⁵ प्रतिज्ञा म३५, क३५,

etc, ^५ सम्प्रतिपत्ति तु म३५, क३५, etc.

Out of acknowledgement

॥ दुवायु RV. 7.18.14, 25. ^३

One who acknowledges past benefits ५
अभिलेखितं ~~the~~ भुवि, इति.

acknowledging ^{1.1 adj.} ग्राहिन् आर्यत

Sarvad, ~~the~~ पणितु RV.) प्रतिज्ञा (५८)

Vajracch, १११

acknowledging merit ^{or good qualities} गुणग्रहीतु

गुणग्रहीतु २.३३, Katha ५.१०, It (५.१०)

Bhām १.४, acknowledging

past services कृतज्ञ (आ)

मन्, yājñ, etc not acknowledging

benefits अकृतज्ञ.

acknowledging १.११ विख्यापनम् MW

acknowledging good qualities, ^{or merit}

गुणग्रहणम् Hear 6. Sinhās.
the being acknowledged २.३३ (Udoh)

गुणग्रहणम् २.३३ (Udoh)
Nigama, Sch.

(acme) + I विरसु न MBH, Kāv,

etc, tt शुद्धा Mariv 6424,

II सीमन् U Kāv, Inscr.

reconstituted, Phascolus Phascolus

(Aconitum ferox) + I संविषा, ^(the plant) उपविषा, अतिविषा L,

I II काश्मीरा L, गरलम् (गरलः)

L, पीता L, शुद्धा L, ...

विरुपा L, श्यामकन्दा L, खेत-
कन्दा L.

the plant Aconitum ferox

उपविषा L — अतिविषा the

the root of Aconitum ferox ...

1 I Aconitum heterophyllum

1 - प्रतिविषा Car, Bhpr, (dear to

the ghuna insect) Aconitum

heterophyllum, गुणवद्भूमा Bhpr

1 - 1. 213.

+ I Acorus ^{Ca} calamus वचा Hear,

+ II इक्षुपत्नी, इक्षुपत्नी Nir, etc

गन्धजटिला L, tt जटिला L, tt

पुलोमा L, वचा L, मडल्या L,

— रक्षोदनी L, (prob) Acorus

calamus सुपद्मा.

बुध्यात) KV, etc.

acquaint vb आचक्ष आचक्षे MBh
13.1986, R.

(to be acquainted (with))

† बुध् cl 1 बोधाति, बोधते, cl 4

बुध्यते (cp. also बुध्यति) RV,

etc, †† विद् cl 2 वेत्ति (with

acc, in older language also

with gen) RV, etc, †† प्रज्ञा, प्रज्ञा-

नाति (acc) RV, etc. ~~to become~~

to become acquainted (with) ना cl 9

जानाति, जानीते (acc, rarely gen, MBh 3-

2154, Hariv 7075) RV, etc, सामान MBh,

Hariv, Vet — विद् cl 2 वेत्ति (with acc, in
older language also with gen) RV, etc,

प्रतिविद् प्रतिविद्यति, प्रतिवेदते (acc) MBh —

परिचि (acc) Kav, Rājāt, Pāṇi, अवक्ष caus

अवक्षारयति MBh, etc, प्रतिपद् प्रतिपद्यते MBh,

R, etc, प्रतिभू caus प्रतिभावयति (acc) MBh,

बुध् cl 1 बोधाति, बोधते, cl 4 बुध्यते (cp. also
बुध्यति) RV, etc.

to become thoroughly acquainted

with समवगत, समवगच्छति BhP.

to desire to become acquainted

with बुध Desid बुधयति, बुध-

हसते Nyāyas, BhP to make

acquainted with ग्रह Caus

ग्राहयति (acc) Nir 1.4, Ap 1.8.

25, Mn 1.58, MBh, etc, to make

a person acquainted with बुध

Caus बोधयति, बोधयते MBh, Kāv,

to desire or wish to become acquainted

with बुध desid बुधयति, बुधयते Nyāyas,

BhP, सो desid बुधयति (Pan 1.3.57, ep.

also Pn) Mn 2.13, MBh, etc.

acq. x. see ३१ (with) ३२
+II परिचयः MBh, Kāv, etc, etc

परिचिति † Sāntis—

+II आनुगत्यम् L, LL उपगमः —

विभावः L — संसर्गि † W —

संसर्गः (ife) — W — सम्भवः W.

~~acquaintance with संज्ञाः~~

N (ife † आ) (inst. with and
without सह or. comp) Kāv,
Rājat, Kathās.—

N

+II विज्ञानिता (ife) Kām, † वेदित्वा,

वेदित्वम्. to make a person's

acquaintance परिचितं.

acquainted (with) loc RV 4.19.10, MBh, R, Ragh, etc, संसृजित W, परिनिष्ठित (loc)

Mn, MBh, etc

+ MBh आनिष्ठित RV 4.19.10, MBh धारमत्

+ (अनी) W, MBh परिनिष्ठित

(loc or comp) MBh, Kāv, etc,

+ विनीत (loc or comp) Yājñ,

R, etc, MBh विनीत Yājñ, Vās,

विनीत comp RV, etc, MBh स्वदे

(loc) Garit, MBh संसृजित (loc)

MBh, R. acquainted with all

worlds सर्वलोकविद् MBh

a. acquainted with anything

मार्मिक (loc or comp) Bhām,

- परिगताः Kālid ^{a.} acquainted
 with in various ways विप्रतिपन्न
- W ^{a.} acquainted with Sāṃkhya
and Yoga सांख्ययोगवत् MBh
- ^{a.} acquainted with snakes सर्पविद्
- ^{a.} ŚBr, Aśv Ś acquainted with
songs गीतः Yājñ 3. 116
- ^{a.} acquainted with the character-
istics of woman स्त्रीलक्षण-
- विद Jātakam ^{a.} acquainted with
the destinies of men देवकीविद
- ^{a.} L acquainted with the story
of Vāsavadattā वासवदत्तक

Pat on Pan 4.2.60 ^{a.} acquainted
with the Veda ज्ञानिन् Bhatt

becoming acquainted with ज्ञानिन्
Sāṅkhya Sū. 13, Gobb, Mn, etc
intimately acquainted ^{a.} ज्ञानिन् ^{a near relation} ज्ञानिन् ^{kins} ज्ञानिन्

RV, AV, 12.5.44, TBR 1, etc
^{a.} nearly acquainted संसृष्ट MBh,

R, Hariv one well-acquainted
with all science सर्वज्ञासूत्रप्रवेष्ट

m MW ~~for~~ perfectly ac-
quainted with सम्पन्न (yfc

or with loc), well ac. ज्ञानिन् (yfc),
सुनिश्चित (loc) R, पर्यवसान (loc) C, प्राकृतिक (yfc)
Hain, विवेकज्ञ (comp).

etc to be made acquainted
with बोधायित्वा Prab. ^{very}
difficult to be acquainted
with सुदुर्ज्ञेय MBh.

wishing to become acquainted
with आजिज्ञासु MBh 12. 3884.
becoming acquainted with still
Sankh 13, G. 13, Mn, etc.

सुतारा Tattvas, Sāṃkhyak, Sch

to be acquiesced in आश्वास्य म्ह

Megh.

to cause to acquiesce संज्ञा cons

संज्ञापयति, संज्ञापयेत् SṢ, Grh SṢ,

MBh, BṛhP.

तत्ता.

++++

acquiescence समतम MW.

a kind of

(Sāṃkhya phil.)

of mental acquiescence

अपारम entirely acquiesced in

समनुज्ञान mfn W (in Sāṃkhya)

Name of one of the 5 kinds of

(Sāṃkhya)

external acquiescence सुमरीयिका

Tattvas

(scil. तृष्टि.) Tattvas (in

Sāṃkhya) one of the four forms

of internal acquiescence Sāṃkhya

तृष्टि t, तृष्टयः t pl. MW

(in Sāṃkhya) one of the nine

(Sāṃkhya)

kinds of acquiescence (tūṣṭi)

सुतास Tattvas, Sāṃkhya Sch.

Acquilaria Agallocha अगुरु^m. Mn.

Acquirable adj लभ्य MBh, Kāv, etc, प्राप्य
MBh, Kāv, etc.

~~Acquire~~ acquire

acquire ७६ अर्ज् ल अर्जति Naish,
Bhatt, caus अर्जयति, अर्जयते MBh, Mn, etc,
उपार्ज् caus उपार्जयति, उपार्जयते Kām, Pañcat,
ऋज् ल अर्जति, अर्जते, caus अर्जयति Shatap
6.16 — उपलभ् उपलभते MBh, R, Mn, Mrichh,
etc, समालभ् समालभते Hit — विद् ल 6
विन्दति, विन्दते RV, etc, संविद् संविन्दते RV,
ऽभ्र, Bhp — साध् caus साधयति ऽभ्र, etc,
प्रसाध् caus प्रसाधयति Vcar, Pañcat,
सम्प्रसाध् caus सम्प्रसाधयति Mn — उपादा
उपादते MBh, Bhp, Mālav, etc, समुपादा समुपा-
दते MBh, MārkP — सम्पद् caus सम्पादयति
(rarely सम्पादयते) AV, R, etc — संचि संचियते
संचियते Mn, MBh, etc — सप्रधिगम् सप्रधिगदति
Mn, MBh, etc — समालम्ब् समालम्बते Hit (७.१).

तु cl 1 (rarely A), ~~तु~~ तशति

RV, 8.100.8, MBh 12, F, ~~निबन्ध~~

निबध्नाति MBh, Pāṇc, ~~निर्जि~~ निर्जयति

~~परिक्री~~, परिक्रीणाते (Pāṇ 1.3.18)

~~really~~ more frequent in P,

AV, SBh, Lāty, Gob, + प्रसाध Caus

प्रसाधयति Vcar, Pāṇcat + वन

cl 1, वनति (Dhātup 13.19, 20, 19.

42) (Ved. also वनते), cl 8

वनोति, वनुते (Dhātup 30.8) RV,

AV, SBh, वनुष Nom वनुषते (only

वनुषन्त) RV 10.128.3, संश्रि

संश्रयति, संश्रयते Mn. 10.60, सं

संविद्, संविन्दते RV, ŚB, BkP सन

९१ 1, 8, सनति, सनते, सनोति, सनुते

RV, AV, Bk, ŚB, संचि, सचिनोति

संचिनुते Mn, Bk, etc संधय Nom

संधयति (with आत्मनि) + संमधिगम

to require additional

अधिधा Ā RV ^{a.} to require

by conquest विजि, विजयत

(rarely विजयति) Bk, Mn, etc,

सम्प्रसाध् Caus सम्प्रसाधयति MW
(सम्प्राप् सम्प्राप्नोति Mn, MBh, etc)
सृज् cl 1 २ सृजति Dhātup 7.50, ॥
सृज् २ सृजत - Mn, 8.140,)

शुक्ल cl 10 २ शुक्लयाति Dhātup 32.
75, ॥ (in gambling) जि cl 1 २
जयाति, जयते RV, etc.

to acquire additionally

अधिधा Ā RV ^{a.} to acquire

by conquest विजि विजयत

(rarely विजयति) Bṛ, MBh, etc,

॥ जि cl 1 जयति, जयते RV, etc,
(by contact)

॥ संजि संजयति RV, AV, TB, etc

उपजि उपजयति GopBr 2.2.16

to ^{a.} acquire by experience समुपलभम्

समुपलभते (ep. also समुपलभाति)

VarBrS to ^{a.} acquire by fighting

आभियुध RV to ^{a.} acquire by

purchase ग्रह cl 9 गृह्णाति,

गृह्णाति, गृह्णीत (instr of price)

mn, 8.201, Yājñ 2.169, R, etc

to ^{a.} acquire completely समाप

समाप्नोति AV, माझ, etc ^{a.} to acquire

for one's self चि. cl 5 चिनोति,

चिनुते मपण्द up, माझ. 1, 5, 14

आत्मसात् कृ, आत्मसात्कराति

to acquire repeatedly सग

संतुष्ट, संसन्न्यत, सासायत, संसन्ति

to acquire together समुपार्ज

Caus समुपार्जयाति Bhp. whose

तुगाशितव्य Ait Bhp. having acquired

उपादाय P - आपन्न to ^{or wish} strive

to acquire उपादा ^d Desid P

उपादित्साति Bhp 5.14.7,

1. विद्या Desid विदधित्सते,
विदधित्सत MBh, ## सन् Desid
सि सनिषति, सिषासति - RV, T.,
AV.

to acquire repeatedly सन् intens
संसन्यते, सासायते, संसन्ति.

acquired adj अर्जित, उपार्जित MBh,
Mit, etc, समुपार्जित MW - प्राप्त Mn, MBh, etc -
उपात्त, समुपात्त MBh, R - अधिगत, अनुगत,
अन्वित, अन्वीत. Bālar, Kir - जित RV 8.16.4,
AV, etc - वित्त AV, Bā, विन्न - सिद्ध MBh,
Kagh - आपन्न - उद्भूत MW - कृत AV 3.24.5
- प्रणिहित W - भूत Kathās - युक्तिकृत Car
- संसाद Bāp - समुपार्जित f. (अ) W.

acquired by acts कामजित ^{a.} ~~अधि~~

acquired by ancestors पितृजित

RV ^{a.} acquired by a father (as

property) पित्राजित MW ^{a.} acquired

by knowledge विद्याजित W

^{a.} acquired by learning विद्योपाजित

MW, ^{a.} विद्यालब्ध W acquired

by one's self स्वयमजित Gaut,

mn, yājñ, etc ^{a.} an acquired

enemy कृत्रिमशत्रु mn W, कृत्रिमशत्रु

mn Comm. on yājñ an

^{a.} acquired friends (on whom
benefits have been conferred)

कृत्रिममित्रं यवज्ज्ञ, ^{a.}sch an
acquired friend (from whom
benefits have been received)

कृत्रिममित्रम् यवज्ज्ञ, ^{a.}sch acquir ed
in a legal manner धर्माहत

Āpast ^{a.}acquired in an honest
^{a. acquired long ago} ^{विरसंचित Hit 1, 6-15}
manner सागम Vishn ^{विश्वामित्र Kathas} an

^{a.}acquired neutral कृत्रिमोदात्तः

Comm. on यवज्ज्ञ acquired ^(human)

VS, etc ^{a.} acquired with all
knowledge सर्वज्ञानविद् RV

acquired long ago चिरसेवित

Hit 1, 6. $\frac{15}{16}$ (p. 1.) चिरसम्भूत Katha

^{a.} acquired within a year संवत्सरसात

f (आ) TS ^{a.} easily acquired

स्वात् RV ^{a.} formerly acquired

पूर्वोपाजित Pāṇ. having

^{a.} acquired wealth जेन्यावसु

the loss of what has been ^{a.} लोभनाशः MBh

Sāy, RV 7.74.3, 8 lost

^{a.} after being once acquired

अनधिगत

कलध्वसाः W not ^{a.} अनधिगत TS

one who has acquired ^{a.}

Knowledge 1. गृहोत्पत्तिविद्य W,
 + उपात्तविद्य Kathas, + कृत्तविद्य
 MBh, R, Pañcat, + (from)
आत्तविद्य (abl) Vop

One who has acquired wealth
आत्तविभव Grant Self-acquired

स्वाप्नार्जन Prayāt the loss of
 what has been acquired.

न वध्यनाशः MBh what has
 (household, property, wealth)
 been acquired, गयः (गृहव्यादि)

RV, AV. Worthy of to be

66 not acquired अनधिगत .

to be acquired adj 1I अर्जनीय,

Kathās, + उपार्ज्य Kathās,

1II वेद्य TS, VS, + सनित्व RV,

+ (as knowledge) साधनाय Kathās,

+ हर्तव्य Mn, Pañcat.

being acquired वेद्य TS, VS

to be acquired by perfect

meditation संराध्य Samk to be

Variously acquired विप्रतिपद्य

or desirable to be acquired

विप्रस्य or worthy to be acquired

विप्रितव्य ActBr, उपलभ्य Pan 7.1.66.

acquiring in the acquired
उपादाय.

acquirement 1 I अधिगमः, ॥

अधिगमनम्,

1 II आराधनम् L, ॥ उपापः, ॥

नोति ॥ W, ॥ (७८) सङ्गमः (सङ्गमम् ७८)

अर्धर्चादि, यु ह आ) (gen) Pañcat,

॥ सम्प्रतिपत्ति ह MBh.

acquisition gained by learning विद्याहासः W
acquisition of any science
a.

ग्रहणम् Mn 2.173, MBh 3, 14, Ragh,
a.
etc acquisition of knowledge

विद्यागमः Kāre, ॥ विद्यार्जनम् W,
a.

॥ विद्याप्राप्ति ह W acquisition
of practice प्रयोगग्रहणम् Da's
a.

acquisition of prop. ty द्रव्यपरिग्रहः

R,
द्रविणागमः Pañc 2.12 (B. द्रविणोदय)
a.

acquisition of religious merit

a.
धर्मावाप्ति ह R acquisition

of success सिद्धि लाभः MW

a.
acquisition of wealth II

द्रव्यार्जनम्,

II अर्थ II द्रव्यसिद्धि II

any acquisition gained by

learning विद्या लाभः W the

acquisition of property

द्रव्यपरिग्रहः R Various

acquirements विप्रतिपत्ति II W

business is to acquire ^(= acquisition) व्यापक

for Na gh 2.18. ^{the wishing}

to acquire ~~that~~ ~~होति~~ ~~for~~
हिसा MBh, Kāo, R ~~1.6.1~~ etc.

acquiring ^(one who acquires) adj, I I अर्जिन Sīs, +

उपाजक L, + अर्जक L, + विन्दु

Particular Bē, अर्जिगन्तु m,

ग्रहिन् R 3.72.1, + जित् ~~हे~~

(Pāṇ 3.2.61), ॥र Naish, ॥विद् (॥र)

॥ वेदीयस, ॥ वेदुक TS, TBH.

acquiring cattle गोविद् RV

^{a.}
acquiring cows गोविद् RV

acquiring fertile soil उर्वराजित

^{a.}
RV 2.24.1 acquiring food

^{a.}
अन्नाविद् AV 6.116.1 acquiring

friends मित्रविन्द MBH, ॥

मित्रयु W acquiring gain

अहोवत् RV, अहरणवत् Sāy

^{a.}
acquiring learning विद्यानूपासिन

W a. most सतिष्ठ † (आ) RV.

wishing to acquire सन्निध्यु RV. ३१
wishing to acquire that तत्सिन् RV 1.61.4.

RV 1.61.4
n (the act)

acquiring ११ अजनिम् मन्, 12.79, etc,

1१ उपगमः śak 14 c, ११ (as, knowledge)

उपादानम् Hit, Vop, ११ प्रतिपत्ति १

Gaut, śamk ११ विधम्, ११ संवननम्,

संवनना मा३४, ११ संसननम् Nir 12.११,

११ सननम् Nir 6.22, ११ स्नाकरणम्

Nir, yājñ, Rājāt,

the act of acquiring उपाजनिम्

उपाजना R, Pañcat. (the act of)

of acquiring together समुपाजनिम्

a.
मन् 7.152 acquiring anything

by knowledge ^{or teaching} विद्यार्जनम् W

^{a.} acquiring anything by teaching

विद्यार्जनम् W ^{a.} acquiring

learning विद्यानुपालनम् W

^{a.} the acquiring light स्वर्णाति

RV.

acquisition = आप्ति + ऽBer, R, MBh, etc,
 रिप्राप्ति + R, पर्याप्ति + L, प्राप्ति + Mn, MBh, etc, प्रापणम्
 n, Āpast, MBh, व्याप्ति + Av, ऽBer, सम्प्राप्ति + MBh, R, etc
 — लाभः Mn, MBh, etc, लब्धि + Yājñ, Kathās, Pur,
 अभिलम्भः Nalac, उपलब्धि + MBh, Vikar, Ragh —
 योगः RV, AV, TS, Kauś, MBh, (of knowledge) उपयोग
 part 7.1, प्रयुज् + RV — विन्तम्, विन्तानि RV, etc,
 वेत्ति + ऽBer, Chāp, Vyāṅg, वेदः, परिनेदनाम् W,
 वेत्ति + T Ber, संविद् + Maith S — सतः Bāp,
 धाति + RV, AV, TS, Bā, सति + RV, सति + RV,
 संसतनम् Nār 12.45 — परिग्रहः MBh, Kāṇ,
 etc, संग्रहणम् R — (व्) विनिष्ठा + (वृ) Maithāp,
 Kāṇṇad — साधनम् (वृ + आ) Kāṇ, Bāp —
 सम्पत्ति + AitB, etc, सम्यद् + Vāṅg, Sāṃv,
 Pur — आधिगमनम् ^{अधिगमः} — उपनिष्ठा Mṛicēh, Kathās
 — वंशः RV 1.122.12 — नीति + W — पुष्टम् RV,
 VS, AV — प्रसक्ति + W — प्रसवः Vā — मनः L —
 राधनम् L — सानत् = RV, VS.

acquisition = आपत्ति $\vdash$ $\dot{S}Bc, R, MBh, etc,$
परिप्राप्ति $\vdash R$, पर्याप्ति $\vdash L$, प्राप्ति $\vdash Mn, MBh, etc$, प्रापणम्
 $Mn, \bar{A}past, MBh$, व्याप्ति $\vdash AV, \dot{S}Bc$, सम्प्राप्ति $\vdash MBh, R, etc$
— लाभः Mn, MBh, etc , लब्धि $\vdash Yajñ, Kathās, Pur,$
अभिलाभः $Nalac$, उपलब्धि $\vdash MBh, Viker, Ragh$ —
योगः $RV, AV, TS, Kauś, MBh, (of knowledge)$ उपयोग
 $yant 7.1$, प्रयुज् $\vdash RV$ — विनम्र, विस्तानि RV, etc ,
विनि $\vdash \dot{S}Bc, ChUp, Pūr, ŚrS$, वेदः, परिवेदानम् W ,
विनिनि $\vdash TBc$, संविद् $\vdash MaithS$ — सतः BhP ,
सति $\vdash RV, AV, TS, Bc$, सगति $\vdash RV$, साति $\vdash RV$,
संसननम् $Mch 12.45$ — परियरः $MBh, Kāṇ,$
 etc , संयहणम् R — (of) विनिनि $\vdash (Pūr) MaithUp,$
 $Kāṇyāt$ — साधनम् $(iñc \vdash Jā) Kāṇ, BhP$ —
सम्पत्ति $\vdash AitBc, etc$, सम्यद् $\vdash VarBcS, Samvat,$
 Pur — आधिगमनम् $\vdash$ उपशिक्षा $Mricch, Kathās$
— तंशः $RV 1.122.12$ — नीति $\vdash W$ — पुष्टम् $RV,$
 VS, AV — प्रसक्ति $\vdash W$ — प्रसक्तः VS — भनः L —
साधनम् L — सामन् $= RV, VS$.

1.4 acquisition and preservation

of property योगक्षेमः, यागक्षेमाः

योगक्षेमम्

m pl RV, etc योगक्षेमो m du
a. made by learning विद्याप्राप्ति & W wellfare

the act of acquisition अधिगमः
or friendship

acquisition of friend मित्रलाब्धि

(N. of 2nd book of
Pāṇini's text)

& W, मित्रलाभः Var, मित्रसम्प्राप्ति

& acquisition of friendship

मित्रलाब्धि & W, मित्रलाभः

a.
acquisition of knowledge विद्या

विद्योपार्जनम् MW, विद्योपार्जना

ML, विद्याधिगमः Mālatī,

विद्याग्रहणम् Kās ^{a.} acquisition

(of the knowledge) of the preme

spirit आत्मन्म AP

^{a.} acquisition of land क्षेत्रसाति

RV 7.19.3, # क्षेत्रजित्यम्

VS 33.60 ^{a.} acquisition of

learning विद्यात्मन् W, acquisition

of learning (from) विद्यापथागः

(abl) Gaut ^{a.} acquisition of

offspring लोकसाति (लोकशक्ति)

RV 6.18.6.10.25.9, TB 1.2.11

अर्थार्जनम् ^{a.} acquisition of profit
(welfare)

भोगलभः Laty ^{a.} acquisition of
property धनार्जनम् W, + अर्थार्जनम्

^{a.} (of the knowledge) of the Supreme Spirit
आत्मार्जः Ap
Hit, अर्थार्जनम् / acquisition ^{a.}

of the Veda वेदावाप्ति f Brahman,

^{a.}
वेदावाप्ति f Hcat- acquisition
of Vedic lore वेदविद्याधिगमः

Maitrily ^{a.} acquisition of

wealth I अर्थप्राप्ति † car, ††
 अर्थलाभः, †† अर्थोगमः [Vātsy],
 अर्थोगमः [Māh 3.88], † वित्तागमः
 Mn, Pāṇicā, वित्ताप्ति †, †

II धनसाति † RV, AV, VS,
 धनराधनम् S, †† वसुसन्धि
† Vait. are acquisition

made by learning विद्याप्राप्ति

† Complete acquisition

(as of knowledge or learning)

समाप्ति † Apast complete
acquisition of the Veda वेदसमाप्ति

† Asv Gr free from anxiety
 about acquisition निर्देशदाम मन्
 Bh 2.45 lawful acquisition a.

(of property) आगमः मन्, मBh,
 et previous acquisition पुरोजिते

† RV simultaneous acquisition a.
 समुपाजनम् मन् 7.152.

acquit ^{ab.} १॥ शुध्, शुन्ध् caus बोधयति

Mn, Kām.

acquittal ^{n.} १॥ परिशुद्धि ॥ Ragh.

Bālar, Kathās,

१॥ शुद्धि ॥ युवज्ज, ॥ संशुद्धि ॥ W.

judicial acquittal शुचि ॥

W.

acquittance n १॥ निस्तारः Hit,

॥ निष्कृति ॥ RV, etc, ॥ निष्क्रयः Sis

1.50, उपग्राम युवज्ज ॥ ॥

1॥ शुद्ध Kār, Var Bās, Sūtr, ॥

शुद्धिमत Bālar, ॥ (of a crime)

संशुद्ध W.

One who has acquitted

himself (of a duty) शुद्धि

(life).

to be acquitted (as debt)

संशुद्ध ~~संशुद्ध~~ W.

॥ १४२१ ॥

(the flavour)

acrid ~~1~~ adj 1E उग्र RV, AV, TS, R,

Śak, Ragh, etc, ~~4~~ तिग्म RV, etc, ~~4~~

उष्ण † (आ, rarely इ), ~~4~~ विदाहिन W,

~~4~~ क्षार † (आ) (gana जनेनादि)
सक्षार VarBrS,

R, Pañcat, Bhp, etc, ~~4~~ (one of the

six kinds of flavour 'rasa' ~~4~~)

कटु † (अ, 3:) MBh, Suśr,

Bhag, etc,

~~1~~ II कटोः (Un 1.67), ~~4~~ पटु †

(पटु, ~~or~~ पट्टा) MBh, Kāv, etc. ~~4~~

any acrid

substance क्षारम् Kathās 93.14,
any acrid substance (esp. an
alkali such as soda or potash)

क्षारः Kāty, Yājñ 3. 36, MBh,

etc decade of acrid substances
a. not a. क्षारम्

क्षारम् न दृश्यात् not eating

a. acrid substances nor (drinking)

spirituous liquors nor eating

meat अक्षारमद्यमांसाद Var Yogay

a. (to) overflow with acrid sub-

stances क्षार, caus क्षारमात

Mark P 8. 142 producing

a. acrid ~~humours~~ humours

in digestion कर्मात्मक, कर्मा-

पाणिना, कटुनिपातः सूत्रे the
or a triad of
three, ^{a.} acid substances (natron,
 saltpetre, and borax) त्रिद्वाराणि

n pl Bhpr 5. 26. 234, त्रि-

द्वाराणि, a 'trial' of 'acid
substances, natron, sulphetres

borax. द्वात्रयम्, क्षारत्रयम्

^{a.}
very acid. प्रवर Bham.

acrimony उग्रता, उग्रत्वम् 'MBh,

Sāh, etc.

absence of acrimony (one of the

thirtyfive Vāg-gūnas of a

H

Tirthankara) अमनवेदिता Jain.

acris, pimenta see pimenta a.

acromion अंसमूलम् ~~a~~ L.

across ~~वि~~ I E तिर: (१ स्वरार्थे) RV, AV,

7.38.5,

I E तिरच्योन mt (अत) RV 10.2.129.5,

AV 19.16.2 (?), TS, ~~त~~ तिर्यक

ŚBr, Kāty Śr, Śāṅkh Śr, V Prāt,

Mn, etc, * तिरच्यो instr RV 1.61.

12, 2.10.4, 10.70.4, तिरच्यो loc

ŚBr 2.3.2.12, Kāty Śr ~~१७~~ 17.8.

14 & 12, 1, ~~त~~ मार्गेण (life).

a little across आतिरच्योन mt

across
Dab across a road आधिपथम्
(a wave, billow)

ŚBr ^{a.} across-goer तरङ्गः R 4.

41.29 ff, Jaim Jain, Susr,

Sak, etc (like f आ Pañcat,
Kathās 72) ^{a.} bringing across

पार mfn RV 5. 31. 8 going

^{a.} across अदणयावन् mfn RV.

8. 7. 35, तिग्मञ्च mfn SB

14. 9. 3. 2 तिग्मञ्च mfn

gal leading across पारद
^{a little a.} अतिरिक्त
mf (आ) n (comp) Siṅhās

^{a.} placed across व्यत्यस्त mfn

Mn 2. 72.

act ab । चर् cl । चरति, rarely चरते
RV, AV, etc, आचर् आचरति Mund&P, Mn, MBh,
etc, विचर् विचरति MBh, Pañcat — चेष्ट् cl ।
चेष्टति, चेष्टते Jobh 1.6.19, MBh, R, Śak, Rājāt
3.493, संचेष्ट् संचेष्टते MBh — वृत् cl । वर्तते
(rarely वर्तति) Mn, MBh, etc, परिवृत् परिवर्तते
(cf. also परिवर्तति) R, सम्प्रवृत् सम्प्रवर्तते R,
MārkP, Śāh — व्यवह् व्यवहरति, व्यवहरते MBh —
प्रयुज् प्रयुङ्क्ते (rarely प्रयुनक्ति) Mricch,
Kālid — प्रसृप् प्रसर्पति Kām, Kathās —
या cl 2 (Śhātup 24.41) याति MBh — विष्
cl 3 विवेष्टि RV, also cl 1 वेष्टति RV, ŚBr,
शील् cl 1 शीत्ति Śhātup 15.16.

to act according to प्रवृत्त

प्रवर्तते (cp. also प्रवर्तति) (instr),

abl) MBh, Kāu, etc,

। II आभूष $\approx$ आभूषति (loc),

आभूषा $\approx$ आभूषति, आभूषते R, Bhp,

to ^{a.} act according with प्रवृत्त

प्रवर्तते (cp. also प्रवर्तति) MBh, Kāu,

etc.

to ^{a.} act against प्रतिविधा

प्रतिविदधाति, प्रतिविध्यते (3)

Kād ✓,

।II- विवेष्ट् ^{a.} विवेष्टति, विवेष्टते Mn,

MBh, etc, M-प्रतिपत् ^{a.} प्रतिपद्यते (loc.

gen or acc) MBh, Hariv, R ✓

^{a.}
the act as one lives कामकारं कृ

^{a.}
let to act badly toward

विनिष्क ^{a.} विनिष्करोति, विनिष्करोते Mn

9.213 to ^{a.} act in any way

towards अतः cl वर्तते ^{a.}

(rarely वर्तते) (instr, acc)

SBh, Mn, MBh, etc to ^{a.} act in

conformances to अनुपपत् to ^{a.} act

in conformity to अनुगा RV

to act in general अर्च + कर्ति

rarely चरते RV, AV, etc ^{a.i.} to act

in peculiar manner प्रचर +

प्रचरति (ep. also प्रचरते), MBh, etc

^{or} etc ^{a.i.} to act in (The) place of an

enemy ^{or} रिपु, स्थाने वृत् ^{a.i.} to act

^{or} kindly वृत् (with प्रियम्) कर्ति

(rarely कर्ति) to act like a
Quonon

Indra कृत्रय Nam कृत्रयते

Pat to act like Krishna कृष्ण

Nam कृष्णते Vop 21.7 to act

like Nārāyaṇa नारायणाय Nam

नारायणायते Pat to act like

the Asura Baka बकाय Nam

बकायति Bh P to act one's

self towards समाचर समाचरति

(sp. also समाचरते) (100) MBh,

Patient to act to the satisfaction

of दक्ष cl 1 (dat Nir 1.7) RV

to ^{a.} ~~act~~ towards ~~ह~~ समुदायर

समुदायरति M.Bh, ॥ प्रक्रम

प्रक्रमते M.Bh,

॥ प्रतिपद् = प्रतिपद्यते (loc, gen

or acc) M.Bh, Hariv, R

~~to act towards anyone or~~

~~towards विरुद्ध~~ विरुद्ध

~~Hom~~ विरुद्धयति (loc) Hom

^{a.} to ^{a.} ~~act~~ under another's

mand हुत (loc with

परान्या) cl 1 परान्यावर्तते (rarely

परान्यावर्तते) to ^{a.} act up स्पृश

cl 6 (Bhāṭya 28.128) स्पृशति

(m. c. also स्पृशते) Sarvad,

Bh P to ^{a.} act violently उन्मथ

उन्मथ, उन्मथति MBh, Hariv, R

to act want only चरु इतरे

चरु इतरे ^{A or} or rarely वर्तते

Bhāṭya 4.14 to ^{a.} act with कृत् cl 1

वर्तते (rarely वर्तते) ŚBr, Mn,

MBh, etc, संविधा, संविद्यति

+ he acted when that was his duty Pañcat
५

संविद्यते (instr) Pañcat

to ^{a.} ~~act~~ wrongly फक्क cl 1

L, ut अपचर to ^{a.} ~~act~~ wrongly

towards anyone अभिचर .

2# नृ हानु नारयति (Shatup 32.12)

Mricch, Sak, etc, ut अभिनी, ut

निरूप, निरूपयति,

2# रूप cl 10 (Shatup 35.79) रूपयति

Harin, Kane, B.P., ut कर् cl 1

कन्ति Shatup 19.29, ut शीत् cl 1

शीलति Shatup 19.16

to be acted upon चार्ध pass बोध्यते Pañcat.
to cause to act च् caus कारयति, ~~8F~~
कारयते.

to wish to act चर् desid चिचरिषति

§ Br II.

to act wantonly चर् intens चर्चरीति,
rarely A or pass चर्च्यते Bhatt 4.19.

~~शीतले 15.16~~

act n / IE कर्मन् n RV, AV, ŚBr, MBh,
etc, क्रिया (Pān 3.3.100) Katyśr,
Mm, Yājñ, etc, करुणम् RV,

1 II कल्पना M. ricch क्रिया: (life), क्रिया

कृत्या (Pān 3.3.100) AV 5.9.8. Mm 11.125,
कारि (only used in questions) Pān 3.3.110
MBh 12.3837, ~~साधु~~ RV etc

~~accomplishing any act~~ कर्मकारिन

शिल्पम् MBh शिल्पः, विधिम् Yājñ, Śak, etc,
व्यवसायः R, प्रयत्नः Mm, MBh, etc.

accomplishing any act

कर्मकारिन mfn (life) act born

mfn - Mm 12.38101, Śak, etc

any act of a drama 3+³/₃.

liberality (such as feeding
a Brāhman digging a well
etc) यदा RV, etc an act
performed only by the
voice ~~अथवा~~ n Ap is,
Sch any act ~~यदा~~ ह,
~~यदा~~ an act^{a.i} which ought
not to have been done
अथ n any act ~~यदा~~ on
Xājn, śak, etc any act^{a.i}
conformable to the Vedas and

conducive to Yoga or abstract

meditation योग. Sarvad

a particular sacrificial

a. act पाक्षिन् m Tānd Br

arising from one's own

a. act स्वकर्मज mfn R a sacrificial

a. act आत्मस् n Un belonging

to any a. act कर्मिन् mfn W

by one's own a. act (without

the intervention of another)

आत्मगत्या instr Śa K

caught in the act रूपाभिग्रान्त

mfn # ceremonial act a.

शिल्पम् MW Combining for any

a. विधियोगः W a condition
run on

especially sacred ^{a.} ~~act~~ अपरत् न

RV evil ^{a.} ~~act~~ दुर्व्या MW former

act ^{a.} is leading to inevitable

results कर्मन् न Pañcat, hit,

Buddh in every act (of drama)

^{ind}
~~कर्मद्वयम्~~ ^{a.} ~~one should act~~

~~कर्मिण्यम्~~ Prab, Sāh one who

does any act कर्मकारक म्फु

performing any ^{a.} ~~act~~ सकर्मन्

with to us act कर्मप्रवृत्ति

Rajet performing good acts

सुकृतकर्मकर्मिन् mfn the place
of (religious acts). कर्मिन्

BhP 5.17.4 produced by acts
or resulting
कर्मिन् mfn Vedāmic produced

from any ^{a.} act (good or bad)
1 1 1 1 1

कर्मज mfn Mn 12.38 101, sais, etc

relating to any ^{a.} act कर्मिन्

mfn W resulting from any

act (good or bad) कर्मिन् mfn

Mn 12.38 101 sais, etc sacrificial

a. अघ्नस n Naigh, Un, अपस n RV.

abstinence from acts and their ~~20~~
consequences ~~for~~ MBh, BhP

acts done by ~~the state~~ neglecting
worldly (religious)

religious ~~act~~ ^{worldly} ~~act~~ ^(religious) निष्कर्मन् inf ^W

(worldly) Kull

(worldly) kull
~~neglecting worldly acts~~ ~~दुर्कर्म~~

~~anfa~~ bull one who performs

all ^{a.} ~~sets~~ सर्वकर्मन् m MW one

who performs his religious ^{or a.} acts

सकिय mf MW one whole

acts are pure विशुद्ध करण गुण
BHP (run on)

reunion etc) कर्मजगुण. W

the region of (religious) acts ^{a.}

कर्मक्षेत्रम् BhP 5.17.11 relating ^{Set.}

Set. of the abstinence from acts and

Set. Their consequences नेकर्म

Set. inf (अत्र) in BhP sharing in the

same religious acts ^{a.} अत्र

inf ŚBr, Katy Śr subject to

(the consequences of) one's

own acts स्वकर्मवश inf W

won by acts कर्मजित inf Ch 4.

2 (of a drama) अङ्कः..
in every act प्रत्यङ्कम् ind Sāh.

acted adj व्यवहित W.

acted towards प्रयुक्तम् impers
(loc, acc with प्रति) Śak,

वृत्त (loc) MBh, R badly ^{a.} acted

दुरनुष्ठित R one who has

^{a.} acted badly कृकृत शिष्या

one who has ^{a.} acted wrongly

towards अभिपन्न (in camp)

MBh 12.68.50 & 58. to be acted as

(it is) to be acted | विचरणीय Pañcat,
स्थेय (with instr, indp or adv) Hariv, Bhartr, Rajat.

it should be a. वक्तव्यम् (impers) R,
(one should act.) प्रतिपत्तव्यम् (impers) MBh, Das,
Pañcat, प्रवर्तितव्यम् (impers) Hariv, Sāh to be
a. in a customary manner आचरितव्य
Sak 304, 8.

to be acted (as a play) हार्य Bhartr,
(dramatically) अनुकार्य.

it is to be a. संविधातव्यम् MBh.

easy to be a. (as a drama) सुप्रयोग

Sāh.

acting (having acted) निरूप्य ind Sak

(one who acts)
acting † adj. / कर्तृ, + कारक † इका
(generally ifc) MBh, etc, कर्तृ RV, AV, MBh, Mn, etc,

~~कर्तृ~~ कारिन् Yājñ, MBh, etc (mostly

ifc SBh, Mn, etc) — व्यवहरिन्

व्यवहर्तृ Yājñ, Sāṃkhya †
Mit, Kull ~~†~~ प्रवर्तक † (इका) †

कारिन् ifc MBh 14.759, R, etc,

कर्मिन्, कमत्तिन् Mn 1.22 & 53,
कृतिन् MBh 12.8682, 13.305

Tattvas, etc) प्रवृत्त Mn, MBh ^{etc}

etc

+II प्रचारिन् MBh — वर्तिन् Mn,

प्रवर्तक † (इका) †, विचारिन्
MBh, etc, MBh — विधान † (इ)

MW.

~~॥ विकर्मन् MBh acting against~~

प्रतिकर + (इ) सूत्र acting according

according to any one's wish

चित्तवादिन (gen) MBh 3.14668,

चित्तसंज्ञित MBh 3.233.2a acting

according to any one's wish

चित्तानुवर्तिन् R 2.24, Pañcat,

Net 4.5 (if) चित्तानुवृत्ति काम

5.54 acting a part नेषधर

Siddh's acting as स्थानम्

(स्थानः Siddh) if acting as
 1/2 (guardian)

a father, चित्तस्थान acting as

(Kubera)

a man नृधर्मि m. L ^{a.} acting
or servant

as an agent कुर्वन्, कुर्वणि L

^{a.} acting as a reed वेतसमुति

Pañcat acting as a servant

कुर्वन्, कुर्वणि L - कुर्वन् L

acting as one likes स्वेच्छावन्

^{a.} acting as one pleases कामग MBh, R
BhR acting as one pleases

कामग MBh, R acting at once

सकृत् AV II.1.10 acting at

acting^{a.} before-hand पूर्वकृतरी

AV acting^{a.} falsely मिथ्याचार

Bhag acting firmly दृढकर्मिन्

Mr. Gant acting for the

sake of reward फलसक

acting in a bad manner

~~Dr.~~ R Ssank acting in a

friendly manner सुकृति

~~to~~ ~~not~~ acting in a law

manner सुकर्मन् R 2.53.18

acting^{a.} in another body

शरीरान्तरचारिन् MBH acting
in company सम्भ्यकारिन्
 W acting in like manner

सव्रतिन् MBH acting^a in
such a manner एवंवृत्त,
 एवंवृत्ति Mm, BHP, etc. acting
in the right way संविधानवत्

Saish acting^a in two ways
 (as a medicine) उभयभाज Car
 + + + + +

justly यायाचार W acting^a

Kindly to प्रियंकरण f(इ)

Pān 3.2.56 acting^a kindly

to wards प्रियङ्कर f(इ) VS

MBh, Hariv, etc acting^a

like a bull (as Vishnu)

वृषकर्मन् MBh acting^a like

a deer (a certain devotees)

मृगचारिन् MBh acting^a like

a. like cattle पशुवत् MaitrS ~~57~~

a. obediently to the will of वशवर्तिन MBh

याकिञ्चनकारिन् Kād, Divyān
R, etc,

acting a. quickly क्षिप्रकारिन्

MBh, R, Sāh — शीघ्रपातिन्

Kām, — आपवपस् RV acting

religiously सौकुल्यम् RV

acting rightly साधुकर्मन्

RV — साधुकारिन् ŚBr, MBh,

etc = साधुकृन् ŚBr

न्यायिन् & acting secretly

निगूढचारिन् Mn 9.260 acting a.

simultaneously ^{ly} सकृत् AV 11.1.10

acting^{a.} skilfully सुकृत्स्न RV

acting^{a.} speedily शीघ्रकारिन्

Hariv. Kathās... शीघ्रकृत-

MBh acting^{a.} spontaneously

स्वयंकृतिन् Suir acting^{a.} thus

एवं व्रत Bhp 11.2.40, 11 युक्त

(with तथा), MBh) acting^{a.} together

सहकारिन् acting^{a.} towards

प्रतिपन्न (loc.) MBh acting^{a.}

upon स्पर्शन f (3) L acting^{a.}

unlawfully विक्रमिन् MBh,

58

acting^{a.} skillfully सुकृत्स्न RV

acting^{a.} speedily शीघ्रकारिन्

Hariv. Kathās. शीघ्रकृत-

MBh acting^{a.} spontaneously

स्वयंकृतिन् Suir acting^{a.} thus

एवं व्रत BhP II. 2. 40, 11 युक्त

(with तथा), MBh acting^{a.} together

सहकारिन् acting^{a.} towards

प्रतिपन्न (loc.) MBh acting^{a.}

upon स्पर्शनि f(3) L acting^{a.}

unlawfully विकर्मिन् MBh,

1. विकर्मन् MBh

acting^{a.} well II साधुकारिन् ŠBr,

MBh, etc, # साधुकृत् ŠBr ŠBr,

साधुकर्मन् RV, सुप्रवृत्त Manu,

1. सुप्रवृत्तन् RV

acting^{a.} wrong अपकारक,

अपकारिन् acting^{a.} wrongly

विकर्मन् MBh, विकर्मिन् MBh

acting^{a.} rightly न्यायसारीणी

not acting^{a.} अकर (आ), अपवृत्त, विकर्मन् MBh

not acting^{a.} excellently

अपकर L not acting properly

one who acts in a religious ceremony कर्त्तृ mfn. ŚBr, ĀśvGr, etc, कर्त्तृ mfn.

~~अनुकारिन~~

२३ नारक W, अनुकारिन.
acting a part वेष्टर Sinhās.

~~२४ अनुकारिन~~

causing or instigating to act ३३
कारयितु mfn Mn 12.12, MBh. कारयिष्यु mfn Vop.

acting १६ चरणम् AV 7.106.1, ŚBr,

Śān KhŚr, Kāty Śr, VP 3.5.13, us

चरितम् RV 1.90.2, MBh, R, Var BrS,

etc (life f आ. सूत 9.1), us

चरितम् (Pām 3.2.184) Mn 2.20.9.7.R

etc (life f आ. Paricāt 4.7.5)

विनेष्टा MBh, Kām, BhP, नेमः.

+ II नेमः

acting accordingly गति भि १.

13 f ^{a.} acting and judging right

लुण्ठी, लुण्डिका L acting as

23
* a. like animals परशुयया BHP
a. religiously सौकृत्यम् RV
a. piously पातकयोगः W

acting conformably to order

~~अनुक्रमम्~~ ^{a.} acting improperly

अपकरणम्, १५ उत्क्रमः L ^{a.} acting

in conformity to अनुष्ठानम्

^{a.} acting in like manner

अनुवृत्ति f ^{a.} the acting like a

deer (a kind of romance)

^{a.} acting like animals परशुयया BHP
^{a.} religiously सौकृत्यम् RV
* भुग M/Bh ^{a.} acting suitably to

अनुवृत्ति f ^{a.} acting to her सहकरणम्

Samskāraḥ ^{+ a.} unbecoming

अपात्रकृत्या Mm ॥. १२५, अपात्रीकरणम्

Mm ॥. ६९ ^{a.} acting well सौकृत्यम् RV

acting with सहकारः Kus.,

Bhāṣhāp. Sch. knowing how to act
(= a.) प्रतिपत्तिदक्ष mfn. Pañcat., प्रतिपत्तिविशारद mfn. MBh.

27 नर्तनम् MW, नृ नारः, नारम् (गु अर्चनीयं)

L — - नृत्यम् MBh, Var, Kāv, etc,

नृत्य नर्तनम् (metric. also नृ +), Lr

नृत्यम् AV, ŚBr, etc,

manner of acting शैली

Katāś — शब्द Kāv, ŚBr (indication
or purpose

of passion, by look, gesture, etc)

acting अभिनयः (indication of

a master in the

art of acting रङ्गविद्यायां. Cat

a place for acting रङ्गभूमि +

MBh, Pañcat

(consisting in action — third among seven categories of ^{Nyāyaphil.} action) क्रिया n RV, AV, SBr, MBh, etc.

कर्मचेष्टा Mn 1.66, MBh, Śaś, etc, कर्मन्ति: MBh, Mn, Yājñ, etc, कृति f MBh 3.12480, Bhāṣāp, Tarkas, कृत्यम् Śak, Sarwad, etc, कृतम् RV, AV, ŚvetUp, Mn, etc, कृत्या (Pān 3.3.100) AV 5.9.8, Mn 11.125, MBh 12.383, क्रिया (Pān 3.3.100) Katy Śr, + Mn, Yājñ, etc, कारणम् MBh 12.12070, कार: (ifc), कर्तृत्वम्, कर्तृकत्वम्, करुणम् RV 1.100.7, AV 12.3.47, TS 1, करस् n RV 4.19.10, कर्वर n RV 6.24.5, 10.120.7, AV — चेष्टा Āśv Śr 1, ŚvetUp 2, 9 (ifc), Mn 4.63, Bhaṣ, etc, चेष्टितम् Mn, MBh, R, KapS 3.59 f, Śak, etc (ifc चेष्टिता Bhaṣ 34.118), विचेष्टितम् Yājñ, MBh, etc — व्यवहार: MBh, Kāv, etc, व्यवहति f Rājat, Śāh —

* (1 bodily, 2 noun of a, 3 idea expressed by any verb (gram.))

वृत्तम् (५६ + आ), वृत्तानि n/pl ŚBh, etc, +

प्रवृत्त n (with कर्मन् n) — प्रतिपत्ति +
MBh, Kāv, etc, प्रतिपादनम् W — चलनम्

Vedāntas, Tarkas, प्रचर्या ĀśśŚ —

व्यापारः MBh, Kāv, etc — व्यवसायः R —
विधि m Yājñ, Sak, etc,

प्रयत्नः Mn, MBh, etc — विहिति + Kāvyaśā,
Bālar — प्रेरणम् (also प्रेरणा) Yājñ, Megh.

II आयोगः L, अनुष्ठानी Kauś, शक्यम्
n RV, विष्कम्भः W, पारायणी L, वर्षाणि +
L, अपस् n RV, खम् L, विलासितम् Ragh.

able to do an action कर्मक्षम mfn Ragh 1.13

absence of action अकरणम्

abstaining from action a.

(n)

(adj)

अप्रवृत्ति +, + + अप्रवर्तक m (n)

according
(the) a.

to action कर्मानुरूप mfn W,

क्रियानुरूप mfn action

action ^{a.} connected with Kāraka

साधनक्रिया पान a. अग्नि अग्निकारि n Nir

साधनक्रिया पान an action ^{a.}

The action ^{a.} of the tongue

which produces the sounds

y, r, l, v दुःस्पृष्टम् RV Prāt

the actions of a Bodhisattva बोधिसत्त्वचर्या

Lalit actions of men लोकगति f Hariv R

a bad action कुकार्यम्, कुक्रिया becoming
being in the an a. कर्मक्षयम् being in the a.

~~action~~ ^{a.} कर्मणि ^{a.} 5 Bar 6.6.

~~the becoming an a. कर्मणम्~~ (Rumon)

4.9 corresponding action

engaged in a. (i. of effect of action ^{a.} कर्मात्, कर्मवत्
Buddh. Phil. school) evil a. दुष्कृतम् RV, SB, ChUp, Mn, MBh, etc. ^{a.} excessive a. (med.) अतिवृत्ति f

Car, Sarvad, etc ^{a.} fit for all actions सार्वकर्मात् ^{a.} the five actions

(by which the prime power
manifests it self, & viz. srishti

sthiti, samhāra, tirobhāva
and anugraha karana, पञ्चकुसुम

Sarvad a former mode of

^{a.}
~~action~~ पुराकृति f. Mariv

~~सर्वकर्मिक mfn~~ free from ^aaction

(a god through religious actions कर्मव: SB, TAp
etc
विकर्मि mfn MBh) good actions a.

सुसावित्रम् Pañcar Br, Kāty Śr, शुक्ल

happening in different actions

मिनतन्त्र mfn Kāty Śr ~~notarado~~

~~क्रियामात्रक~~ mfn having action^a

साक्रिय mfn Kap, Sāmkhyak

having an action^a (e.g.
another action^a) as its aim
~~प्रति~~

क्रियार्थ m (ā) n Pān 2.3.14

having the same chief action^a

समानतन्त्र mfn ŚrS Knowing
a man of a उत्थानवीरः MPH

actions वृत्तः mfn W 1 not

performer of an a. कर्मिन् m
Saavad performing a religious a.
कर्मिन् mfn

† (Asv Śr, MBh, Bh P, etc) performing

evil actions कुकर्मिन् mfn BhP

1.16.22 performing various
the period of a. अन्तरालः m
actions विवृत mfn m/pervading

every action^{a.} सर्वनिर्माण mfn w

proceeding from action^{a.} निर्माण

॥ (३) ॥ w ready for action^{runad}

the proper time for a. कर्मकाः
~~समन्वित~~ समन्वित mfn MBh
reciprocal a. अन्योऽन्यथातिक्रमः

relating to action^{a.} काम्य ॥ (३) ॥

w subject to former actions
runad

~~प्रतिक्रिया~~ ~~an~~ ~~action~~ a religious
action^{a.} कर्मम् MW, etc a series
of actions आहुत + ऽBe, अित Be
signifying an a. शिवकर्म मfn Pān 2.3.15, 3.3.11 ~~मन्त्र~~
etc in Tantra of action ~~मन्त्र~~
plane of the

Kaps the state of action^{a.} कर्मता,
कर्मविम Car, Sarvad, etc the
state of belonging to action^{a.}

व्यावहारिकत्वम् MW the state of
leading to actions क्रियावत्त्वम्
a Tantra of actions (one of the four classes
of Tantra) क्रियावत्त्वम् whose actions are seen
Jaim 1.2.1 whose actions

are seen दृष्टकर्म मfn MBh,

Rājat. whose end is action
to

to commence an action विवादयति याज्ञ.

in law & action अर्थः,

पक्षः (पक्ष आ or इ),

अर्थम्, ~~in action at law~~

पूज्यपक्षः याज्ञ, Vishnu, Nar.

actionable व्यवहार्यम्

MW.

The actionless one
(the Supreme Spirit)

निष्क्रियम् W.

shelterless adj निराश्रय R — निराश्रय —

निरास MBh.

she-mule n श्वरी MBh 9.2624.

अनस - उद्योगिन - अपस् RV, अपस्यु RV,
 अप्तुर् RV, स्वपस्य RV - अमन्द RV 1.126.1 -
 इय - चरणि (only gen pl चरणीनाम्) (lymn)
 RV 8.24.23 - वर्षणि RV, AV 7.110.2, MBh
 1.726 - च्यवान RV 6.62.7, 10.51.1, 61.2,
 115.6 (with तृषु), (N. of Asvins) च्यवानौ in du
 Naigh 2.4 - जागृन्स W, जागृन् RV, VS -
 पराक्रान् AV, etc - प्रतिपत्तिमत् R, Kām,
 Śuśr - वर्चस्विन् AV, VS, etc - विहायस्
 RV, AV, Tār - सुदंसस् RV - स्ववहित W.

II अर्थेत् VS 10.3, अर्थिन् RV, इषि
 RV, AV, VS, भूमि RV 1.31.16, etc, मख RV, Br,
 वाजयु RV, आज्विन् ~~Asv~~ Śr, उद्धार † (आ and ई
 [यू बहदि, Pān 4.1.45]) Sarwad, उष्ण † (आ,
 rarely ई) L, उष्णन् L, जीर † (आ) RV (Naigh
 2.15), भुरण्यु RV, भूर्जि RV, भैल L, यक्ष्य
 RV 8.61, यतुन् RV 5.44.8, वयुन् ŚBr,
 वेष्ट VS, (applied to Agni, Indra, Soma)
 यत् † (ई) RV, (esp. in worship) शशमान RV,
 VS, AV, (paid of Asvins) भुरण RV, (paid of Indra,
 Asvins, Maruts) नृत्तु RV, (paid of Maruts) प्रतवस् RV.

~~RV f (3) RV~~ active at first

पूर्वकारिने SankhSe ~~active~~

~~before पूर्वकारिने~~ the active a.

body अन ३३: Kap ~~active~~ a.

early: यत्न or TBr a. for a

desired object इष्टार्थयुक्त a. from ancient

times पूर्वकृत VS a. power आयुष्मन् RV, VS

~~a.~~ active with the asms of 1802 Pan (N. of Bodhisattva)

3. 2. 21 'always active' ~~सुखान्तर~~

~~Gāthā R~~ ~~सुखान्तर~~: Lalit +
'anything a' (poison, venom, bane)

(विषम (also 1904: Siddh, if f 391)

RV, etc being active^{a.} सुखान्तर-

-दानम् (gen) Kās on Pan 1. 3.

32 & 2. 3. 53, Bhatt 8, Sch

~~making active efforts~~ लयदान

~~the~~ most active^{a.} सुखान्तर (superly)

on ~~active~~ ~~is~~ not

~~RV~~ f(2) RV active at first

पूर्वकारिन् Sāṅkhya ~~active~~

~~before~~ पूर्वकारिन् the active a.

body can दृष्टः Kap active a.

early यत्नः अ T Br a. for a
desired object इष्टार्थोद्युक्त a. from ancient
times पूर्वकृत VS a. power आयुस् RV, VS

a. active with the anus अन्तर पान

3. 2. 21 'always active' (N. of a Bodhisattva)

~~गच्छा R~~ नित्यायुतः Lalit

'anything a.' (poison, venom, bane)

(विषय (also विषयः Siddh, i.e. f371)

RV, etc being active a.

-धानः (gen) Kās on Pān 1. 3.

32 & 2. 3. 53, Bhatt 8, Sch

~~making active effort~~ लक्ष्यमान

the most active a. ३५५२८११ (superl.)

RV, & शान्त Sāṅkhya not

active (in Gr.) ३५०८११८ one whose

mind is active ३६१२८११८ Frah

relating to one who is active a.

in anything कारकवत् व

विचर्षण, विचर्षाणि RV, T Ā २ ✓

zealously active ^{a.} उत्सुक R,

Pañcat, Śak, Megh, etc., etc.

उद्युक्त MBh. R. Kathās.

active
vert. ५२२११५२१ Pām 1. 4. 99,
etc, ५२२१११५१ Pām, sch

the active voice in 1 R 1221
terminations of an a. verb 4111441

Pan. 1.4.99, etc, पररमेंभाषा Pan. Sch.

62

to be active vb चेष्ट् cl 1 चेष्टति,

चेष्टते AV 11.4.23 f, ŚBr 3, Laty,

Kaus, Mn, MBh, ~~As~~ विचेष्ट्, विचेष्टति

विचेष्टते Kath up, R, Śuśr, — सन्द

cl 1 (Shatap 2.13) स्पन्दते (rarely

स्पन्दति) Mariv — पचर्, प्रचरति

(ep. also पचरते) MBh, BhP, —

स्वपस्य Nom स्वपस्यते RV, TS —

1 II उपस्य Nom P RV 1.12.7, Mn

इषय Nom इषयति, इषयते RV, Āśvśr, TS,

~~च~~ जिव् cl 1 जिवति (rarely Ā)

Naigh 2.14, RV, AV, ~~ur~~ विष् cl

3 विवेष्टि (only RV, here and ep.)

also cl 1 वेष्टति RV, ŚBr, ~~ur~~

to be active (for) उपनिषद्

उपनिषद् —

२१ उत्था, उत्तिष्ठति, उत्तिष्ठते — उद्युज्

उद्युनात्ति, उद्युक्ते MBh, Kathās, Śaś

— प्रयत्, प्रयते (cp. also प्रयति)

TBh — व्यवह, व्यवहरति, व्यवहरते

Yājñ, Śch,

२२ मुरय Nom मुरयति RV,

१ तन्द् el १ तन्वते śhātup 2.32 (v.l.), प el ५

१ पुणेति, १ प्रियते (śhātup 27.109) (only in

आपृ and वापृ).

to make active उद्युज् Caus

उद्योजयति MBh, Hariv. R.

॥ ११, २१ VS, Nans, Kāty Śr — वचस् n RV, etc.

to be active in various ways

ⁱ
विष्, Intens (or cl 3 accord.

to Dhātup 25.13) वेवेष्टि, वेवेष्टे RV, AV.
to be active adj. उत्थातोय NBh.

† अ०, ३) VS, Kauś, Kāty Śr — वचस् n RV, etc.

activity n कर्मण्यता Var Yog, कर्मण्यम्
W, कर्मि n Hit, R Prāt, etc, कर्मचेष्टा Mn
1.66, MBh, Daś, etc, कार्मिक्यम् g पुरोहितादि,
कर्मकृत्यम् AV 4.24.6, कर्मता, कर्मत्वम्,
क्रिया (Pan 3.3.100), Katy Śr, Mn, Yājñ, etc,
कृति ‡ MBh 3.12.480, Bhāṣap, Tarkas —
वृत्ति ‡ MaitrUp, Kap, Vedāntas, etc,
वृत्तिन्, वृत्तिन् (ifc) MBh, Kāv, etc, प्रवृत्ति
‡ Kap, SāmKhya, MBh, etc, ~~प्र~~ प्रवर्तनम्
MBh, Kāv, etc — चेष्टा Āśv Śr 1, ŚvetUp
2.9 (ifc), Mn 4.63, Bhag, etc, अभिचेष्टा
Kap — सम्भ्रमः (ifc ‡ आ) MBh, Kāv, etc,
भूमि m RV 3.62.1 — अपस्या RV 5.44.8,
7.45.2, अप्लुर्यम् RV 3.12.8, 51.9, स्व-
पस्या RV — प्रयत्नः Mn, MBh, etc —
प्रेरणम् (also प्रेरणा) Yājñ, Megh, ~~उदीर्णता~~
Suśr — सोत्साहता Kathās — उत्थायित्वम्
Kām — व्यवहारः Śuśr, Kāv, Kathās —
ईहा Mn, MBh, R, etc — स्पन्दः Kāv, Rajat, Bhī-
व्यापृति ‡ Car — प्रवाहः (ifc ‡ आ) L — वेष्टः (ifc
‡ आ, ई) VS, Kauś, Katy Śr — वर्चस् n RV, etc.

act
as in work

activity in performing bodily acts
activity of mind मनोवृत्तिः

Kāra, Śamk, in स्पन्दितम् Prabh
a. of will यत्नः 'Kan, Bhāshap humour

bodily activity तत्पूथानता

causing activity a.
Diryāṅv causing activity

समीरण MBh, R, Car
connected with activity and

inactivity प्रवृत्ति निवृत्तिमत mfu

Bh P full of activity a. ज्ञान

mfu W presenting activity a.
(phlegm, phlegmatic humour) वेगनाशकः ✓

actively Latent Chaitanyam

state of a. उत्थिता MBh whose a. is gone
सूतजनं ^म mfn AitBr, SBr.

actor । I नटः MBh, Kāu, etc, नटकः
२, नटसंज्ञकः W, नाटकः R —

नट नटकः (often with नट) MBh

Var. नटः १. ^{नृत्तं m RV, etc} etc, २. — रङ्गपरः

Var BzS, रङ्गजावकः, रङ्गजावकः L,

रङ्गजावकारकः, रङ्गजावकारकः m Mn 4. 215

Yājñ 1.111, रङ्गोपनीसन् m R, रङ्गोपनीसः

VarBh 5 — कशीलवः Mn, MBh,

Mricch, Mālatīm — भरतः Yājñ

Mālatīm, Prabh, ^{भारतः L} ~~MBh~~ भरतपुत्रः Ratna

Ratnâre, Bāṭar, ^{भारतः} भरतपुत्रः L —

प्रयोगेन m Bhar, ~~MBh~~ प्रयोक्तृ m Ragh

— अनुकर्तृ m —

~~MBh~~ अभ्युपनिषत्कः L — कथाप्राणः —

कारिन् m Yājñ, MBh, etc (mostly

ifc SBh, Mn, etc) MBh केनिकोशः L

— कृशाग्रवेन L — गिर्या W,

~~गिर्या~~ MBh गिर्या, गिर्या m L — धरतः L

~~३. विष्णु~~ - नासन्निकः L - वीरः L

~~८. विष्णु~~ - वैहासिकः L -

शैलालिन् ॐ L, ॐ शैलूषः VS, etc,

शैलूषकः MW - सर्ववीरिन् ॐ Pat, L,

ॐ सर्ववीरिन् ॐ L - सुदन्तः L.

an actor's part पात्रम् (युक्तं आ)

MBh, Kāv, etc actors' wing नटपणम् W
an a. who dresses like Ravana रङ्गोप-

मार्गिन. m L an actor who

dresses like Rudra [†] रङ्गावतारकः

रङ्गावतारिन. m L an actor

who dresses like Sakra

शचीवलः L (in dram) by every
a. (dram.)

~~actor~~ १ प्रतिपात्रम् Śak chief

a. ~~actor~~ ~~गणः~~ W, नटगणः MW
a company of actors नट्या १ पाशादि

प्र-कथकः L condition of an

a. actor नटता Harire (great actor)

महानटः Cat inhabited by
actors etc

actors etc शैलूषक मनु

१ राजन्यादि- a kind of actor

शेभानिक: Pat (v.l. शेभानिक), ~~Pat~~

शेभानिक: Pat on Pān 3.1.26,

Vārta 15 (v.l. शेभानिक) a

male ^{a.} actor in female attire

भृकुशः, भृकुसः Pat, भृकुशः, भृकुसः,

भृकुसकः, भृकुशः, भृकुसः L ^{office} office

^{a.} of an actor नरता Hariv

the principal actor in a drama

~~सकनरः~~ L a principal actor who

superintends the whole

performance सूत्रधरः Bhar,
 the profession of an a. कौशिल्यम् Jobh 3.1.19, कौशिल्यम्
 Mn 11.65, रङ्गवतरणम् MBh

Sāh, etc, सूत्रधरः L a wandering

actor नारण: Mn 12,44 MBh

5.1339 & 1442, Var Br S, Pañcat,

etc wandering actor's wife

wives नारणदारा: m pl Mn 8.

362 wearing an actor's costume

नारण चर inf Bh P 1.8.19 young

a young actor नरवटु, m l

नर वीरानि युवन m Hcar. the

actress ~~II~~ नटी (५ गौरादि) Sak,

Sāh, etc, ~~II~~ नटी Kāre, Pur,
etc,

+ II नटी f L, ~~II~~ (नटकीया Bhrar, ^{Bag})

~~II~~ लयपुत्री L, ~~II~~ वागेनी L,

~~II~~ शै ~~II~~ या MBh, ~~II~~ सर्वतोभया L.
the ~~II~~ actress नटी: L, नाट्य: L.

acts ~~II~~ चरितम् RV 1.90.2, MBh, R, Var Brs,

etc (ife f आ १.१), ~~II~~ चरित्रम्

(Pān 3.2.184) Mn 2.20, 9.7, R, etc

(ife f आ Pañcat 4.7.5),

+ II अनुचरितम् Bhp.

abstinence from acts and their

actual ^{adj} adj + IE सत्य † (आ) RV, etc

— प्रत्यक्ष † (आ) SBh, etc — भावात्मक

Samk, भावरूप Samk — सत्य
सत

(† (सती) RV, etc) भावावहारिक † (इ)

Mn, MBh, etc —

+ IE कुर्वन् Ait Bh 4.31.3 — लोक्य

† (आ) SBh, MBh —

actud (assault) दण्डवाचिक Mn

8.6. an ^{actual} actual difference वस्तु

भेद: VP ^{a.} actual fact — वस्तु

इतम् Malatim, Rajat ^{a.} actual

occurrence कामवृत्तान्तः MBh.

~~2~~

actually ^{adv} + ~~II~~ वस्तुतः Bhp, Rājat,
 Sarvad, ~~III~~ साक्षात् MBh, Kāv, etc,
~~III~~ प्रत्यक्षात् Bṛ, ~~III~~ कामतः,
 + ~~II~~ वेद्या instar sg (nom) and
pl RV.

actuated ^{adj} ~~I~~ वशंवद (mostly ifc)

Kāv, Sāh, etc.,

actuated (by) ~~III~~ बाह्यत ifc Raghu

~~but~~ हेतु m (ifc),)

+ ~~II~~ विशुण्ण (ifc) Pañcat. one who
is actuated by the (thought
of the) result of his acts
~~कार्यकारहेतु~~ Bhag.

possessing mental acumen

अशास्त्रीयमति mfn L.

acutangula, Barringtonia see Barringtonia a.
acutangula, Eugenia see Eugenia a.
acutangula gaertn, Barringtonia see Barringtonia a. g.
acutangula, Luffa see Luffa a.
~~acutangulus; Cucumis see Cucumis a.~~

acutangular adj अतल्लत.

acutangulus, Cucumis see Cucumis a.

acute 1 II adj / तीव्र 1 (आ) RV, etc,

1 II अतिपातिन, etc (as a disease)

शीघ्रकारिण Car. 80

acute pain

अकाण्डरूः

~~acute pain~~

~~अकाण्डरूः~~

~~अतिना Mn, MBh, etc~~

~~to become acute (as disease) खरीभू Car 6-18.~~

2 II सूक्ष्म 1 (आ) Kāth up, R, etc,

III तनयुग 1 (आ) Mn, MBh, Susr,

Kāv, etc, (the mind) सूक्ष्माक्ष Rājat.
exceedingly acute समस्त Hit.

acute (applied to the mind)

~~सूक्ष्माक्ष~~ Rājat acute minded

~~सूक्ष्ममति, सूक्ष्ममतिमात्~~ Kāv —

~~उत्तीरित~~ Prāt exceedingly acute
3 the acute accent on the last syllable अन्तोदात्तः
~~ममज्ञ~~ Hit having the acute a.

accent everywhere सर्वोदात्त

R Prāt, V Prāt, Sch having the

^{a.}
acute accent on the last-

syllable अन्तोदात्त ^{a.} more acute

उदात्ततर compare the highest

^{a.}
acute (accent) ३३६: ३

Samh Up 3.4, ३३६: ३ to become

acute (as a disease) रजसश्च

~~Car 6.18~~ ^{acutely} ~~actually~~ painful

सुतीक्ष्ण MBH, R, etc.

acute angled triangle अंतर्लक्षः

~~acute-minded~~ सूक्ष्ममति, सूक्ष्ममतिमात् Kāv, उदीरितधी hab.

acuteness ⁿ + II / सूक्ष्मदर्शिता Mālav, ~~tan~~

सूक्ष्मेक्षिका Rajat - पटुत्वम् Kāv,

Hit - वेदधम् (life & आ)

Mālatim, Dasar, Sah, etc.

~~शीघ्रकारित्वम्~~ Car

~~and~~ acuteness of intellect

धीविषाणम् = acuteness

2 शीघ्रकारित्वम् Car. acuteness of

Sensation कुशलता Mn 12.73.

as hard as ^{a.} adamant वज्रसंस्पर्श

mfn MBh, hard as adamant

वज्रसमानसार mfn MBh having

teeth as hard as ^{a.} adamant

वज्रदंष्ट्र mfn Bhp like ^{a.} adamant

वज्रयुग्म mfn MW 'one whose

clenched fist is like ^{a.} adamant
(N. of Indra)

वज्रमूर्ध m. R. (the ridge of

~~coral rocks by which Rāma~~

~~crossed to Ceylon, now called~~

Adam's bridge, ~~अनन्तरं~~ no

cat to make as hard as

adamant^a वज्रसारीकृ^१ वज्रसारी-
करोति Śāk. ~~२~~

adamantine adj ~~II~~ वज्रमय I (ई)

Kāv, Kathās, वज्रसारमय I (ई)

MBh, Kāv, Kathās, II वज्रसार MBh,

II वज्रसारमय I (ई) MBh, Kāv,

Kathās, II वज्रप्राप्त MW, वज्र W.

~~II वज्र W.~~

an adamantine heart वज्र-

हृदयम् A ^{a.} adamantine mail

वज्रकवचः, वज्रकवचम् Kārand.

Adam's bridge (the ridge of coral rocks by which Rāma crossed
to Ceylon; now^{so} called) रामसेतु m Cat.
Adam's apple (the apple in the throat) कण्ठे गुडः L.

to be adapted to कृप d कल्पते RV 1.170.2, AV, etc.

to be well adapted for anything संघट् intens
adaptation ⁿ सङ्गति Kathā, ^{संवाधनीति}

Sarvad, सङ्गतिक (ifc) Sarvad, ^{HH}

सङ्गमः (सङ्गमम् g अधर्चादि ifc - b

आ) W.

adj ~~MBh~~ MBh; R, etc युक्ता Kām,
adapted उपकल्प (सम्प्रयोजित MW-
लभित W -

~~adapted~~ (to) अनुसूय, ⁺⁺ अनुगत

† (आ).

~~† HH युक्त Kām~~ ~~लभित W~~

adapted to any purpose साधक

† (इका) MBh, Pur ^{a.} adapted to

circumstances सम्मुख † (इ,

rarely आ) Lalit a. to every season

सर्वत्रिक Mn, R, Hariv, etc peculiarly a. to प्राप्य (dat) Kām.

12
adaptedness युक्ति f MBh, Kāv, etc.

~~a~~
~~adapted to every season~~ सर्वसम

~~Mn, R, Hariv, etc~~ adapting

one's self to अभ्युत् (life)

BhP 10. 90. 49, MH युर Kām.

adapting one's self to circum-

stances येनसागति f. ~~peculiarly~~

~~adapted to~~ अभ्युत् (dat)

add vb + I संकल, संकलयति Ganit

— मुञ्च ८ ७ मुञ्चति, मुञ्च (ep.

मुञ्जति, मुञ्जत, Ved. योजति, योजते)

RV, etc, ~~युञ्जति~~ Caus योजयति

(Pass योज्यते) Kauś, Kāv, Pur,

— अभ्यस Sulb. —

+ II अतिह — ^{उपसंयोजति} अनुप्रदा ~~अनुमुञ्च~~

(Caus अनुयोजयति Kauś) + IV अनुवा-

पयतिप पययतिपति ऽBr, प्रतिवप् प्रतिवपति TBr

वप् Kauś, ~~उपयति~~ उपययति

उपधा, उपदधाति, उपदधते Ait Br, ^{उपसमाधा}

उपसंधा उपसंदधाति उपसंदधते Kauś, ŚāṅkhBr, समाधा AV, ऽBr, R, (esp. fuel to fire) अनुवाधा AitBr, etc, आधा RV, ऽBr, AśvGr, PāṇGr, etc, ऽBr, Lāṭy, etc, — उपपृच PA

RV — उपसंदांस उपसंदांसति ऽBr

13. 5. 1. 8 — उपसंधा, उपसंदधाति

~~उपसंख्यते Kausi, Sāṅkhya Bṛ~~

उपसृज्, उपसृजति, उपसृजते Ait Bṛ,

Aśv.Śr, A Prāt, etc — उपसृक्,

उपसृकुरुते Pan, Vop, Siddh —

उपोह, उपोहति — दा cl 3 ददाति

(दत्ते) Pañcat 2.6.5, Sūryas,

अनुप्रदा, उपदा

Var BṛŚ, Laghuj, — प्राक्षिप, प्राक्षि-

(math.) क्षिप् cl 6 क्षिपति, क्षिपते (MBh, etc) cl 4

पति, प्राक्षिपते Sūryas, — क्षिप्यति (only Bhatt) Gṛd

~~प्राक्षिपति IBṛ~~ ~~प्राक्षिप्यते, प्राक्षिपति~~

~~क्षिपति IBṛ~~ मिश्र cl 10

(Dhātup 35.67) मिश्रयति (मिश्रा-

ययति Vop) Sūryas — वृष

संतन, संतनोति Vait — समरा, सम-

स्यति AV, ŚBṛ, KatyŚr, Śulhas.

~~अध्यायः, समादधति, अधत्ते~~ AV, SBr

R

to add abundantly उपनिगुल्फ

Caus Asv Sr 2. 6. 8. 33 to add^{a.}

after अनुग्रह (abl) Pan

to add^{a.} anything to another

thing आभानेन (acc &

loc [T3] instr & acc

[Ait Br] to add (esp. fuel

~~अग्निः~~ [Ait Br], etc

to a fire } उपसमाधा, उपसमाधा-

ति आधा, आदधाति, अधत्ते

RV, SBr, Asv G., Pāṇi G., etc

to add^{a.} further अनुसमस, अनु-

समस्याति ऽ B२ to add in placing
~~upon अङ्गुली लट् अङ्गुली~~

a.
to add in regular sequence

अङ्गामत Caus अङ्गामातयाति ऽ B२,
 etc to add instead of something

else प्रतिप्रमुञ्च प्रतिप्रमुञ्चति, प्रति-

प्रमुञ्च. Tānd B२ to add in

~~weaving आतिप्रवे ऽङ्गि B२~~

a.
to add it after a word (in the

Padā - Pāthā उपस्था Caus उप-

स्थापयति (in Gr.) R Prāt 842-

a.
to add over and above अजत्य-

अ Ait B२

(run over)

~~I~~ to ^{a.} add together समुच्चि, समु-
च्चिनाति, समुच्च्यन्ते MBh, to ^{a.} add

to संयुज् Caus संयोजयति (loc.)

(Sūryas, ~~to add together~~ परि-
संख्या, परिसंख्याति MBh, R, Śūdr

~~to~~ ^{a.} to add ! अपिसृज् P & Ā Lātṃ,

प्रक्षि, प्रक्षयति (loc) RV, etc

संस्था Caus संस्थापयति Yājñ

to ^{a.} add up गण cl 10 गणयति (cp.

also गणयते) MBh, R, etc, etc

प्रसंख्या, प्रसंख्याति Aśv Śr, MBh.

to be added

सम्प्रयुज्यते Nir, Hāriv, etc, (to)

उपजन् उपजायते RV 1.25.8, Tāndyabr,

Āśv Śr, Śāṅkh Śr, Rkāt, etc, (as a

purplus) उपाती उपात्येति ŚBr 12.

added ~~+~~ adj संकलित lit, the
मुत्त Sūryas, the पिण्डित MBh, R, the
मिश्रित W, (as fuel to the fire) आहित, समाहित AV,
+ उपजात APrat, etc, the उपस्कृत
Siddh, the समीकृत MW, the रचयित
Naish.

~~not added~~ अमुक्त added (as
fuel to the fire) आहित
~~समाहित~~ AV added afterwards

रेवेनिक RV Anuv Anukr 39.

+ a. added to मुत्त (ifc) Var Br.S,

+ संयुत (instr or comp) Var Br.S,

Rājat, the समास्कन्ध (loc) Nir

a. added to one सैक yājñ,

Var Br.S (in arithom) addendum

added ~~+I~~ adj संकलित lit, ~~the~~
 मुत्त Sūryas, ~~the~~ पिण्डित MBh, R, ~~the~~
 मिश्रित W, ~~(as fuel to the fire)~~ आहित, समाहित AV,
~~+II~~ ~~(उपजात)~~ APrāt, etc, ~~the~~ उपस्कृत
Siddh, ~~the~~ समीकृत MW, ~~the~~ स्वरित
Naish.

~~not added~~ ~~अमुक्त~~ added ~~(as~~
~~fuel to the fire)~~ आहित =
~~समाहित~~ AV added afterwards

रेवैलिक RV Anuv Anukr 39 ✓

~~+I~~ ^{a.} added to मुक्त (ifc) Var Br.S,

~~+II~~ संयुत (instr or comp) Var Br.S,

Rājat, ~~the~~ समारकण (loc) Nir

^{a.} added to one सैक yājñ,

Var Br.S (run on) (in anithon) addendum

I ^{a.} anything added अधिशयः Lāty,

॥ आगन्तु V Prāt, Kāty Śr, ॥

आगन्तुक ^{a.} Aśv Śr anything added
as an ingredient समुत्तः (ifc

f ३॥) MW anything added over

and above उपकरणम् anything

^{a.} added to drugs (while in course
of decoction) प्रक्षेपः L anything

^{a.} added to a Pada पदानुसंगः

Sāṅkhya having one bull

^{a.} added / शब्दभेदाधिक Baudh

^{a.} having one syllable added
addendum

दत्ताक्षर $\frac{1}{15}$ (आ) Sāh 10. $\frac{14}{15}$

^{a.}
not added अयुक्त

not being added अनुगुणमान

10.5 ~~no added~~ ~~added~~

a.

one who has ~~added~~ been to

from अनुगुणमान that to which

a.

a tenth part is ~~added~~ राश

where a pyllable has been a. अनुदत्ताक्षर $\frac{1}{15}$ (आ) Sāh 10.14

अनुदत्ताक्षर $\frac{1}{15}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

a.

with a half month ~~added~~

अनुदत्ताक्षर $\frac{1}{15}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

to be added adj अनुगुणमान.

Ass 3, 14 Swiss, (math.) क्षेत्र
Gol 6.19, Ganit.

~~to be added~~

अनुदत्ताक्षर $\frac{1}{15}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

३६

(adding) addo
~~gambh~~ having added / ...

1 having added उपसंख्य, २

having added (but to a fine)

उपसमाधानम् ~~where a~~ उपसमास्य
Sūlbās, उपसंगस्य AśoŚr, ŚāṅkhŚr.
~~will add has been~~

~~उपसंगस्य~~ ~~to~~ ~~add~~ to 1
addendum (arithm) क्षेपः •

~~addo~~ to be a.
in addition to उपसंख्य loc

Pat to be ^{a.} ~~added~~ to गो ५५

(loc) Sūryas, Kām. ~~...~~

adder n पृदाकु m VS, TS, AV, MBh, पृदाकु

to addict one's self to ~~##~~

भू kaus भावयति, rarely भावयते

MBh, H.Yog, सम्प्रतिपद्यते ३

सम्प्रतिपद्यते Pañcat. addicting

to be addicted to ^{संसेव} ~~संसेव~~ ^{संसेव}

Mn, MBh, etc, ~~उपसेव~~ ^{उपसेव}
Ch Up, MBh, MārkP, etc, ~~समुपसेव~~
समुपसेव R.

addicted (to) ^{संसेव} ~~संसेव~~ ^{संसेव} सक्त MBh,

Kāv, etc, लम्पट $\pm$ (आ) (loc or

comp) Inser, Kāv, Pur, लम्पाक

Nalac — रत (loc, instr or

comp) SBr, etc — साङ्गिन

(gen, loc or comp) MBh, Kāv,

etc, अनुसाङ्गिन Mn ३.५२

~~संसेव~~

from one

1 II उपसेविन isc MBh, susr,

Paucat — तत्परामण W —

मत्सरिन (loc) R — वशंवद (mostly

isc) Kāv, sāh, etc — विहारिन

Yājñ, MBh, etc — ^{often} शीलम् isc

— संस्थित (loc or comp) Hariv,

Kāv, Var Bṛṣ, ~~सत्स~~ सेविन (only

isc) MBh, Kāv, etc. ~~संस्थित~~

(loc or comp) Mn, MBh, etc,

...

ed to pleasure रमणासक्त Subh
addicted to drinking पानशौण्ड Pin. 6.2.2 Sch
addicted to sensual pleasure

विषयेषिन् . L ^{a.} addicted to sexual
intercourse सुरतप्रसङ्गिन् Ritus,

सुरतप्रिय Var Br.S, ~~स~~ सुरतरङ्गिन्

Subh ^{a.} addicted to sin पापानुसित

w ^{a.} addicted to truth सत्यशील

Āpast, R, सत्यशीलिन् MBh, R

^{a.} addicted to wine मद्यप्राणयन्त MW

^{a.} addicted to worldly objects

विषज्जत् BhP the being addicted

run on

run on

to आश्रयः ^{a.} habitually addicted
 to अनुसेविन ^{not a.} अप्रसक्त ^{a.} one who is addicted

to संश्रितः (acc) Bhag, Pañcat

^{a.} totally addicted to तत्परः (आ)

Śvet Up 1.7, Mn, Yājñ, MBh, etc

^{a.} wholly addicted to pride मानपर

ः (आ) शिः. addicting one's self to उपगमनम्.

the being addicted to आश्रयः.

addiction + इ संसक्ति + W, Mn

व्यासङ्गः W,

addiction (esp. to worldly objects)

सक्ति + शिः, Rājāt, Sarwad, Mn

सक्तता, सक्तलम् MBh,

from one

~~addition~~ (to) ~~the~~ व्यसनम्

(loc or comp) Mn 7. 47. 48,

MBh, etc, ~~the~~ व्यनितम् inf

Rajat — ^(loc or comp) व्यासङ्गः MBh, Kāv,

etc, ~~the~~ प्रसक्ति inf Mn, Kir, Kathās,

~~the~~ प्रसङ्गिता MBh, Tattvas,

सङ्गः (inf आनई) Mn, MBh, etc —

~~the~~ उपसवनम् MBh, Sūtr, ~~the~~

उपसेना Hit, Car, — रासकता,

रासकलम् (loc) Kāv — वृत्ति inf

MBh, Kāv, etc, वृत्तिक, वृत्तिम्

(inf) MBh, Kāv, etc — संन्यवहारः

(comp) MBh, Mārka P — सेवनम्

(Mn, R, etc, सेवा Nir, Mn, MBh, etc) ~~the~~

~~Mn, R, etc~~ — ~~सेवा Nir, Mn,~~

~~MBh, etc~~ — ~~सुः (ista & भाषा)~~

~~५) Mn, MBh, etc~~ — ~~सुः तम~~

(gen) Kāvyād — स्थिति &

MBh, R. addiction to drink

ममाक्षेपः Car ^{a.} addiction to

love कामासक्ति & v ^{a.} addiction

to sensual pleasure विषयोपसेवा

& Ragh ^{a.} addiction to wine

मद्युपणमः MW ^{a.} addiction to

woman नारी प्रसङ्गः v, w ^{a.} addiction to

Hit, Subh ^{a.} entire addiction to

तत्परता (loc) Hit, तत्परता w

excessive addiction^{a.} (to a habit)

आतसना spring^{a.} from addiction
to sensual objects विषयसङ्गज

mn Mn 12.18.

adding adj (one who adds) उपसर्गिन् mfn
Laty 4.8.21.
not being added अत्रगुज्यमान Kās.

~~to add शिप cl 6 दिपाति, दिपते~~
~~MBh, etc, cl 4 सञ्जाति only Bhatt~~

Gobh

(esp. fuel to fire) समाधानम् Gobh

adding + IE आधानम् Vāmy - उपग्रहः

Comm on Pān -- (उपधि m Laty)

4. उपहः -- दानम् -- निमित्तम्

Kpr 7.10 -- संचारणम् Kāv, Sāh,

~~the act of adding~~ (उपसंख्यानम्)

Kāty, Pat, the act of adding
anything. (अभ्यासः इल्ल. adding

~~of fuel to fire) समाधानम्~~

Gobh adding fuel to on the

three sacred times अन्वाधानम्

a.
adding to. उद्भूतः Kāty Śr, ut

a.
प्रक्षेपः Car adding together

संकलनम् Kād, संकलन

addition । I संकलनम् Bījag

संकलः W, संकलितम् Līl

संकलना, ~~—~~ (arithm) addition

(of a word) प्रयोगः Vhrī, 31

योगः Sūryas, m Bh ~~—~~ Pān, निर्मिति Kpr 7.10

+ II अतिहारः Samh Up — अधिकता,

अधिकत्वम्, प्र अधिकशयः Lāty —

दानम् VarBh,

आगमः Nir 1.4 — (आहु) प्रदानम् Prāt

— उपचयः Kāty Śr — उपजनः —

उपश्रद्ध m Lāty — उपसर्गः (gana

न्यङ्कनवादि Pān 7.3.53) Ait Bh —

4.4.1.2, R Prāt — उहः Car —

~~दानम् Var Br S 4 मिश्रितम् Col -~~

~~संक्रान्तः W - संक्रान्तम् लिट्~~

← 6 सम्प्रति: (life & आ) Āryabh-
(of a pound) उपग्रह: Comm on Pān.

addition and subtraction दान-

a.
विशोधने n du Var Br S addition

of ~~necessary~~ accessory qualities

गुणाधानम् Car 3.1, Bādar, Sch

(प्रति) (अतियत्न) Pān 1.3.32 Sch

a.
addition of a letter (in the

formation of a word) 34 जनः

R Prāt, A Prāt, Nir, Sāy, etc

a.
addition of another quality

(being active or caring for)

गुणादाधानम् Kas. on Pān

1.3.32 & 2.3.53 Bhatt 8

Sch ~~(math)~~ addition of the

fraction of an unit ~~राशभागांश~~

उपपत्तिः Col / the addition of a

fraction ~~राशभागांश~~ वर्धः Col
~~a. of a letter (in the formation of a word)~~ ~~अक्षर~~ ~~अक्षर~~
the ^{a.} addition of a letter ^{अक्षर, अक्षर, etc} to a

word उपपत्तिः MW addition

~~at a point~~ ~~उपपत्तिः~~ Comm. on

Pan addition (of a word)

~~उपपत्तिः~~ ~~V. Post.~~ ~~Pan~~ ~~— निमित्तं~~

~~to~~ ~~K. p. 7 to~~ ^{a.} an addition to

the Veda वेदोपग्रहणम् R (B

वेदोपग्रहणम्) ~~addition to a~~

a building shaped like a hollow

સરોવર વિશે: to any superfluous

a.
addition (to the poem) ગદ્ય મ

Kpr, ગદ્યક; ગદ્યક! augmented by

addition of adj પરિગણિત ~~સુત્ર~~

(comp) Var Bz S 65.5 depending

a.
on the authority of any addition

effected by addition a.
ઔપસંરચનાનિભ / L ~~સુત્ર~~ સીક ૩૫ W
mfn

a.
having an addition સાદ્યાસમ

a.
Laty having an addition of

any kind આસમાન Common
mfn

a.
V Prāt having seven in addition

સપ્તાર Yajñ in addition to
a.

that which needs no additions (as a
divine being) अनुपसर्गः

#

अपारि^{ind} (as a separable adv) one

who has made an addition^{a.}

संक्रान्ति^{np} (with loc) गृह्य ५१५

produced by addition^{a.} संक्रान्ति^{np}

W produced in addition to^{a.}
(a thousand and eight hundred in addition^{a.})

अपसर्गिक^{np} सहस्र^{np} without an

addition^{a.} अन्तर्मास^{np} (अ)न

Laty without another addition^{a.}

अपरयोग^{np} आपस्तो^{np} to be in addition

उपनिषत् & उपनिषत्तित् Susr,

Common Bādar. to place upon

(the fire) in addition अस्त्य-

अस्त्य P A C B
the wish to add together समुच्चिनीषा VS Sch.

^{adv}
additional ~~II~~ रैखिक RV] Anuv-

Anukr 39, तत् प्रसङ्गि न MBh. Suse,
व अधिक,,

~~II~~ आवापिक Nir, तत् उपजं SBr

1.1. 1. 10, तत् उपजातं APrat, etc.

~~additional use~~ अनुप्रयोगः

a husband who marries an

additional wife आदिपत्नी m

a.

additional month आदिमासः

a.

an additional sacrifice ३५-

होमः ऽ Bz II additional verse

अध्यास्या (scil. गाय.) ~~अध्यास्या~~

a.

Lāty additional verse

inserted in certain hymns

होम्या (scil. गाय.) TS, Bz,
(Eunod)

etc additional work ३५.३.५

a.

an additional work

परिवृण्णम Mn, MBh anything

a.

additional ३५.२.५ ति व W, etc

३५.२.५: Kir, Comm. on Ragh

7 etc. Kir (arithm.) an additive

quantity शेषकः शेषः.

address vb अभिभाष् MBh, etc, अनुभाष्,
आभाष् आभाषते MBh, R, etc, परिभाष् परिभाषते
MBh, Hariv, R, व्याभाष् व्याभाषते MBh, संविभाष्
(only ind p संविभाष्य) MBh, समभिभाष् समभिभाषते
(ep. also समभिभाषति) (acc) MBh, समाभाष् समाभाषते
MBh, R, Bhp, सम्प्रभाष् सम्प्रभाषते (ep. also सम्प्रभाषति
(acc) MBh, सम्भाष् सम्भाषते Kaush Bp, MBh,
Kāv, etc, caus सम्भाषयति (acc) R ———

आमन्त्र् आमन्त्रयते, उपमन्त्र् उपमन्त्रयति, उप-
मन्त्रयते, सम्मन्त्र् सम्मन्त्रयति MBh ———

वद् cl 1 (Shatup 23.40) वदति, वदते (ep. m.c.
also वाति) (with acc of thing said and
acc [with or without अभि] or gen or loc of the
person addressed; also followed by यद् 'that'
or by यदि 'whether') RV, etc, अभिष्रावद् ŚBh,
Kaush Bh, आवद् आवदति, उपवद् उपवदति

आवद् 3.23.1, Pañcat, संवद् P (acc) Bhp —

अनुब्रू cl 2 अनुब्रवीति ŚBh, etc, उपब्रू
511 ब्रूते (once P RV 8.24.14) — अभिज्ञा
Ā (rarely P), समभिधा समभिदधाति (acc) Kathās

— अभिचक्ष् अभिचक्षे Bhp, पारिचक्ष् पारिचक्षे
 (acc) Bhp₂ — आत्मन् MBh, Hariv, Kathās,
 Rajat, etc, समात्मन् समात्मपति (acc) Sāh —
 आचर् आचरति Pañcat, समुदाचर् समुदाचरति
 Divyāw — आवच् Ā, उपवच् Ā —
 निगद् निगदति (acc) Kāw, प्रतिनिगद् प्रतिनि-
 गदति KātyŚr, विनिगद् विनिगदति Sāh —
 आश्रु caus आश्रावयति RV, AV, TS, ŚBr, ChUp,
 TUP, KātyŚr, etc — आविद् caus RV, ŚBr.
 — शब्द् शब्दापयति, शब्दापयते R — अनुशास्
 — अभिमुखीकृ — जृ cl 1 जरते (Naigh 3.14)
 RV — (a desire ~~to~~ or wish to) न्येर
 (acc) R-कुण् cl 10 कुणयति Dhātup 35.41 —
 श्रम caus श्रामयति Dhātup 35.40.

~~MBh सम्मन्त, सम्मन्तयति MBh~~

to address (a desire) to ~~नेत्र~~

(loc) R to address any one

आयक्ष्, आयष्टे (acc) Das ^{a.} to
address a person ^{a.} पुण्याहारक

with gen to ^{a.} address a speech

to दा ॥ ३ ददाति, दत्ते (with वाचने)
(dat)

(dat) ^{a.} śak 6.5 to address by

name नाम (q.v.) with गम्भ (गम्भे)

Rv, etc ^{a. or kindly} to address gently शान्त

(also शान्त) ॥ 10 (Dhātup ३२.३३)

॥
सान्त्वयति, सान्त्वयते Mn, MBh,
- to a. harshly बिट् cl. वेरति Dhātup
etc (to address in singing 9.30

~~आमे RV 8.27.2 to address a.~~

Kindly सान्त्व (also मान्)

~~et 10 (Dhātup 32-33) सान्त्वयति,~~

~~सान्त्वयते Mn, MBh, etc to~~

प्रातिनन्द, प्रातिनन्दति AV, etc to

address repeatedly ~~तु~~ Intens

~~आकलयति माभ् to address a.~~

respectfully समाभिवाद हंस

समाभिवादयति माभ्, Hariv to

address ^{a.} reverently आभिवाद हंस

~~अभिवाद्यते~~ अभिवादयति, अभिवादयते
 to address^{a.} roughly हुं, हुंरोति
 Yajñ to address^{a.} (a wish) to
 नेर (loc) R to address^{a.} with
 the āhava formula अहवाये
 अहवायेत Ts, śBr, Ait Br to
 address with a formula ~~अहवायेत~~
 अहवायेत MBh 8.4720 to address^{a.}
 with reverence अभिवद P (rarely
 A e.g. MBh 5.923) śBr, etc
 to address^{a.} with ^{the} word ⁿ caṣasita

पनसय Nom पनसयति Gop Br 1.3.19, 1
 2.2.23 to a. words to वाचम दा (with dat).
 to be ~~into~~ addressed to भाव पास भाव्यते MBh, Kāv, etc

2 जुण ८ १० गुणगान धातु ३३.५१

गम caus सागपति धातु ३३.५०.

to address harshly निर ८१ निर धातु

~~7.20~~
to address repeatedly लं प्र intens लम्पयति MBh.
address n III भापृच्छा, tu निवचनम् RV, tu

प्रसाहारः Kārand, tu प्रसाहारः Kārand, tu

रागुराजारः Hariv, Kār, etc.

address and response आशाविनयाशाशाविने
n du a. of a deity देवतानिम्बः APY

n du a. to a superior address to a superior

निवासे Naush, Kathās, Rājat, विश्वसे

MW, ~~address (esp. to a superior)~~

विवापनम् (or वा S.) tu Mudr, Kathās

~~address~~ ^{a.} of a deity देवतानिर्गमः

~~Any~~ ^{a.} amorous ~~address~~ वैलिकता - W

~~the~~ ^{a.} ~~draw~~ a form of address used by equals to each other (draw) इहा friendly

^{a.} ~~address~~ as a salutation प्रतिसम्बोधनकथा

^{a.} ~~mutual~~ term of ~~address~~ for husband and wife आर्जिकः (३ आ)

^{a.} L polite ~~address~~ (performed by

touching the feet of the addressed person with one's hands) उपसंग्रहः

L ^{a.} rules of ~~address~~ भोरकारः Divyā

^{a.} solemn ~~address~~ समयः (३ आ)

^{a.} sportive ~~address~~ वैलिकता 1).

Vish ~~speech or address~~ containing

परुषित MBh, R, Hit addressed a

roughly दुःकृत MBh, (R, L) दुःकृत

being addressed अभिभाषण

harshly addressed a. दुःकृत Pauc 1-100.

a text addressed to lunar mansion

अभिमन्युः

आभाष्य MBh, Ragh,
भाषितव्य R,
सभाष्य Sāh

to be addressed adj. I. अभिभाषण

आभिमन्युः AV 8.10.7, SB2,

to be addressed (to) अभिमन्युः.

III आभाष्य MBh, Ragh आलापनीय,

आलाप्य — उपवाक्य RV 10.69.12, उपवाक्य

RV 1.132.2, 4.54.1, भाषितव्य Ragh

भाषितव्य वक्तव्य MBh, Kāv, etc

— संवादितव्य — समारब्धाय Apast (P. 1).

~~220111~~ sah

not to be addressed अध्यापक Mn 2.

128 to be addressed ^{a.} to आदिपितर
~~the परिग्रहणीय~~ ^{गुरु पार गुरु} ~~to be addressed~~ ^{राज} ^{a.}

to about anything अ-त (acc or

nom with इति) Mn, Mariv, Rāw,

etc to be ^{a.} addressed kindly

परिग्राह्य MBh. (addressing)

having addressed the 3115074,

VII ~~आभाष~~ उपासक R, PHP —

3. आलस्य Kathās — आभाष्य.

addresser श्रवणाधिकारिन् m RV.

addressing adj ~~II~~ अभिभाषिन्, प्रत्यभिभाषिन्

(acc) R —
~~III~~ आलाजि ५ (६), ~~IV~~ गया गौरीदि Pāṇ

4.1.41 — आलापवत् Amar — गिर RV —

~~प्रत्यभिभाषिन्~~ (acc) R — समुदाचारिन् Divyān.

not addressing अविबुधत् MBh 1.3449

& 15.281.

being addressed अभिभाव्यमाण.

addressing ^(the act of) ~~II~~ अभिमन्त्रणम् Rang —

अभिमुखीकरणम् Pāṇ 2.3.47, Sch — आमन्त्रणम्

ŚBz, Sāh, etc, ~~et~~ आमन्त्रितम्, ~~et~~ आमन्त्रणम्

4 आभावः, अभिभाषणम् $\bar{A}b\bar{v}\bar{S}r$, etc —

1.11 (अभिभाषणम्) अभिभाषणम् Common Kuru

6.2 अभिभाषणम् $\bar{J}a\bar{t}a\bar{k}a\bar{m}$ — अभिभाषणम्

(R, + + + अभिभाषणम् $Rag\bar{h}$) + + + आभावः —

उपवाकः RV 1.164.8, AV 9.9.8 — नः

(only L).

~~the act of addressing~~ अभिभाषणम्

$\bar{A}b\bar{v}\bar{S}r$, etc addressing ~~to~~ loudly

उपवाकः $\bar{A}b$ ^{a.} addressing a person

अभिमुख्यकरणम् $Ka\bar{s}$ on Pan 2.3.47

^{a.} addressing prayer ^{or} songs to a god

आवृत्तम् ^{a.} addressing respectfully

आवेदनम् ^{a.} addressing songs to a god

~~आवृत्तम्~~

a particle a- addressing II II, # ओ, 3 II.

u. duce ~~II~~ उपना , उपनयाति , उपनयते RV
2. 3. 10 , 3. 35. 3 , SBH , TBH , MBH , Mn ,
Ragh ,
~~II~~ गीना L — उपना , उपनहति R .

~~in gram~~ to adduce a Contrary
~~example~~ ^(gram.) पृथुद्विष्ट , पृथुद्विष्टात्
Pān , Sch.

adducing ~~II~~ युयान L .

a.
~~he adduces~~ a reason
पृथुद्विष्टात् Nir .

adduced ^{adj} ~~II~~ उपनात् .

to be adduced ^{adj} उपनात् W .

to be adduced as a Counter
example पृथुद्विष्टात् Pat
to be adduced ^a as an example
उपना Tatakam .

Adelia Hircinola लोहाशत्रु म. L.

लोहाशत्रु Bh.Br., 111 लोहाशत्रु L.

ademption अपवर्तनम् Mn 9.79.

३

Adenanthera baronina (a leguminous plant) अचन्दनम् W

adept १॥ राक्षसम् Mn, (esp)

साधकः Katha (with Tantrikas) नीरः

Rudray, ~~adept~~ (in) पात्रम् (ये ह आ

Mah, Kāra, etc. [any great
adept in magic] सिद्धः

~~Mah, Kāra, etc. any great~~
~~sage~~ who has acquired

Supernatural powers सिद्धः

Mah, Kāra, etc. (with Tantrikas)

adequacy n 1. F पर्याप्त f Kathās,
Kās on Pān 2. 3. 16 —

III सम्भवः W, # सम्भावना (rarely
सम्भावनाम्) Kir, # सम्भाव्यम् MW —

2. सम्भवम् Pat, Hariv, Susr, etc.

adequate adj. 1. F पर्याप्त MBh, Kāv, etc.

2. I क्षम f (अ) (guna पचादि) Nal,
K, Ragh, etc. — शैलम् —

III उपपन्न Śak, Vikar, Kājat, etc.,
चार पद्य Sāy — पत्रिक f (ई) W — पारख्य
W — सम्भाव्यः Sāy (in a quotation),
II सम्भावित Śak, Ragh, # सम्भूत W —
सम्प्रयुक्त loc) R.

not adequate to प्रयोग्य Venis, being
a. to अभिकृष्ट ŚBz, up very at. समर्थ (अ) MBh, Kāv, etc.
to be inadequate II उत्तराह, उत्तराह —

॥ विभू, विभवाते (dat or acc.) S.Bh, m
सम्भू, सम्भवती, सम्भवते MBh —

~~to be adequate~~ (१) अथ नष्टं $\bar{A}$ VS 13.25

उपायते, उपायती (rarely उपायते)
(with Loc) $\bar{A}$ in Gr, Kaus, Mn,

MBh, etc. ~~being adequate to~~

~~अथ नष्टं S.Bh, ut~~ i make

adequate for उपायते Caus

उपाययति MBh, R. ~~very adequate~~

सम्भू f (अथ) MBh, Kaus, etc

adequately expressive

अथ नष्टं वादिः Kāvyaśāstra.

~ ~ ~

Adhakra शतमानः ~~(व. व.)~~, शतमानम् L.

+ L.

adhatoda, Gendarussa see Gendarussa a.

adhatoda, Justicia see Justicia a.

Adhatoda ^v ~~Basica~~ 1 P वासिका, वासिका

Var Br S, Su Sr, etc, —

1 P प्रामाद्यः L — (वसुकः L) —

वाजिदन्तः, वाजिदन्तकः, वाजिन L

— सिंहास्या L.

adhere (to) v6 शिष् cl 4 (Dhātup 26.71)

शिष्याति (rarely शिष्यते) Suśr, ChUp, MBh,

आशिष आशिष्याति (^{also} आशिषति Bh, R, आशिष्यात

MBh 1.3040) TS, MBh — सञ्ज् (सज्) pass

सज्यते (generally सज्जते, cp. also सज्जति) SBh,

etc, सज्ज् caus सज्जयति Kathās, सज्ज् (सज्)

cl 1 (Dhātup 23.18) सजति (rarely सजते) Bh,

Ragh, Naish, अनुषज्ज् cl 1 A or pass अनुषज्जते,

अनुषज्यते, ^{अनुषसज्जते SBh} अवसज्ज् अवसज्जते MBh 13.2198,

आसज्ज् आसजति Kir 13.44, ^{pass आसज्जते,} ससज्ज् pass

संसज्यते, संसज्जते (संसज्जति) MBh — ली cl 4

(Dhātup 26.30) लीयते (Ved. also लयते) (loc) MBh, R,

cl 9 (Dhātup 31.31) लिनाति, अभिली अभिलीयते

MBh, Das, विली विलीयते MBh, Ratnāv, Sis,

संली संलीयते (acc) MBh — सच् cl 3 सिषक्ति

(acc) cl 1 (also = सञ्च् in आसञ्च् MaṭrS, Kath),

अनञ्च RV, ^{etc} cl 1 —

to adhere according to Monier &
Monier, also T., Kāṇ, etc. ग्रहण cl 2
ग्रहण ~~to adhere~~ ^{a.} connective
समाप्त पश्चात् समाप्त, समाप्त
नित्य to adhere ^{a.} firmly, to निष्ठा
(only निष्ठा) (acc), Sāntekh Br
to adhere ^{a.} one's self to लग् cl 1
(Dhātub 19.24) लगति (लगयति)
Nir 6, 10) (loc: MBh, Kāv, etc
to adhere ^{a.} severally व्यासङ्ग
to adhere ^{or} separately व्यासङ्ग.

—

adhered ^(to) adj ~~II~~ अलगा Amar,
the लगित W, लगन MBh, Kāv, etc

adhered to ~~II~~ अगमनीन
Hariv, Ragh 3.8 ~~III~~ सुगृहीत
Sis — संसत्त MBh, Hariv,

etc. ^{adhered}
firmly adhered to संशित
Mn, MBh, etc Very much

adhered ^{a.} ~~to~~ संसत्त MBh.

having adhered separately or severally
व्यासज्य MW.

12-22

adherence II ~~मिलने~~ f ~~मन्त्र~~ प्रसीति
 f Mn, Kir, Kathas, II, यस्यः Mn, MBh,
 etc., आसन्नम् AitBr, ~~व~~ ^{असन्नम्} ~~Katy~~ ^{सिद्धि} f MW,
 III अनुशीति f Cat, शास्त्रेषु: Nyāyam,
 in शास्त्रेषु Nyāyam ~~असन्नम्~~
 AitBr, KatySr. - प्रतिनिवेशः Loc
 Kum 5. 7, etc - निषेवणम् MBh,
 yājñ, Susr, etc.

adherence to a particular
 - school शास्त्राशयः MW

^{a.} adherence to a promise
 प्रतिज्ञापरिपालनम् VP ^{a.} adherence
to a rule विद्वयपाशयः Bhar
^{a.} adherence to law व्यवहारः L

^{a.} Close adherence II संसर्गम्

Das,
 III अनुवर्त्यः, II व्यासः, Bhartr,
 Mālatim ✓

Join on

~~what adheres to me name, etc~~

obstinate adherence to one's
faithfulness सिद्धि जाति Mn
strict adherence to संस्थान
life f (३५१) (Comp) kām want of
close adherence पुनः पुनः
Buddh.

Adherent संशितः Mn, MBh,
etc — उपनिवेशिन Vārtt on Pāṇ 1.4.1
— सपक्षः kāṁ, kathās,

पक्षः (ये ३५१ or ३) MBh, kāṁ,
etc, पक्षी ७ — ~~पक्षी ७ RV 10.74.1~~
~~पक्षी ७ RV 10.74.1~~ सह भाविन ७ ७ —
संशितः (ये ३५१) Mn, MBh, etc —
वृत्त ७ RV 10.74.1 — वाता ७ RV — सौम्यः Bhp.

what adheres to the mind, etc

अध्वरुः Bhr

an adherent of ahetuvāda
 अहेतुवादिन m jātakam ~~an~~
~~adherent of any other than~~
~~one's own creed~~ अध्वरुः Buddh
 Jain, अध्वरुः Buddh an adherent^{a.}
 of Aśura Bāna बाणेयः Hariv

an adherent^{a.} of ~~the~~ Hatha-
yoga हठयोगिन m Cat

an adherent^{a.} of Krishna

तार्थपादीयः Bhr P 4 an adherent^{a.}
 of Sāṃkara सङ्करीतिन् m Sāṃkhy

as, sch, an adherent of
Vāsudeva वासुदेवपान्

3.98 an adherent^{a.} of

Tutāta तौतातितः Sarvad 3.52,
13.110, Sāmkar 10.119 ~~an~~
an a. of Vāṇas ~~तामुदेवः~~ Pan 4.3.98
adherent of the law books

धर्मशास्त्रिनः ~~म~~ an adherent a.
of the Sat - Kārya - vāda
doctrine सत्कार्यवादिनः ~~म~~ Bādar,
sch closely adherent, पानुषाङ्गिक
f (ई) BhP, Pāñcat having
adherents पक्षवत् MBh, ~~म~~ सारिवर्त
RV having many adherents
गृह्यवत् Tāndya Br 13.11.13, Sch

*one who has many adherents
महापक्षः the adherents of the
5 reputed sons of Pandu
पाण्डवाः ~~म~~ ~~ह~~ MBh, Kāv, etc
the adherents of the Yajur -
veda अद्वयवः ~~म~~ ~~ह~~ -
what adheres (to the hand) R

What adheres (to the hand) रिपलेपः N.

adhering^(to) adj श्लेषिन् MW, श्लिष्ट (loc or comp) Kath, Kātyāṣṭh, MBh, etc, आश्लिष्ट ŚBr, Kathās — सका AV, etc, सङ्गिन् (comp) Kāw, Kathās, अनुषङ्गिक, प्रतिसङ्गिन्, प्रसक्ता Mn, MBh, etc, विषङ्गिन् Śis, विषज्जित Bhp, व्यासक्ता (loc or comp) Kāw, Kathās, ससङ्ग Kap, संसङ्गिन् Bhaṭṭa, Śis, संसज्जमान — लग्न (with gen or ifc) MBh, Kāw, etc, संलग्न MBh, Kathās — लायक Ahrāt, Sch, अभिलीन Megh, etc, संलीन (loc) MBh, Kāw, etc — लिष्ट (loc) ŚBr, रिष्ट (loc) RV 1.162.9 — स्थित (loc) Hariv, व्यवस्थित (loc or comp) Yājñ, MBh, etc — वेष्टुक MaitrS — उपनिबद्ध Comm on Nyāyad — संनद्ध Kālid — लम्बित ifc R, Ragh — अन्ववसायिन् TS, ŚBr — उपपृच्छ RV 1.32.5 — अनुरुध VS 30.9 — अनुविध Bhp — रुषित (comp) Bhp — प्रचारित MBh — आयत्त — उपक्षित RV 8.19.33.

^{a.}
adhering to one's purpose वीर्य

~~अथ~~ BHP ^{a.}adhering to the feet

पुत्रसाधने AV ^{a.}adhering to the

parts of the noble one

आयुर्गृह्य Ragh 2.33 ^{a.}adhering

together संगमने MBh ^{a.}adhering

to one's self (ie. not affecting

others) शिव Mālav 1.15 (V.L. शिव)

^{a.}adhering to the truth

संयमनम् MBh, स. संयमनम्

(adhering closely शिव (with सनतः) MBh 7.516)

(i.e. pressing on)

Gant adhering to a wall
एलेभानितम् MW anything ^{a.} adhering
आगन्तु VPrāt, Kāty Śr, + आगन्तु
Āśu Śr closely ^{a.} adhering आतलुलित
तु सखिते Kāv, Var Br S firmly
adhering ^{a.} सुलग्न. HCar, firmly
adhering (to) विषात (loc) AV,
etc firmly adhering to a
Vew संशितावत SBr, Mn, MBh,
etc (following after i.e.)
adhering ^{a.} to पश्चादन्ववसायिन
TS having bees adhering ^{a.}
(to anything) लीनालि MW
having the fire adhering ^{a.}
to the mouth संसक्तवदनाश्वास

MBh.
wishing to a. शिष्टिदु ^{tu} AV 10.13.6.

(the act)

adhering^{to} # संलग्न MW,

adhering to + संलग्नः (loc) R.

+ (परिसरः (Comp) सूत्र, # सान्निध्य
(loc or comp) sis, Rājat,
Sarvad. — संलग्नः (loc) R—

the act of adhering संलग्न

Sis, Sch, ली L. the act of
adhering^{adhering} one's self firmly

behind संलग्नः f, the act of

adhering to (संलग्न MW)

adhering closely to संलग्नः f

Mark P, Rājat the adhering^a

together of the eyelids संलग्नः

वर्तन n Sārngs adhering^a

very closely संलग्न Vop.

~~MBh~~

adhesion [†] समझवम्.

adhesive adj ~~††~~ स्निग्ध Mn, MBh,
etc, H जातुष f (ई) (Pāṇ 4.3.138) Sūtra
1.27.5,

~~adhesive~~ (as clarified butter)
इयान् W.

to be adhesive स्निग्ध cl 4 (Dhātus
26.91) स्निग्धात् Car.

adieu! ^{interj} ~~††~~ स्वास्ति. ✓

to bid adieu समनुज्ञा Car 3

समनुज्ञापयति (acc) Mn, गृह्य,

etc ~~(?)~~ ^{a.} bidding adieu

आमन्त्रणम् L.

amantrana ~~स्वास्ति~~

shoe-maker n मो. चिकः L — पादुकेत m Rājat,

L, (also spelt पादुकेत) — चर्मकारः VarBrS

87.35, Rājat 4, चर्मक, चर्मरिः, चर्मरक L, चर्मरिक्

Bhpr 5.7.101, चर्मकारकः, चर्मकारिन m W,

चर्मकेत m Rājat 4.35, चर्मशीर्षिन m VarBrS 87.

8, चर्मवर्तिन m Mn 4.218 — पादुकाकारः, पादुकाकन

m L — गवाक्षिनः Subh, गोभक्षक — कुरटः L.

a shoe-maker's wife चर्मकारी Kulārṇ 7.

adjacent to present w

समीपारि (instr.) had the king

of an ^{a.} adjacent country

भूम्यन्तरः kaṁ lying ^{a.} adj.

to अन्तर f (आ) a Sovereign

of an ^{a.} adjacent country

ग्राह्यतारि m Mallin.

adjectival ~~1~~ वाच्यलिङ्ग, वाच्यलिङ्गक

mfn L.

adjectival nature विशेषणत्वम्

Say.

adjudicated सद्व-मन्त्र w

adjective ⁿ 4 I विशेषणम् Pāṇ, Tarkas,
शब्दविशेषणम् MW,

Sāh, etc, ⁿ विशेषवचनम् Pāṇ 8.1.74.

—गुणवचनम् Pāṇ, ⁿ गुणशब्दः L # —

गुणवचनम्

1 अन्यलिङ्गम्, अन्यलिङ्गकम् ~~न~~, ⁿ ॥
त्रिलिङ्गकम् L, त्रिलिङ्गकम् —

आश्रयलिङ्गम्, ~~न~~ शब्दविशेषणम् MW

(a determinative ie) an
adjective भेदिकम् Pāṇ 2.1.57 #

Sch. an adjective compound

(the which as for the word

bahū-śrīṭi itself) बहुश्रीहि

m Pāṇ 2.2.23, 35 etc (run on)

adjudicated सिद्ध मन्त्र व

(in rhet.) a particular figure

in which many significant

adjectives are employed one after

the other to give force to a
(rhet.)

statement | परिकर: kpr, sah, et

~~Page 22, 23, 35 etc~~ the use

of an ^{a.} adjective for a substantive

विशेषणमात्रप्रयोगः Vān 5.1.10

used as an ^{a.} adjective सर्वलिङ्गः

मन् Pat. adjectively adv तान्यवत् Vop.

adjudicated सिद्ध मन् व

adjoining adj 1. उपहिष्ठ TB 3.8.

17.4, Pāṇ cat, # चरिसर sāy/oh

RV 3.33.2, # पर्यन्तः (b), #

अव्यवहित Pāṇ # sch, etc,

1. अपदान्तर (अ. अवदान्तर

q. p. L, # अपदान्तर (अ. अवदान्तर

अपदान्तर, q. p. L, संसक्त MBh,

kā, Var Bds, संनद्ध R.

an adjoining hill पर्यन्तपर्वतः

(the) a. adjoining the houses of a

adjudicated संनद्ध मन्त्र व

(an army outside a village)

village ग्रामगृह Pāṇ 3.1.119

kāś an ^{a.} adjoining place परिसर-

विषय: ki 5.38 immediately
^{a.} adjoining विषयानन्तर L.

adjudge vb + II निशाः L, निशस्ति (dat) RV

4.2.7, + IV वद cl 1 वदति TS, Bhp, + समाशंसः

समाशंसति RV,

~~to~~ adjudge (anything to anyone) अह-

(acc or gen) Mn 9.44.

adjudged अनुशीष्ट मन्.

adjudicate vb + II वद cl 1, वदति TS,

Bhp.

adjudication सिद्धि तु W.

adjudicated सिद्ध मन् W

adjunct adj ~~III~~ सम्बन्धीन Mn, Mibh, etc.

inseparable adjunct of anything

अनुबन्धः liable to receive an adjunct

(as a root, ~~of~~ a disease) अनुबन्ध.

adjure II शप् caus शापयति AV,

Ait 3. III शप् cl 1/4 शपते,

शपयत R, Hariv.

adjured शप् mn R.

adjust ज 1I युज्, ह याजयति

(pass याजयते), Kauś, Kāv, Pw, (the arrow on the bow) प्रति का प्रतिगो. गीत MBh
— समीकृ, समीकराति, समाकुरुत MBh,

R, Mn, Sch —

1II निमा, निगमयते Fv, etc — समाधा
समादधाति, समाधत्त Fv, etc,

~~१० adjust~~ (an arrow) ^{1II} प्रीतसंधा

प्रीतसंधत्त MBh,,

1II प्रीतधा, प्रीतदधाति, प्रीतधत्त

RV, AV, B, ## समाधा, समादधाति, समाधत्ते (with अस्त्रम्).

adjusted adj १३ उचित, + प्रमाणित

car, + समाहित R.

One who has adjusted the

arrow प्रतिहिलायिन् SBr,

प्रतिहिलेषु Kauś.

to be adjusted (as a dispute)

समाधिलव्य Bhar.

adjusting १३ समाधानम् R, + समाधा

m (only L).

adjusting an arrow प्रतिहित

Kāth. / desire of ^{adjusting} adjusting

समाधिलसा Kāty Śr, Sch.

adjustment = समायोजन in MBh.

accurate adjustment एकतातः

^{a.}
adjustment of contradictory

passages in different codes

व्यवस्था .

(the bird)

adjutant / मकरः L, ~~(?)~~

the adjutant bird अस्यसंहारकः

L, ~~(?)~~ the bird called

Adjutant गच्छगण्डः (?)

b

ad lipitum ^{ind} यथेष्टितम् / MBh, R, etc.

administer vb + प्र वह् वाहयति, m.c.

also वाहयते Mn 3. 68, 4. 86, +H

समधिष्ठा, ~~समधिष्ठति~~ समधितिष्ठति,

समधिष्ठते MBh.

to administer justice शास्ते

cl 2 (Dhātup 24. 67) शास्ति

(Ved. and ep. also शासते,

शासति, शासते (with धमम्)

^{a.}
to administer poison प्रमम्

(with विषम्) प्रमच्छति, प्रमच्छते.

administered adj प्रशासित R, अधिकृत,
प्रवर्तित M, (as medicine), 7

(वाहित Bhp) to administer =

(medicine) to be admini-

stered समयवाचित Car. diffi-

cult. to be adminis tered

(punishment) दुधर Mn 7.28.

administering justice दण्डधारक in MBh 12.2510,

दण्डधारिण in Bhp 6.3.5.

administering poison as a medicine.

विष विषप्रयोगः W.

administration राष्ट्रतन्त्रम् R —

राज्यपरिक्रिया Pañcat, 14 राज्यधुरा

W — अधिकारः — (of an office) कर्मन्तिः
MBh, Mn, Yājñ, etc.

administration of justice

धर्माधिकरणम् Pañc ^{a.} ~~administration~~

of the laws. धर्माधिकारः Śak

~~administration (of an office)~~

कर्मन्तिः MBh, Mn, Yājñ, etc

^{a.} corrupt ~~administration~~

कुनीति f W chief of the

^{a.} administration प्रेषणाध्यक्षः

Cān. १०

a king who has full administrative
powers दण्डधराधिपति m Rājat 4.655. ~~अ~~
administrator अरति m RV.

---

administrator of the law

धर्माधिकारिन् mfn Pañc, Rājat.

admirable. adj. II. उपादेय; ~~त~~

पनाय RV, Ait Br. ~~त~~ RV₂

~~admirable~~ (said of the

Ajvins and Maruts) विपश्य

RV — वायु RV.

miration n. ~~II~~ उद्देशः ~~L~~ ~~II~~

पतिवि ~~I~~ SV, m पञ्च, पञ्च ~~I~~ RV.

anything causing admiration

कथा, Kathas, Vot

a. ~~कथा~~ कथा-

कथा mfn Jātakan causing

a.

कारिण, विस्मयंकर, विस्मयंगम
mfn MBh, Kāv, etc full of

^{a.}
admiration in anything कौट्य-

^{mfn}
विन Kathas 54.52, Sāh,

Prasannar showing one's self

^{a.}
worthy of admiration पनिपूत

mfn RV, 14 पनस्य mfn RV.

to be worthy of admiration

पन cl. 1 पनते RV to excite

^{a.}
admiration पनस्य Nom पनस्यते

(पनस्यति Naigh 3.14) RV

^{a.}
to show one's admiration

कुङ्कुहाय Nom कुङ्कुहायत MBh

admire vb + II आपन AP, 1+ (acc)

पन cl 1 पनते RV, 1+ ~~चन~~ Caus पन-
याते, पनयते RV.

~~admirer~~ ~~विस्तार~~ 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

~~Kir 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.~~
to be admired ही cl 3 P RV, AV, Be.

admired ^{adj} पनित mfn RV.

the five most admired
Maha-Bharata
episodes of the ABH पञ्च-

रत्नानि n pl generally

a.
admired लोक सुन्दर pl (ई) pl R

an admirer of Upagū औपगुनकः

Kāś on Pān 4. 3. 99.

admiring ^{adj} विपश्य ~~to~~ RV.

to be admired क. cl 3 P RV, AV,

Be admiring virtue गुणगृह्य (आ) Kir

2. 4, Sinhās.

admissible ^{adj} 341 ई. ~~in~~ Sāntis',

Sarvad, Kap, etc.

to be admissible सिध cl 4

(Chāṭu²⁶ / 83) सिध्यति (ep. also

सिध्यते) Mn, Yājñ.

admission ¹² ~~पुरी~~ (only en. Comp with

~~and its derivations~~ ~~+++~~ ~~रीकरणम्~~

Sarwad, पुरीकारः L, कलीकारः Sarwad—

~~III अखण्डनम् L — कलीकारः Sarwad —~~

प्रतिज्ञा MAh, Kāv. etc, ~~+++~~ प्रतिज्ञानम् ABat,

Vājñ, Sch — प्रतिपत्ति $\neq$ Vājñ, ~~+++~~

~~विकारः~~ ~~ABat~~ सम्प्रतिपत्ति $\neq$ MBh, Kāv,

etc — सम्प्रसवः Kull on Mn ४.112 (उलू प्रति-
प्रसवः), — विकल्पः Bhp.

admission of a fault in one's
own reasoning while insisting
on a similar one in that of
the opponent मतानुज्ञा Nyāya.

a.
admission of fact सम्प्रतिपत्तिः of
the
Prithasf a admission of truth

सलोत्तरम् a particle implying
admission दुरी.

a.
easily gaining admission सुलभावकाश

mfn sak one who has got

a.
admission लोत्तर mfn Ragh

to receive admission संधान आया.

